DE NAVORSCHER.

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER REDACTIE VAN

G. FULDAUER.

VIER EN TACHTIGSTE JAARGANG.

AMSTERDAM
ENGELHARD, VAN EMBDEN & Co.
1935.

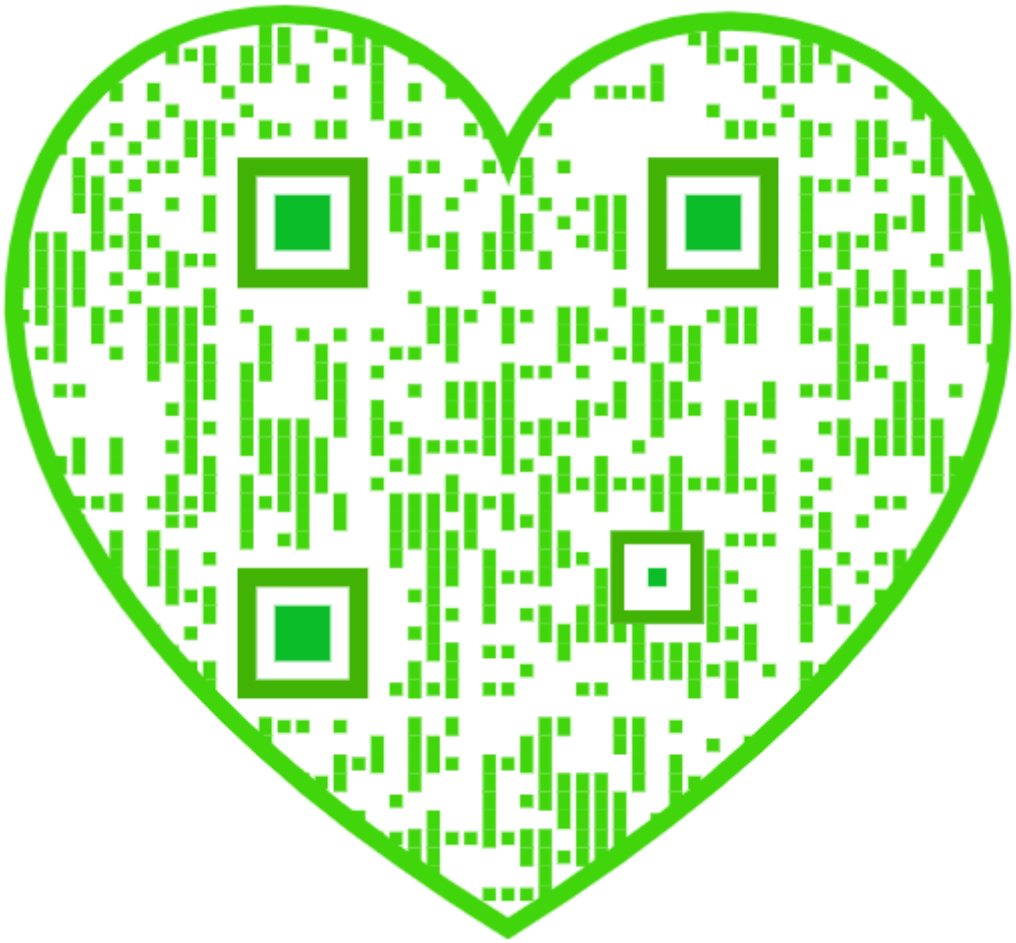

DE NAVORSCHER

DE NAVORSCHER.

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER REDACTIE VAN

G. FULDAUER.

VIER EN TACHTIGSTE JAARGANG.

AMSTERDAM
ENGELHARD, VAN EMBDEN & Co.
1935.

REGISTER.

A.

Aanteekeningen van Vleeck-Vlieck, Maastricht, 276.
Aargau, 143.
Aerssen van Sommelsdyck, 97.
Agreatie der pastoors in de apostolische vicariaten, 238.
Alberdingh Thijm, 131.
Alkmaar, 145, 225.
Alkmaarsche inventarissen, die kunstwerken vermelden, 228.
Alva, 22.
Alve, 165.
Ambtenaar des konings, 21.
Amelis van Dam, Jacob, 199.
Amerzoeden, 188.
Amsen, 89.
Amsterdamsche Verscheidenheden, 134.
Anabaptisme, 17.
Angeniel, 134.
Antwerpen, 25.
Apologie, 32.
Aran, Eugenius, 139.
Armenteros, 16.
Arsenalen, 1.
Assendelft, 145.
Ayta, 238.

B.

Balthasar Geraerts, 29.
Barine, Arvede, 42.
Barlaymont, 12.
Bartholomeusnacht, 23.
Beeldenstorm, 17, 145.
Beeldenstorm te Wessem, 145.
Bentinck, Henrich van, 193.
Bergen, 23, 145.
Bergen op Zoom, 4.
Beroemd Utrechtsch koffiehuis, 43.
Betrouwbaarheid der Duitsche Adelsboekjes, 104.
Beverwijk, 145.
Bevrijder, 18.
Bibliografie van Brederoo, 133.
Bibliographie van de werken van E. J. Potgieter, 133.
Biema, Eduard van, 140.
Bijdrage tot een genealogie van het geslacht van Vleeck, 241.
Bijdrage tot den Beeldenstorm. 145, 193.
Bingarden, 90.
Bisschoppelijke hierarchie, 22.
Bisschopsstaf, 106.
Boemel, 184.
Boemelre, 184.
Boemelreweert, 187.
Boogschuttersgilden, 118.
Brabant, 23, 31.
Braine L'Alleud, 6.
Brandbluschmiddelen, 140.
Brederode Album, 132.
Brederode, Fie van, 133.
Brederoo's arbeid voor zijn tijd en van den onzen, 133.
Brederoo's Klucht van de Koe, 133.
Brederoo's Zwanezang, 132
Bredero en Tesselscha, 135.
Bredero's Ouderhuis, 134.
Brekingen van beekden, 193.
Briel, den, 22.
Brink, Dr. Jan ten, 132.
Bron van den stommen Ridder, 132.
Bron van Vreederoo's Luculli, 133.
Brussel, 22. 25.

C.

Café Italien, 44.
Calvinisten, 26.
Carmelieten, 237.
Charlois, 95.
Chasse Divisie, 6.
Chronyk van Medemblik, 145.
Concordaat, 239.
Confiscaties in 's Hertogenrade, 1569, 197.
Consulta, 12.
Cosluymes, 16.
Cottica, 97.
Courmotibo, 97.
Granvelle, 12.
Griane stomme Ridder, 133.
Crisis in het Nederl. Verkeerswezen, 48.
Crommenie, 145.
Culemborch, 127.
Culemborg, 125.

D.

Daelhem, 189.
Daendels, 53.
Dagboek, van Rau, 143.
Darthuizen, 88.
Deijl, 189.
Delft, 25.
Democratie, 30.
Den Weerde, 108.
Dillenburg, 13.
Directeur van het Artillerie Park, 2.
Documenten uit het familiearchief Baerken, 121.
Does de Willebois, van der, 192.
Don Juan, 26.
Donnenraedt, 170.
Dordrecht, 24, 25.
Drakenborch, 88.
Duyn, v. d., 145.

F

Fabius, A. N. J., 141.
Familie-Archief of Genechartotheek, 220.
Familie Van Hasselt, 45.
Feestnummer Provinciale Noord-Brabantsche 's-Hertogenbossche Courant, 191.
Filips II, 10.
Filos, Graaf van, 142.
Fragment Genealogie Scnot, 107.
Fransche Buitenlandsche Politiek, 48.

G.

Galiani, 45.
Gedeon van der Hoeve, 194.
Gedenkschrift ter gelegenheid van het 126-jarig bestaan der gemeente Assen, 47.
Geestelijké dochters, 215.
Geheime Raad, 12.
Gelder, Willem van, 91.
Gelderland, 236.
Geldersche Stamreeksen, 92.
Genechartotheek, 220.
Genealogie van het geslacht „Penninck", 111.
Geneesheeren, 232.

Gent, 25.
Geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente te Utrecht, 237.
Geslacht van Oyen, 107.
Geslacht Vogelaar, 49.
Gezin van den Schoenmaker Adriaen Cornelisz. Bredero, 135.
Gichtregisters van Maastricht, 241.
Gorcumsche Oudheden, 47.
Gouden Schaar, 278.

H.

Haarlem, 25.
Haefften, 188.
Haerzuylen, 89.
Hagelsteenen, 239.
Hamelke, 277.
Hamersveld, 88.
Hames, 18.
Hannoveranen, 7.
Hasselt, 115.
Haudria, 88.
Haze, 92.
Heedel, 190.
Heigerlee, 22.
Heiloo, 145.
Heldin uit den oorlog 1914, 47.
Hemert, 90.
Henegouwen, 31.
Herckroode, 170.
Herdersstaf, 106.
Hertog van Parma, 26.
Hervormden, 199.
Hervorming, 13, 31.
Herwijnen, 188.
Heyden's van der, 140.
Historia, Maandschrift voor Geschiedenis, 96.
Hoeksche en Kabeljauwsche twisten, 90.
Hoensbroek, 236.
Hofdijk, 131.
Hofsteden van Groede en Breskens, 47.
Holland, 25, 31.
Hollandsche Volk, 235.
Holswilder, van, 132.
Hongarije, Maria van, 13.
Honthorst, Jesus van, 228.
Hood. Thomas, 235.
Hoorn, 16, 34.
Hotman, 28.
Hotteuses, 7.
Houtman's vrouw, 224.
Hoven der gewesten, 12.
Hugenooten, 23.
Huwelijk van den Prins van Oranje met de zuster Anna Paulowna van den Keizer van Rusland, 8.

I.

Iets over Brederode, 133.
Internationale tentoonstelling van het hotel en reiswezen, 140.

J.

Jan, St., 217.
Janine, 44.
Jaspers, 97.
Jean Jaureguy, 26.
Jonckbloet, 131.
Jufferenstiften, 217.

K.

Karel III, Koning, 142.
Karel V, 10.
Karthuyserklooster van Antwerpen, 202.
Karthuisers, 199.
Katholieken, 26.
Kebon Djai, 53.
Klagende Astrea, die, 142.
Klopjes, 215.
Kloppen, 215.
Koch, 141.
Kokadorus, 141.
Kolfhamers in Geslachtwapens, 106.
Kolfhamer, 106.
Kommandant der Artillerie te Brielle, 4.
Koningin Christiana van Zweden, 42.
Kranten, 234.
Krijkelberch, den, 255.
Kwezels, 215.

L.

Labadisten, 97.
La canaille des rois, 42.
La Haye Sainte, 8.
Lalaing, 19.
Lanschot, van, 192.
Lantaarn, de, 132.
Latenstein, 93, 94.
Leeuw van Waterloo, 6.
Lennep, van, 131.
Leopold van Saksen Coburg, 9.
Letterkundig Leesboek Oud en Nieuw, 135.
Leven en werken van Pieter Adrianus, Poirters, 48.
Lijkverbranding, 234.
Limburg, 238.
Litterarische Schetsen en Kritieken, 133.
Lodewijk van Nassau, 23.
Loen, 90.
Longues Robes, 12.
Loon, 90.
Lucelle, 134.
Luimige Reis langs den Rijn, 235.
Lutheranisme, 13.
Luylgens, 236.

M.

Madrid, 17.
Maestricht, 198.
Margaretha, 16.
Mariendaal, 216.
Matha, A. B. de, 141.
Mechelen, 26.
Meerssenhoven, 242.
Mercer, 8.
Middelburg, 26.
Ministers, 216.
Mobiele batterijen, 1.
Montfoort, 89.
Montmorency, graaf van Horne, 145.
Moortje, het, 131.
Mornay, 28.
Mühlberg, 13.
Muiden, 25.

N.

Naarden, 25.
Na driehonderd Jaren, 131.
Namen, 26.
Namen dergenen, die van het algemeen Pardon uitgesloten zijn, 155.
Nationale tentoonstelling van voedings- en genotmiddelen, 141.
Nederduitsche Rijnen, 134.
Nederlandsch Kluchtspel, 134.
Nederl. Vluchtelingenkerken, 124.

Noord-Holland, 145.
Noord-Nederlandsche batterij artillerie te voet Lux in 1815.
Nijmegen, 155.

O.

Oirsbeeck, 242.
Olavides, Don Pablo, 142.
Onder de Studeerlamp, 16. 191.
Onderwijs, 233.
Ontginning van de Sierra Morena, 142.
Oostbroek, 216.
Oosterveel, 18.
Opbouw, 47.
Open brief aan de Leden der Tweede Kamer, 48.
Oranje, 16.
Oud-Antwerpen, 140.
Oude-Gein, 90.
Oudewater, 25.
Oud-Holland, 140.
Oud Munster, 217.
Oudorp, 102.
Over Holland, 235.
Overmaeze, 198.

P.

Pacificatie van Gent, 25.
Paddenburg, C. F. van, 45.
Pannekoek, Godert, 193.
Paredis, 239.
Paramaribo, 97.
Parijs, 232.
Pauwenhuis, 88.
Penninckhuis, 114.
Personen wier goederen verkocht zijn, 154.
Pieter, St., 217.
Pire, 6.
Pluvier (Plovier, Plevier), 124.
Poll, Harry, 191.
Poorterrolle van Oud-Hollandt, 141.
Portefeuille, de, 133.
Portret van Viglius van Ayta, 237.
Polgieters vertaling van Bulwer's Rienzi, 138.
Prins van Oranje, 29.
Privileges, 16.
Protestaat, 107.
Proves, 217.

R.

Raad van Beroerte, 197.
Raad van Financiën, 12.
Raad van State, 12.
Rapport over een Rekest van den bisschop van Roermond in 1792. 236.
Recensent, de, 139.
Reimerswaal, 25.
Reizen en Pleisteren, 141.
Rheeden toe den Brandlicht van Baden, Lucia van, 113.
Ridderschap, 24.
Rienzi, de laatste der Tribuns, 138, 139.
Rijpaarden, 5.
Rodenburg, Theodora, 132.
Roermond, 236.
Roo's Ouderhuis, 132.
Roselli, 44.
Rotterdam, 235.
Rumbt, 189.

S.

Saksen, Maurits van, 13.
Scheldeleger, 4.
Schilderboeck, 137.
Schoonhoven, 25.
Schutter(us) Knijf; van Voorhuijsen, 225.
Segovia, 17.
Senatus principes, 16.
Servaesabdij, St., 216.
Sextuecle hervorming, 46.
Sherlogenroode, 198.
Sierra Morena, 142.
Simons, Menno, 237.
Smytre, 145.
Snellaert, 131.
Sonoy, Dirk, 87.
Spaansche Brabander, 134.
Stamreeks rechte lijn van een takje der familie Van Akerlaken, 98.
Stoutenborch Oudaen, 98.
Sunu. 90.
Suriname, 97, 98.

T.

Taaleigen van Bredero, 136.
Tabakspot, 95.
Tanah Abang, 53.
Terugblik, 140.
Teylingen, 145.
Thiel, Boemel, 184.
Tholen, 26.
Thuijl, 188.
Thurriegel, 142.
Tiel, 92.
Tielreweerden, 184.
Tielreweert, 188.
Toekomstdroom, 230.
Tolerantie, 31.
Tooneel, 233.
Treinbataljons, 1.
Trekpaarden, 5.
Trentsche Besluiten, 22.
Troebelen in 1566 in Culemborg. 125.
Tumeleer, den, 255.

U.

Unie van Brussel, 25.
Utenham, 88.
Utopia, 230.
Utrecht, 25.

V.

Valckenbosch, 198.
Valenciennes, 18.
Veenendaal, 130.
Veertien jaar literatuurgeschiedenis, 133.
Veluwenzoem, 193.
Verbeurdverklaringen in 1567, 184.
Verdrag van Passau, 13.
Viglius van Aytta, 12.
Vlaanderen, 31.
Vloten, van, 131.
Volk in Oorsprong, 28.
Vrede van Cambresus, 15.
Vrijheid, 30.
Vrouwen, 233.
Vrouwenklooster van Oostbroek, 216.
Vueren, 188.

W.

Wapens op Schuttersschilden, 118.
Watergeus, 91.
Waterijker, 144.
Waterland, 145.
Waterloo, 6.
Waterloo-studie, 1.
Watrelos, 18.
Weede, 88.
Weert, 145.
Weesp, 25.
Wellington, 8.
Westfriesland, 145.
Wijndruif, 277.
Wijnroeier, 144.
Willem I, 8.
Willem van Oranje en Filips II, 10.
Witham, 166.
Wittevrouwenklooster, 216.
Woerden, 25..
Wolkammers, 130.
Wolsack, den alden, 279.

Y.

Yzendoorn, 93.

Z.

Zeeland, 31.
Zeevaarder Frederik Houtman en Familie, 223.
Zeevank, 145.
Zegels en Zinnebeelden van Nederduitsche Hervormde kerken in Duitschland, 108.
Ziekenhuis, 232.
Zierikzee, 25.
Zoudenbalch, 89.
Zuid-Afrika, 98.
Zuiderzee, 25.
Zutphen, 25.
Zwingli, 238.
Zype en Hazepolder, 34.

GESLACHTSREGISTER.

A.

Abbenbroeck, Nicolas van, 161.
Adam, M. B., 121.
Aeckerlaecken, J. F. van, 98.
Aemstel, Antoine, 161.
Aerts, Ariken, 190.
Aken, Jan van, 36.
Alaert, Anthoenis, 129.
Albout, Wolfart, 160.
Alkemade, Dirick van, 161.
Alkemade, Huich van, 161.
Almonde, A. van, 160.
Almonde, Jacques van, 160.
Ambuinen, Herman van, 122.
Anden, Peter, 123.
Andries, 78, 185.
Angeren, W. van, 157.
Arent, 161.
Ariensz., Guert, 185.
Arler, Andries van, 156.
Arsen, Gerrit van, 157.
Assendelft, de, 159.
Assendelft, Otto van, 161.
Augustinus, 162.
Avenhorn, M., 100.

B.

Bach, Jan, 130.
Baertze, 245.
Bage, 113.
Bage-Welij, van, 113.
Bakker, Tammo, 111.
Bal, 118.
Balveren, Van, 106.
Banda, 70.
Bannocnk, M. P. van, 114.
Baslag, 124.
Batenborch, G. van, 162.
Bax, Maarten, 107.
Beauchamp, 41.
Becker, Jan, 38.
Beckx, Catrina, 36.
Beke, S. J., v. d., 50.
Belten, Catharina, 255.
Benachi, N., 45.
Berck, R. van, 158.
Berenstraat, 49, 61.
Berg, J. A. van den, 94.
Bergh van den, 33.
Bergh, Albert Graaf v. d., 122.
Berghe, J. ten, 158.
Berghuys, H.B., 237.
Berntsz. Aert, 194.
Betist, J., 45.
Bettonville, Arnold, 279.
Beverson, Heer tot, 114.
Biert, Elisabeth., 107.
Bije, Herman die, 185.
Biscops, Jan, 174.
Blanckebijl, Jan, 190.
Bleyenburg, Adriaen van, 98.
Bleyswyck, de, 160.
Blijffers, Alyt, 123.
Blijterswijck, E. van, 160.
Blisius, Hubertus, 151.
Bloys van Treslonge, Haarlem, 160.
Blyffers, Aleit, 122.
Bock, Jan Pietersz., 162.
Bodsberch, G. van, 169.
Boeck, Willem, 187.
Boeke, Goseno van, 122.
Boem, Hubrecht, 157.
Boen, Pierre, 160.
Boeracker, 118.

Bohland, Ria Johanna, 101.
Bok, Anna Maria, 49. 60.
Bomberghe, de, 162.
Bomhof, van, 119.
Bonten, Peeter, den, 162.
Bonvoysin, de, 161.
Boom, Niclaes, 188.
Boor, Hendrik, 36.
Boot, Hendrik, 37.
Bootselaer, S. Wensel van, 159.
Boren, Clara van, 39.
Bornecolve, 106.
Borssele van den Hooge, 229.
Boscamp, 114.
Bosch, Christoffel van den, 186.
Bosch, N. A., 282.
Bouckholt, W. van, 209. 213.
Box, Sophietje, 250.
Brederode, 159.
Breede, Jan van, 252.
Bremen, Herlien van, 275.
Breszlerin, Susanna, 49.
Bretzenberch, 182.
Broekhuizen, Arnolda van, 89.
Broers, Jan, 255.
Bronckorst, A. van, 160.
Bronchorts, Gijsbrecht van, 161.
Bronchuijsen, Jasper van, 157.
Bronckorst, Pierre van, 159.
Brouckman, N., 203.
Bruessen, Cornelis, 187.
Bruijensz., Bruijn, 188.
Bruijnes, A., 157.
Buiten, van, 119.
Burg, A. v. d., 160.
Bussingh, A., 64. 66.
Bussingh, A., 65.
Byrmans, Ruth, 123.

C.

Caekers, Emerentia, 279.
Caesbeck, 89.
Camp, 124.
Campen, J. C. van, 155.
Can, van der, 119.
Capaceine, 238.
Cappen, Johan, 172.
Cappen, Jannen, 179.
Carlier, Jan, 162.
Carlijn, Jaspar de, 162.
Cauberg, de, 161.
Caverle, Jeronimo, 37, 38.
Ceres, 74.
Chapelier, C., 280.
Ghesel, Elisabeth, 99.
Ghislain D'Hanens, Mr. C.A.M., 57.
Claessz. H., 185.
Claes, Frans, 118.
Claisez. Jan, 186.
Claessz. Roelof, 130.
Claessz., W., 157.
Clarboulsz., Haze, 92.
Clercq, A. de, 154.
Clock, C. N., 224.
Clotijn, 185.
Coecquerols, Helena, 279.
Coijer, Alaert de, 129.
Coinglet, Marija, 99.
Colff, 106.
Coningh, Hillegonda, 100.
Coninxwinkell, D. A., de, 244.
Corstensz., Dirck, 189.
Corstensz., Gerit, 189.
Corstensz., Thonis, 187.
Coster, A. A., 129.
Coswijns, Jan, 247.
Cralinghen, Dominicus van, 161.
Cramer, Peeter de, 162.
Crose, 85.
Crozier, 78.
Crulz, M., 284.
Culenbergh, Johannes, 38.
Culemborch, Graefscap van, 126.
Culenborgh, Johannes, 36.
Cuyck, Wouter van, 129.
Cuylenborch, de, 161.
Caekertz., Anne, 277.

Daamen, A. G. H., 95.
Dael, L. van, 122.
Dahlen, Laurentzen von, 122.
Dalem, Laurens van, 123.
Dam, Mr. Jacob van, 199.
Damiens, 89.
Darhuizen, Pauw van, 88.
Dassendelft, Henry, 160.
Deckers, Machteld, 280.
Deijnoot, G., 155.
Delft, J. J. van, 162.
Didot, Anna, 55.
Diest, Francois van, 95.
Dijcke, A. A., 185.
Dircksz., Dirck, 190.
Disseldorp, C. Br. van, 163.
Doenenroode, Johan van, 198.
Does, A. v.d., 160.
Does, Dirck van der, 160.
Does, J. v. d., 160.
Dompselaer, Harman van, 210.

D.

Donnenraedt, J. van, 174.
Donnenrode, Johan van, 168.
Dorp, Cornille de, 159.
Drabbe Lux, 4.
Dresschers, Machiel, 179.
Dresser, Michiel, 172.
Dris, A. v. d., 163.
Drissen, J., 119.
Drossaert, Susanna, 259.
Du Bois, Angele, 54.
Dubois, A. St. M., 55.
Ducam, J. H., 60.
Duchtenbroeck, 162.
Duijn, Jacques van der, 159.
Dunsborch, Otta, 123.
Duvenvoirde, Caspar van, 159.
Duvenvoirde, J. v., 160.
Duyker, Jan in de, 250.
Duyn, Reynier van, 160.
Dyens, Merten, 173.

E.

Eeck, Thie van, 113.
Eelen, van, 252.
Eeveraerts, Peeter, 169.
Egmond, Fr. d', 159.
Einden, Joris van, 159.
Ekenholm, J., 64, 65.
Elverick, Ael, 123.
Engels, G., 226.
Engelsman, B. den, 154.

Envie.. Rien Sans, 121.
Erkelens, Elisabeth, 107.
Ermou, Isabella, 280.
Erp, van, 119.
Eustachius 146.
Everaerts, Peeter, 168, 198.
Eyckel, Johann van, 123.
Eymole, Jan van, 267.
Eynde, E. van den, 151.

F.

Fijbren, D. C., 121.
Fischer, M. P., 58.
Floebus, Henrick Janssz., 185.
Foij, J., 155.

Fouls, 34.
Fraser, 78.
Friethoff, Johan, 122.
Fryon, 35.

G.

Gale, van, 63.
Galen, Johan van, 156.
Geel, Gerard van, 41.
Geelen, Jacques. 241.

Geeslmeester, 255.
Gelder, van, 119.
Geritsz., Folpert, 189.
Gerritsz., Jan, 188.

Gesel, van, 99.
Ghislain, Mr. E. V. M., 57.
Gijzen, M. v., 63.
Glaesemaker, Daniela de, 185.
Glaeuw, 113.
Glasesmaker, Abraham, de, 129.
Goer, 113.
Goer, Daniel van, 157.
Goerissz., 186.
Goes, J. v. d., 155.
Goessens, G., 169.
Goessensz. D. W., 185.
Goldman, 52.
Goltsmith, D. G., 185.
Gommers, Antony, 41.
Gommers, Davidt, 37.
Gommers, Johannes, 39.
Gorlen, Catharina, 122.
Goyer, Hughe de, 129.
Graft, van der, 218.
Graeff, A. v. d., 229.
Grebber, Johan de, 160.
Grindel, G., 173.
Gronsfelt, M. van, 244.
Groot, 33.
Groot, Jan de, 226.
Groot, J. M., 225.
Grootsand, Adriaan, 101.
Gröse, J. W., 51.
Grouwels, Paul, 279.
Grünenstein, Maria van, 89.
Gruyter, Catharina, 41.
Gruythuis, G. v. d., 90.
Grosse, 85.
Gubbels, Leonard, 152.
Guillaume, 55
Gysen, 39.

H.

Hack, H. I., 157.
Haecx, 106.
Haeften, Dirk van, 187.
Haeften, Franchois, van, 188.
Haemel, H. L., 151.
Haen, N., 90.
Haeren, Lysbet, van, 242.
Hamel, Dr. van, 112.
Hamers, Johan, 180.
Hamersveld, 88, 89.
Hanen, Nicolaes, 164.
Hangeloor, H. C., 185.
Haren, E. de, 243.
Harinxma, Weduwe, 114.
Harmanssz., Jan, 158.
Harmelen, Anna van, 107.
Harmen, 123.
Hartman, J. H., 107.
Hasselberg, M. I., 282.
Hasselt, Van, 45.
Hasselt, Jan de Becker van, 163.
Hasselt, Frans v., 46.
Hasselt, Hendrik van, 46.
Hattem, Dirck van, 129.
Hatzfeldt, Van en tot, 119.
Haus Sunderen, Heer van, 117.
Heck, Claes van der, 228.
Heeck, 113.
Heermael, Henny, 160.
Heijckens, M., 229.
Heldius, 275.
Helm, Christiaan, 40.
Hemert, J. J., 187.
Henricksz., Michiel, 186.
Henskens, Thonis, 158.
Herckenrade, 257.
Herlin, M. de, 258.
Herman, 159.
Herteneerde, de, 162.
Hesseling, Agatha, 101.
Heule, de, 161.
Heus, Judith de, 107.
Heusden, Roloff van, 186.
Heussen, Joffrou van, 219.
Heuven, M. G. van, 107.
Heuyster, Johan de, 159.
Heyendall, K. de, 243.
Heylen, P., 119.

Hidde, Maria van, 259.
Hillens, Matheus, 190.
Hoevell tot Westerflier en Wezenaar, Baron van, 114.
Hoevenaer, Lambert, 130.
Hoffstal, de, 162.
Hogerbeets, Mr. R., 211.
Holsman, 2.
Holtes, A., 121.
Holtswilder, Johan van, 157.
Hond, Sivilla de, 95.
Hooren, Gerrit de, 158.
Hoorn, J. D. van, 100.
Horn, Gravinne van, 147.
Hövell, Herman, 123.
Huen, K., 243.
Huijckin, Claes, 187.
Huissen, 113.
Hulbeeck, J. v.d. Hove, 163.
Hum, A. E., 107.
Hunckelius, Gerardus, 123.
Huneppen, de, 162.
Hupkens, Anna, 278.
Huze, J. A., 119.

I.

Ingels, Renart, 172, 179.
Ingen, Dirck van, 188.
Ingen, Drys Joosten, 149.
Ingenhoof, 149.
Iserman, 189.
Iwincks, Johan, 122.

J.

Jacobs, Griet, 111.
Jacobsz., 33.
Jacopssz. P., 163.
Jan, van, 158.
Jans, N. J., 66.
Jansdam, 161.
Jansen, R. M., 119.
Jansens, 53.
Janssen, Aarnt, 122.
Janssz. A., 154.
Janssz., Wouter, 155.
Janze, B. J., 41.
Jeger, Cornelis de, 123.
Jongh, Mr. J. W. D., de, 51.
Jongbloet, J. E., 50.
Joosten, Jan, 146.
Jorden, Schipper, 158.
Jordensz. Berndt, 186.

K.

Kaap, M. S. van, 98.
Kaen, Petrus, 243.
Kamp, van de, 120.
Kason, 74.
Kaufmann, L. M. J., 102.
Kelst, van, 152.
Kemnade, M. v., 90.
Kempken, 124.
Keppel van Wolfbeck, Engela van, 117
Kerckhoven, Adriaen van, 162.
Kerckrael, de, 162.
Kersten, Hendrina, 122.
Kessel, Cornelia van, 93.
Ketwich, M. de, 258.
Keysers, Jan, 146, 153.
Klijnpenninck, 118.
Kloprogge, J.. L.. 64.
Knaap, J. H., 51, 86.
Kneuden, Jutta, 243.
Knijff, Johannes, 226.
Knniperdollink, G., 163.
Knops, J., 120.
Koemies, 70, 71.
Koenderman, Maria, 58.

Kooker, Th. de, 98.
Korporaal, 74.
Korskens, Thonis, 158.
Kremer, Matthys, 172.
Krener, Mathys, 179.
Kre'zenberch, D. O., 173.
Krieken, M. A. van, 94.
Kuik, Frerik van, 123.

L.

Laen, van der, 120.
Laerwolde, Judith Maria, 115.
Laerwolde, Van Laer van, 114.
Lalaing, Melchior, de, 161.
Lange, Moeytje, 41.
Lange, Otto van, 39.
Lange, Pieter de, 34.
Langerak, W., 212.
Lapper, Jan de, 190.
La'ens'ein, Rutger de Haas van, 94.
Lauwen, Jan, Toenis, 129.
Lavay, C. du, 104.
Laven, K.., 120.
Leclerq, B. M. D., 95.
Leendert, 124.
Leeuwens, Johannes, 36.
Leeuwens, Abraham, 36.
Leijdecker, Peter de, 186.
Lemens, Abraham van, 37.
Lemoel, M. van, 242.
Lens, P., 163.
Leps, Frd. 64.
Leps, J. F., 51.
Lestevenson, Sara, 40.
Levielleure, Mr. de, 286.
Lichtenberg, Fr., 163.
Lienden, Robert van, 126.
Lierens, J., 120.
Lijden, Robert van, 125.
Lijn, H. J. v. d., 223.
Likenburch, J. v. d. Hove van, 163.
Linden, H. v., 46.
Lockhorst, Vincent van, 160.
Loeven A., van, 189.
Loos, Susanna, 37.
Lucasz., Aelbert, 189.
Ludowycx, Pauwels, 180.
Luefs, Gheese, 123.
Luefs, Hendrick, 123.
Lux, Hendrik, 4.

M.

Maccasfiek, Catrina, 107.
Maere, Cl., 120.
Maeseeck, D. S. van, 163.
Maessz. Reijer, 189.
Maijre, Michiel de, 162.
Malchair, M. A., 282.
Mansdale, David van, 40.
Mansdale, Rachgel van, 40.
Marcelisz., Dirck, 185.
Marikercke, 162.
Marsa, 70.
Massop, 124.
Mas'enbroek, A., 102.
Ma'enesse, Johan van, 159, 161.
Mavesy, Reyncom van, 248.
Meeren, Meester, Herman v.d., 162.
Meerensteyn, 159.
Meerle, Johan van, 39.
Mekelenbourg, van, 160.
Mekeren, 113.
Melis, 158.
Merens, P., 100.
Mersbach, Gom, 122.
Mersnil, van, 120.
Mesmakersz., J. A., 130.
Meteren, Willem van, 130.
Metten, 246.
Meulen, C. van der, 278.
Meusens, M. A., 284.
Meyer, Catrina de, 37.
Meyster, E., 45.
Meyer, Merten, 38.

Michielsz., H., 185.
Michels, Hendrich, 121.
Mielenberch, Peeters, 149.
Milze Jenne, 182.
Minto, Gilbert, 53.
Mirloe, Cornelis van, 187.
Mirrick, Ant.., 129.
Mockinck, Bernt, 156.
Moelen, H. van Vleicke van der, 247.
Moelen, Jan van der, 250.
Moennickhausen, Otto v., 114.
Moerslag, Palm van, 248.
Mom, Peter, 186.
Mondeken, G., 190.
Montesdoca, 174.
Moors, Marie, 257.
Morinck. Aert, 185.
Moris, Merlinus, 247.
Mouyeken, Johan, 174.
Moyman, H.. J. W., 187.
Muersch, Dircky van, 185.
Muys van Holy, Hugo, 98.

N.

Nalsden, G. van, 283.
Nanninex, C., 223.
Nantji, 70.
Neercassel, B. van, 200.
Neercassel, Jan van, 200, 205.
Nesse, van der, 120.
Neuenar, van, 146.
Neuville, de, 161.
Nicket, Susanna, 38.
Nicolai, Willem, 36.
Nierop, C. J., 225.
Niesten, Agnes, 111.
Nieuburch, Gerard van, 159.
Nieuwkamp, A., 94.
Nieuwkamp, J. S., 94.
Niket, Susanna, 37.
Nisan, 68.
Njey Ramie, 68.
Nordingen, 229.
Nordingen, Johan van, 228.
Norol, Willem, 187.
Nys'en, C., 281.

O.

Odeur, Renier, 120.
Oengels, Anna, 281.
Oenzel, Wolter van, 186.
Offenberg, Guiliam van, 39.
Offermans, Wendelina, 121.
Oistruin, Johan van, 161.
Oldenbarnevelt, Jnn van, 38.
Olst, Engelbert van, 90.
Omloop, van den, 204.
Opperkamps, Judi'h, 123.
Otten, Johan, 122.
Ortmann, A. H.. 54, 56.
Oud-Aa, 88.
Oudaen, 88.
Oudwyck, 211.
Outheusden, de, 161.
Ouwenhand, H. P., 95.
Overrijne, Poeyt van, 209.
Overstraten, 79.
Oyen, Jurruanus, 107.

P.

Pabst, Baron van, 124.
Paffenroede, Johan van, 159.
Paliou, 162.
Pamela, 70.

Pamla, 68.
Papendrecht, de, 160.
Paulussen, Chr., 282.
Peckel, Th., 121.
Peene, Carel van, 36.
Peis, Janne, 155.
Peist, Theis, 174.
Pellenrock, M., 283.
Pennick, der Obrist, 112.
Penninck, Gerrit, 111.
Pentiers, Dangel, 250.
Pesken, 124.
Petermans, Peter, 280.
Peters, This, 120.
Petersz., Jan, 189.
Philipsz., H., 185.
Pielat, 86.
Pieterssz. Melis, 158.
Pijlsweerd, van, 209.
Pinckens, Chr., 277.
Pinninck, Henrick van, 114.
Pinninck, van, 113.
Pil, Laurens, 40.
Pit, Pieter, 41.
Platteel, Ch., 54.
Pleiz, A., 184.
Pluvier, Leenderl, 124.
Pluvier, Paul, 124.
Poelgeest, Jacques van, 160.
Poer, Johan, 122.
Poeyt, Catharina, 209.
Poeyt van Overryne, E., 213.
Poll, G. J., van den, 185.
Poll, Wouter van de, 130.
Popkens, Mr. D., 50.
Popkens, Jr., 64, 65.
Post, Pieter, 41.
Potter, C. J., 185.
Potthoms, Jan, 252.
Pouwels, Jan, 121.
Puiseau, Waubert de, 105.
Pum, P. L. J., 102.
Pulkandje, 124.

Q.

Qentink, 124.
Quade, 113.
Quapenninck, 118.
Quentin, St., 204.
Quesnoij, 34.
Quinjet, Maria, 99.

R.

Rael, Jan de, 186.
Ramaer, 2.
Ramaker, Jan, 35.
Ravens, J. P., 41.
Ravestein, van, 240.
Reempte, 108.
Reemtsdick, 108.
Reezen, Gillis, 257.
Regnot, Maria, 279.
Reijnen, Peeter, 190.
Remarque, E. M., 105.
Remmen, Jan van, 121.
Remmelsdick, 108.
Remunde, G. P. G. C. van, 163
Renkin, J., 55.
Repine, Anthonio, de, 162.
Rerinck, Dierick, 156.
Rheede, 113.
Ricker van Bendorp, 98.
Riensis, de, 120.
Rienst, Peter van 255.
Rijck, Johannes, 247.
Rijcke, Meester, Peeter, de, 162.
Rijnesteijn, Arent van, 161.
Rinck, Jan, 186.
Ripperbrant, Sibert, 122.
Ripperbrant, Stephen, 122.
Roche, de la, 161.
Roeloffz., Joost, 188.
Roesboem, Dirck, Jansz., 185.

Roesdam, Johan, 156.
Rombouts, Hans, 36.
Römer, Von, 104.
Romme, Zwene, 114.
Roode, Willem de, 149.
Roomskercke, C. P., van, 163.
Roseller, Pieter, 249.
Rosmalen, M. die Wagen van, 187.
Rossum, Wendel van, 122.
Roussel, Jan, 98.
Rover, Cunera, 114, 117.
Ruisschen, Peeter, 166.
Ruijl, 185.
Ruremonde, de, 286.
Rusche, Chr. C., de, 117.
Rulgertsz., Jan, 188.
Ruys, N., 257.
Ruysschen, Peter, 198.
Ruyt, Jacobus, 63.
Rysse, Constancia van, 40.
Ryswich, Lambert, 122.

S.

Sadelmaker, Henrick, 252.
Sandt, Rutger van den, 123.
Sandt, Willem van, 146.
Santen, 88.
Santen, E. van, 161.
Santen Kolff, van, 106.
Sapdoc, 70.
Sas, 88.
Saskerus, Mr. Th., 103.
Saskerys, Dom, 103.
Saumon, E. W., 281.
Scaghen, Chr. van, 160.
Schaghen, 160.
Scharff, Anna, Sophia, 60.
Scharff, A. S., 50.
Schayenburch, C. van, 230.
Schellinge, Daniel, 40.
Schenck, Hester, 123.
Schepper, M. L. Ch. de, 57.
Scheveninghè, Jan van, 164.
Schieroff, J. G., 225.
Schmising, 237.
Schmising, Ambrosius, 284, 285, 286.
Schodt, Jacob de, 39.
Schonck, 157.
Schot, 107.
Schoten, Johan van, 160.
Schouwman, 52.
Schreurs, H., 153.
Schrijnwerker, J. J., 186.
Schröter, E., 54.
Schruers, D., 153.
Schultz, B., 86.
Schut, A., 227.
Schutter, G., 226.
Schuyl, Barbara, 36, 39.
Scops, Claes, 173.
Seeng, Ong. Hoa, 64.
Selkart, C. H., 227.
Serraris, A. C. J., 57.
Sevenhuizen, Jan, 104.
Sevenhuysen, C. van, 95.
Severijnen, Beijnhem, 186.
Sijbilsz, Claas, 103.
Sip, Allardt, 162.
Slootmaler, H. J., 185.
Smissaert, 68, 69.
Smith, 51.
Smith, E. H., 190.
Snijder, J. W., 187.
Snoey's, 90.
Snooy, 88.
Snoy, 88.
Soelatri, 75.
Soest van Nyvelt, Marie, 199, 212.
Soldt, 35.
Sold, Paulus van, 35.
Sonnemans, Jacob, 40.
Spirinck, Gerrit, 161.
Spitzholt, Willem, 156.
Splinter, 159.
Spo, 71.

Spranghe, 159.
Spronckolf, 106.
Staes, Jan, 162.
Stamrood, C. M., 46.
Steenhuysen, M. v., 229.
Steevens, H., 163.
Stegeman, 113.
Stegeman, Anna, Maria, 117.
Stegemans-Glaeuw, 114.
Sticke, 113.
Stockum, van, 105.
Stoel, Elisabeth, 101.
Stoutenborch, 88.
Stroebe, B. H., 59.
Struyswijk, 66.
Suares, Guarcia, 147.
Suyper, G. E., 185.
Swaming, Th., 46.
Swanepoel, Jan, 98.
Sweers, Guiliam, 38.
Sweers, Willem, 36.
Symons, Joost, 251.

T.

Taels van Oudaan, Cornelia, 88.
Tamboer, 74.
Tebenbroich, Caspar, 123.
Tengnaegel, Adriaen, 186.
Terpemminck, 118.
Teylingen, Miela van, 87.
Theus, 148.
Thijs, A. C., 184.
Thijssz. Jan, 186.
Thorn, Thomasu van, 146, 151.
Till, Bela van, 123.
Tillen, Gerhard, van, 123.
Tilman, 258.
Tilman, Pieter, 280.
Tjantiga. 71.
Tondi, B. de, 122.
Tongervelde, Everard van, 90.
Torlon, de, 162.
Tresloingue, H. de, 160.
Tserclaes, Charles, 160.
Tulcleers, Arnt, 253.
Tyll, Derrick van, 123.

V.

Valck, Jan, 187.
Valckaert, Reijnier, 162.
Valenteijn, 162.
Valkenborg, Reyner van, 247.
Veen, Ter. 89.
Venne, J. M. v.d., 241.
Verbeek, Abraham, 36.
Verbeeck, Aert, 162.
Verbert, M., 56.
Verboort, M., 256.
Vermijn, Wyn, 130.
Vierendeels, Leonora, 37.
Vijgh, Adriaen, 158.
Vijghe, Jan, 187.
Villegas de St. Pieter Yette, 120.
Villemonte, Jan de, 155.
Vinck, Aer, 185.
Vinckebosch, Derick, 150.
Visschere, Merten, 181.
Vlechke, 241.
Vleck, van, 241.
Vlecke, G. van, 242.
Vleeck, 241.
Vleeck, A. van, 276.
Vleecke, 241.
Vleke, 241.
Vlieck, J. K., van, 244.
Vliet, Floris van, 160.
Vliet, H. van, 160.
Vliet, Johan van der, 159.
Vogelaar, 49.
Vogelaar, J. J., 64.
Vogeley, Hans, Jacob, 49.
Vogelin, Jan Jacob, 49.
Vogelvanger, Maria, J., 57.

Volenbeek, Cramer, 282.
Vooll, 34.
Voordy, Anna, 99, 100.
Voorthuijsen, van, 227.
Vos, François de, 162.
Vrients, G., 258.
Vrients, Mecheld, 251.
Vries, Frederika de, 102.
Vürtheim, J. J., 94.
Vyghen, P. J. M., 55.

W.

Wachtendonck, J. v., 157.
Walraven, Ludol, 120.
Wannemackersz. G., 163.
Wassenhove, G. van, 158.
Wassing, Christiaan, 122.
Welij, 113.
Welt, Jan van, 39.
Werve, Guillaume van den, 159.
Westerkerk, 41.
Wever, Gerrit de, 185.
Wever, Jacop, 180.
Weyerlsz., G., 226.
Weynands, 94.
Wicherinck, Frerik van, 123.
Wijnantsz. Henrick, 187.
Wijnaendts van Resandt, 118.
Wijnbergen, Johan van, 156.
Wijshagen, Wouter van, 254.
Willemz., F. C., 67.
Willemsz., Thomas, 66.
Willemsz., Willem, 190.
Wingaerden, G. van, 160, 161.
Wirdl, 147.
Wissel, A. J. van, 41.
Wisselt, Jacobus van, 40.
Wolf, Jacomeyntje, de, 37.
Woulerssz. Ch., 185.
Woulerssz., H., 185.
Wuirich, J., 155.
Wyndell, Getruyd, 122.
Wysken Schaep, 122.

Y.

Ytteren, 252.
Yselstein, Chr. van, 157.

Z.

Zanthorst, J. R., van, 161.
Zomer, David, 154.
Zueghers, Jehan, 158.
Zuilens, 88.
Zurmont, Oth, 130.
Zuylen de Nivelt, G. van, 159, 211.
Zwieten, Adrien van, 161.
Zydt, inder, 181.
Zydt, Everardt in der, 173.
Zylmans, E., 46.

De Noord-Nederlandsche batterij artillerie te voet Lux in 1815.

Een Waterloo-studie.

Door W. E. van Dam van Isselt
Gepensionneerd Luitenant-Generaal.

(Vervolg en slot van Nav. LXXXIII, blz. 283).

De slechte ervaringen, voorjaar 1815 opgedaan met het mobiliseeren van batterijen, daarna waarschijnlijk de eerste maanden ook met hare geoefendheid en samenhang, maakte men zich na afloop van den veldtocht voornl. op voordracht van Generaal Du Pont ten nutte door een betere organisatie van den Trein. Bij K.B. v.m. 27 Oct. 1815, no. 36 werd het aantal Treinbataljons uitgebreid van 2 tot 3, in beginsel samengesteld uit nationale militie, en tezamengevat onder een luitenant-kolonel, zoodat feitelijk een Afdeeling of Regiment Trein werd gevormd. Elk bataljon zou 8 compagnieën tellen; van de 24 aldus te verkrijgen compagnieën waren er in oorlogstijd 16 bestemd „tot bespanning van den artillerietrein", waarmede de batterijen en hare munitiecolonnes werden bedoeld. Bij een Veldleger van 50.000 man dacht men 14 batterijen te mobiliseeren. In vredestijd zou bij de treinbataljons slechts één vierde der paarden worden aangehouden, „hetgeen overeenkomt met de vereischte bespanning van twee veldbatterijen, als moetende eene compagnie trein dienen tot bespanning eener veldbatterij." Er konden derhalve volgens het K.B. van 8 Dec. 1815, no. 103 „gedurende den vrede 6 batterijen bespannen blijven tot oefening der artillerie-compagnieën"; tevens moesten die treincompagnieën dan voorzien in den transportdienst.

De mobiele batterijen werden dernalve niet alle behouden, doch men keerde evenmin terug tot den toestand van vóór April 1815, toen ten aanzien van onze artillerie te velde nagenoeg alles nog moest worden geïmproviseerd, wanneer zich de behoefte aan een mobiel leger deed gevoelen. Er werd reeds destijds een „ontplooiïngsstelsel" voor mobilisatie toegepast, n.l. in reden van 6 : 14, daar feitelijk slechts 6 batterijen bleven bestaan, het materieel voor de overige 8 naar de arsenalen of magazijnen ging, echter ter beschikking van de compagnieën, aangewezen om de betrokken batterijen te bedienen. Voor de paarden was de verhouding 1 : 4.

Bij vermeld K.B. werd de betrekking in het leven geroepen van „Directeur van het Artillerie Park" met den rang van tweede kolonel, waartoe werd benoemd de reeds meermalen genoemde luitenant-kolonel Holsman. „Deeze hoofdofficier is als zoodanig belast met het opzigt over de veertien aanweezige veldbatterijen, waarvan er zes bestendig moeten mobil zijn en welke laatste tot instructie van alle artilleristen gelijkelijk zullen strekken." 1) „De kommanderende officier van het korps, tot hetwelk een of meer kompagnieën voor de bediening der batterijen behooren, word verantwoordelijk gesteld, dat dezelve volmaaktelijk in de manoevres geoefend zij, zullende bij inspectiën de Directeur des Artillerie Parks zich hiervan [n.l. indien hem dat door het D.v.O. bepaaldelijk werd gelast] moeten verzekeren. De treinpaarden, tot eene batterij behorende, kunnen bij afwisseling [door de compagnieën?] voor de excercitiën worden gebruikt." De compagnieën R.A. behielden hun rijpaarden volgens de vredesorganisatie. Bij dat Korps werden de 4e en de 6e compagnie ieder aangewezen om een geheele, de 5e en 7e compagnie ieder om een halve batterij te bedienen. Deze aanwijzing van compn. „om op de eerste order met een batterij te marcheren" had na afloop van den veldtocht plaats gevonden op voorstel van den Korpscommandant „om een ieder op zijn beurt te doen delen in de voor- en nadeelen, die daaraan kunnen gehegt zijn." 2)

Er werd derhalve onder genoemden kolonel eenigermate een regiment veldartillerie gevormd van 14 batterijen (maximum beschikbaar materieel), waarvan in vredestijd 6 present en waarvoor de bedienende compn. werden geleverd door de bataljons Artillerie en het K.R.A. Kolonel Holsman was meer belast met het materieel, de bataljonscommandanten met de oefeningen. Deze commandoregeling was tweeslachtig, wat de hoofdreden zal hebben gevormd, waarom zij reeds na eenige jaren werd gewijzigd.

---

1) Bij Kuypers bleef deze belangrijke tusschenphase in de ontwikkelingsgeschiedenis der Bereden Artillerie onvermeld; hij gaat na 1815 vooral over tot de opleiding van officieren en kader, daarna tot technische aangelegenheden, waarna hij ineens overspringt tot de reorganisatie van 1818 (IV, 112 e.v.). Ook bij ten Bosch komt bedoelde phase niet voor.

2) Brieven van den Commandant K. R. A. d.d. 15 en 25 Jan. 1816 aan kapitein Ramaer (6e comp.) te 's Bosch. Portefeuille Ramaer in Museum K. R. A.

Batterij Lux, te Mons op Mechelen gedirigeerd, is vooreerst daar gebleven. Uit de agende der 3e Divisie blijkt, dat Lux 5 Feb. 1816, nog daarbij ingedeeld, te Mechelen een certificaat van den Div. C. meekreeg voor majoor van der Smissen, dat dezen bij Waterloo 2 paarden waren doodgeschoten 1).

Lux is tot 5 Jan. 1830 gebleven bij zijn bataljon en heeft daarbij achtereenvolgens tot garnizoen gehad Ath 2) en Mons, twee plaatsen, waar hij bij den terugmarsch uit Frankrijk in Dec. 1815 kort had verbleven. Bij K.B. van 10 Dec. 1818 werden de 4 bataljons Artillerie van Linie gereorganiseerd en omgedoopt tot gelijk genummerde bataljons Veldartillerie; voor elk der 5 compagnieën was in het bataljon een compagnie trein uitgetrokken. Het 2e Bataljon Veldartillerie, waarbij Lux bleef, werd een Zuid-Nederlandsch bataljon, dat in 1830 in zijn geheel te Mons garnizoen hield en einde van dat jaar in onze krijgsmacht is opgeheven. 3)

Bij vermelde reorganisatie van 10 Dec. 1818 bleven de officieren in vredestijd onbereden en moest het materieel voor een groot deel bij mobilisatie nog uit de magazijnen worden ontvangen. Eerste Veldartillerie ontstond eerst, zij het nog op *zeer bescheiden voet*, door het K.B. van 9 Aug. 1823, toen alle officieren en onderofficieren bereden werden, de treincompagnieën in de batterijen werden opgenomen en deze reeds in vredestijd over al haar 21 voertuigen konden beschikken. Elke vredesbatterij telde 6 rij- en 20 trekpaarden, een uiterste minimum. 4)

Lux heeft al deze stadiën in de ontwikkeling van onze Veld-Artillerie meegemaakt bij vermeld 2e Bataljon tot begin 1830, toen hij naar het Noorden terugkeerde als kapitein bij het 6e Bataljon Artillerie Nationale Militie

---

1) de T'Serclaes. II, 277 zegt ten onrechte: drie; waarschijnlijk ontleend aan Boulger (1901), 34.

2) Kinderen gedoopt 8 Feb. 1817 en 28 Dec. 1818.

3) ten Bosch, 47. Voorts K.B. 14 Dec. 1830. Beschikking Dir. Gen. v. O. 19 Maart 1831: het restant per 1 April d.a.v. in het 1e Bataljon Veld Art.

4) ten Bosch, 37-40.

(Vesting Artillerie) in de vesting Bergen op Zoom. 1)

Aan de vorenvermelde overplaatsing d.d. 5 Jan. 1830 moet veel later uitvoering zijn gegeven of wel Lux heeft zijn gezin voorloopig te Mons achtergelaten, want mijne grootmoeder Drabbe-Lux heeft mij meermalen verteld, hoe het gezin na het uitbreken der troebelen te Mons in Sept. 1830 vandaar is moeten vluchten en dwars door het in opstand of groote gisting verkeerende België tot Bergen op Zoom een „narrow escape" heeft gehad. 2)

Lux is als kapitein der Vesting Artillerie te Bergen op Zoom in garnizoen gebleven tot zijn bevordering op 21 Feb. 1833. Hij heeft dus in vermelden rang de moeilijkste jaren van den Belgischen opstand meegemaakt in een kort achter de grens gelegen, in staat van beleg verkeerende vesting, waar het leven zeer weinig opwekkend was. Hij verbleef er in garnizoen tijdens den Tiendaagsche Veldtocht, is derhalve ooggetuige geweest van den bekenden en beruchten uitval van 2 demonstreerende colonnes, meest uit schutters bestaande en uit Bergen op Zoom afkomstig, op 3 en 4 Aug. 1831 tegen het Belgische Scheldeleger nabij Antwerpen. Zijn naam wordt hernaaldelijk genoemd in mijn vermelde artikelenreeks: „Een en ander omtrent de vesting Bergen op Zoom in de jaren 1830-9" (overdruk uit De Zoom. 1931).

Met zijn bevordering tot majoor in 1833 werd Lux (tijdelijk) Plaatselijk Artillerie-commandant te Brielle. In den loop van 1837 werd hij „Kommandant der Artillerie te Brielle" (een hoogere functie) en als zoodanig 16 Dec. 1837 bevorderd tot luitenant-kolonel.

22 Maart 1841, derhalve op 54-jarigen leeftijd, werd J. H. Lux, nog in laatstvermelden rang dienende, gepensionneerd. Vermoedelijk 1 Mei 1847 verhuisde hij weer naar Bergen op Zoom, waar hij 12 Aug. 1865, juist 78 en een half jaar oud, overleed en op het Protestantsche kerkhof werd begraven. In het Nieuws- en advertentieblad van Bergen op Zoom d.d. 16 Aug. 1865 komt als „Eenige kennisgeving" deze koude advertentie voor: „Heden overleed alhier in den ouderdom van 78 en een half jaar de Hoog Edel Gestrenge Heer Johannes Hendrik Lux, in leven gepensionneerd Luitenant Kolonel der Artillerie."

---

1) Dit bataljon had 1 comp. te Vlissingen.

2) Opstand aldaar in 1830 bij Bosscha. Tweede druk. III, 447, 451, 483 e.v. Bijdragen 3e Reeks. VI, 271 e.v.

Volgens familieoverleveringen moet overste Lux een ongemakkelijk oud soldaat, een barsch en ietwat ruw heer zijn geweest. 1) Zijn op blz. 109 vermeld silhouet als kapitein der Artillerie in 1830. zijn op bijna 77-jarigen leeftijd vervaardigd portret ter gelegenheid van de 50-jarige herdenking van de bevrijding van Brielle in 1813 van de Franschen, waarbij de toenmalige magazijnmeester en ex-luitenant der Artillerie Lux de leiding had gehad 2), ook de zeer korte, niet onderteekende overlijdensadvertentie maken het vorenstaande wèl aannemelijk.

De mortibus nil nisi bene. —

Aanteekening I (ad blz. 120).

Rij- en trekpaarden in de eerste organisatiën van het Korps Rijdende Artillerie.

In de eerste organisatiën van het K.R.A. (21 Feb. 1793 e.v.) werden per compagnie *voor het personeel* uitgetrokken 115 rijpaarden. Moesten de batterijen worden verplaatst, dan geschiedde zulks met den z.g. veldtrein, waarvoor een aannemer manschappen en bespanningen leverde. In die van 19 Nov. 1795 werd een kleine kern trekpaarden voor oefeningen opgenomen in de vredesorganisatie; overigens werden de bespanningen nog geleverd door dien „trein". In de organisatie van 24 Nov. 1801 kwam een kleine „treindivisie" voor bij het K.R.A., terwijl sedert de organisatie van 1 Oct. 1807 treincompagnieën bij de R.A. bestonden. In de eerste organisatie na den Franschen tijg (d.d. 19 Jan. 1814) werden nog geen paarden vermeld, in de volgende, die van 17 Nov. 1814, alleen voor officieren, kader en bedieningen (van Sypesteyn, 364 e.v.). De bespanningen werden geleverd door het Treinbataljon on-

---

1) Soldaat in den zin van het weinig bekende, zoo aardige en typeerende versje:

Prins Maurits nam een glas en sprak: „à vous, soldaat"
Tot een hopman, die deez' eernaam nam tot smaad,
En sprak: „Oorlof, mijn Vorst, dat is mijn rang verkleinen,
Ik en ben geen soldaat, doch een van Uw kapiteinen."
„Vergeef mij, sprak de Vorst, ik heb U niet gekend,
A vous dan, kapitein, die geen soldaat en bent."

2) Dit in mijn bezit zijnd portret is vergroot opgenomen in: Koolemans Beynen. Historisch gedenkboek 1813. Dl. 3, blz. 182 e.v. Brielle, door Joh. H. Been, waar de toen door Lux vervulde rol mede is beschreven (verg. mijn blz. 115).

der officieren daarvan. De rijdende batterijen telden minder treinpaarden dan de batterijen te voet, omdat deze laatsten een grooter aantal voertuigen bezaten.

Aanteekening II (ad blz. 216/9).

De verplaatsing van Chassé's Divisie 18 Juni 1815 van Braine l'Alleud naar den rechtervleugel van het eigenlijke slagfront.

In de wijze, waarop deze flankmarsch is uitgevoerd, komt de tegenstelling tusschen de oude Napoleontische en moderne tactiek ten duidelijkste uit. Hoewel hij bedreigd werd door de cavalerie-divisie Piré, die over een rijdende batterij beschikte en het terrein, hoewel golvend, meerendeels geheel open was, geschiedde die marsch zeer Zuidelijk, nog beZ. den landweg langs den Z. rand van het gehucht Merbraine leidend, derhalve meerendeels open en bloot. In den tegenwoordigen tijd zou men van de dekking, welke het uitgebouwde oord Braine l'Alleud opleverde, gebruik hebben gemaakt om zich ongemerkt voor den vijand terug te trekken en daarachter de 2 brigades te vereenigen. Door den N. weg langs Merbraine te gebruiken was men door dit uitgestrekte boerendorp gedekt geweest en had zich in den Z.O. rand daarvan verborgen kunnen gereedstellen. De verplaatsing ware minstens even snel gegaan, daar men niet carré's behoefde te vormen tegenover 's vijands cavalerie; bovendien ware de verplaatsing geheel geheim gehouden, waarmede men zich voor een eventueelen inzet van Divisie Chassé het element der verrassing had gewaarborgd.

Chassé's optreden en verplaatsing was geheel zooals men dat van den „Général bajonette" kon verwachten en doet denken aan het ouderwetsche: „hier ben ik; wie doet mij wat." Geen wonder, dat Herbert Maxwell in 1900 schreef over „de stoutmoedige marsch van Divisie Chassé" (aangehaald bij de T'Serclaes. II, 174, noot).

Aanteekening III (ad blz. 220, 237 en 274).

De verminking van het slagveld van Waterloo.

Dit slagveld is onherstelbaar verminkt en bedorven, voornl. doordien men de bekende geweldige aarden pyramide, waarop de gegoten leeuw van Waterloo is geplaatst, *midden in* het eigenlijke slagfront heeft opgericht, ongeveer daar, waar de Prins van Oranje werd gewond. Die pyramide is ongeveer 45 M. hoog, telt 240 treden en heeft

op den bodem zijden van 160 M. Daaromheen hebben zich gegroepeerd een panorama met museum en eenige hotels met hun nevengebouwen, zoodat het algemeene overzicht van het eigenlijke slagveld verbroken is. Had men de aarden pyramide, welke eerst met karren, hoogerop door manddraagsters uit Luik (hotteuses) is opgeworpen, 800 tot 1000 M. terug aangelegd, men had van daar een algemeen overzicht gehad over de eigenlijke stelling, welke ongerept ware gebleven en tevens over het voorterrein, d.i. Napoleon's aanvalsterrein.

Nog veel erger is, dat de zeer groote aardmassa, benoodigd voor den gewekligen heuvel, ontleend is aan den naasten omtrek, zoodat het terrein aldaar 3 tot somtijds 5 M. is verlaagd. Hier en daar is zeer plaatselijk de oude hoogte nog te onderkennen, o.a. aan de aardheuvels, waarop de monumenten voor de Hannoveranen en voor den Engelschen luitenant-kolonel Gordon zijn geplaatst. Gevolg daarvan is, dat de 3 chemins creux, welke ongeveer bij den Leeuw samenkwamen — waaronder de beruchte, waarin een deel der ruiterij van Maarschalk Ney bij hare herhaalde aanvallen is gestort — nagenoeg spoorloos zijn verdwenen: omtrent de dekking, welke hij de eigen stelling verleende, de hindernis, welke hij der vijandelijke cavalerie vormde, ontbreekt het juiste beeld. Wat de artillerie betreft, kan men zich geen goed denkbeeld meer maken van glooiingen, dekking der batterijen, schootsveld en uitzicht, noch van de mate van bruikbaarheid en dekking, welke de voormalige chemins creux boden als opmarschwegen voor de artillerie.

Zij, die het slagveld van Waterloo voor het nagejacht hebben ingericht en geëxploiteerd, hadden weinig idee van het behoud van natuurmonumenten, zooals men dat heeft gedaan met karakteristieke gedeelten van slagvelden uit den jongsten grooten oorlog.

Aanteekening IV (ad blz. 222).

De opstelling van de Engelsch-Nederlandsche artillerie. 1)

Wellington plaatste zijn geheele artillerie niet alleen in voorste lijn, niet gedekt door infanterie, doch het gros der batterijen stond bovendien vóór de verschillende deelen van den hollen weg. De bedoeling was, dat de bedie-

---

1) Zie o.a. de Bas. III, 654 e.v. de T'Serclaes. II, 180 en 379.

ningen zich bij ernstige charges van vijandelijke cavalerie zouden redden binnen de wat meer achterwaarts opgestelde infanteriecarrés; ook Wellington en zijn staf hebben dat meermalen gedaan. Ter weerszijden van den grooten weg Brussel-Charleroi was die opstelling eenigermate verklaarbaar, omdat de artillerie daar tot taak had het door de Hannoveranen bezette, 3. tot 400 M. vooruitgeschoven steunpunt La Haye Sainte te ondersteunen. Overigens vormden de holle wegen een bedenkelijke hindernis in den rug met het oog op aanvulling, vooral van munitie en een eventueelen terugtocht, destijds te belangrijker, omdat batterijen, welke zeer hadden geleden, zich uit de vuurlinie terugtrokken. De Z.W. vleugel der lange artillerielinie presenteerde op gevaarlijke wijze haar flank aan het steunpunt Hougomont, zoodat die linie, ware dat bedekte complex gevallen, daar onhoudbaar ware geworden. De korte dracht van het geschut belette een flankeerend beschieten van het voorterrein der weerstandslijn. Recht naar voren was het schootsveld mede zeer beperkt, daar een groot deel der batterijen kort achter den kam eener hoogte stond. Kapitein Mercer b.v., die met zijn batterij bijna op den rechtervleugel der lange artillerielinie stond, schrijft over een schootsveld van 40 tot 50 yards (totaal pl.m. 40 M.). Niettemin gevoelde deze batterij, die daar veel later dan de andere in stelling kwam (blz. 233), zich veilig, althans tegen ongebroken cavalerie-aanvallen, daar haar voorterrein bezaaid was met dooden en gevallen paarden. 1) Opmerking verdient het, dat op het panorama talrijke stukken achter la Haye Sainte e.o. zichtbaar zijn, achter den beruchten hollen weg geplaatst, terwijl de batterijen volgens de beschrijvingen en de plans vóór dien weg waren opgesteld.

Aanteekening V (ad blz. 280).

Het huwelijk van den Prins van Oranje met de zuster Anna Paulowna van den Keizer van Rusland.

4 Aug. 1815 schreef Koning Willem I uit Brussel vertrouwelijk aan Lord Wellington over de „propositions directes que j'ai reçu de l'Empereur de Russie pour effectuer un mariage entre la grande Duchesse soeur cadette de

---

1) Siborne. Waterlooletters (1891), 214 e.v.

S. M. et mon fils ainé." De Kroonprins was zeer ingenomen met dat voorstel, „tout espoir de voir jamais se réaliser les premiers projets de mariage, formés pour lui, étant entièrement évanouis." 1) De Koning voegde er aan toe: „Je ne saurois d'ailleurs me cacher les avantages qui peuvent résulter pour mes Etats de semblable mariage qui, en intéressant la Russie à la conservation de l'intégrité de mon Roymaume, coïncide dans ses effets avec les vues de l'Angleterre." 2) Zeker in verband met hetgeen was voorafgegaan inzake een verloving van den Prins van Oranje wenschte onze Koning, dat, gelet op de vriendschappelijke betrekkingen tusschen beide Staten en Hoven, de Prins regent van Engeland en zijn ministers zoo spoedig mogelijk door Wellington in kennis zouden worden gesteld met de a.s. verloving. 2)

Onze Koning met zijn vooruitzienden blik en zijn drijvende krachten had reeds 19 Juli t.v., aan Wellington omtrent de instelling en de strekking van het nieuw gevormde Koninkrijk geschreven: „Par l'établissément de ce nouveau Royaume l'Europe a voulu créer un boulevard respectable de sureté générale. La Grande Bretagne, d'où cette idee est originaire, est aujourd'hui dans la plus belle position pour perfectionner l'ouvrage qu'elle a si heureusement commercé." 2)

Toen de verloving een voldongen feit was geworden, voegde onze Koning er Wellington 21 Aug. 1815 nog aan toe: „Il seroit très heureux pour mes états, si des à présent nous pouvions nous flatter inspirer un intéret majeur à l'Empereur, et que dans le cours des négociations S. M. Impériale voulut contribuer à nous placer vis à vis de la France dans une position moins précaire et dont l'expérience de cette année a montré le danger. Ce ne peut être qu'en diminuant celui-ci et en nous met-

---

1) T.v. was er sprake geweest van een huwelijk met Prinses Charlotte, dochter van den lateren koning George IV (de Bas. III, 406 e.v.): de Prins van Oranje was n.l. door zijn dienst doen op het Iberisch Schiereiland onder Wellington zeer Engelsch georiënteerd. Bedoelde verbintenis werd 30 Maart 1814 bij de plechtige inhuldiging van onzen Souvereinen Vorst officiëel aangekondigd (de Bas. III, 310), doch heeft geen voortgang gehad, voornl. wegens het lastig, veranderlijk karakter dier Prinses en mede wegens bezwaren in verband met haar waarschijnlijke opvolging tot den Britschen troon. In 1816 huwde zij Prins Leopold van Saksen Coburg, den lateren Koning der Belgen, en overleed 1817 in het kinderbed.

2) Zie de noot der volgende blz.

tant dans la position de pouvoir être le boulevard de l'Europe, que la Monarchie des Pays Bas sera à même de répondre à son attente et de remplir les vues des Hommes d'Etat, à la grande conception politique desquels elle doit son existence. L'occasion actuelle est peut-être unique pour ce grand but." 1)

---

1) Kabinetsarchief des Konings (Alg. R.A.) nos. 162-3. Correspondentie betreffende den veldtocht 1814-5. Daarin ook het zeer vriendelijke antwoord van Wellington uit Parijs d.d. 14 Aug. d.a.v., waarin de erkentenis „que S. Altesse Royale était non seulement en liberté, mais c'était son devoir de choisir ailleurs." Onze Koning had Wellington een copie van 's Keizers brief meegezonden. Zie over dit huwelijk ook de Bas. III, 942.

Willem van Oranje en Filips II

door

K. F. H. DE KROON.

In 1555 deed keizer Karel V te Brussel afstand van de regeering ten behoeve van zijn zoon Filips II. Deze, ultrakatholiek en doordrongen van het absolutistisch beginsel, kon zich moeilijk vereenigen met de vele privilegiën en vrijheden, die de Nederlandsche gewesten maakten tot een mozaïk van allerlei kleinere en grootere economische en staatkundige territoriën, nog minder met de beginselen der Kerkhervorming, waarachter niet alleen een geestelijke, maar ook een sociale revolutie verborgen lag.

Reeds de Bourgondische vorsten hadden getracht van al deze verschillende gewesten één geheel te maken, doch 't was bij enkele pogingen gebleven.

Karel V had zich door zijn verwikkelingen in de Europeesche politiek van deze landen nooit veel aangetrokken, dan alleen, als hij geld noodig had voor zijn kostbare oorlogen. Zoo hadden deze hun oude vrijheden en rechten kunnen bewaren, toen Filips II de teugels van het bewind overnam. Wat te wachten stond van dezen heerscher, die den stelregel huldigde: één koning, één kerk, één recht — zou spoedig blijken; een botsing was daardoor onvermijdelijk.

Filips II, ofschoon in Spanje geboren en opgegroeid, was geen Spanjaard, noch in zijn uiterlijk, noch in zijn innerlijk. Hij was een vreemdeling tot in het merg van zijn beenderen voor het land, waarover hij tot 1598 de heerschappij voerde. Zijn ernstige stilzwijgendheid, zijn trage, doordringende gedachten waren niet Spaansch, maar Vlaamsch; zijn koele terughoudendheid, zijn stugheid in den omgang en hooghartige trotschheid strookten al bitter weinig met het karakter van den zuiderling. Hij bezat niets van het zwierige, de innemende hoofschheid, het savoir-vivre", dat zoo bij uitstek het kenmerk was van den ouden Spaanschen adel, erfenis nog van het Moorsche bloed. Hij was zeer werkzaam, doch gepaard met zijn achterdocht, werd die ijver veeleer een hindernis dan een deugd. Alles wilde hij zelf doen, niemand schonk hij zijn vertrouwen. Daardoor moesten belangrijke regeeringszaken vaak lang op afdoening wachten en dan aarzelde hij nog geruimen tijd, alvorens een definitieve beslissing te nemen. Hij miste zelfvertrouwen, waardoor zijn gansche regeering door besluiteloosheid werd gekenmerkt, 't geen funeste gevolgen voor Spanje had, maar Filips II — het type van den bigotten, somberen Duitschen monnik — zag ze niet of wilde ze niet zien.

De onbewogenheid, waarmede hij de ongelukken opnam, die de natie ten gronde richtten, teekende echt den vreemdeling, die door geen enkel gevoel aan het land gebonden was. „Ik regeer liever over lijken dan over ketters" — sprak hij en de Spanjaarden, die veroordeeld waren om hun gedachten voor zich te houden, waren inderdaad lijken; het was de brutale devotie en de barbaarsche theologie van den Duitschen kloosterbroeder, niet gematigd door semietische cultuur, die in Spanje werd geïmporteerd, tegelijk met het despotisme van Karel V. Deze legde den Spanjaarden een blinde gehoorzaamheid tegenover hun koningen op, als vertegenwoordigers van God, en de clerus voedde ze in dit geloof verder op, daar kerk en troon gelijke belangen hadden. En evenals zijn vader, die de erfenis van Johanna van Arragon uitsluitend op prijs stelde om haar te kunnen exploiteeren ten dienste van zijn Europeesche staatkunde, die Spanje veranderde in een Duitsche kolonie, dat als huursoldaat onder vreemde vaandels streed, zich in ondernemingen ruïneerde, waar het absoluut geen belang bij had, zijn bloed vergoot en zijn levenskracht verknoeide in dienst van het z.g. H. Roomsche Rijk; zoo deed ook Filips II: hij hulde zich alleen in een Spaansch gewaad om deze politiek te kunnen voortzetten. Maar daartoe moest hij — nu hem de keizerskroon

ontglipt was — de onbeperkte beschikking hebben over alle middelen van zijn rijk, dus ook over die zijner Bourgondische erflanden, welke — nog beter dan Spanje — geschikt waren als basis zijner staatkunde en daarmede hing dan ook ten nauwste samen zijn optreden na 1558.

Onder de Bourgondische vorsten was het meer en meer gewoonte geworden om de belangrijkste bestuursfuncties toe te vertrouwen aan rechtsgeleerden en hooge geestelijken om den adel zooveel mogelijk uit te schakelen. Ook Karel V had dit systeem gevolgd, want juist hierin paste het, dat het bestuur vooral bestond uit ambtenaren-juristen, die in de Hoven der gewesten, in Geheime Raad, Raad van State en Raad van Financiën, onder de centrale leiding van de landvoogdes, alle bestuurszaken zouden behartigen en daarbij de edelen, die nog lang niet geheel uit het bestuur te verdringen waren, te controleeren.

Filips II wilde dit systeem nog verder doorvoeren door het bewind over de Bourgondische erflanden uitsluitend aan den Geheimen Raad in handen te geven, zelfs met uitschakeling van alle andere bestuursorganen, wat practisch hierop neer kwam, dat het bestuur geheel in handen kwam van de landvoogdes, bijgestaan door de voorzitters der drie Raden, Granvelle, Barlaymont en Viglius van Aytta — de „consulta" genaamd. Van een bijeenroeping der Algemeene Staten kon natuurlijk nooit meer sprake zijn. Het doel was om alle gewesten zoodanig door één centraal lichaam te doen besturen met ter zijde stelling van alle bestaande vrijheden en privilegiën dat van zelf een éénheid ontstaan moest en de landen „de pardeça" rijp te maken voor den absoluten regeeringsvorm. Om dit te bereiken was 't ook noodzakelijk uitsluitend die kerk te handhaven, die zelf in haar hierarchie het absolutisme had aanvaard en die ten alle tijden haar volgelingen absolute gehoorzaamheid aan het gezag had voorgehouden en opgelegd. Daarom ook kon geen enkele andere opvatting, geen enkele oppositie geduld worden, nòch op staatkundig nòch op kerkelijk terrein en zeker niet dáár, waarachter 'n sociale revolutie verborgen lag. Zoo was uitroeiing der ketterij voor de regeering een gebiedende eisch. Reeds de maatregelen, door Karel V genomen, hadden het verzet gaande gemaakt van den adel, vervuld van afgunst tegen de dienaren van het moderne koningschap, en de geschiedenis der laatste vijftien jaren vóór den opstand was dan ook vervuld van een meestal niet openlijk uitgesproken venijnige concurrentie tusschen de edelen en de „longues robes", waarmede de „ecclesiasticques" in één adem ge-

noemd werden. Maar onder Karel V, die door zijn Europeesche politiek aan de Bourgondische erflanden weinig aandacht geschonken had en daardoor vele oude gebruiken en toestanden had laten voortbestaan, trad dit verzet niet zoo direct aan het licht, doch dit veranderde na 1555; de oppositie tegen de regeeringsmaatregelen concentreerde zich toen in den strijd tegen Granvelle, die de beide gehate functies in zich vereenigde en tegen het plan der nieuwe bisdommen, dat in de Staten zooveel meer macht aan de geestelijkheid zou geven. En hierbij voegde zich nog het vraagstuk der Hervorming, dat sinds de laatste jaren in een nieuw stadium getreden was.

Keizer Karel V had, jagende naar de wereldheerschappij, de Hervorming bestreden, doch moeten ondervinden, dat het geweldig uitgegroeide kerkelijk conflict, dat nu sedert vijftien jaren de Kerk geschokt en de geesten vervuld had, niet meer bij keizerlijk decreet was te niet te doen. Wel had de hertog van Alva bij Mühlberg in 1547 voor den keizer de protestantsche Duitsche vorsten verslagen, maar vijf jaar later volgde de afval van Maurits van Saksen en het verdrag van Passau, dat de protestantsche rijksstenden bij voorbaat van de besluiten van het juist bijeengeroepen groote concilie ontsloeg, tot ten slotte de Rijksdag van Augsburg in 1555 de godsdienstvrede bevestigde en aan de Luthersche vorsten en steden volle vrijheid liet. Maar naast het Lutheranisme, dat zijn scherpe kanten verloren had, veel gebruiken uit de oude Kerk behield en zich gedwee schikte onder het absolute gezag van den landsheer, was een strijdvaardiger beweging gegroeid, die de souvereiniteit van het volk op den voorgrond stelde en brak met alles, wat aan Rome denken deed: het Calvinisme, gretig aanvaard dáár, waar de éénheidsstaat doorloopend in botsing was met het zelfbestuur en dat, ondanks plakkaten en vervolging onder Karel V, zich uitbreidde.

Zoo kwam Filips II, toen hij de regeering van zijn vader overnam, voor tweeërlei oppositie te staan en de leider daarvan werd prins Willem van Oranje.

Geboren den 24sten April 1533 te Dillenburg, kwam hij op elfjarigen leeftijd, nadat hij de erfenis had aanvaard van zijn neef René van Châlons, waardoor hij in de Nederlanden uitgestrekte bezittingen verwierf, te Brussel aan het hof van de landvoogdes Maria van Hongarije, groeide daar op als een „grand seigneur" en stond bij zijn standgenooten weldra in hoog aanzien. Als kind van zijn tijd, geboren en getogen in de hoogste kringen, had hij een bijzonder hooge dunk van den adel, diens rechten en ver-

plichtingen. Hij zelf, stammende uit het machtige en roemrijke huis der Nassau's, voelde zich onder die edelen één der hoogsten. „als een voorneempste gelidmaet der generale staten des landts."

De adel had tot plicht het land te beschermen en zijn vrijheden te bewaren, daarom ook moest de adel machtig en onafhankelijk zijn. Daarom moest het bestuur anders ingericht worden. In de gewesten moesten de Hoven aan de adellijke gouverneurs ondergeschikt gemaakt worden en aan hem de Geheime Raad en de Raad van financiën geheel onderworpen zijn, als departementen van algemeen bestuur niet der landvoogdes, maar van de addellijke „conseil d'état", zoodat ook de voordeelige benoeming tot allerlei ambten, de prebenden-vergeving en de financiën niet aan den invloed van den adel ontsnappen konden. De oppositie van den prins van Oranje na 1555 is dan ook zuivere klassepolitiek. De adel begreep, dat de nieuwe vorst energieker dan zijn voorgangers, op den éénheidsstaat zou aansturen, dat alle bijzondere voorrechten zouden moeten verdwijnen, dat uitsluitend aan juristen en geestelijken de centrale bestuursfuncties zouden opgedragen worden en daartegen ging het verzet.

Het was een zeer eigenaardige wereld, waarover Filips II de regeering had aanvaard. Karel V, ofschoon hij meer en meer van de Nederlanden een werktuig had gemaakt in dienst van met haar belang strijdige doeleinden, had betrekkelijk weinig moeilijkheden met zijn Nederlandsche onderdanen ondervonden, wijl hij de vormen eener eigenlijke tyrannie zorgvuldig nad vermeden; niets geschiedde buiten de Staten-Generaal en de Staten der gewesten om. Deze bezaten een groote mate van vrijheid, gevolg van een compromis, onder Filips den Schoone tot stand gebracht en door Karel V nog zooveel mogelijk gehandhaafd, tusschen de aanspraken der souvereiniteit, zooals Karel de Stoute ze belichaamd had en die van Staten, die hun vorst geen ander recht wilden zien gebruiken, dan zij in hem erkennen wilden. Zoo waren de Bourgondische erflanden verbonden tot een — volgens Granvelle — „état à demi populaire."

Het compromis had de centrale autoriteit genoeg macht gelaten om wanorde te onderdrukken en de landen tegen een buitenlandschen vijand te verdedigen, niet genoeg om een monarchie, als de Fransche of Spaansche, te vestigen. Trouwens, de sterke democratische strooming, die in vele gewesten heerschte, zou zich daartegen zeker verzet

hebben, zoodat oproer niet zou zijn uitgebleven en, al had Karel V de democratie in Spanje ten onder gebracht, zijn universeele politiek bezorgde hem reeds zooveel moeilijkheden, dat hij er zich wel voor wachtte in zijn erflanden de oorlogsfakkel te ontsteken.

Zoo had de groote keizer zich bij dien toestand neergelegd, daar hij het geld der Nederlanden noodig had voor zijn Europeesche politiek. Toen echter onder Filips II de omstandigheden het compromis verbraken, stonden beide beginselen onverzoenlijk tegenover elkander. Het conflict openbaarde zich al drie weken na de regeeringsaanvaarding, toen de Raad van State den koning, die alleen Granvelle, Ruy Gomez, Bernardino de Mendoça en Juan Manrique raadpleegde, er aan herinnerde, dat alle maatregelen, de regeering der gewesten betreffende, aan het advies van den Raad moesten worden onderworpen.

Bij het wederuitbreken van den oorlog met Frankrijk wilden de Staten-Generaal het hiervoor benoodigde geld slechts verleenen, op voorwaarde, dat zij dit zelf zouden innen en administreeren. 1) Tegelijkertijd maakte Holland van deze gelegenheid gebruik herziening te verzoeken van de exorbitante bevoegdheden der inqisiteurs. En na den vrede van Cambrésis, toen Filips II te Gent van deze gewesten afscheid nam met de vermaning: de éénheid des geloofs door stipte uitvoering der plakkaten te handhaven, eischten de Staten-Generaal: het vertrek der Spaansche troepen en een regeering „par avis et conseil des seigneurs de par deça, comme les très nobles ancêtres de Votre Majeste ont fait de tout temps." In het tegenovergestelde geval voorzagen zij „plusieurs inconvéniénts", waarvoor zij de verantwoordelijkheid van zich afschoven. Daarmede was den koning feitelijk de strijd aangezegd, wanneer hij van plan was de absolute monarchie in deze gewesten in te voeren.

Ware Filips II aanstonds energiek opgetreden, had hij zijn tegenstanders — onder den adel zoowel als onder de burgerij — nog vóór zijn vertrek met één slag onschadelijk gemaakt — op de Duitsche manier van 30 Juni l.l. b.v. — en hij bezat er in zijn Spaansche regimenten toen de macht toe, dan zou de historie waarschijnlijk geen „Ne-

---

1) Tot superintendent dier administratie werd een burgemeester van Antwerpen, Anthonie van Stralen, benoemd, wat hem later het hoofd zou kosten.

derlandsche beroerten" hebben gekend, maar de Spaansche koning was slechts een middelmatig intellect, had weinig zelfvertrouwen, stelde gaarne uit en gebruikte liefst kleine middelen en kleine listen; nu eens gaf hij toe, dan weer was hij onverzettelijk, doch zijn maatregelen kwamen steeds te laat. Zoo werd de oppositie steeds sterker, tot eindelijk de uitbarsting kwam.

Dadelijk na 's konings vertrek groeide de ontevredenheid over het verblijf der Spaansche troepen; toen deze in Jan. 1561 eindelijk vertrokken waren, kwamen de nieuwe bisdommen de gemoederen weder opschrikken. Egmond en Oranje verzochten ontslag uit den Raad van State, omdat zij niet de verantwoording wilden dragen van maatregelen, waartoe buiten hen om besloten was, de Staten van Brabant protesteerden tegen de oprichting der bisdommen te Madrid en te Rome, de Raad van State zond Montigny naar Filips II, met klacht en waarschuwing, reeds sedert het einde van 1561 waren de hooge edelen tegen Granvelle, die van alles de schuld kreeg, in een liga vereenigd, welker leden -- volgens de landvoogdes — een toon aansloegen „qui semblent mettre en doute que Votre Majesté soit maitre de ces Etats."

Den 11den Maart 1563 richtten Oranje, Egmond en Hoorne tegen Granvelle een formeele aanklacht tot den koning, waarin zij tevens aandrongen op bijeenroeping der Staten-Generaal. Hun grootste grief was, dat de Raad van State van alle gezag beroofd was en vooral de prins van Oranje verlangde steeds, dat ALLE staatszaken in overleg met den Raad van edelen werden besproken. Zonder overleg met deze „Senatus principis" had de koning in deze gewesten geen recht wetten uit te vaardigen naar eigen goedvinden. Want hierdoor kwam hij in strijd met de „privilèges, contracts, ordonnances et statuts, que Sa Majesté mesme, comme ses prédécesseurs leur à jurez et promiz." En die privileges, vrijheden „costuymes" waren overoud, — droitz divins et naturel" — waardoor de vorst gebonden was. Waarborg tegen elke willekeur was dan ook een groote macht van den Raad van State, gevormd door de hoogste edelen uit het land zelf. Reeds in 1559 verdedigde de prins van Oranje deze politiek, omdat hij geen figurant in het staatsbestuur wilde zijn. Zeer terecht schreef Granvelle, dat hun bedoeling was: „de réduire le pays en une forme de république où le roi ne pût que ce qui leur plairait."

De oppositie tegen Granvelle nam intusschen zulke afmetingen aan, dat in Augustus 1563 Margaretha zelf Armenteros naar Madrid zond om de terugroeping van den

kardinaal te verzoeken en.,. Filips II gaf toe; 13 Maart 1564 verliet Granvelle het land.

Inmiddels was naast deze adelsbeweging een andere oppositie gegroeid, een godsdienstige, indirect gesteund door de staatkundige, daar ze beide gericht waren tegen hetzelfde regiem: het Calvinisme, agressiever dan Lutheranisme of Anabaptisme, dat zich toelegde op verovering van ziel en kerk en staat, onuitroeibaar, ondanks inquisitie en brandstapels en driester werd, naarmate de algemeene afkeer van geloofsvervolging toenam. Beide bewegingen grepen spoedig in alkaar in, daar een aantal leden van den lageren adel tot de calvinistische partij behoorde en zoo werd: „intrckking der plakkaten" één der eischen„ die Egmond als afgevaardigde der hooge edelen naar Madrid meekreeg, doch de door hem meegebrachte en de later nagekomen beruchte brieven van Filips II uit het bosch van Segovia van 17 en 20 October 1565 deden spoedig zien, hoe deze daarover dacht. De landvoogdes was ontsteld: nooit waren de plakkaten naar den letter uitgevoerd, nù moest dit geschieden. De hooge adel was verontwaardigd en vooral Egmond was woedend, dat hij te Madrid zoo bij den neus genomen was. Zoo was 't geen wonder, dat in Nov. '65 zelfs een liga tusschen Katholieken en Protestanten tot stand kwam.

Sterker werd de oppositie, maar ook heftiger de beweging onder het volk, die nog toenam na het sluiten van het compromis en haar hoogtepunt bereikte, toen de landvoogdes een oogenblik het stuur kwijtraakte door de aanbieding van het verzoekschrift der edelen op 5 April 1566; het Calvinisme waande reeds den gulden dag der vrijheid, het fanatisme de afrekening met „de hoer van Babylon" nabij; de Beeldenstorm was het antwoord op de politiek der edelen zoowel als op die der landvoogdes.

Deze uitbarsting van het gepeupel kon eigenlijk niemand verwonderen. De toestand van het mindere volk was juist in die jaren zeer slecht; werkeloosheid en twee harde winters hadden het verhongerd; honderden slenterden langs de straten en kaden, en over de wegen van het land. Zij schreeuwden om arbeid en brood, dreigden met plundering de kasteelen en paleizen der edelen, de volle pakhuizen en gevulde geldkisten der kooplieden, luisterden gretig naar de volkspredikers, die hun het nieuwe evangelie verkondigden, opzweepend tegen de in overdaad en weelde zwelgende priesters, tegen de kerken, waar schatten opgehoopt lagen, terwijl zij gebrek leden en stierven van ellende; daardoor bleven de kasteelen, paleizen en pakhuizen gespaard ten koste der kerken en dat ver-

klaart tevens het feit, dat dit vandalisme vijfentwintig dagen achtereen duren kon, zonder dat de bevoegde macht zich daartegen verzette; het gepeupel werd den vrijen weg gelaten naar de rijkdommen der kerk. Maar bovendien was er in 't begin van 1566 reeds sprake van geweest gewapend tegen de regeering op te treden; 27 Feb. 1566 schreef de Hames: „il n'est pas encore d'avis d'user d'armes, sans lesquelles il est impossible de mettre notre project à exécution"; de prins van Oranjej had veel moeite gedaan verschillende nooge edelen voor 'n gewapend optreden te winnen, maar Egmond weigerde en zonder hem leek een opstand vrijwel hopeloos. Al deze besprekingen waren echter niet geheim gebleven, ze waren doorgedrongen in calvinistische kringen en hadden onder de vurigste aanhangers van het nieuwe geloof hoopvolle verwachtingen gewekt; zij traden uit het duister te voorschijn, wapenden zich, hun opstandigheid groeide in evenredigheid van de weifelende houding der regeering; in hun overmoed eischten zij reeds uitroeiing der „paapsche afgoderij" en het plebs, zijdelings aangemoedigd, opgehitst door fanatici, door honger en ellende verbitterd op alles wat rijk was of weelde bezat, wraakzuchtig en plunderziek, hakte den knoop door; de handwerkers der steden, de arbeiders van het land joegen als een verwoestenden storm door kerken en door kloosters.

De landvoogdes, door den beeldenstorm verrast, voor een oogenblik radeloos, schorste de plakkaten en verleende in sommige plaatsen zelfs verlof tot prediking der nieuwe leer „considéré la force et nécessité inévitable", tot de beslissing des konings toe. Maar na een maand van anarchie ongeveer herstelde de regeering zich van haar schrik, de reactie begon en weldra was het calvinistisch gevaar bedwongen; de nederlaag der calvinistische krijgsscharen bij Watrelos (27 Dec.), bij Lannoy (29 Dec. 1566)), bij Oosterweel (13 Mrt 1567) en de inneming van Valenciennes (24 Mrt) vormden het slotdrama. Voor Filips II was deze calvinistische storm intusschen een welkome gelegenheid om zijn plannen nu te verwezenlijken: uitvoerder werd de hertog van Alva, een ongelukkige keuze, want deze man was te veel krijgsoverste en te weinig diplomaat; bovendien te hooghartig om zich den hoogen adel van het Zuiden tot vriend te maken.

Met diens optreden begon tevens het tweede bedrijf in het leven van den prins van Oranje; zijn rol van in oppositie verkeerend Bourgondisch edelman was uitgespeeld, die van „Bevrijder" ving aan.

De prins van Oranje was na 1555, ofschoon een uitgesproken klassepolitiek voerend, tevens de verdediger geworden der democratie, voor zoover hij de vergadering der Algemeene Staten een belangrijke functie in het bestuur toekende. Zoo schaarde hij zich in 1557 en '58 onmiddellijk aan de zijde van Lalaing, die de leider was van die partij, die de geldbehoefte van den koning wilde gebruiken om de macht der Staten te vergrooten. Bijeenroeping der Staten-Generaal werd de leus van de geheele oppositie in 1566 en het was vooral de prins van Oranje, die telkens met dezen eisch aankwam en slechts hierin de oplossing van alle moeilijkheden zag. Er moest geregeerd worden „par l'advis et assistence des Etats-généraux"; deze moesten direct gekend worden in ALLE bestuurszaken; over de Trentsche besluiten zoowel als over de moderatie der plakkaten, ja zelfs omtrent de geheele religiekwestie moesten zij geraadpleegd worden. Want de vorst was niet bij de gratie Gods onbeperkt heer der Nederlanden, maar gebonden door de privileges, die een contract vormden door den monarch met zijn eed bezegeld, en op grond van een wederkeerige hulde door de Staten als vorst toegelaten; de vorst met de Staten de regeeringsmacht deelend om gezamenlijk welvaart, rust en religie te handhaven. Immers, de vorst regeert niet „ex imperio", maar „ex legum proscripto" en in de Bourgondische gewesten zijn de „ordines" de hoogste macht; nooit heeft een vorst wetten mogen uitvaardigen, strijdend met de edicten en niet goedgekeurd door de Staten en die Staten ontleenen hun macht aan het volk, dat hun deze macht heeft overgedragen.

Dit was in 't kort het politieke programma van prins Willem van Oranje en hoe meer deze democratische gedachte bij hem groeide. — en ditzelfde idee der volkssouvereiniteit klinkt ook later in zijn Apologie — des te ruimer werden zijn denkbeelden over verdraagzaamheid. Had hij in 1558 in zijn eigen Prinsdom het Calvinisme nog krachtig onderdrukt, beschouwde hij in 1566 de discipelen van Genève nog als „gens qui de peu de bonn samblent que l'on leur faict prendent ung grand piet et audace" en die „la totale ruïne du pays" op het oog hadden, toch achtte hij „vrijheid van exercitie voor allen" het juiste beleid, welk denkbeeld hij in 1564 reeds in den Raad van State had uitgesproken. In de proclamaties en manifesten van de prins uit de jaren 1568 tot 1572 stond de kwestie van de verdraagzaamheid op den voorgrond. En de prins stond in dat opzicht niet alleen; hij gaf slechts uiting aan wat er leefde in de Nederlandsche gewesten. Wel

schrok de groote menigte van adel en burgerij nog terug voor volledige erkenning van het Protestantisme — en vooral van het calvinisme, dat als staatsgevaarlijk werd beschouwd — maar zij wenschte ook geen vervolging der ketters. De massa, ook de gezeten burgerij geenszins geneigd het schoone geheel van de allen omvattende, in de traditie wortelende Kerk af te breken, had — evenals nu — wel wat anders te doen, dan zich met godsdienstige vraagstukken te bemoeien, zij kwam haar eenvoudige godsdienstplichten na, maar bleef — behalve voor haar dagelijksche beslommeringen — verder vrijwel onverschillig, tenzij ze werd opgezweept.

Trouwens, in de 16de eeuw vormden Katholiek en Protestant nog geen alternatief; het waren de polen, waartusschen een breede vlakte van noch het een noch het ander lag. Slechts de zéér vooruitstrevenden — nog gering in aantal, — die bovendien zoo sterk religieus waren, dat zij niet anders konden dan een keuze doen, noemden zich Lutheraan of Calvinist of Anabaptist, bereid om smaad, dupeering in hun carrière of straf te trotseeren.

En zoo ook leefde het meerendeel van den hoogen en lagen adel; ook voor hem waren de godsdienstige vragen geen vraagstukken; hij leefde in andere sfeer: de ambten, de politiek, het behoud van zijn voorrechten, de vermaken, dat alles achtte hij veel belangrijker; voor de rest bleef hij trouw aan „la réligion catholique", onderhield trouw zijn kerkelijke plichten, dreef den spot met de vele onwaardige geestelijken en keek minachtend neer op „les pernicieuses opinions de la foy."

Zoo heerschte in deze gewesten een vrijzinnige geest, voortvloeiend uit den invloed der werken der Humanisten, uit het nauwe contact met Engeland, de Noordsche Staten en de Hanzesteden, maar bovenal uit de sterke democratische strooming, die deze landen steeds had beroerd.

Het was begrijpelijk, dat Filips II geen oppositie dulden kon; hij wilde van zijn erflanden één staat maken, waarin slechts één wil, één recht, één godsdienst heerschen zou, hetzelfde wat in onzen modernen tijd Mussolini, Hitler en Dolfusz in Italië, Duitschland en Oostenrijk pogen te bereiken en evenals zij elke oppositie smoren en een verdelgingsstrijd voeren tegen sociaal-democraten en communisten, — ja, tegen allen, die er een andere meening op na houden, dan zij en zelfs het kerkelijk leven in een dwangbuis pogen op te sluiten — zoo trachtte ook Filips II niet alleen alle ketters uit te roeien, maar ook hen,

die hem bij zijn plannen dwarsboomden; zoo was de lijst der hoofden, die moesten vallen, reeds vastgesteld: Bergen, Montigny, Egmond, Hoorne, de prins van Oranje, Brederode, de Hames, — ze stonden er allen op — en nog veel meer. Alleen zij, die in 1567 met pak en zak naar het reactionnaire kamp waren overgeloopen, werden weer in genade aangenomen, al bleven enkelen nog „suspect". De prins van Oranje wist door de vlucht zijn hoofd te redden en kon nu als onafhankelijk vorst zijn kamp tegen absolutisme en vóór gewetensvrijheid voortzetten.

In den tegenwoordigen tijd mag wel de vraag gesteld worden of de prins van Oranje vóór 1567 wel het recht had zich tegen de regeering te verzetten of kritiek op haar uit te oefenen. Was hij geen stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht — *ambtenaar des konings* dus? In welk land heeft tegenwoordig een ambtenaar *recht van kritiek* of verzet? Eischt men niet, dat een ambtenaar de *absolute dienaar* der regeering is of althans in 't openbaar zich er van onthoudt uiting te geven aan andere meeningen dan die der regeering of lid te zijn eener door de regeering verboden partij. Was dus Filips II niet volkomen in zijn recht van zijn dienaren absolute gehoorzaamheid te eischen? En volgens onze moderne regeeringsbegrippen had de prins van Oranje als stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht dus uitsluitend en alleen de bevelen van zijn koning op te volgen, zoo niet, dan had hij zijn ambt moeten neerleggen. Hij deed dat niet, integendeel, ging dwars tegen 's konings bevel in, toen hij in Antwerpen aan Lutheranen en Calvinisten toestond kerken te bouwen en overeenkomstig hun opvattingen te leven; — in 1566 was hij zelfs al bereid troepen te werven en een gewapend verzet te organiseeren... *hoogverraad* dus, volgens onze moderne regeeringsbegrippen, waarvoor hij gestraf moest worden en zoo werd hij — daar hij de gewesten ontvlucht was — bij verstek veroordeeld. Nu was wel is waar de Prins van Oranje als lid van den Raad van State zelf deel van de regeering, doch dit gaf hem nog geenszins het recht zich te verzetten tegen den wil des konings — het hoogste gezag — zoomin als dat tegenwoordig aan een regeeringslid geoorloofd is. Wel had die koning in 1555 beloofd te zullen regeeren volgens de privilegies, voorrechten en gewoonten, welke van oudsher in de Bourgondische gewesten bestonden en volgens welke deze bestuurd waren geworden, doch dit sloot nog niet in, dat Filips II — gezien de bijzondere omstandigheden, waarin de samenleving verkeerde — hiervan niet mocht afwijken in het belang van rust en orde en elk gezag —

ook in onzen modernen tijd —— kent zich zelf het monopolie toe, wat onder orde, rust en belang der maatschappij te verstaan is en wie het daarmee niet eens is, wordt het op hardhandige manier aan zijn verstand gebracht Evenzoo deed Filips II, toen hij den hertog van Alva zond.

Toen begon de strijd van den prins van Oranje tegen de Spaansche tyrannie en voor de vrijheid." Maar aan de eerste oproep in 1568 gaf niemand gehoor; de aanval — uitgezonderd het schrale succesje bij Heiligerlee — mislukte volkomen. Twee jaar later werd een beter voorbereid plan opgesteld, contact werd gezocht met alle ontevredenen in het land, zoowel als met de uitgeweken Hervormden en met hulp van binnen en van buiten zouden eenige steden vermeesterd worden, doch het resultaat was nog pooverder dan in 1568; de verrassing van 't slot Loevesteyn door een troepje desperado's.

De maatregelen door Alva genomen, hadden doel getroffen; rust heerschte in de gewesten, en na de mislukking van Oranje's inval achtte hij zijn heerschappij onverbrekelijk gevestigd. Er kon nu aan gedacht worden van de verschillende gewesten één staat te maken; het plan daartoe was reeds vastgesteld en omvatte dertien punten, waarvan de voornaamste waren: opheffing van alle privilegiën en deze vervangen door een uniforme wetgeving, afschaffing van de vroedschap in de steden en aanstelling van een koninklijk commissaris, in alle vestingen en kasteelen een permanente bezetting van koninklijke troepen, tevens ontwapening van alle inheemsche troepen en inbeslagneming der stedelijke artillerie, de uitsluitende oefening van den katholieken eeredienst en de uitsluitende toelating van het katholieke geloof.

Het eerste werk, in 1568, was het doorzetten der nieuwe bisschoppelijke hiërarchie van 1559 en afkondiging der Trentsche besluiten; in 1570 konden de Nederlandsche bisschoppen — waaronder de nieuw-aangestelde van Gent, Antwerpen en Den Bosch — te Mechelen hun eerste synode houden, waar de kerkelijke tucht werd herzien. De rest van het programma werd echter nooit afgewerkt door de omkeer, tengevolge van Alva's financieele plannen; 21 Maart 1569 werden de Staten-Generaal voor één dag te Brussel bijeengehaald om te hooren welke belastingen de Nederlanden beschoren zouden zijn, de invoering daarvan bracht den prins van Oranje plotseling de hulp waarnaar hij reeds zoolang had uitgezien: de ontevredenheid groeide hier en daar tot verzet, tot plotseling de onverwachte inneming van Den Briel het sein werd tot den opstand.

Ofschoon de prins van Oranje niet minder verrast was dan de hertog van Alva, maakte hij aanstonds van die gelegenheid gebruik: in een manifest riep hij de gewesten op tot den strijd (22 April), rukte zelf met een leger Brabant binnen, terwijl Lodewijk van Nassau Bergen verraste (24 Mei) en de Fransche Hugenooten de Zuidelijke grenzen overschreden. Doch ook dit gansche krijgsplan van den prins leed weer schipbreuk door de houding der bevolking in het Zuiden, door geldgebrek, te weinig samenhang tusschen de opereerende troepen en door den Bartholomeusnacht (24 Aug.) die 's prinsen hoop op Fransche hulp vernietigde. Toen nam hij het besluit, dat van verstrekkende gevolgen zou zijn: „Je suis délibéré, avec la grâce de Dieu, m'aller tenir en Hollande ou Zélande et illec d'attendre ce qu'Il Luy plaira de faire"; als hoofd van den opstand zou hij zich voorgoed vestigen onder de opstandelingen:; „étant résolu de partir vers Hollande et Zélande pour maintenir les affaires par delà tant que possible sera, ayant délibéré de faire illecq ma sépulture."

Het is zeker wel een opmerkelijk verschijnsel, dat de bevolking dezer gewesten gedurende de jaren 1568 tot '72 geen gehoor gaf aan de oproepen van den prins van Oranje, niettegenstaande hij met een betrekkelijk groote legermacht te velde kwam, terwijl de tijding van den Briel de opstand plotseling deed uitbreken. Was de vrees voor Alva in 1572 minder dan in 1568 of 1570? Was het aantal Calvinisten en ontevredenen in 1572 grooter dan in de beide andere jaren? Geenszins, maar het volk voelde niets voor het werk van den prins; het kende de adelsbeweging; het wist al te wel, dat al die honderden edelen, die oppositie hadden gevoerd tegen de regeering, die het compromis hadden onderteekend, dit niet gedaan hadden uit liefde voor de kooplieden of de handwerkslieden of de leer van Calvijn, maar uit haat tegen de macht van den Spaanschen koning, uit haat ook tegen de bevoorrechting van ambtenaren, hooge prelaten en Spaansche grandes, die hen wegstiet van de oude hoogte hunner geslachten. Daarom ook hadden die edelen steun gezocht bij de Luthersche vorsten van Duitschland en bij de adellijke Hugenooten, van Frankrijk, die hetzelfde doel als de prins van Oranje nastreefden: de herbouw van de aloude heerlijkheid der landvorsten en de beperking der koninklijke macht. Daarom ook had Lodewijk van Nassau onderhandelingen gevoerd om de Bourgondische gewesten tusschen Engeland, Frankrijk en Duitschland te verdeelen. Frankrijk zou het Zuiden, Duitschland het Noorden en

Oosten verkrijgen, terwijl aan Engeland Holland en Zeeland werden toebedacht. Of dit alles in 't belang was van het volk en of dit met zijn wenschen strookte, daar werd niet naar gevraagd. 1) Voor de hooge adellijke heeren was het volk van minder belang dan hun paarden of honden. Daarom ook bleef dat volk doof voor den roep van den prins, maar volgde spontaan het voorbeeld van de woeste rabauwen, die den 1sten April 1572 de vaan van den opstand plantten. En toen de Luthersche vorsten in Duitschland geen neiging toonden den prins te steunen en de opstandige adel in Frankrijk door de koningspartij was geslagen, kon er van herstel der oude adelsheerlijkheid geen sprake meer zijn en bleef den prins van Oranje niets anders over dan zijn toevlucht te zoeken bij de verachte poorters, visschers, wevers en boeren, bij allen, die afkeerig waren van papentyrannie en de ontkenning hunner privilegies. De prins van Oranje, die den adel had willen aanvoeren in hun strijd voor hun oude macht, zou nu den opstand leiden van het volk; de komende tijd was aan de burgerijen.

Den 20sten October landde de prins van Oranje te Enkhuizen, nadat den 20sten Juli de afgevaardigden der Ridderschap en die der opgestane steden — te Dordrecht vergaderd — hem reeds als „stadhouder en landvoogd hadden erkend: „voer bescermer ende hooft des lants in afwesen der Coninckl'ijcke Majesteyt, mitsdien recht hebbende om 't selve van allen invasiën ende onderdruckingen der vremden te bescermen." De opstand organiseerde zich, de bloedige strijd nam een aanvang.

Het is een eigenaardig verschijnsel in de samenleving, dat het recht en de rechtvaardigheid van een opstand steeds evenredig zijn aan en groeien met het succes der opstandelingen. Wanneer in een land een opstand uitbreekt en de regeering weet dezen te onderdrukken, dan hebben de rebellen absoluut ongelijk. Geen woorden zijn dan bij machte om het gemeene, het verraderlijke, het verderfelijke, soms ook het onzinnige dier beweging te schilderen — maar ook geen menschelijke taal is dan in staat de kracht, de voortvarendheid, de belangeloosheid en vooral de rechtvaardigheid van de over de opstand

---

1) We zijn het niet in alle opzichten met de opvattingen van den schrijver eens. (Red.)

zegevierende regeering te beschrijven. Weten evenwel de rebellen de macht in handen te krijgen en te behouden, dan is het juist andersom, dan wordt met één slag, wat eerst onrecht was, recht, wat illegaal was, wettig, wat in strijd was met orde, welvaart en algemeen belang plotseling „pure rechtvaardigheid, — dan zijn er geen woorden genoeg om de slechtheid, de zwakheid, de onrechtvaardigheid, de corruptie en de tyrannie dierzelfde regeering aan de kaak te stellen; dan worden die rebellen vrijheidshelden en wordt hun aanvoerder, die in 't tegengestelde geval als „verrader en volksverleider" misschien zou zijn gedood — plotseling de redder van zijn vaderland. Dan wordt hij geëerd en gevierd en zij, die voor kort slechts minachting of smaad voor hem over hadden, zijn dan soms het eerst geneigd de loftrompet over hem te steken.

Donker was het begin voor de rebellen. Delft, waar de prins zich — om de sterkte van het vestingstadje — vestigde, was getuige van de zwarte dagen van Zutfen, Naarden en Haarlem, die weliswaar verhelderd werden door de overwinningen van Alkmaar, de Zuiderzee en Reimerswaal, maar de vreugde daarover werd meer dan weggevaagd door de verpletterende nederlaag op de Mookerheide. Zoo was het steeds tegenslag op tegenslag, tot eindelijk in October 1574 de gebeurtenissen een gunstiger wending namen; het begon met het ontzet van Leiden en sindsdien bleef de voorspoed aanhouden, al was de strijd ook nog zwaar. De omstandigheden waren den rebellen gunstig, want de onophoudelijke muiterijen in het Spaansche leger verlamden niet alleen de actie tegen den opstand, maar veroorzaakten zelfs een onverwachte uitbreiding, die 's prinsen hoop verlevendigde zijn wensch éénmaal in vervulling te zien gaan: Noord en Zuid vereenigd in den strijd tegen de Spaansche overheersching! Want nooit verloor de prins van Oranje het groote doel, dat hij zich gesteld had: de vrijheid van alle gewesten — uit het oog. Voor hem waren Holland en Zeeland slechts een versterkte post, van waaruit hij eenmaal zijn einddoel hoopte te bereiken. En dit denkbeeld liet hem niet los, zelfs niet na de Unie van Utrecht, toen het uitzicht op verwezenlijking van dat doel steeds zwakker werd.

Het eene succes volgde nu het andere op: het behoud van Woerden en Dordrecht, de ontruiming van Zierikzee en Oudewater, de overgang van Brussel, Gent en Antwerpen tot 's prinsen zaak, de gruwelen der Spaansche furie, die den stoot gaven tot de Pacificatie van Gent, de Unie van Brussel in Januari 1577, de herovering van Muiden, Weesp, Haarlem en Schoonhoven, de overgave van Utrecht

en Tholen, de vlucht van den nieuwen landvoogd Don Juan naar Mechelen en later naar Namen en tot besluit van dit alles de glorieuze intocht van prins Willem van Oranje in Brussel — het scheen of het einde der Spaansche heerschappij gekomen was of de Nederlandsche gewesten weldra één en vrij zouden zijn. Maar 't was slechts schijn; zoowel in de Noordelijke als in de Zuidelijke gewesten traden de ontbindende en elkaar tegenwerkende krachten steeds duidelijker te voorschijn: de fanatieke Calvinisten en Katholieken, die om godsdienstige redenen steeds vijandig tegenover elkander stonden en daardoor elke krachtige gemeenschappelijke actie belemmerden, de tijdens den opstand opgekomen Hollandsche en Zeeuwsche koopmansaristocratie, uit eigenbelang en winstbejag sinds lang afkeerig van een vereeniging met de Zuidelijke gewesten; de hooge adel in het Zuiden, afgunstig op den invloed van den prins van Oranje en bevreesd voor de wassende democratie; al deze verijdelden ten slotte het grootsche plan van den prins van Oranje. Zoo was de débacle onvermijdelijk, toen een even energiek veldheer als geslepen staatsman de leiding op zich nam; in October 1578 volgde de hertog van Parma den gestorven Don Juan op in het legerbevel en weldra in de landvoogdij.

En met Parma's ambtsaanvaarding begon de aangrijpende lawine van nederlagen, één lange, aaneengeschakelde, rustelooze, onafgebroken rij.... Noord en Zuid vielen uit elkaar en de prins van Oranje werd tenslotte teruggeworpen in de vesting Holland-Zeeland. Al het moeizame werk der laatste vier jaren was te niet gedaan door het onweerstaanbare en energiek optreden van den jongen Italiaan, die evengoed als de prins van Oranje, aldoor worstelde met nijpend geldgebrek voor zijn soldaten en zijn plannen. Met deze lawine van nederlagen voor oogen, scheen de zaak van den opstand hopeloos; tegen het zwaard en het talent van Parma was Oranje niet opgewassen en de buitenlandsche hulp, door de Calvinisten en den prins ingeroepen, bracht slechts grootere verwarring en geen uitkomst, daar die vreemde helpers slechts hun eigen politieke doeleinden en niet de zaak der rebellen behartigden. Alleen had het voor de rebellen dit voordeel, dat de Spaansche landvoogd voor eenigen tijd werd afgeleid van zijn aanval op het kerngebied van den opstand.

Hoofdgetuige van deze ineenstorting van 's prinsen werk was aanvankelijk zijn hof te Antwerpen, waar Jean Jaureguy hem verwondde, in den zomer van 1583 dat in Middelburg, doch voor de laatste zeven maanden — van De-

cember 1583 tot Juli 1584, het slotdrama van 's prinsen leven — weer het trouwe Delft, waarheen Oranje als laatste bolwerk zijn toevlucht genomen had.

Het slotdrama.... De prins was de ziel van den opstand, het verzet ontleende zijn kracht aan zijn persoonlijke leiding, in hem was de opstand, als 't ware, belichaamd. Filips II wist dit maar al te goed: daarom beproefde hij den prins eerst voor zich te winnen, liet hem prachtige beloften doen, als hij de zaak van den opstand wilde verlaten en 's konings zijde kiezen, maar de prins wees al die voorstellen af: „men heeft beter het volk te vriend dan een koning, want wat men voor het volk doet, wordt niet vergeten, maar koningsgunst is van geen duur." Toen dus de „minnelijke" weg, om de rebellen van hun leider te berooven, onbegaanbaar bleek, koos de koning een anderen: op raad van den ouden kardinaal Granvelle sprak Filips II den ban uit over den prins „als zijnde een gevaarlijk persoon, een rebel. Het land kan geen vrede hebben, zoolang deze vervloekte huichelaar het met zijn lastertaal in beroering brengt en zijn gansche geluk er in stelt ons volk ten gronde te richten.... een verrader, een eerlooze, een vijand van ons en ons rijk.... een vijand van het menschelijk geslacht".... En „op het woord van een koning en dienaar van God", belooft Filips II 25000 gouden schilden en brieven van adeldom aan wie kloekmoedig genoeg zou zijn „ons van dezen pest te bevrijden." (15 (Juni 1580).

Niemand, die kalm en zonder vooroordeel deze historie beschouwt, behoeft die daad van den Spaanschen koning al te tragisch te nemen. Sinds toch Parma in de Nederlanden de leiding had, ging 's konings zaak goed vooruit, meer en meer werden de rebellen in het defensieve gedrongen; nog hielden zij stand door het voorbeeld, den moed en de energie van hun aanvoerder — zóó althans moest het den tijdgenoot toeschijnen.

Geheel natuurlijk was het dus, dat Filips II dien man vogelvrij verklaarde, in dien tijd — en ook later nog wel, als men niet zijn toevlucht nam tot den gehuurden dolk van een bravo — de gewone manier om zich van zijn tegenstander te ontdoen, zooals men in onze tegenwoordige samenleving de leiders van staatsgevaarlijke partijen in de gevangenis of in een concentratiekamp opsluit, of eenvoudig fusileert of ze op geheimzinnige wijze laat verdwijnen. Want we moeten niet vergeten, dat voor den koning van Spanje de prins van Oranje het hoofd was eener staatsgevaarlijke partij, die uitgeroeid moest worden, zooals om diezelfde redenen in onzen tijd de regeeringen

van diverse landen Marxisten en Communisten pogen te verdelgen. De Hervorming toch was niet alleen een godsdienstige, maar ook een maatschappelijke beweging, getuige de vele revolutionnaire woelingen in de 16e eeuw; de Reformatie bedoelde niet alleen: afscheiding van de Kerk, zij was — dochter van het opkomende individualisme — de eerste stormaanval op het absolute gezag, de opkomst van een nieuwe staatsleer, nauw verbonden aan het nieuwe geloof, geformuleerd door haar uiterste aanhangers, de Calvinisten: HET VOLK IN OORSPRONG SOUVEREIN. Het gezag kan berusten bij den vorst, mits hij goed regeert, *het berust in hoogste instantie bij 't volk,* dat den landsheer huldigt en hem dus weer af kan zetten. Deze leer, de theorie der monarchomachen, die in dezen kamp hun ideaal van strijd zagen, voor dien tijd hetzelfde als de economische theoriëen van Marx voor velen uit onzen tijd zijn, had nog éér een Hotman, een Mornay haar vorm gaven, Willem van Oranje in zijn leven en daden vertoond en beleden. En zooals tegenwoordig elke regeering — van welke politieke richting ook — alle haar onwelgevallige oppositie tracht te smoren, elke revolutionnaire beweging met geweld onderdrukt en haar leiders verbant, gevangen zet of dood schiet, zoo deed ook Filips II. Dat hij daarin niet slaagde, was niet uitsluitend het gevolg van de kracht van het Calvinisme en het talent van den prins van Oranje, oorzaak hiervan was voor een groot deel, dat in dien tijd de mobiliteit der machtsmiddelen zoo gebrekkig, het vermogen van financieele concentratie en inzetting van militaire kracht op één punt zoo uiterst gering waren: zelfs voor den grootsten staat ter wereld, dat in de jaren 1572 en '78 het oppermachtige Spanje slechts schaarsche middelen en geringe strijdkrachten kon aanwenden om een paar kleine gewesten van geringe militaire kracht meester te worden. 1) Zoo miste Spanje — of wendde deze althans niet aan — een voldoende macht ter zee om de revolteerende gewesten ook van die zijde aan te tasten. En toen in 1588 daartoe werd overgegaan, was het gunstige getij daarvoor reeds lang verloopen, afgezien nog van het Don Quichotteachtige van het geheele plan, opgekomen in het brein van een monnik-despoot, die het inzicht in de werkelijkheid geheel verloren had. In dien tijd, en ook later nog, kon een oproerige volksmenigte, gewapend met straatsteenen,

---

1) Alweer voor rekening van den schrijver. (Red.)

hooivorken, zeisen en d.g.l. primitieve wapenen zelfs nog succes hebben tegenover een geoefende en gedisciplineerde krijgsmacht, tegenwoordig is een dergelijke menigte tegenover machinegeweren en gepantserde auto's geheel weerloos, zoodat elke volksopstand — wanneer althans niet een gedeelte van het leger overloopt — onmogelijk is.

Ook de groote woorden, die Filips II in zijn banvloek bezigde: „vijand van het menschelijk geslacht", „pest der menschheid" en d.g.l. behoeven we niet al te serieus te te nemen; in staatstukken van dien tijd, nog niet zoo verfijnd in beschaving, zijn ze even gewoon als het plunderen en uitmoorden van steden en dorpen door de soldaten. Trouwens ook de prins van Oranje bezigde dergelijke termen, bij het opsommen van de gruweldaden van den hertog van Alva, „van deze ellendigste van alle onderdrukkers, dezen barbaar, dit Turcksch tijgerdier". „moordenaar van Egmond, Hoorne en zooveel anderen" — uitdrukkingen, tegenover de wettige overheid, die tegenwoordig zelfs strafbaar worden gesteld. En toch deed ook de hertog van Alva niets meer dan wat elke regeering doet, gedaan heeft en steeds doen zal in dagen van revolutionnaire woelingen, opstootjes, muiterijen of hoe het verzet tegen een bestaande regeering ook genoemd wordt.

En wanneer we dan zien, dat ruim 360 jaar later, in een maatschappij, die zooveel beschaafder heet, menschen, alleen nog maar onder verdenking van opstand, zonder vorm van proces als dolle honden worden neergeschoten, kunnen we over Alva niet zoo'n hard oordeel vellen.

Ook het verwijt van den prins van Oranje, dat de vonnissen van die „tyrannicque prétendu conseil" (Bloedraad) onwettig waren wijl Alva hierdoor de rechtspraak aan den gewonen rechter of de stedelijke magistraat ontnam, was onjuist: in dagen van oproer wordt door alle regeeringen van den gewonen vorm van rechtspraak afgeweken. Maar in 't heetst van den strijd schildert de mensch zijn tegenstander gewoonlijk zwarter af, dan hij werkelijk is.

Met Parma's komst en de oneenigheid en het gebrek aan discipline van de tegenstanders begon 's konings zaak een gunstige wending te nemen en nu besloot ook Filips II om het verzet grondig te breken, den leider te treffen en vaardigde het banvonnis uit. Het zou evenwel nog vier jaren duren, eer het aan Balthasar Geraerts, die reeds in 1578 het plan had opgevat den prins van Oranje te dooden, gelukken zou zijn snood misdrijf te volvoeren. Het was feitelijk niet de eerste maal, dat in het Spaansche brein de gedachte opkwam den prins van Oranje uit den

weg te ruimen; reeds de hertog van Alva en ook Requesens hadden moordaanslagen op den prins geïnspireerd, maar ze waren nooit tot uitvoering gekomen; nu evenwel deed de Spaansche koning een openlijke oproep tot alle booswichten en fanatici om door sluipmoord een fortuin en een titel te verwerven. Na Jaurequy hadden reeds verscheidene andere moordenaars dezelfde plannen gekoesterd, maar zij waren voor de uitvoering gevat of op andere wijze niet tot hun doel geraakt. Doch eindelijk zou het een fanaticus, die, door zijn geloof aan een goddelijke missie te dezen opzichte hem opgelegd, onweerstaanbaar gedreven werd tot deze daad, gelukken den prins te dooden. 10 Juli 1584 viel het moordschot te Delft. Als martelaar eener vruchtbare gedachte, die Europa heeft leeren zegenen, als strijder voor idealen, die thans in Europa weder, als in zijn tijd, tot ondergang gedoemd schijnen: DEMOCRATIE EN VRIJHEID, is de prins van Oranje gevallen. Diep overtuigd van de rechtvaardigheid van zijn verzet, was hij den strijd begonnen; met taaie volharding en onverwoestbare geestkracht, met onversaagden moed en onverzwakt vertrouwen op de toekomst hield hij den kamp vol, hoeveel tegenslagen hij ook ondervond. En toen hij eindelijk, na een vijftienjarige worsteling tegen het absolutisme, viel, was de positie der Hollandsch-Zeeuwsch koopmansaristocratie reeds dusdanig versterkt, dat zij den strijd — al scheen de toestand een oogenblik kritiek — met goed gevolg kon voortzetten.

Toen Filips II in Sept. 1559 naar Vlissingen reisde om daar scheep te gaan, deden vele hooge personages, waaronder ook de prins van Oranje, hem uitgeleide. Naar luid van geruchten moet de koning toen zijn misnoegen hebben geuit over de houding der afgevaardigden ter Generale Staten, waarvan hij zoo juist te Gent afscheid genomen had. De prins van Oranje zou hem toen gewezen hebben op de oude rechten der bevolking en hem nog even herinnerd hebben aan den wensch der Staten tot terugneming van het krijgsvolk. Wrevelig zou Filips II zich toen tot den prins gekeerd hebben met den uitroep: „Ne los Estados, ma vos, vos, vos!" Gebeurd of niet, het verhaal teekende den toestand: de prins van Oranje de tegenstander van den Spaanschen koning; de prins van Oranje, die uit klassebelang (?-Red.) zich verzette tegen de maatregelen des konings, die door overtuiging en onderhandeling - zij het met dreiging tegelijk — de regeering poogde te leiden in de door hem gewenschte richting, doch, toen dit niet lukte en hij inzag, dat de koning niet anders wilde, dan hand-

having van den ouden toestand, strenger dan ooit, toen het hem sedert 22 Aug. 1567 met den dag duidelijker werd, dat Filips II in de Bourgondische erflanden de absolute heerschappij wilde invoeren, toen trachtte hij zijn doel te bereiken door direct en openlijk geweld van wapenen, door rechtstreeksche revolutie met behulp der uiterste elementen: de Calvinisten. Het eigenaardige daarbij was dat de strijd niet gericht heette tegen den koning, doch tegen den hertog van Alva en het Spaansche systeem, maar... de hertog van Alva was de plaatsvervanger van Filips II en „het Spaansche systeem" werd door den koning, d.i. „het hoogste gezag" bevolen en zeer zeker ook in 't algemeen belang en ter behartiging van orde, rust en welvaart!!.. de geijkte term, waarmee *alle* regeeringen draconische maatregelen invoeren of op hen, die van die maatregelen niet gediend zijn, laten schieten. En dezulken zullen er altijd zijn, want — het verhaal is al zoo oud als de geschiedenis zelve — het door alle regeeringen zoo hoog geprezen *„algemeen belang"* was en is steeds *het belang van die klasse, die de macht op dat oogenblik be zit* en deze uitbuit en veelal misbruikt, ten gunste van haar leden. Zoo was het ook in de 16de eeuw. Het belang van Filips II, van den hoogen adel en van de geestelijkheid bracht mede, uitsluitend handhaving van den Katholieken godsdienst en invoering van het absolutisme; daartegen verzetten zich de handels- en industrieklasse, die ter wille van haar voordeel tolerant moest wezen. Vandaar dan ook, dat de Hervorming het weligst tierde in de handels- en industriestreken, (Henegouwen, Vlaanderen, Brabant, Zeeland en Holland) waar bovendien het democratische element het sterkste was. Wel verzette ook de hooge adel zich een oogenblik — uit vrees voor zijn belangen, tegen het absolute regiem, doch, toen hij bemerkte daardoor in de kaart te spelen van de door hem nog sterker gehate democratie, was zijn oppositie weder plotseling verdwenen en verliet hij de zijde van den prins van Oranje. Voor dezen, die trouw bleef aan zijn beginsel, bleef geen andere keus over dan zich bij de opstandelingen aan te sluiten, die hem gaarne als hun leider erkenden en dat bleef tot het moordend lood van Bathasar Geraerts hem trof.

De prins van Oranje stond op het standpunt der principiëele tolerantie. Reeds in 1564 openbaarde hij die overtuiging in den Raad van State, toen hij zijn beroemde rede ter gelegenheid van Egmonds vertrek naar Spanje, besloot met de woorden: „dat hij niet de gewoonte der

vorsten kan goedkeuren, dat zij de menschen, uit eigen overtuiging en op menschelijke bevelen, dwingen willen tot het geloof en den godsdienst, waarin zij willen, dat men leeft." En in den zomer van 1566 verklaarde hij aan de landvoogdes: „que c'estoit une grande chose des coeurs et voluntez des hommes, qui ne se povoient forcer par nulle puissance extérieure."

Dat beginsel bleef hij trouw, wijl het de uiting was van zijn democratisch gevoel.

Als strijder voor de democratie stond hij pal tegenover het absolutisme.

Als kampvechter voor de vrije gedachte en het vrije geweten stond hij onverschrokken tegenover den monnikkoning, die zich blind staarde op de dogma's der Katholieke Kerk.

Zoo werd hij door zijn strijd in het kleine uithoekje van Europa een lichtbaken voor een groot gedeelte van dit werelddeel: „saevis tranquillus in undis."

Door de geheele geschiedenis der Nederlandsche gewesten loopt als een roode draad een onbedwingbare zucht naar vrijheid, de overtuiging van de volkssouvereiniteit, het besef, dat een volk geen blinde gehoorzaamheid verschuldigd is aan den een of anderen vorst, maar zelf recht heeft te beslissen in alle kwesties van ingrijpenden aard, dat een volk niet is een aan den een of anderen potentaat blindelings onderworpen slavenbende, maar dat integendeel de vorst is de eerste dienaar van de gemeenschap, welk standpunt zeer uitdrukkelijk werd ingenomen door prins Willem van Oranje, toen hij in 1580 op den ban van Filips II met zijn Apologie antwoordde, en in de voorwaarden, waaronder hij in 1584 bereid was de souvereiniteit op zich te nemen.

Reeds vroeg ontworstelde de derde stand zich in deze gewesten aan de overheersching van den adel en naarmate de steden opkwamen en machtiger werden, stelden zij zich steeds meer op het standpunt, dat de stad wel op een of andere wijze enkele souvereine rechten erkende van den een of anderen graaf, hertog, koning of keizer, maar dat toch in alle interne aangelegenheden de burgerij zelf besliste. En het Nederlandsche volk heeft steeds den hoogsten prijs gesteld op die vrijheid, die volkssouvereiniteit en op het recht van vrije meeningsuiting en heeft zich steeds met kracht verzet tegen een van buiten of van boven af opgedrongen geloof of overtuiging op gezag.

Zoo is de strijd tusschen Filips II en prins Willem van Oranje niet in de eerste plaats geweest een godsdienstoor-

log, maar is hoofdzakelijk begonnen als verzet tegen een vreemden, in Madrid zetelenden vorst, die van daaruit meende zijn souvereine wil te kunnen opdringen aan slaafsche onderdanen, een vorst, die geen rekening hield met de aanspraken, welke de bevolking van zijn erflanden maakte op zelfbestuur en die de verhoudingu van vorst tot volk anders opvatte dan volgens den in die gewesten gangbaren zin.

Tegen dezen vorst, die de rechten en vrijheden des volks wilde vertrappen, koos prins Willem van Oranje, in het conflict tusschen volk en souverein, de zijde van het volk en hielp het de aloude rechten en vrijheden te handhaven.

Groot.

(Navorscher 1933, LXXXII, bl. 45 en 1934, LXXXIII, bl. 178.

De heer E. J. Van de Pol, hoofdcommies Alg. Rijksarchief te 's-Gravenhage, had de vriendelijkheid mij nog mede te deelen, dat Jan Groot te Kaapstad overleed 19 Februari 1821 aan boord van Z.M.'s fregat „Dageraad", hetwelk hij commandeerde. De opgegeven datum (22 Mei 1821, no. 22) was inderdaad die van ontvangst bij het Dept. van Marine.

Voorts diene nog ter verbetering van mijn bericht, dat Mr. Nicolaas Groot Jacobsz., raad, secretaris en president schepen van Medemblik, ook notaris is geweest en contrarolleur der convooien en licenten aldaar. Voorts testeerde hij 14 Mei 1796 en 4 December 1798 voor notaris J. Gerdenier te Medemblik. Als weduwnaar van Johanna Van Asch, wonende wijk 4 no. 22 aldaar trouwde hij 3. (huw. voorw. voor denz. notaris 15 October 1811) Johanna ter Beek, dr. van Johannes, wonende te Medemblik wijk 5 nommer 33. Hij was dus *niet* dezelfde als Mr. Nicolaas Groot Jacobsz., secretaris van Gecomm. Raden van het Noorderkwartier te Hoorn, die overl. 4 Oct. 1785, vgl. „Bijdr. v. Vaderl. Geschied. en Oudheidkunde", 1909, bl. 233.

Mr. Nicolaas Groot te Medemblik en zijn oudste broeder Mr. Joan waren zoons van Mr. Jacob Groot, schepen van Hoorn. Hun zuster Reina heet in bovengemelde testament van 1798 gehuwd met Klamer Jan Bruinier te Kortgene.

Voornoemde Mr. Joan Groot maakte huw. voorw. en mut. testament met Jacomijntje Van den Bergh 13 April

1775 voor notaris Pieter de Lange te Alkmaar. Hij was aanvankelijk, evenals zijn vader, schepen van Hoorn. Blijkens acte van aangifte van overlijden Burg. Stand te Purmerend (d.d. 24 Januari 1820, no. 8) overleed hij den 23en Januari 1820 aldaar „gewoond hebbende in de Hoogstraat in het huis getekend wijk E. numero 11", des namiddags te 4 ure, oud 75 jaar.

De „Inventaris der Notarieele Archieven" van Noordholland (Verslagen omtrent "s-Rijks oude Archieven", 1930, bl. 674) noemt hem identiek met een tweede Joan Groot, die ook notaris is geweest. Dit is echter niet juist; het waren twee personen. Immers de tweede notaris Joan Groot woonde te Medemblik en was daar tevens waagmeester. Wonende in het huis aan de Kaasmarkt no. 26, wijk 3 aldaar, overleed hij 18 Januari 1811, oud 33 jaar gehuwd met Geesje Buter en zoon van wijlen Pieter Groot en van Niesje Rob. De laatste acte in diens protocol (inventaris no. 3373) is een acte van inbewaringneming, opgemaakt door den Vrederechter Mol en den Griffier Cornelis Hulst. Daaruit blijkt tevens, dat als protocolbewaarder werd aangewezen door Mr. Maurisse, als president van het Tribunal de lère Instance te Hoorn, de notaris Mr. Nicolaas Groot Jacobsz te Medemblik.

ALKMAAR, November 1934. Mr. J. BELONJE.

Foul(s), Foel(s) of Vooll.

Jkvr. Johanna Foul(s) of Foel(s), ook genaamd Vooll, grondeigenaresse o.a. in den polder B. van de Zijpe en Hazepolder, in 1597 wonende te Leerdam, wordt op meerdere plaatsen genoemd in de notulen van dat heemraadschap.

Zij wordt ook wel aangeduid als „erfgename van jhr. Jacob du Quesnoij." In de transportregisters Zijpe en Hazepolder (Inventaris oud-rechterlijk archief Rijks Archief te Haarlem no. 6530) komt een acte voor d.d. 10 Maart 1597, waarin zij heet „huisvrouw van den E. Lucas Welij".

Ik vermoed, dat zij uit de Zuidelijke Nederlanden afkomstig zal zijn geweest, tenminste, uit de Groote Polderrekening van 1571-72 (gem. Archief Alkmaar) fol. 4 vso. blijkt een zekere Geraert Fouwl te Antwerpen (die toen een „Zwagerinne tot Haerlem" had) 49 morgen en 260 roeden land in de Zijpe te bezitten.

Wellicht duidt de vermelding in het Zijpsche kohier 1561 (inventaris archief Zijpe en Hazepolder no's 2-3.) fol.

XI op een gelijke afkomst van de familie du Quesnoy. Daar wordt n.l. vermeld:

„Jan Croll mette kinderen van Kennoij ende doctoer Lambrecht Verhaer IIIe M. C. R." (d.w.z.: zij bezitten in de Zijpe 300 morgen, 100 roeden.).

ALKMAAR, November 1934. Mr. J. BELONJE.

Familie Soldt.

Onderstaand familiekroniekje kwam mij in 1924 in handen, en was toen in bezit van den heer Th. KOCKX te 's-Gravenhage. Diens vader had het afgeschreven van een hs. uit 1768, hetwelk in 1888 toebehoorde aan O. C. van SOLDT, te 's-Gravenhage. Het hs. uit 1768 schijnt weder een afschrift geweest te zijn van het oorspronkelijk in 1637 door HANS VAN SOLDT opgestelde kroniekje, wat door zijn nakomelingen lang was bijgehouden. Wijlen den heer van Epen interesseerde zich er zeer voor en had het voornemen het af te drukken in een herleefden Wapenheraut.

Hoewel de familie in de 18e en 19e eeuw maatschappelijk achteruit is gegaan, en nu voornamelijk onder de kleine burgerij te 's-Gravenhage en omgeving voorkomt, leken mij de gegevens voor de 16e en 17e eeuw van voldoende belang om ze door publicatie in den Navorscher voor meer uitgebreiden kring vast te leggen.

Memorieboexken van de geboorten ende Sterven van mijn bloedverwanten, beginende van onze grootvader af, ende mijne vader als kinderen, en de andere vrinden, bij de anderen gebracht, anno 1637 in Amsterdam, door HANS VAN SOLDT.

(Dit alles gezien uit het origineel, welk onder mij is berustende in den jaare 1768. (w.g.) WILH. van SOLDT.)

Anno 1599 den 16 October is getrouwdt tot Londen onse Nichte LEONORA VIERENDEELS, met ABRAHAM FRYON.

Anno 1599, den 26 September is getrouwdt onse Nigte SUSANNA WALRAVEN met ANTONY COMMERS.

JAN RAMAKER, onse Oom, is tot Ceulen ad 6 November, 1599 gestorven.

PAULUS VAN SOLDT, soone van Jacques VAN SOLDT, vertrok den 11-4-1601, van Middelburg naar Oostindie op 't schip „de Viceadmiraal", en gestorven voor Generaal thuiskomende. (?)

Anno 1601 den 25 Januari, trouwde onse moeytien CLERKEN VAN SOLDT, zijnde weduwe van RAMAKER, met JAN VAN AKEN, tot Ceulen.

Anno 1609 den 7 Julio is onse nigte ANNA VAN SOLDT, in den Heere gerust.

Anno 1622 den 18 Mertii is onse nicht FRANCYNTIE VAN SOLDT, getrouwd hebbende ABRAHAM VERBEEK, gestorven.

Anno 1578 is ABRAHAM LEEUWENS tot Middelburg geboren, den 27 Mertii. En met onse zuster CATRINA getrouwd.

Anno 1594 is onse Nichte STYNTJEN VIERENDEELS tot Alfen gestorven.

Anno 1616 is onse Moeytien MARIA ROMBOUTS, huysvrouwe van JERONIMUS CAVERLE, den 1 Sept. in Middelburg gestorven.

Anno 1618 is onse Nichte CATRINA SWEERS, huisvrouw van HENDRIK BOOT, den 22 Sept. tot Amsterdam gestorven.

ANNO 1621 is onse Nigte CATRINA BECKX, getrouwd met JOHANNES CULENBORGH, predicant, den 8 July.

Anno 1621 is onse nigte JANNEKE DU PIERE, huisvrouw van WILLEM SWEERS, den 17 Juni gestorven.

Anno 1621 is onse Cosyn ABRAHAM VERBEEK, den 6 Julio gestorv.

ANNO 1621 is onse Cosyn ABRAHAM RAMAKER, predicant, getrouwd met den 9 November.

Anno 1623 is onse Nichte MAYKEN BECX, getrouwd met WILLEM NICOLAII, uit Zeeland, den 25 April tot Middelburg.

Anno —— is onse nichte MAYKEN BECX, hertrouwd met JAN VAN RYS, notaris tot Middelburg.

Anno 1623 is onse Cosyn CAREL VAN PEENE, getrouwd tot Delft met ANNA HOYN(CK?), op den 13 Juni.

Anno 1623 is Cosyn JOHANNES LEEUWENS, gevaren naar de Amazones in Westindie, den 16 Julio uit Tessel uitgeloopen.

Anno 1623 is onse Nichte SUSANNA BECX, getrouwd met een predicant van Vriesland, genaamd BAURICIUS SIBMA, 30 Julio.

Anno 16— is onse Nichte SUSANNA BECKX in Vriesland gestorven nalatende een dogter.

Anno 1624 is onse Oom HANS ROMBOUTS den 31 Mertii gestorven.

Anno 1624 is onse Cosyn JOHANNES LEEUWENS, uit de West-Indien wederom gekomen den 25 April.

Anno 1624 is onse Zuster BARBARA SCHUYL, weduw

van monfreer WILLEM, hertrouwd met JAN RAY, en kinderen geprocureerd.

Anno 1625 is onse Cosyn JACQUES VERBEECK, gestorven 7 Julio.

Anno 1625 is onse Cosyn MERTEN MEYER gestorven 30 Augustus.

Anno 1618 is onse Nichte CATRINA SWEERS, huisvrouwe van HENDRIK BOOT, gestorven 22 September.

Anno 1618 is onse Moytien SUSANNA NIKET dochter van JAN NIKET, huisvrouw van onse oom HANS ROMBOUTS, gestorven 30 October.

Anno 1622 is onse Moytien JACOMEYNTIE DE WOLF, de 2e huisvrouw van Oom PIETER VAN PEENE, gestorven den 10 Oktober in Middelburg, welke JACOMEYNTIE DE WOLF, is geweest de eigen zuster van mijn eerste huisvrouw MARIA DE WOLF, als doe getrouwd was met ABRAHAM VAN LEMENS.

Anno 1622 is onse Cosyn LENART SWEERS, die getrouwd was met CONSTANCIA VAN GEEL, gestorven 25 October.

Anno 1622 is myn lieven Huisvrouwe MARIA DE WOLF, gestorven 's morgens ten 7 uren den 16 November en in de Zuiderkerk begraven in vaders graf.

DAVIDT GOMMERS, zoon van ANTONY GOMMERS, is gestorven 10-12-1638.

Nichte CATRINA DE MEYER, weduwe is gestorven den 23-12-1638.

FRANCINE VAN SOLDT, huisvrouw van ABRAHAM VERBEECK, gestorven den 27 Mertii Anno 1612 en in de Zuiderkerk begraven.

ABRAHAM VERBEEK, hertrouwdt met SARA CLERMONT, den 18-10-1614.

Op 2 Mertii 1615, is onse Nichte LEONORA VIERENDEELS, weduwe van JAN DOUNHAEL, getrouwd met een Sir JAN BENNET.

Op 12 Augustij, anno 1615 is onse suster SUSANNA LOOS, te bedde gebracht van eene jonge Sone, genaamd.....

Op 2 Augusti 1615 is onse Cosyn LUCAS VAN PEENE, tot Londen gestorve.

Op 17 Augusti 1615 is onse Oom JAN BECKX in 't bedde liggende dood gevonden tot Dordregt.

Op 27 Augusti 1615, is onze zuster SUSANNA LOOS, in den morgenstond gestorven, begraven in de Zuiderkerk.

Op 30 Augustii 1616 is onze Moytien MARIA ROMBOUTS, weduwe van JERONIMO CAVERLE, tot Middelburg, gestorven.

Op 16 November 1616 is onse Moytien JACOMYNE VAN PEENE, getrouwdt.

Op 19 November 1616 is onse Cozyn JAN BECKER, (BECX?) gestorven.

Op 5 December 1616 is JACOMYNE VAN PEENE gestorven.

Op 19 Juni 1618 is Monfreer DAVID VAN SOLDT, naar Muscovien vertrocken, den 24 October wederom thuis gekomen.

Op 29 Augustus 1618 wiert JAN VAN OLDENBARNEVELDT in apretentie (genomen) en 13 May 1619 onthalst.

Op 27 September 1618 is onse nichte CATRINA, BOOTS huisvrouwe gestorven.

Op 30 October 1618 is onse Moytien SUSANNA NICKET, huisvrouwe van HANS ROMBOUTS, gestorven.

Op 4 October 1622 is onse Nichte CATARINA ROMBOUTS, dochter van JACQUES ROMBOUTS, getrouwd met DIRK VAN WISSEL.

Op 24 December 1622 is onse Cozyn LENART SWEERS tot Londen gestorven.

Op 8 Juni 1621 is CATRINA BECX, de oudste dogter van MARIA BECX getrouwd met een predikant JOHANNES CULENBERGH.

Op 17 Julio 1621 is onse Nichte SWEERS, (in den Heere) gerust.

Op 30 September 1621 is Maseur BARBARA VAN SOLDT, huisvrouw van onse broeder WILLEM, te bedde gebracht van een soon WILLEM.

Op 29 Augustii 1625 is onze Cosyn MERTEN MEYER gestorven.

Op 23 April 1625 is onse prins MAURICIO in den Haag gestorven.

Op 8 Julio 1621 is ABRAHAM VERBEEK gestorven.

Op 9 Julio 1625 is JACQUES VERBEECK, onze Cozyn gestorven.

Op den 11 September 1626 is onse Nigte CATRINA LOOS, gestorven (als) jonge dochter tot Amsterdam.

Op 9 Mertii 1627 is JAN BENNET, zynde de man van LENORA VIERENDEELS, tot Londen gestorven.

Op den 12 October 1627. is de eerwaardige domine BAURICIUS SIPMA, predicant tot Haarlem, zijnde de man van SUSANNA BECX, onse nigte gestorven.

Op 2 Juni 1629 is de oudste dochter van GUILIAM SWEERS, gestorve.

Op 18 Julio 1629 is Cosyn GUILIAM SWEERS, overleden.

Op 12 Augustus is de huisvrouw van JOHANNES GOMMERS gerust, zijnde de dochter van JAN VAN WELI, met haar kindt.

Op 11 Augustus 1629 is Cosyn MERTEN ROMBOUTS naar Oost-Indien gegaan, en aldaar getrouwdt met de nigte van de heer GYSEN, die met hem voer, en anno 1641, aldaar gestorven, naerlatende een kindt, dat mede naar zijn dood gestorven is.

Op 1 December 1629 is onse oom PIETER VAN PEENE, tot Middelburg gestorven.

Op 21 Juny 1630 is onse Cosyn GUILIAM VAN OFFENBERG gestorven.

Op 17 Juli 1630 is onse suster BARBARA SCHUYL, gestorven.

CLARA VAN SOLDT, ons Moytien is gestorven den 25 Nov. 1641.

CLARA VAN BOREN is gestorven 9 Februari 1641.

MARIA VAN BOREN, onse Nigte. seer Cristelycke gestorven, den 25 November 1641.

JACOB DE SCHODT, het kind van Cosyn JACOB DE SCHODT, gestorven 9 Juni 1641.

Monfreer FRANCOYS DE WOLFF, gestorven tot Amsterdam, begraven tot Haarlem 13 October 1641.

GROOTMOEDER VAN SOLDT, gestorven den 27 December 1641, daar ANTONY bijwoonde.

PIETER VAN PEENE, tot Londen is gestorven den 16 October, oude styl, zonder kinderen naerlatende.

JOHAN VAN MEERLE. myn schoonvader is gestorven tot Amsterdam 7 Augustus 1637 in de Oude Kerk begraven.

MARIA VAN GILS, huisvrouwe van Vader van MEERLE, gestorven tot Amsterdam 12 Augustus 1637 in de Oude Kerk begraven.

LUCRECIA VAN MEERLE. onse zuster gestorven den 14 Februari 1658 (als) jonge dochter.

Myn lieve moeder AGATHA VAN MEERLE, gestorven den 6 Juli 1659 in den Haag, begraven in de Nieuwe Kerk.

Onse Moeytje CONSTANCIA VAN MEERLE, gestorven...

Onse Oom GERARD VAN RYSE, gestorven den 25 November 1659, oud 70 jaren in de Nieuwe Zijdskapel begraven.

Onse Moeytje CHRISTINA VAN MEERLE, gestorven tot Amsterdam den 20 Februari 1669 begraven in de Oude Kerk.

Onse Oom OTTO VAN LANGE. gestorven in den Haag den 26 December 1670, den 30 dito begraven in de Cloosterkerk met 6 koetsen en 14 flambouwen.

Onse zuster HESTER VAN SOLDT, gestorven tot Amsterdam 19 Februarie 1665, begraven in de Zuiderkerk, out geweest 50 jaren.

Onse Nichte SARA LESTEVENON, huisvrouwe van JOHAN VAN RYSSE, gestorven tot Amsterdam.

Onse Oom JOHANNES VAN MEERLE, gestorven in den Haag den 17 Maert 1679, en in de Kloosterkerk aldaar begraven met seeve koetsen.

Onse Oom DAVID VAN MANSDALE tot Amsterdam, gestorven den 8 October 1680 en in de Oude Kerk in Grootvaders graf begraven.

Onse lieve Neef JOHANNES VAN MANSDALE TOt Amsterdam den 27 Maart 1676 in de Nieuwe Kerk begraven.

Onse Neef JOHANNES ROMBOUTS tot Amsterdam gestorven den 22 November 1680 by avond in de Westerkerk begraven.

BALTHASAR SWEERS, onse Neef tot Amsterdam gestorven den 25 November 1680, in de Nieuwe Zydskapel begraven.

JACOBUS VAN WISSELT tot Amsterdam gestorven, onse Neef, den 30 December 1680 by avond in de Westerkerk begraven.

Onse soon JOHANNES VAN SOLDT, vertrocken naar Ffort (Frankfort?) den 16 Maart 1678.

Onse Neef DAVID VAN MANSDALE, gestorven buiten 's Lands op Capo de Verde den

Onse Neef ROMBOUTS VAN MANSDALE, tot Breda gestorven den , was Luytenant van een compagnie Voetvolk.

Onse freere CHRISTIAAN HELM, op 't Huis te Gennep gestorven den 9 October 1666, was Ontvanger van 't Fort te Gennep en aldaar begraven.

Onse Nichte RACHGEL VAN MANSDALE, huisvrouwe van JACOB SONNEMANS, gestorven 13 Maert 1681, in de Nieuwe Kerk begraven.

Onse Nichte CONSTANCIA VAN RYSSE, getrouwd met DANIEL SCHELLINGE, Winckelier, 13 December 1675.

Onse Nichte ELISABETH LEEUWENS, gestorven den 25 September 1673.

Onse Neef JACOB VAN BORSELE, gestorven tot Amsterdam den 20 Februari 1677.

Onse Neef LAURENS PIT, gestorven tot Amsterdam den 15 Juli 1674, wiert doot in 't bedde gevonde.

JOHANNES DE KONINCK. De tweede man van broer THEODORUS syn wyff gestorven tot Amsterdam den 20 April 1676.

Onse neef PIETER PIT, gestorven tot Amsterdam den 21 Augustus 1676 begraven in de Nieuwe Zydskapel.

Den 20 Maart 1665 wiert broer JOHAN, Luytenant, heeft het schip Leiden gehad onder capteyn HALS.

MOEYTJE VAN LANGE, gestorven in den Haag, den 10 December 1685 's avonds 5 uren den 15 dito begraven in de Kloosterkerk met seeven karossen.

Neef PIETER POST gestorven den 20 April 1686 begraven op 't Kartuserskerkhof den 26 dito.

Neef JACOBUS BEAUCHAMP, gestorven 16 December s'avonds zes uren, begraven 21 dito in de oude Kerk 1685.

Maseur CATHARINA DE GRUYTER, weduwe POULUS VAN SOLDT, gestorven 1 Juli 1684, begraven 5 dito in de Nieuwe Kerk.

Den 24 Januari 1683 is onse neef ANTONY GOMMERS, overleden, bij avond in de Zuiderkerk begraven.

Grootvader JAN VAN MEERLE, gestorven 6 Augustus 1687 oud 66 jaren in de Oude Kerk begraven de 30e steen by Clein Orgel.

Den 12 dito storf onse lieve grootmoeder MARIA VAN GOMMERS, syn huisvrouw, oud 66 jaren, in de Oude Kerk begraven.

Den 10 October 1685 is onse nicht GEERTRUYDA ROETERS, huisvrouw ANTONY GOMMERS, gestorven den 17 dito by avond in de Zuiderkerk begraven.

Den 22 September 1684 is onse nicht ANNA JACOBA VAN WISSEL, getrouwd met BALTHASAR JACOB JANZE, gestorven begraven 30 dito WESTERKERK(?)

Dit volgende stelle Memorie dog hebbe geen onderrigting van het netto voor zooveel mij alleen bekend is:

als VAN SOLDT, soone van AGATHA VAN MEERLE, getrouwdt met ——— waarvan een dochter bij mij is bekend geweest met naam —— – VAN SOLDT, getrouwd met ——— RAVENS, in 's Gravenhage, welke kinderen bij mij bekend zijn, en deze volgende:

JAN PIETER RAVENS, WILLEM HENDRIK RAVENS, CASPER JACOB RAVENS 2 Dochters RAVENS, & CHRISTINA FRANCOISE RAVENS, dese getrouwd met Gerard VAN GEEL, overleden zonder kinderen, den Juli 1765 tot Leiderdorp op haar eigen buiten LEEUW & RIJN, begraven 9 Juli tot Leiden in Hooglansche Kerk met Koetsen. GERARD VAN GEEL was Colonel & Capiteyn, Commandeur van 't EdelMogend Collegie der Admiraliteit,

resideerende te Amsterdam, overleden den Mei 1762, tot Leiderdorp op zijn eigen buitenplaats LEEUW & RHYN, begraven 15 Mei tot Leiden in de Hooglansche Kerk met koetsen.

———— VAN SOLDT. weduwe —— RAVENS, overleden in 's Gravenhage, 1753

Volgen de kinderen van RAVENS voor zooveel mij bekend, wiens (sic!) grootmoeder is geweest, van SOLDT, weduwe RAVENS, (te weten) JAN RAVENS, ADRIAAN RAVENS, WILLEM HENDRIK RAVENS, CASPAR JACOB RAVENS, zoon van JAN PIETER, FRANS HENDRIK(?) RAVENS.

's-GRAVENHAGE, October 1934.

JURRIAAN VAN TOLL.

Koningin Christina van Zweden.

Over deze Koningin is reeds veel geschreven. Zoo komt in de Revue des Deux Mondes van October 1888 van de hand van Arvède Barine een artikel over haar voor, die deze schitterende Christina, die iets geniaals over zich had, als een „monstre moral" beschrijft en van haar een woord overnam, dat zij op een ander had toegepast: dat zij was: „La canaille des rois." Trouwens in hare eigen mémoires, een zeer gedocumenteerde levensbeschrijving zegt zij van zichzelve „dat haar hart grootmoedig en edel was en haar ziel en zoovele mooie talenten haar de bewondering van de wereld hadden kunnen doen deelachtig worden. Maar ik was wantrouwend, argwanend en tot in het uiterste ijverzuchtig, spoedig hevig geprikkeld, ongeduldig en anderen minachtende. En daarenboven ongeloovig en allesbehalve devoot; ik had een onstuimig karakter!"

Christina, die zich zelve toch niet voldoende heeft gekend, had erbij kunnen voegen, dat zij onzedelijk en wreed was, en uiterst ruw van manieren.

Toen zij in 1654, op 28-jarigen leeftijd, afstand van den troon had gedaan, trok zij in manskleeren over Hamburg en ons land naar Antwerpen en Brussel.

In hare mémoires wordt met geen woord gerept van haar verblijf o.a. te Deventer, waar zij bij Prof. Gronovius heeft gelogeerd. Te Antwerpen leende zij, als onderpand haar kostbaarheden gevende, bij een Spaanschen koopman: Don Francesco Barraca de Aguilair, veel geld.

In hare mémoires liet zij zich intusschen als volgt over onze landgenooten uit: De handel is het eenige genot dat die dikke Hollanders kennen; een koninklijk voorkomen heeft minder invloed op hen dan een rekening-courant en een wisselprotest. Op hen kon ik dus geen indruk maken, en ik besloot me weer in een vrouwencostuum, maar dan uiterst eenvoudig, te gaan steken en te gaan logeeren bij den koopman Gerard Salien, met zijn registers, zijn schepen, en zijn magazijnen.

Christina heeft veel rondgezworven en heeft overal van zich doen spreken door haar praal (hoewel zij diep in schulden zat), door haar overgang tot het R.K. geloof (zij de eenige dochter en het eenig kind van den Lutherschen Gustaaf-Adolf), door den moord dien zij in 1655 liet plegen op een harer vele gunstelingen, den Markies de Monaldeschie, door haar landverraad, toen zij den Duitschen Keizer om hulptroepen verzocht om Pommeren, dat aan Zweden behoorde, te doen bezetten, door een gift van 200000 livres, die zij van Mazarin aannam; om welke reden is nimmer bekend geworden.

Het is zeker juist, als Arvède Barine schrijft, dat sommigen haar, na haar dood, in 1688, hebben verdedigd om haar buitengewone kwaliteiten, maar de meesten haar hebben veroordeeld om haar wraakzucht, hare onzedelijkheid, en het verraad, dat zij aan haar land heeft gepleegd - omdat de Staten haar de jaarlijksche 200000 écus niet meer hadden uitbetaald, daar zij verontwaardigd waren over haar schandelijk levensgedrag.

Mr. M. C. NIJLAND.

Een beroemd Utrechtsch koffiehuis.

In 1698 werd tot de Magistraat van Utrecht een request gericht door zekeren Lucius Roselli, een Italiaan, die, na vele omzwervingen, te Utrecht was aangeland. Hij had, ook, toen hij nog in zijn geboorteland was, zooveel van het mooie Utrecht en deszelfs geleerde mannen en wijze regeeringspersonen gehoord, dat hij zich daar gaarne zou willen vestigen, en er zou willen sterven!

Het verzoekschrift, in het Fransch gesteld, strekte „de pouvoir excercer la charge de Professeur en Théologie, et, si par malheur on ne me trouvait pas un assez digne sujet pour remplir un Poste si honorable, qu'il me soit au moins permis de vendre librement du caffé."

Ofschoon Roselli aanbood te bewijzen, dat hij in de theologie zeer bedreven was, vonden de vroede vaderen

het maar beter zijn verzoek om hoogleeraar te worden, direct af te wijzen. Als zij echter van zijn levenswijze in Italië, Frankrijk en andere landen gehoord hadden, zouden zij hem zeker ook de vergunning hebben geweigerd om een koffiehuis op te richten, vooral als zij indachtig waren geweest hoe dikwijls reeds andere zoogenaamde Italiaansche ballingen hen bij den neus hadden gehad.

Maar, het request was zoo vleiend gesteld voor de Magistraat, dat een vergunning om koffie, chocolade en likeuren te verkoopen, niet geweigerd kon worden!

In de van Bueren- of Keistraat, op den hoek van Achter St. Pieter verhuurde ds. v. Vianen hem zijn huis, om dit tot koffiehuis in te richten, en spoedig prijkte er een groot bord met „Café Italien." Hier ging Roselli zijn bedrijf uitoefenen met zekere Janine, die hij uit Parijs had medegebracht. De zaak floreerde spoedig zeer. Niet slechts kwamen hooggeleerden, maar ook andere wetenschappelijk aangelegden in zijn café, om vooral theologische disputen met hem te houden, want Roselli was in veel bedreven, maar ook zag hij de dames in zijn winkel toestroomen, die hij les gaf in de natuurkunde, en met zijn heerlijke chocolade-bonbons, zijn poeders en tincturen verblijdde; ook oefende hij de geneeskunde uit, die velen van den wal in de sloot heeft geholpen. Met zijn welbespraaktheid en brutaliteit was hij een waardig voorganger van Cagliostro.

Van zijn afkomst is weinig bekend. Zelf schrijft hij in zijn „Mémoires et aventures"; die in 1714 te Parijs zijn verschenen, maar ook in 't Nederlandsch zijn vertaald, en waarschijnlijk door een ander zijn geschreven, dat hij de zoon was van een Grieksche slavin Ze'bine en van een luitenant op een der galleien van de ridders van Matha, en dat zijn geboorte was een „mystère, ou l'amour a eu toute la part", maar in zijn bovengenoemd request spreekt hij er van, dat hij was „un homme de la plus haute extraction, après les Rois."

Hoe het ook zij; hij heeft het „noblesse oblige" in allen geval niet in toepassing gebracht, en had, vóór hij te Utrecht kwam, een allesbehalve onberispelijk leven, vol avonturen, geleid.

Maar ook daar heeft hij 't laten liggen. Want wegens een liaison met een melkmeisje werd hij vrij spoedig genoodzaakt Utrecht te verlaten.

Daarna heeft hij nog te Amsterdam en te 's Gravenhage gewoond, waar hij op 10 Februari 1719, op 72-jarigen leeftijd is overleden en op Eik en Duinen zou zijn begraven.

Hij had zijn koffiehuis dat goed gelegen was (aan de over-

zijde stond het huis met „de Krakeling" van den bekenden Jonkheer Everard Meyster van den „Amersfoortsche Kei") overgedaan aan Bartholomeus Galiani, ook een Italiaan. Deze heeft zijn café met succes gedreven, tot hij in 1711 in strijd kwam met de Utrechtsche verordening op het grof spelen om geld.

Tijdens de vredesonderhandelingen van 1712 en 1713 toch waren te Utrecht vele aanzienlijke vreemdelingen met een stoet van pages en bedienden gekomen. Zij zouden zich aldaar vrijwel verveeld hebben, als niet de koffiehuizen hun toevlucht waren geweest. Er werd grof gespeeld, waarover menigvuldige klachten bij de Magistraat inkwamen. Deze verbood op 17 Maart 1712 aan den koffiehuishouder N. Benachi „ de koffyneringe direct of indirect te exerceeren," terwijl hem tevens gelast werd binnen 24 uren uit de stad te vertrekken op boete van f 250, terwijl ook aan andere caféhouders als N. Poussel en B. Galiani verboden werd te gedoogen, grof spel te hunnen huizen toe te laten, op verbeurte van hun concessie. Maar 't hielp weinig. Op 22 December d.a.v. werd als straf bedreigd, *de facto* uit de stad te worden verwijderd, omdat het grove spelen het verderf van de jongelieden der Hoogeschool met zich sleepte.

Na Galiani's dood heeft zijn weduwe het koffiehuisbedrijf voortgezet. In 1757 heeft zij het huis, dat in 1709 door wijlen haar echtgenoot was gekocht, aan den boekhandelaar G. F. van Paddenburg verkocht. Daarna is het in 1815 gekomen aan den boekhandelaar N. van de Monde, den uitgever van het Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht, waarna het na veel wisselvalligheden werd gekocht door den heer Klokke, een kok die indertijd bij de Utrechtsche studenten algemeen bekend was om zijn uitstekende tafel.

Mr. M. C. NIJLAND.

De familie Van Hasselt.

Uit de nagelaten papieren van mijn vader, Johannes Lodewijk Van Hasselt, geb. 14 Juni 1839 te Utrecht en overleden 2 Mei 1931 te Hilversum, blijkt mij, dat hij den stamboom kon terugbrengen tot Machiel Van Hasselt, te Utrecht geboren, doch onbekend was 't jaar van geboorte.

Een der zonen van Machiel Van Hasselt en Janigje Betist, Johannes, werd gedoopt 26 Sept. 1734.

Deze Johannes huwde 1 Jan. 1763 met Judith Bydevier Uit dit huwelijk werden tien kinderen geboren, onder wie Johannes Van Hasselt. Geb. 1775 en Jannigje Van Hasselt, geb. 1764.

Deze Johannes huwde in 't jaar 1800 met Petronella Wijnands, uit welk huwelijk eveneens 10 kinderen werden geboren.

Jannigje Van Hasselt huwde in 1802 met Hendrik Wesseloo.

Voort wordt melding gemaakt van Frans Van Hasselt, die in 1822 te Utrecht woonde bij Van Haren, buiten de Wittevrouwenpoort. Deze Frans Van Hasselt was de zoon van Pieter Van Hasselt en Elisabeth Zylmans, werd in 1782 geboren te Raamsdonk en huwde in 1818 met Hendrica van der Linden. Daaruit werden geboren twee zonen: Pieter en Hendrik Van Hasselt.

Mijn grootvader, Johannes Lodewijk Van Hasselt, was de oudste van 8 kinderen en werd 15 Juli 1801 geboren.

Uit 't eerste huwelijk met Theodora Swaning werden twee zonen geboren, die beiden huwden, ieder een zoon kregen. Beide zonen stierven vóórdat ze gehuwd waren.

Mijn grootvader huwde voor de tweede maal met Cornelia Marie Stramrood, 29 Nov. 1837, overl. 21 Apr. 1890.

Uit dit huwelijk werden 7 kinderen geboren, waarvan mijn vader de oudste was.

Mijn vader huwde twee maal. Uit 't eerste huwelijk bleven geen kinderen in leven.

Kan iemand mij misschien inlichten omtrent den stamboom van deze familie Van Hasselt?

v. H.

Onder de Studeerlamp.

Sexueele Hervorming.

Een reeks publicaties van de afd. Nederland van den Wereldbond voor sexueele hervorming.

Uitg. Kosmos Amsterdam.

V.

Dit deeltje van bovengenoemde serie bevat: het sexueele probleem in de opvoeding" door H. G. Cannegieter en is ingedeeld in verschillende onderwerpen: voorlichting, opvoeding, levenspractijk, wat is sexe?

Constitutioneele predispositie, sociale predispositie; sexe niet autonoom, niet louter physiek, karakter, paedagogische houding en sexe als tragische macht.

Op populaire wijze is het onderwerp door den schrijver behandeld — men kan het met sommige verkondigde stellingen oneens zijn, doch in het algemeen is het gewenscht, dat ouders van dit boekske kennis nemen en er hun voordeel mee doen; ze zullen dan beter begrijpen, waarom zij in sommige gevallen zich door hun kinderen niet begrepen gevoelen, en waarom zij zelf vaak hun eigen kinderen niet begrijpen.

De alles overheerschende factor, adus de schrijver is: de levenspractijk, en daarvoor is het noodig van de feiten op de juiste wijze kennis te nemen en niemand zal zijn stelling: wat goed is, is goed op alle levensgebied, bestrijden.

Het voorlichten der kinderen is een belangrijk vraagstuk, zoo belangrijk, dat men van alles kennis moet nemen, wat binnen ieders bereik valt, daartoe behoort ook dit boekje.

We kunnen er dan ook deze qualificatie van geven: *zeer nuttig.*

———

Ontvangen:

Een Heldin uit den oorlog 1914.

Prinses Marie de Croy en haar werk, door E. Weggeman Guldemont.

Uitg. N.V Electr. Drukkerij „Luctor et Emergo", den Haag.

———

Gorcumsche Oudheden.

I. De ouderdom der Plaats.

II. De ouderdom ger Pinkstermarkt.

Door W.A. van der Donck, Repetitor te Amsterdam.

———

Opbouw, Gedenkschrift ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan der Gemeente Assen, door M. Jager, afdeelingschef ter Gemeentesecretarie.

Serie: Nieuw-Drentsch mozaik Nr. 4.

Uitg. Van Gorcum en Co., N.V., Assen.

———

De Hofsteden van Groede en Breskens en hunne bewoners in vroeger en later tijd.

Uitg. A. J. Bronswijk — Oostburg.

———

LEVEN EN WERKEN VAN PIETER ADRIANUS POIRTERS S. J. (1605-1674).

Bijdrage tot de studie der didactisch-moraliseerende Letterkunde in de XVIIe eeuw in Zuid-Nederland door Dr. Eduard Rombouts.

Bekroond door de Vlaamsche Academie. Kon. Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde.

Uitg. N.V. Drukkerij Erasmus, Lederberg-Gent.

———

De crisis in het Nederlandsche Verkeerswezen, door S. A. Reitsma.

Voordruk uit het Weekblad „de Ingenieur."

———

Open brief aan de Leden der Tweede Kamer naar aanleiding van den Nederlandschen Verkeerschaos, door S. A. Reitsma.

———

De Fransche Buitenlandsche Politiek sedert 1919, door W. C. Posthumus Meyjes Haarlem. — H. D. Tjeenk Willink en Zoon N. V.

Men vraagt ons een of meer werken op te geven om te gebruiken naast de Heraldische Encyclopedie van Graafland, n.l. voor de theorie der heraldiek, symbolische beteekenis van verschillende wapenstukken, enz.

Wie wil hierover inlichten.

J. H. d. B.

Het geslacht Vogelaar

door

G. Vogelaar, generaal-majoor der Artillerie b.d. en

Drs. W. Th. Vogelaar, ambtenaar Dept. van Economische Zaken

met medewerking van

Dr. C. Drossaart van Dusseldorp.

Het Nederlandsch-Belgisch-Duitsch geslacht VOGELAAR vangt aan met JAN JACOB VOGELIN uit Witzenhausen, die in 1733 met het schip Papenburg voor de Kamer Amsterdam der Oost-Indische Compagnie uitvoer.

Met zekerheid benaderende waarschijnlijkheid is deze JAN JACOB VOGELIN, zich later noemend en schrijvend VOGELAAR, identiek met HANS JACOB VOGELEY uit Hundelshausen, een dorpje in de onmiddellijke omgeving van Witzenhausen in Hessen Kassel gelegen. Zulks zoude kunnen blijken uit het feit, dat JAN JACOB VOGELIN zijne oudste dochter, zijnde SUZANNA MARIA VOGELAAR als eerste voornaam de naam geeft van de moeder van HANS JACOB VOGELEY (deze was SUZANNA BRESZLERIN) en hare tweede naam overeenkomt met die van hare moeder ANNA MARIA BOK.

Voorts kan worden aangeteekend, dat JAN JACOB VOGELIN ten tweede maal huwt met eene vrouw, wier vader afkomstig was uit Sangerhausen, eveneens een plaatsje in Hessen Kassel.

Waar echter het onomstootelijk bewijs voor de aansluiting van de familie VOGELAAR en VOGELEY voorloopig niet te leveren is, vangen wij met voorbijgaan van de ouders van HANS JACOB VOGELEY, zijnde blijkens de oude Kerkarchieven van Hundelshausen PETER VOGELEY en SUZANNA BRESZLERIN, uit Hundelshausen, onze genealogie aan met:

I. JAN JACOB VOGELIN, later genoemd VOGELAAR, Lieutenant der Honorabele Militie te Punto Gale (Ceylon), gedoopt 28 Juli 1709 te Hundelshausen en overleden 9 Juli 1757 op Ceylon.

Hij was gehuwd:

1. met ANNA MARIA BOK, weduwe BERENSTRAAT.

Uit dit huwelijk:

a. SUZANNA MARIA (VOGELAAR).
b. JACOB HENDRIK (geb. en gest. 1752).

2. te Colombo op 20 April 1755 met ANNA SOPHIA SCHARFF, dochter van JAN CRISTOFFEL uit Sangerhausen en ELISABETH DE SARAM.

Zij hertrouwde 15 November 1761 met JOHANNES EVERHARDUS JONGBLOET, adjudant der burgerij te Colombo.

Uit dit huwelijk:

a. SOPHIA ELISABETH.

b. JAN JACOB VOGELAAR (volgt onder II).

Blijkens het scheepsboek van het schip Papenburg, reeds genoemd, (zie Algemeen Rijksarchief folio 211 A. 510), vaart in 1733 met eene gage van 9 (negen) gulden per maand uit JAN JACOB VOGELIN als „soldaat niet vermaakt."

In 1752 wordt JAN JACOB VOGELAAR vermeld als vaandrig (Bijlage I). In het naamboek van de WelEdele Heeren der Hooge Indische Regering, zoo tot als buyten Batavia, enz., enz., wordt over het jaar 1757 vermeld onder de Lieutenants der Honorabele Militie te Colombo (pag. 71): JAN JACOB VOGELAAR .....1757.

In het jaar 1757 testeert JAN JACOB VOGELAAR (Bijlage II), in dit testament treffen onder meer de woorden: .....„Eenelijk verzoekt den testateur de Edele Hoog Achtbare Heeren bewindhebberen ter Kamer Amsterdam, waarvoor denzelven met het schip Papenburg in den jare 1733 voor zoldaat met f 9,— is uytgevaaren....". De identiciteit van JAN JACOB VOGELIN met JAN JACOB VOGELAAR komt hiermede boven twijfel vast te staan.

II. JAN JACOB VOGELAAR, Raad van Indië. Geboren 2 Augustus 1757 te Punto Gale (Ceylon), overleden 27 December 1822 te Batavia.

Hij was gehuwd:

1. te Batavia op 19 Mei 1790 met SUZANNA JOHANNA VAN DER BEKE, geadopteerde dochter van den Raad van Indië Mr. WILLEM en van FLORA VAN BOEGIS, geboren te Japara en overleden te Batavia op 22 April 1796.

Uit dit huwelijk:

a. JAN WILLEM (volgt onder III).

b. ELISABETH CATHARINA, gehuwd met Mr. D. POPKENS.

c. MARIA FREDERIKA, gehuwd met H.E HOYER

2. te Batavia op 23 December 1798 met MARIA ANNA

JACOBA CRöSE, dochter van JOHANNES WILHELMUS, koopman en pakhuismeester te Samarang en van JACOBA HENDRIKA KNAAP, geboren te Batavia 1 Augustus 1781 en overleden te Batavia 13 Juli 1807. Dit huwelijk werd door echtscheiding ontbonden.

Uit dit huwelijk:

a. JOHANNA JACOBA, gehuwd met J. F. LEPS.
b. ANNA PHILIPPINA, gehuwd met Mr. J. W. D. DE JONGH.
c. JAN JACOB, jong overleden.

Voorts adopteerde hij nog:
HENRICA SOPHIA, gehuwd met A. W. N. van GENT, alsmede den jong overleden JACOBUS JOHANNES.

In de zoogenaamde HEERENBOEKJES vinden wij JAN JACOB VOGELAAR als volgt vermeld:

JAARGANG	PAGINA	ALS HOEDANIG VERMELD
1773	17	Ord. Klerk b/d 2-den Secretaris THOMASZEN.
74	17	als boven.
75	17	als boven.
1776	21	Ter Secretarye van Hunne Hoog-Edelheden.
1777	22	Bij den 2-den Secretaris de BOCK.
78	22	als boven.
79	22	
80	21	
81	21	
82	20	
83	21	
84	21	
1785	20	Voor een Springtogtje na Java, bij den Heer SMITH.
1786	20	Bij den 2-den Secretaris de BOCK.
87	21	als boven
88	—	ontbreekt.
1789	19	Onderkoopman buiten emplooi.
90	20	als boven.
1791	14	Op het Garnizoen-Comptoir, Boekhouhouder en prov. Cassier der Kostpenningen.
1792	29	Koopman provisoir, Secretaris van het College van Heemraden.

	12	Cassier prov. op het Kostgeld Comptoir.
1793	—	ontbreekt.
1794	13	Commissaris van de Bank van Leening sedert 1793.
	18	Koopman op het Kostgeld-Comptoir, Cassier en Essayeur sedert 1791.
1795	36	Secretaris van het Collegie van Weesmeesteren (1795). Koopman (1791).
96	35	als boven.
97	36	als boven.
98	—	nergens vermeld.
1799	30	Lid van het Collegie van Curatoren en Scholarchen over Stads Schoolen (evenals ook Mr. W. Popkens sedert 1798).
	27	Geassumeerd Lid van den Raad van Justitie. Mr. W. Popkens is sedert 1791 daarvan ordin. Lid (Zie ook Bijlage III)
1800	34	Ranghebbende naast fungeerende Schepenen (1799) in het Collegie van Heeren Schepenen.
	25	als op blz. 27 van 1799.
	29	als op blz. 30 van 1799.
1801	26	als op blz. 25 van 1800.
	29	als op blz. 29 van 1800. Onder het Collegie van Schepenen niet vermeld, evenmin in het volgend jaar, noch onder de Scholarchen, echter
1802	24	als op blz. 27 van 1799.
	13	Boekhouder Generaal der Indische Negotiboeken, prov.
1803	14	als boven.
	17	Geassumeerd Lid van den Raad van Justitie.
	29	Ouderling Nederduitsche gemeente.
	30	Lid van het Collegie van Curatoren, enz
	33	Regent van het Gestigt der Pennisten (1802), nergens staat hij hier echter als Opperkoopman vermeld, zooals uit gegevens van het Landsarchief te Batavia zou blijken, dat hij in dit jaar werd. Opperkooplieden staan er steeds slechts 2 aangegeven, bijv. in 1799 de heer SCHOUWMAN, 1800 JOHANNES EKENHOLM, en GOLDMAN Opperkooplieden, geen anderen.
1804	13	Nog steeds Boekhouder Generaal, geen geass. Lid. Justit.

	28	Eerste Ouderling Nederduitsche Gem.
	30	Lid van Scholarchen (sedert 1799).
	32	Regent van het Gestigt der Pennisten (sedert 1799).
1805	—	Merkwaardigerwijze nergens vermeld.
1807	14	Oud-Boekhouder-Generaal.
	37	President van het Collegie van Scheepenen.
1808	12	Extra ord. tit. oud-Raad van Indiën (1808).
		N.B. Gouverneur-Generaal DAENDELS, als zoodanig opgetreden sedert Januari wijzigt reeds in April zeer ingrijpend de Hooge Regeering, na deze eerst te hebben ontbonden.
1809	12	Onder de Oud-Raden van Indiën vermeld als Extra ord. titulair.
1810	13	als boven.
		N.B. 1808-1811 DAENDELS was de 36-ste Gouverneur-Generaal, daarna trad nog korten tijd als zoodanig op JANSENS en dan volgt de Right Honorabele GILBERT LORD MINTO in 1811. Dan zijn er geen Heerenboekjes meer, doch er volgen af en toe officieele publicaties in de Engelsche taal. In „The Java Annual Directory and Almanac for 1816" (Government Edition) staat nog vermeld: J. J. VOGELAAR 1814 Landholder Struiswick.

Op 10 December 1799 brengt de toenmalige Gouverneur Generaal PIETER GERARDUS VAN OVERSTRATEN een voor JAN JACOB VOGELAAR zeer gunstig advies uit aan zijne mederegeerderen Raden van Indië nopens denzelven in verband met gerezen oppositie tegen bovenvermelde benoeming tot geassumeerd Lid van den Raad van Justitie. (Zie Bijlage IV).

JAN JACOB VOGELAAR testeert 1819 (Zie Bijlage III). Hij werd waarschijnlijk begraven op het kerkhof Tanah Abang (de thans in Batavia als Kebon Djai = Gembertuin aangeduide oude begraafplaats) in de hem toebehoorende grafkelder No. 32 in de Afdeeling XVII. (Zie Bijlage V).

III. JAN WILLEM VOGELAAR, secretaris der Weeskamer Batavia, geboren 6 September 1791 te Batavia, overleden aldaar 9 Maart 1813.

Hij was gehuwd:
vermoedelijk te Semarang, datum niet bekend, met ANGENIETA VAN TEYLINGEN, dochter van THEODORUS en van ELISABETH SCHRöTER, zij overleed 5 Februari 1813 te Batavia.

Uit dit nuwelijk:
JACOB WILLEM THEODOOR (volgt onder IV).

De op 22-jarigen leeftijd overleden JAN WILLEM VOGELAAR werd begraven in den grafkelder zijns vaders, bovengenoemd; zijne kort daarvoor overleden echtgenoote komt niet voor in de opgave der in dien kelder bijgezette personen (Bijlage V), evenmin als zijn vader.

IV. JACOB WILLEM THEODOOR VOGELAAR, Meester in de Rechten van de Leidsche Universiteit, administrateur van de zinkfabriek „La vieille Montagne" te Ougrée (bij Luik), geboren te Batavia, datum niet aangegeven, gedoopt aldaar 28 Maart 1813, overleden te Luik 1 April 1891.

Hij was gehuwd:
met CATHARINA PLATTEEL, dochter van JOHANNES, rentenier te Leiden, en van CATHARINA LAFEBER, geboren te Leiden 18 September 1815 te Leiden, overleden 29 December 1884 te Luik.

Uit dit huwelijk:
a. WILLEM JACOB THEODOOR (volgt onder V.)
b. GUSTAVE, gehuwd met ANGÈLE DU BOIS; 2 zoons 3 dochters. Overl. Brussel. (Volgt onder V-b).
c. JULES, gehuwd met A. H. ORTMANN, zoon HENRI, dochter VALENTINE. Overl. in 1926 te Saarn a.d. Ruhr. (Volgt onder V-c).
d. EMILIE, jong overleden te Luik.

JACOB WILLEM THEODOOR staat in de almanakken van het Leidsch Studenten Corps 1833-1839 ingeschreven en is in 1837 Rector Magnificus van den Senaat Amicitia en tevens praeses van het Collegium Omnium in Belgio Senatum Supremum (1837), zijnde de overkapping van de verschillende ontgroeningssenaten en als zoodanig voorlooper van het in 1839 eerst officieel opgerichte Leidsch Studenten Corps.

V. WILLEM JACOB THEODOOR VOGELAAR, directeur der „Société Céramique" te Maastricht, geboren te 's-Gravenhage 8 Februari 1839; overleden te Maastricht 23 December 1895.

Hij was gehuwd:

1. te Luik 16 Juli 1864 met ANGèLE STEPHANIE MICHEL DUBOIS, dochter van HENRI FRANCOIS MICHEL en van JEANNE RENKIN, na overlijden dezer ouders aangenomen dochter van GUILLAUME DUBOIS, burgemeester van Vaux-sous-Chèvremont en van diens echtgenoote geb. PHILIPART; geboren te Chaudfontaine 4 November 1817, overleden te Heer bij Maastricht 16 Februari 1871.

   Uit dit huwelijk:

   a. GASTON EDOUARD GUILLAUME, geboren te Luik 18 Juli 1865 en overleden te Heer (bij Maastricht) 22 Februari 1871.

   b. EMILIE THEODORINE, geboren te Luik 17 Juni 1867 en aldaar overleden 28 Augustus van hetzelfde jaar.

   c. GEORGES (volgt onder VI).

2. te St. Josse ten Noode (Brussel) 7 Juni 1873 met MARIE ANNA EUGENIE DU BOIS, dochter van JOSEPH HYACINTHE en van ANNA DIDOT; geboren te Luik 14 Maart 1852 en overleden aldaar 26 Maart 1913.

   Uit dit huwelijk:

   a. PAUL FREDERIC, geboren te Maastricht 27 Februari 1874.

   b. ANNA MARGUERITE, geboren te Maastricht 12 November 1875. b, d, e en g *zijn Belgen, „par option à Liege 3-XII-1920."*

   c. ALBERT GUILLAUME HYACINTHE, geboren te Maastricht 11 Maart 1878, overleden aldaar 7 Juli 1878.

   d. GASTON ALBERT, geboren te Maastricht 27 Febr. 1880, architect te Luik, huwt 16 Sept. 1919 te Luik met PAULINE JOSEPHINE MARIE CATHERINE VYGHEN, dochter van Godfried Marie Antonius Eugenius, inspecteur der Belgische Spoorw., geboren te Meerssen, 11-8-1886.

   e. ELISE ANGELE, geboren Maastricht 14 Juni 1881.

   f. JULES LOUIS, geboren Maastricht 16 Sept. 1884, overleden St. Troud 30 Mei 1918.

g. ALBERT GUILLAUME. geboren Maastricht 21 Mei 1889 (volgt onder VI-b.))

V-b. GUSTAVE VOGELAAR, Architect en Industrieel te Brussel, geboren te Luik (België) op 23 Maart 1850 overleden te Forest (Brussel) op 23 Maart 1913.

Hij was gehuwd te St. Josse ten Noode op 6 Mei 1874 met ANGELE ANNA MARGUERITE MARIE DU BOIS, dochter van Joseph Hyacinthe en Anna Didot, geboren te Luik op 3 Maart 1854.

Uit dit huwelijk:

a. LEON GUILLAUME, geboren te Luik op 14 Maart 1875, huwt te St. Gilles op 8 Mei 1920 met MARGUERITE VERBERT, dochter van Edmond Achille (1 Apr. 1850-24 Augs. 1919) en Thérèse Canonne (15 Oct. 1853-17 Apr. 1892), geboren te St. Gilles (Brussel) op 23 November 1881.
Geen kinderen.

b. MARGUERITE, geboren te Luik op 8 Augs. 1876, huwt te St. Josse-ten-Noode met ADOLPHE MATHIEU (Franschman); overleden te New Jersey (Amerika) op 4 April 1933. Uit dit huwelijk wordt te Parijs geboren: Marguerite Mathieu (1911).

c. JEANNE MARIE ANTOINETTE, geboren te Luik op 7 Januari 1878, huwt te Brussel op 7 December 1901 met E. Bonnet, architect en ingenieur, gerechtelijk taxateur aldaar:

Uit dit huwelijk:

Robert Bonnet (25 Jan. 1903).
José Bonnet (2 Oct. 1913).

d. EUGENIE MARGUERITE, geboren te Luik op 21 April 1882, huwt te Washington (Amerika) met den hr. Joe Tyler (die in December 1934 te Wilmette in den staat Illinois sterft). Kinderloos.

e. IVAN, geboren te Ixelles (Brussel) op 4 April 1889, architect te Brussel. Ongehuwd.

V-c. JULES (JULIUS) VOGELAAR, geboren te Luik op 14 Juni 1851, Industrieel, *genaturaliseerd tot Duitscher* op 26 Augustus 1889, overleden te Mühlheim-Ruhr-Saarn op 30 Maart 1926.

Hij was gehuwd te Mühlheim-Ruhr-Saarn op 30 Oct. 1883 met ANNA HUBERTINE ORTMANN, dochter van Heinrich en Katharine Prinz; geboren te Keulen op 26 Maart 1857.

Uit dit huwelijk:

a. HEINRICH JULIUS MARCEL VOGELAAR, gebo-

ren te Mühlheim-Ruhr-Saarn op 20 Juni 1885; - bleef ongehuwd.

b. VALENTINE HENRIETTE, geboren te Mühlheim-Ruhr-Saarn op 29 September 1886, huwt op 22 October 1912 met Franz Conze, zoon van Müller Josef en Elisabeth Ahrens; geboren te Hamm (Westfalen) op 31 Jan. 1887. Uit dit huwelijk: Helmut Franz Julius Conze, jong gestorven te Duisburg op 24 Februari 1919.

VI. GEORGES VOGELAAR, Generaal-Majoor b.d. der Artillerie, geboren te Heer (bij Maastricht) 22 Aug. 1870.

Hij huwt:

te 's-Hertogenbosch 12 April 1899 met Jkvr. ALICE CATHERINE JUSTINE SERRARIS, dochter van Jkhr. Mr. THEODORE, Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, en van MARIA JOSEPHINA VOGELVANGER; geboren te 's-Hertogenbosch 18 Mei 1870.

Uit dit huwelijk:

a. MARIA ALICE, doctoranda in de letteren, Oblate van Schoolenhof (bij Antwerpen), geboren 18 Augustus 1900.

b. WILLEM THEODORE (volgt onder VII).

c. MARIA PIA, geboren te 's-Gravenhage 22 November 1903, huwt te 's-Gravenhage 12 Februari 1929 met Mr. GUILLAUME ALBERT MARIE CHISLAIN D'HANENS, advocaat en Kantonrechter-plaatsvervanger te St. Niklaas (Waes België), aldaar geboren 24 October 1894, zoon van Mr. EDMOND VICTOR MARIE GHISLAIN en van MARIE LOUISE GHISLAINE DE SCHEPPER.

Uit dit huwelijk:

1. MONIQUE ALICE MARIE GHISLAINE, geboren St. Niklaas 3 Febr. 1930.
2. GUILLAUME GEORGES JOSEPH MARIE GHISLAIN, geb. St. Niklaas 18 Maart 1931.
3. FRANCOIS WILLEM MARIE GHISLAIN, geboren St. Niklaas 20 Febr. 1932.
4. PIA ALICE MARIE GHISLAINE, geboren St. Niklaas 11 Februari 1933.
5. CLAIRE ELISABETH ALBERTE MARIE GHISLAINE, geb. St. Niklaas 11 Febr. 1935.

d. JEANNE ALINE ANGELE, Mr. Jur. van de Leidsche Universiteit, geboren te Utrecht 23

Maart 1907, huwt te 's-Gravenhage op 17 Januari 1935 met OTTO LOUIS van der AA, zoon van Gerrit en van Gerardine Boissevain; geboren op 25 December 1902.

e. ALINE ANNE MARIE, geboren te Utrecht 12 April 1913.
f. GEORGES AUGUSTE MARIE, geboren te Utrecht 15 Augustus 1916.
g. THEODORE WILLEM, geboren te Utrecht 8 Maart 1919.

GEORGES VOGELAAR associeert zich, nadat hij den actieven militairen dienst verliet als Luitenant-Kolonel, Commandant van het 1ste Regiment Veld-Artillerie te Utrecht, in Juli 1923 met den heer MENNO PETER FISCHER in de bankiersfirma Menno & Co. te 's-Gravenhage. Intusschen werd hij res. Kolonel der Artillerie, terwijl hem later de titulaire rang van Generaal-Majoor werd verleend.

Met hem begint de Nederl. Roomsch-Katholieke tak dezer familie.

VI-b. ALBERT GUILLAUME VOGELAAR, medisch doctor te Luik, geboren te Maastricht 21 Mei 1889, geopteerd voor Belgische nationaliteit in 1920.

Hij huwt:

te Luik op 15 Mei 1925 met MARIE FRANCOISE GHISLAINE DUBOIS, dochter van Charles Dubois, rentenier, en Marie Thérèse Defechereux; geboren te Marches 27 Maart 1895. (België).

Uit dit huwelijk:

a. GHISLAINE ALINE MATHILDE MARIE THERESE geboren te Luik 18 Juli 1931.

VII. WILLEM THEODORE VOGELAAR, doctorandus in de Handelswetenschap, Ambtenaar aan het Departement van Economische Zaken, geboren te Utrecht 8 Januari 1902.

Hij huwt:

te Soerabaja 10 Februari 1930 met PETRONELLA LENTZ, dochter van JOHANNES ADRIANUS en van MARIA KOENDERMAN; geboren te Tricht (Gemeente Buurmaisum) 30 Juni 1900.

Uit dit huwelijk:

a. WILLEM GEORGES, geboren te Pangkal Pinang (Bangka) 20 Maart 1931.

b. LEOPOLD HECTOR WILLEM, geboren te 's-Gravenhage 3 December 1933.

In 1926 is WILLEM THEODORE praeses van het Rotterdamsch Studenten Corps. Gedurende een vijftal jaren vanaf 1928 is hij werkzaam in Nederlandsch Indië voor de N.V. De Bataafsche Petroleum Maatschappij Handelszaken.

BIJLAGE I.

Onder de afbeeldingen van grafsteenen van Nederlanders op het Hollandsche Kerknof te Colombo (Ceylon), voórkomend in het boekwerk: „Lapidorium Zeylanicum" (Uitgever J. Maitland & Co., Colombo 1877.) komt er eene voor, vermeldende (Pag. 95.):

HIER
ONDER RUST
DEN J GEBOOR
EN SOON VAN DEN
E HEER VAANDRIG
ALHIER JAN JACOB
VOGELAAR MET
NAME JACOB HEN
DERI VOGELAAR
OVERLEEDEN DEN
APRIL ANNO 1752
OUD 2 MAANDEN
EN 27 :DAAGEN

(Hieronder rust de jonggeboren
zoon van den edelen heer vaandrig alhier Jan Jacob Vogelaar,
met name Jacob Hendrik Vogelaar,
overleden in April 1752, oud 2 maanden en 27 dagen.)

BIJLAGE II.

Algemeen Rijksarchief.
Indische testamenten.
Nos. 4342-4550
JAN JACOB VOGELAAR (No. 4457).

„In den Naame des Heeren. Amen."

Heeden den 6n July Ao 1757 ben ik BALTHASAR HENDRIK STROEBE, boekhouder en gesw. clercq ter secretarye van politie en justitie alhier, na voorgaande versoek smiddags ten klokke twaalf uuren met de naar te noemene

getuygen gegaan ten woonhuyse van d'E. JAN JACOB VOGELAAR van Witsenhausen, lieutenant der honorabele militie alhier en mejuffrouw ANNA SOPHIA SCHARFF van Colombo; beyde egtelieden mij gesw. clercq en getuygen wel bekent, zijnde den testateur ziekelijk te bedde leggende, doch de testatrice gesond van lighaam, beyde haar volkomen verstand en onverwarde uytspraak hebbende en gebruykende, dewelke aldaar voor mij (in presentie van de te meldene getuygen) compareerende te kennen gaven, dat bij naar was overdagt de broos- en zwakheyd van smenschen leeven op deser aarde als een schaduwe vergankelijk en de gemeene schulden der zonden namentlijk de dood, die zij allerzeekersten onderworpen zijn, dog de tijd en uure van dien onzeeker zijnde, niet gaarn uyt dit traanendal zouden willen scheyden, zonder alvoorens over de tijdelijke middelen, hen door de genade van God Almagtig op deser aarde beschneerdt opentlijk te hebben gedisponeerd gelijk zij verklaaren, zonder inductie, mislijding of persuatie van ymand uyt eyge vrije wille te disponeeren bij desen in maniere als volgt. —

— Eerst beveelen de testateuren haare onsterfelijke zielen wanneer die uyt hunne sterflijke lighaamen zullen gescheyden zijn, in Godes barmhertige handen, onzen Schepper en hunne doode lighaamen den schoot der aarden met eene eerlijke begraving na tijds gelegentheyd en revoceerende de testateuren vooraf alle testamenten, codicillen gifte ter zaake des doods ofte andere maakingen, die zij te zaamen dan wel yder in het byzonder voordato deses mogten hebben gemaakt ofte verleeden, niet willende dat deselve ofte eenigen van dien van de minste kragt zullen zijn, maar gehouden moeten worden voor kragteloos en van geen der waarden gelijk den testateur speciaal wederroept en te niete doet zijn testament dedato 18 May 1754 nevens zijn vrouw zaliger ANNA MARIA BOK te Colombo voor den gesw. clercq JOHANNES HARMANUS DUCAM gepasseert in zoverre de poincten hem testateur van zijn kant aangaan en haar beslag nog niet hebben, alzo den testateur hetgeene noodzakelijk dient en hij wil dat opgevolgd zal werden bij desen nieuwen testamente hier vervolgens ook weder opnieuw is inlijvende. —

— Voorts legateerende de testateuren aan de diaconyarmen deser steede ofte daar het sterfhuys mogte komen te vallen een sommetje van vijf courante rijxds. à 48 Holl. yder, eens zonder meer om ses weeken na des eersten overleyden door de langstleevende aan de bezorgers van dien uytgekeerd te werden. —

— Wijders verklaarde den testateur dat de vijftig rijxds. moederlijk bewijs ten behoeve van zijn stiefzoontje ABRAHAM BERENSTRAAT en bij het voorm. mutueel testament van 18 May 1754 door zijn vrouw zaliger aan denzelven besproken thans nog in den gemeenen boedel zijn en dat derhalven in gevalle hij testateur de eerststervende mogt wezen, zij testatrice zal gehouden zijn als langstlevende die vijftig rds aan de gedte BERENSTRAAT uyt te keeren, zodra dat kind zal gekomen zijn tot zijne mondige jaaren ofte eenige andere geapprobeerde staat en tot noelange die vijftig rijxds onder haar testatrice zullen blijven. -

— Ook begeerdt den testateur dat de post zal stand grijpen bij het voorn. testament daar hij en zijn vrouw zaliger aan haar dogtertje SUZANNA MARIA zeeker meyd genaamd CLEONA met haar dogter FLORA hebben vermaakt om dat kind te blijven dienen en oppassen totdat zij zal gekoomen zijn tot haare mondige daagen wanneer zij dan vrij zullen wezen. —

— So mede begeerdt den testateur dat hij eerststervende zij testatrice aan evenvermelde SUZANNA MARIA die hij (als aangethoond) met zijn vrouw zaliger ANNA MARIA BOK neeft geprocreerd, voor moederlijke bewijs, alsmede naar de vermaking bij gedte testament vermelt, vooraf zal uytkeeren een somma van een hondert rijxds zodra deselve tot haare mondige jaaren ofte eenige andre g'approbeerde staaten zal gekomen wesen, vermits die ook nog in den boedel zijn. En dan nog een somma van gelijke hondert rijxds voor vaderlijk bewijs, dies te zamen twee hondert rijxds die zij testatrice egter onder haar berusting zal houden totdat dat dogtertje tot haar mondige jaaren ofte eenige andre geapprobeerde staaten zal gekomen zijn. -

— En dan vermaakt den testateur de eerst stervende zijnde aan zijn dogtertje SOPHIA ELISABETH met zijn presente vrouw de testatrice geprocreerd mitsgaders aan de kinderen die zij staande dit huwelijk door Godes zeegen bij den anderen nog mogten komen te verwekken hoofd voor hoofd een somma van een hondert courante rijxds ieder en dat voor vaderlijk bewijs om door de testatrice aan ieder derzelve uytgekeerd te werden, zodra tzelve dan wel een ieder derzelve tot zijn of haar mondige daagen, huwelijke ofte andre g'approbeerde staaten zal of zullen gekomen weesen. —

— Gelijk zij testatrice mede is begeerende, dat zij eerststervende den testateur in zelver voegen zal uytkeeren aan gedte haar dogtertje SOPHIA ELISABETH en de nog met malkanderen te verwekkene kinderen als zij tot haar

mondige jaaren ofte andre g'approbeerde staaten zal of zullen zijn gekomen voor moederlijk bewijs gelijke een hondert rijxds en dat hoofd voor hoofd met welke vermaking zij betuygen hunne voorgewaagde kinderen in hunne legitime portie geenzints verkort maar naar den tegenwoordigen staat haares boedels rijkelijk bedagt en dus dezelve daarmede desen als medeerfgenaamen geroepen té hebben. —

— Vervolgens tot instutie van erfgenaam ofte erfgenaamen tredende verklaaren de testateuren uyt conjugale liefde, affectie en byzondere genegentheyd die de een dén anderen is toedragende, reciproque dat is over en weder over de eerststervende de langstlevende van haar beyde te nomineeren en te institueeren, gelijk zij doen bij desen tot haar eenige en algeheele erfgenaam of erfgenaamen, dat in alle de goederen zo roerende, gout, zilver, gemunt en ongemunt, slaven en slavinnen, kleederen, huysen, meubelen, actien en crediten, verdiende en te goed behoudene maandgelden, voorts erffenissen en besterffenissen waar die ook gelegen of van waar opgekomen mogten weesen, in somma niets uytgesondert wat onder de naam van goederen zal konnen of mogen begrepen worden, zo presente als toekomende die de eerststervende met'er doot zal komen te ontruymen en natelaten om alle deselve door de langstlevende aangevaard, g'erft, bezeten en daarmede zoodanig gedaan en gelaten te werden als met zijn of haar vrij eygen goed, zonder bekreun of moeyenisse van ymand ter weereld. —

— Tot executeurs van desen testamente en uytvoerders van des eerststervenden begraffenisse en voogd of voogdesse van haar voorm. kinderen stellen en nomineeren de testateuren alsmede de eerststervende den langstlevenden van haar beyde, met magt van asumptie en surrogatie, gevende ten dien eynde d'een den andren zodanige ample magt en authoriteyt als testamentaire en codicilaire executeurs na regten competeert, secludeerende mitsdien uyt hunnen boedel alle heeren weesmeesteren, curatoren ad lites, die haar ampts of pligtshalven met der testateurens boedel en nalatenschappen zouden kunnen of willen bemoeyen haar EerwS desniettemin voor de anders te neemene moeyte zeer beleefdelijk bedankende. — —

— Eenelijk verzoekt den testateur de Edele Hoogagtb. heeren bewindhebberen ter Kamer Amsterdam, waarvoor denzelven met het schip Papenburg in den jaare 1733 voor zoldaat met f 9,— is uytgevaaren, dat haar Edelehoogagtb. zig gelieven te gedragen als executeurs van desen testamen-

te voor zo verre zijne tegoed behoudene maandgelden aangaat, als Edele hoogagtb. daartoe eenelijk ootmoedigst justeerende bij deezen. —

— Zijnde de testateuren bij het doen van dese seclusie ook door mij behoorlijk verwittigt van de gerespecteerde ordre vervat bij Batavia resolutie genomen in rade van India den 3 May 1686 namelijk dat uyt kragte ven dese seclusie der testateuren boedel of nalatenschap bij geene weescamer etca nimmermeer behoeven aangenomen of gadegeslagen te werden maar voor altijd g'abandoneerd mag werden. —

— Voorts verklaaren de testateuren op de expresse afvrage van mij, ten eynde het zegel daar na te schikken, dat hunne tegenwoordige bezittingen geen twee duysend rijxds konden behalen zijnde dezelve van de ordre desen aangaande van mij ook behoorlijk onderrigt. Alle hetwelke voorsz. staat, de testateuren van woorde tot woorde voórgehouden en te verstaan gegeven, zijnde verklaarden zij hetzelve te weesen haar testament laaste en uytterste wille, meeningen, begeerte; willende en begeerende dat hetzelve na haar overleyden volkomen stand grijpen zal, hetzij als testament, codicil, gifte ter zaake des doods ofte eenige andre makingen van uyterste wille, zo als best naar regten en costumen deser landen zal kunnen of mogen bestaan. En alwaar tschoon zake dat in desen eenigen nadere solemniteyten waren g'omitteert zo verklaaren de testateuren deselve in zo een geval te houden voor en in desen g'insereerd. Imploreerende op alles het nobile officium judicis. —

— Aldus gedaan ende gepasseerd in de stad GALE ten dage, maand, jaare en woonhuyse voorsz:, ter presentie van ELIAS THEODORUS BAPTIST en JACOBUS RUYT, clercquen van goede geloove als getuygen hiertot gerequireerd, die de minute nevens de testateuren en mij gesw. clercq behoorlijk hebben onderteekent, zijnde deselve geschreeven op een zegel van een rijxd. en in de prothocol ter secretarye alhier te vinden.

(Onderstont:) M. v. GIJZEN. —

Accordeert met de copia ten zoklij comptoir van GALE berustende. — (get:) B. H. STROEBE, gesw. clercq.

Nagezien: (get:) J. SCHUT.

Voor afschrift
's-Gravenhage, 4 Juni 1931.
De Algemeen Rijksarcivaris
w.g. C. C. D. EBELL wnd.

BIJLAGE III.
T.B.
van
Ao 1823
Landsarchief
te Batavia.

Testament
van
Den WelEd. Gestr. Heer Jan Jacob Vogelaar
geminuteerd op Een Zegel
van Een gulden.
In Naam des Konings

No. 132:—

Heden Zaterdag den 28 December 1822:—

Heb ik ABRAHAM BUSSINGH openbaar notaris bij de hooge regeering van nederlands indie geadmitteerd te Batavia resideerende geassisteerd met mijne klerken NICOLAAS JOACHIM JANS, en ONG HOA SEENG als getuigen ter requisitie van de Heeren JOHANNES EKENHOLM, Mr. DIEDERIK POPKENS, Mr. JAN WILLEM DANIEL DE JONGH, JOHANNES FREDERICUS LEPS en JAN LODEWIJK KLOPROGGE, in kwaliteit als testamentaire Codicillaire en gesubstitueerde Executeuren in de nalatenschap van wijlen den hoog Edele heer JAN JACOB VOGELAAR; Zoo mede noch de heer JOHANNES EKENHOLM in kwaliteit als vice president van de weeskamer van batavia over Zulks ingevolge art. 12: der algemeene instructie voor de weeskamers in nederlands indie als gecommitteerde van wegens de weeskamer van batavia mij vervoegt ten sterfhuise van wijlen den hoog Edele Heer JAN JACOB VOGELAAR, op Struiswijk, en is aldaar door genoemde heeren aan mij notaris ter hand gesteld de op gisteren avond verzegelde bus,— en deZelve ongeschonden bevonden hebbende is deZelve op daar toebekomen last door mij geopend en Zijn aldaar ingevonden onderscheidene verzegelde paketten als;—

1./ Een beschreven Testamentaire en Codicillaire dispositien van J. J. Vogelaar bij Zijn dood te openen door Zijne Executeuren ten overstaan van den notaris BUSSING en getuigen of eenen andere nots. als zijn vervanger.

Heden den 25 Septb. 1819
/:Onderstond:/

N.B. de Superscriptie door ged. heer Bussingh en get. staat dezen avond nog plaats te hebben /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

2./ Een met onderscheide Cachetten van wijlen den heer J. J. Vogelaar in Zwart lak gedrukt en verder met ouwelen voorziene verzegeld paket, beschreven:

Testament van J. J. Vogelaar te openen door notaris en getuigen ten aanwezen van de heeren Ekenholm, Popkens Junr. de Iongh en Leps. — /:Onderstond:/ den 8 April 1821 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar. /lager stond:/ ook mijne dochter Maria Frederica Vogelaar en de heer van Gent /:onderstond:/ den 8: 7ber 1822/: was geteekend J. J. Vogelaar. /lager stond:/ annex een apart gesloten pakketje beschreven aan de neer Ekenholm /:in margine stond:/

dus 6: Executeuren met de magt van assumatie substitutie en surrogatie /:onderstond:/ den 9. 9ber 1822 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar waar in:-

3/ de door mij notaris op den 27 September 1819 gedane superscriptie onder No. 3840:- ten mijnen protocolle geinsereerd en met vijf Cachetten van mij notaris en vier Cachetten van wijlen den heer J. J. Vogelaar voorzien, luidende deze superscriptie aldus:

No. 3840
Heden den 27 September 1819
Des avonds Circa Zes uren
Compareerde voor mij ABRAHAM BUSSINGH openbaar notaris bij de hooge regeering van nederlands indie geadmitteerd te batavia residerende in presentie van de natemeldene getuigen
De wel Edele Gestrenge Heer JAN JACOB VOGELAAR oud raad Extra ordinair van nederlands indie wonende op het land Struyswijk mij notaris en de getuigen bekend

De welke met volkomen verstand aan mij notaris in presentie van getuigen ter hand stelde een behoorlijk gesloten pakket bevattende Zoo als den heer Com-

parant betuigde Zijn Eds. laatste en uiterste wil met verzoek dat ik notaris het zelve na den gebruike geliefde te verzegelen aan welk verzoek ik notaris in presentie der getuigen heb voldaan en na dat het zelve behoorlijk met mijne vijf cachetten en vier cachetten van den heer Comparant allen in roodlak gedrukt verzegeld en gesuperscribeerd was. heb ik het Zelve weder aan den heer Comparant overhandigt.

En heb ik notaris de heer Comparant behoorlijk indagtig gemaakt de ordres der hooge regeering zoo omtrent de overschrijving van vaste goederen het verkoopen en vrijgeven van lijfeigenen de bepalingen op de Collateraale Successie als omtrent het vermaken van legaten aan de Kerken der respective Christelijke gezindheden.

En verklaarde den heer Comparant aan zich gereserveerd te hebben in voorschreven uiterste wil Zoodanige verandering te kunnen maken als hij mogt komen goed te vinden echter met observantie van het gestatueerde bij de wet op het klein zegel geëmaneerd.

Begerende den testateur dat dit verzegeld document stiptelijk zal worden achtervolgd indiervoege als het zelve best in rechten zal kunnen bestaan.

Aldus geendorseerde en gesuperscribeerde ten huize van den heer testateur in het bij zijn Thomas Willemsz en Nicolaas Joachim Jans klerken als getuigen /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar /:lager:/ A. Bussingh Nots /:terzijde geteekend:/ Thos Willemsz. en Ns. Jm. Jans/: in deese stond:/

Tot mijne Executeuren en voogden over mijn onmondige klijn kinderen verzoek en benoem ik in dit plaats den heer Johs Ekenholm met en benevens mijne gezamentlijke erfgenamen benoemd bij inleggende uiterste wille,- en die over hun zijn gesteld.- /:onderstond Struyswijk den 25 October 1820:/ J.J. Vogelaar.

4/ een klein met ouwel digt gemaakte brief beschreven:

Tweede Codicil

Aan de Heer Johs. Ekenholm om bij mijn dood te openen door en ten bij zijn van nots en getuigen ook mijne Schoon zoonen
/: Struyswijk den 27 Augs. 1822-2 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar, alle welke paketten ongeconcelleerd bevonden zijnde zijn dezelve geopend en de daar in zich bevindende documenten ten getale van zeven gelezen;—

En is hier geresolveerd dadelijk een simpele kopij van al het door den overledene beschreveene te doen nemen ten einde de stukken in originaliter ter weeskamer te kunnen overbrengen ten fine van registratie,—

En is hier van gecoucheerd deze acte ten einde bij de origineele stukken te worden ingevoegt en alzoo te dienen tot acte van opening.

Aldus geschied ten dage voorschreven zonder eenig renvooij door haling of apostil ten bij zijn van bovengenoemde klerken die deze na voorlezing met mij notaris hebben onderteekend waar van de minute ten mijnen protocolle is berustende. /:onderstond:/ quod Attestor /:was geteekend:/ A. Bussingh Nots

Accordeert met het Origineel deeses
alhier ter Weeskamer g'exhibeert
Nagezien Batavia den 16 Januari 1823
F. C. Willemsz. Onleesbaar
(secret).

Voor eensluidend afschrift van
afschrift, folio's 48, 49, 50 & 51 van
bundel Testamenten voornoemd
W. Th. Vogelaar.
Batavia November 1931.

T.B.
van
Ao. 1823
Landsarchief
te Batavia.
fol. 52, 53, 54.

Onderhands Codicill
van
Den WelEd.Gestr. Heer JAN JACOB VOGELAAR
uiterste wil van J. J. Vogelaar

In den naame van God Almagtig:

1/ Ik doe te niet alle mijne voorgaande dispositien zo testamentair als Codicillair.

2/ Aan mijne gedopteerde dochter Sophia Henrica Vogelaar, tans huisvrouw van den procureur Van Gent legatere ik de som van tienduisend Sps Zilver.

3/ Mijne Erfgenaamen zijn mijne Vier Dogters en een Klijnzoon in naame
Elisabeth Vogelaar, huisv. van Popkens Jnr.
Maria Frederica Vogelaar, Wede. Hoijer
Johanna Jacoba Vogelaar, d. van Leps,
Anna Philippa Vogelaar, d. van de Jongh, en
Willem Jacob Theodoor Vogelaar
elk hunner even veel.-

4/ De vier eersten, zo lang zij leeven het vrugtgebruik en na haar dood half aan hare Mans. half aan hare kinderen.

5/ De Besten mijns boedels,zoo verre Contant tot betaling der schulden en de rest op hypotheek met 2 Borgen, à 3/4 pnt. rente pr md.

6/ Assam, Tjantiga, cc., met den inventaris kan Popkens houden voor f. 150.000:— Zegge Eenhonderd Vijftig duizend Guldens Indisch Zilver.

7/ En Leps Struiswijk, Oetan Kayoe met den Inventaris van f 110.000:-- zegge Een honderd tien duizend Gulds Indisch Zilver.

8/ Voor deeze beide sommen hypotheek, en borgen à 3/4 prnt. renten smaands.

9/ Willem Vogelaar en Piet Hoijer, ook Jan, moeten bij mijn dood naar holland werden gezonden, de eerste inde 2 lasten, afzonderlijk op 2 schepen en zulks aan de Wiese te delft en Arntzenius te Haarlem.—

10/ Tot voogden dezer kinderen benoem ik over Willem den heer Liebeherr, benevens de heeren Popkens Junr. en Smissaert tans op Java, En over Piet en Jan, de heeren Leps en van Gent.

11/ Mijn slaaven moeten uit de vendu, tafel beklimmen, maar verlof hebben om zij zelfs vrij te koopen, of eigenaaren te zoeken, voor billijk getaxeerde prijsen,- ses maanden bepaal ik daar van .in het eerste geval, kunnen zij volstaan met twee goede persoonen als debiteuren in borgen.—

12/ Njey Ramie — Njontja Nisan en Pamla moeten levens lang genieten, ieder Agt ropijen zilver 's maands.

13/ Mijne Executeuren zijn de heeren Van Braam — Popkens Junr. Leps en van Gent.

14/ Bij de dood van een deezer, dan de heeren Liebe-

herr — Smissaert — Ekenholm of Bauer.

15/ Tot voogden over de onmondige legatarissen van wijlen den Sabandaar Reijnst benoem ik de heeren Leps, van Gent en J. J. Reijnst, en zulks in mijne plaats, met en benevens den heer Hendrik Pieter Reijnst.

16/ Eindelijk behoud ik het recht om buiten te Erfstelling, veranderingen en dispositien te maken gediend, mits dag en handtekening /:onderstond:/ Struiswijk den 23 September 1819 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

Aan mijne gedopteerde dochter Francina Vogelaar ten huize van de Wede. Boogaert, legatere ik drie duizend ropijen Zilver, ook de drie pedakken buiten de nieuwpoort.—
Vernietigende als nu mijn bewijs in handen van ged wede. Boogaert /:Onderstond:/ Batavia den 25 Sept. 1819-/:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.
Bij onmondig overlijden van mijn Klijnzoon Willem Jacob Theodoor Vogelaar moet zijn erfdeel overgaan op mijne voorkomende andere Erfgenamen in gelijke deelen. /:Onderstond:/ den 25 Septb. 1819 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

Accordeert met het Origineel deeses
alhier ter Weeskamer g'exhibeert
Batavia, den 16 Januarij 1823
Onleesbaar
(Secret.)

Nagezien
F. C. Willems

Voor eensluidend afschrift van afschrift
Batavia, Land's Archief
November 1931.
was geteekend W. Th. Vogelaar.

T.B.
van
Ao. 1823
Landsarchief
te Batavia.
fol. 55, 56, 57.

Onderhands Codicill
van
Den WelEd. Gestr. Heer Jan Jacob Vogelaar.

1/ Alle bij mijn dood gevonden wordende inboorlingen, geene slaaven

N.B. Korporaal de Zoon van Tija, thans bij den gen. de Kock ook vrij geboren.

2/ Uit het Juk der slavernij ontsla ik Nisan, met een

legaat van	f. 150.— Zilver
Sapdoe do	f. 80.— Zilver
Banda do.	f. 50.— Zilver
Koemies do	f. 60.— Zilver
Jason do.	f. 50.— Zilver
Jupiter do.	f. 50.— Zilver
	f. 440.—

Vier honderd Veertig ropijen Zilver.

3/ Levens lang moeten de volgende maandelijks genieten als

Njey Ramie	f. 10.— Zilver.
Nantji	f. 10.— Zilver.
Nisan	f. 10.— Zilver
Soelatri	f. 8.— Zilver.
Pamela	f. 8.— Zilver.
Korporaal f 2.—	
Tamboer f 2.—	f. 4.— Zilver.
	f. 50.— Zilver.

(Zegge Vijftig ropijen)

/:Onderstond:/ den 25 Septb. 1819 om 3 uure smiddags /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

4/ Marsa moet ook vrijgegeven werden met een legaat van f 30.— zilver. /:Onderstond:/ den 25: 7ber 1819 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

5/ Het Zoo genaamd rijnigen van doode menschen vind ik bespottelijk. Ik begeer dat men mij na mijn dood zal behandelen even zoo als plaats heeft gehad met

het lijk van den heer Kughenis (Keuchenius? noot van afschrijver W.Th.V.) Men dekke mij met een schoon laken en in righte van mijn lichaam gelijk het zijn moet eer ik koud en blijf stijf worde.
Daar na werde dit verstijfd stuk van plaats veranderd. Bevuild vindende dan zal Ramie en vrouw en Nisan met een nat doek de romp afveegen daar vuilnis gevonden word.—

Zo dra de doodskist van Spo 100.— komt dan zal het doode lighaam terstond door Ramie, Sapdoe, Jason, Jupiter, Banda en Koemies in de kist werden gelegd, met een schoon laken bedekt en de kist ter stond digt gemaakt.—
Bij mogelijkheid brenge men mij ten grave smorgens vroeg, Ramie, Sapdoe, Jupiter en Jason moeten voorafnaar het kerkhof gaan en daar bij het graf blijven tot de kelder digt is gemetseld /:Onderstond:/ den 25 Sept. 1819 J. J. Vogelaar.

Omtrent het verzegelen mijner papieren en verdere zaaken door nots Bussing en get. ook omtrent de wijze van inventariseeren gedrag ik mij aan mijne Codicill bepaling van vroeger datum schoon heden vernietigd, begeerende dat dit stipte zal werden gevolgd. Omtrent Assam en Tjantiga met den inventaris zal in mijn boedel bij de Codicillen in een verzegeld pakket werden gevonden een afstand aan Popkens. dit blijft zoo, mits de prijs zij Een Honderd en vijftig duizend Gulds indisch Zilver en vrijgeld.

Zo Popkens iets hier tegen heeft, dan werde de vendu-weg ingeslagen — vide te staan in Codicill van heden morgen.— /:Onderstond:/ den 25 Septb. 1819 om 4 uuren smiddags /:w. get.:/9 J. J. Vogelaar/
Het legaat van Henrica, huisvrouw vGent zal mede fidicommissair blijven, even als de erffenis der Erfgenaamen.— /:Onderstond:/ den 25 Septb. 1819 om ½5 smiddags /:w.get.:/ J. J. Vogelaar.
Dat alle mijne echte kinderen bij het trouwen buiten de moederlijke legitime van mij hebben ontvangen aan geld, in goed rds 32000.- - elk onder credit papieren, behalven Zoo veele andere gunst bewijssen zal niemand hunner kunnen logenen, ook zijn de bewijsen in den boedel.— /:Onderstond:/ 25 Septb. 1819- /:was geteekend./ J. J. Vogelaar.

Accordeert met het Origineel deeses
alhier ter Weeskamer g'exhibeert

Batavia den 16 Januarij 1823
Onleesbaar

F. C. Willems (Secret.)
Nagezien Onleesbaar

Vor eensluidend afschrift van
afschrift, Batavia, November 1931.
was geteekend W. Th. Vogelaar.

T.B.
van
Ao. 1823
fol. 58, 59, 60, 61.

Onderhands Codicill
van
Den WelEd. Gestr. Heer Jan Jacob Vogelaar.

Met stand houding mijner erfstelling bij besloten testament, trek ik als nu bij deezen in alle mijne dispositien zo daar bij als codicillen ten voordeele mijner slaaven vrijgegevene en nog dienstbaare, als onwaardig.

Aan de vrije vrouw Njey Ramie legateere ik het steene huis in de Koestraat waar van zij nu het vrugtgebruik heeft.

Aan de vrije vrouw Njey Manar legateere ik het tuintje op manga besaer waar van zij nu het vrugtgebruik heeft, mits na haar dood vervallende op mijne geadopteerde dochter Henrica tans gehuwd met den procureur van Gent.

Aan de vrije vrouw Njey Nantje en haare moeder Ma Kamies legateere ik het erf tans door haar bewoond en gelegen beneden de scheiding van Struiswijk langs de stokkan ter lengte van 76 roeden Zuid en Noord en ter breedte Oost en West 30 roeden aan de bovenkant, zeer spits afloopende naar beneden.

Mits na haar beider dood vervallende aan mijn geadopteerde zoon Jacob, tans wonende bij den heer van Gent bovengenoemd.

Aan deezen Jacob legateer ik alle mijne gedrage en niet gedragen wolle en linnen kleeren en daar boven nog de somma van Eenduizend indisch Guldens zilver (een duizend Spaansche gematten) en in Rs. 1825. /:onderstond:/ 10 Septb. 1822. Vogelaar.

Dit geld in bewesing te laten bij de heeren Leps en van Gent op intrest geduurende Jacobs onmondig.--

Aan de vrije vrouw Njey Flora legateer ik de somma van zes honderd Indische Gulds zilver.

Aan Ramie en zijn wijf die ik benoeme als mijne afleggert legateere ik voor die moeite de somma van drie honderd indische guldens zilver met hun beiden - vervald /:onderstond:/ 10 Septb. 1822 /:geteekend:/ Vogelaar.

Aan mijne voornoemde dochter Henrica Sophia van Gent gebooren Vogelaar legateer ik het vrugtgebruik van agtduisend Spaanse matten zilver geduurende haar leven, zullende dit capitaal, hetgeen Secuur (f 17600.--) op hypotheek met borgen zal moeten worden uitgezet, naar keuse van den heer van Gent met de dood van Henrica overgaan en de volveeren op haar kind of kinderen geteeld bij gend. Van Gent.

Aan mijne dochter Maria Frederica Vogelaar, weduwe Hoijer blijft gegeven hetgeen ik haar in eigendom reeds heb afgestaan uitwijsens eenige nota en ook onder berusting van haar.

Mijn klijnzoon Jacob Willem Theodoor Vogelaar tans in haarlem bij den heer Arntzenius, onmondig overlijdende als dan, anders niet, zal hem in rekening werden gebragt Spaansche matten Vijftig Zilver per maand van den dag zijner geboorte af, dat ik dit kind tot mij genomen hebbe en van alles verzorgd tot zijn vertrek naar holland in november 1819.

Over dit kind zijn de heeren Smissaert, tans op rembang, en Popkens Junr. nevens mij testamentair voogden en bij mijn dood verkies ik den heer Joh. Fredericus Leps — Mr. J. W. de Jongh en J. Ekenholm.

Over mijne Klijn Zoontjes Peter Jacob en Jan Jacob Hoijer is de moeder Voogdesse, die bij mijn dood de vrijheid heeft anderen te benoemen.

Deeze twee eerstgenoemde kinderen zijn door mij besteed bij den heer R. H. Arntzenius, Rijksadvocaat in noord-holland, woonende te haarlem overwaarts de laastgenoemde ook staat te vertrekken binnen korte dagen.

De kinderen van de slaave meid Saya verklaar ik vrij, dog zal de moeder dienstbaar blijven ses jaaren lang bij een mijner kinderen,

ook Saya, de naar haar keuze.— (dit vervalt).

moeder.

(10 Septb. 1822. V).

Mijn slaave Jonge Ceres, tans in dienst bij den heer Couperus, zal aan ZijnEd. volgens versoek in eigendom werden afgestaan voor het in koop kostende zijnde f 600.—

vervald. 10 Septb. 1822 Vogelaar.— Aan de vrije inboorlingen Kason, Tamboer en Korporaal begeer ik dat maandelijks zal werden gegeven, aan de eerste agt ropijen zilver geduurende vier Jaaren na heeden en aan de twee laatsten ieder ook vier ropijen zilver ses Jaaren na den dag van heden.— *Neen, na mijn dood alle drie.*

Bij mijn testament zijn de volgende veranderingen als
bij art. 2 het legaat van Henrica — vide hier —
bij art. 4 vervald
bij art. 5-6-7-8-9-10-11-12-13 en 14 vervallen.

Tot mijne Executeuren verzoek en benoem ik de heeren Johannes Ekenholm, eerst, Mr. Diederik Popkens, tweede, Mr. Jan Willem Daniel de Jongh, derde, Johannes Fredericus Leps, vierde. ——— Van Gent, vijfde, ook mijn dochter Maria Frederica Vogelaar, met gelijke magt, ook om te surrogeeren, substitueeren en assumeeren
/:Onderstond:/ Struiswijk den 13 Maart 1821 /:w.g.:/ J. J. Vogelaar.

Mijne Executeuren zullen aan de Weeskamer behoorlijk rekenschap en verantwoording doen van den boedel met aanwijzing hoe de gelden zijn uitgezet van mijne drie Klijn Zoonen Willem Jacob Theodoor Vogelaar, Peter Jacob Hoijer en Jan Jacob Hoijer, de twee eersten reeds in holland bij den heer Mr. R. H. Arntzenius, rijksadvocaat voor noord-holland te Haarlem, en de laatstgenoemde almede dit jaar naar derwaarts staande te vertrekken.- (reeds ook daar).

Over deeze drie kinderen benoem ik tot voogden de heeren Johannes Ekenholm, Joh. Fred. Leps, Mr. J. W.D. de Jongh. 10:7br. 1822 /get./ Vogelaar. /N.B. Over J. W. F. Vogelaar met en benevens de heeren Smissaert en Popkens Junior/

Begeerende dat de gelden dezer drie kinderen alle zullen blijven en werden secuur uitgezet op goede hypotheken en borgen, à 3/4 prnt. intrest smaands en dat van de renten alle Jaaren geregelde remisen zullen moeten gedaan tot haar onderhoud en educatie, Zoo verre nodig en toereikend. — moetende het restant tot capitaal werden geslagen.—

Hebbende deese Heeren beide de magt en faculteit

van assumtie, supstitutie en surrogatie.
/:Onderstond:/ Batavia den 8 April 1821:—
/:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

Nagezien: F.C. Willemsz.

Accordeert met het Origineel deeses alhier ter Weeskamer g'exhibeert
Batavia den 16 Januarij 1823
Onleesbaar
(Secret.)

Voor eensluidend afschrift van afschrift, Batavia, November 1931.
was geteekend W. Th. Vogelaar.

T.B.
van
Ao. 1823
fol. 62, 63, 64.

Onderhands Codicill
van
Den WelEd. Gestr. Heer Jan Jacob Vogelaar.

Mijne Executeuren zullen behoorlijk reekening doen aan de Weeskamer ses maanden na mijn dood en vervolgens met het uiteinde van alle Jaar.

En van dit Collegie telkens schriftelijk bewijs verzoeken tot decnarge.—

Tot voogden over mijne twee Klijn Zoonen Piter Jacob en Jan Jacob Hoijer verzoek en benoem ik de Weeskamer boven genoemde met deeze bepaling dat hun legaat uit den boedel van wijlen den heer Jan Jacob Reijnst op 3/4 prnt. intrest smnds zal blijven op het tweede verband van de landen Jassinga, Bolang en Joeroebeton, zo als ik bepaald en beloof tegenwoordige eigenaaren mits de renten promt voldaan over alle ses maanden eens — *deze laatste begeerten blijft.*

(Als kantteekening staat hierbij:) Dit vervald, (nl. de Weeskamer-voogdij. W. Th. V.) omdat de moeder Voogdesse is en mij verzogt heeft te benoemen de heeren Ekenholm en Kloprogge (:20 Mij 1821. J.J. Vogelaar:)

Deze beide heeren Ekenholm en Kloproggee hebben de magt van assumtie, supstitutie en surrogatie. /:Batavia, 21 Meij 1821. J.J. Vogelaar:/

De mede voogdij over mijn Klijn Zoon Willem Ja-

cob Théodoor Vogelaar draag ik in mijne plaats op aan de heeren J. Ekenholm, Mr. J.W.D. de Jongh en J.F. Leps met de magt van assumtie supstitutie en surrogatie.

Alle drie deze kinderen zijn door mij toevertrouwd aan den heer Mr. R. H. Arntzenius, rijksadvocaat voor noord holland te Haarlem.

Aan deesen moeten de nodige gelden zonder versuim werden overgemaakt voor en ten behoeve drie kinderen, zoo voor nodig te vinden uit de renten van ieders Capitaal.—

Omtrent het legaat van Willem Jacob Théodoor Vogelaar uit den boedel van J. J. Reijnst bepaal ik hetzelfde als hier opzigtelijk Peter Jacob en Jan Jacob Hoijer.

(Hierbij de kantteekening:) Vervald als voor de heeren Ekenholm, de Jongh en Leps Zorgen voor goede verbanden even gelijk Popkens en Smissaert ook moeten doen.- /Onderstond: 20 Meij 1822, get. Vogelaar:/

De erfdeelen, die bij de door mijner drie dogter Betje, Kaatje en Antje, door hunne echtgenooten Mr. Diederik Popkens, Mr. Jan Willm Daniel de Jongh en J. W. Fredericus Leps, zullen werden gebeurd moeten dienen in mindering of voldoening hunner schulden aan mij.

En die mijner klijn kinderen kunnen gefixeerd blijven op de hypotheeken van Assam en Struiswijk, mits goede borgen en à 3/4 prnt. intrest smaands. /:Onderstond:/ Batavia den 16 Meij 1821 /:was geteekend:/ J. J. Vogelaar.

Omtrent de erfportie van Maria Frederica Vogelaar Wede. Hoijer bepaal ik dit dat zo lang zij leeft getrouwd of niet zij het volle vruglgebruik zal genieten, uit de uitbetaling erlangen alle ses maanden eens, terwijl na haar dood alles zal moeten overgaan op haare beide zoons Peter Jacob en Jan Jacob Hoijer (20-5-1821 J.J.V.)

Mijn slaave meid Constantia begeer ik dat als min zal blijven dienen bij mijne dogter Maria Frederica Vogelaar totdat haar zoontje Lodewijk haar niet langer zal noodig hebben en zulks zonder enige betaling anders als haar gewoone maandelijksche pinanggeld. kost en kleeding. (Struiswijk 25 Oct. 1821 J. J. Vogelaar)

Uit kragte van het Clausul reservatoir bij testamente begeer ik bij deezen dat aan mijne dogter Maria Frederica Vogelaar in eigendom zal werden afge-

staan de slaave meid Constantia met haare aanwezige dochter Bernice en de nog te winnen kinderen mits na mijn dood betalende de somma van Eenduisend guldens indisch /Struiswijk 7 December 1821. J. J. Vogelaar/

Aan de Weeskamer begeer ik dat betaakt zal werden drie duizend guldens indisch, voor de moeite in het examineeren der rekeningen mijner executeuren.-

Aan professor Ross legateer ik agt honderd guldens indisch zegge f 800.— om hier voor iets te kiezen uit den boedel tot een gedagtenis.

Aan Nisan begeer ik dat in eigendom wordt afgestaan voor f 160.— haar broeder Ceret.

Aan mijn vrijgegeven slaaven *Caesar* en *April* begeer ik dat zoo lang zij leeven, maandelijks worde verstrekt drie gant: rijst elk en aan 'den eersten drie en aan den laatstgenoemde vijf guldens indisch..

Alle de reeds door mij bepaalde gunsten zoo aan mijne vrijgegevene slaaven als die nog slaaven zijn, trekke ik bij deezen geheel in, als onwaardig.

Eenlijk Saya en haare kinderen geev ik haar vrijdom uit consideratie der verdiensten haars vaders.

Mijne dogter Mietje zal de keuse hebben in eigendom over te neemen *Constantia* en dogter *Bernice*, ook Solo, en vrouw Constantia voor de prijzen dóór mij bepaald bij memorie in handen van Mietje.—

Aan Jacob, mijn geadopt. Zoon moeten werden *vooruit* afgegeven alle mijne kleeren en linnen, zo gedragen als nieuwe. ook zo danige meubelen etc. als ik apart genoteerd. hebbe.

Mijne dochter Maria Frederica Vogelaar benoem ik mede tot mijne Executrice etc. met de magt van assumtie substitutie en surrogatie.

/:Onderstond:/

Struiswijk den 27 Augs. 1822

/:was geteekend:/ J.J. Vogelaar.

De Renten van alle mijn klijn Kinderen moeten na aftrek der nodige onderhouds en educatie gelden met het einde van elk Jaar tot Capitaal werden geslagen en dùs renten op renten te goed gedaan.

Nagezien: Accordeert met het Origineel deeses
F.C. Willemsz. alhier ter Weeskamer g'exhibeert
Batavia den 16 Januarij 1823
Onleesbaar
(Secret.)

Voor eensluidend afschrift van afschrift
in de Klerk's paleis, Molenvliet West No. 111
Batavia, 3 November 1931.
was geteekend W. Th. Vogelaar.

T.B.
van
Ao. 1823
Landsarchief
fol. 65, 66.

Onderhands Codicill
van
Den WelEd. Gestr. Heer Jan Jacob Vogelaar.

Kragtens het door mij voorbehoud recht bij besloten testament van den 27 September 1819:—
begeer ik als even

1/ dat mijn slaave meid *Minerva* niet eerder van haar beloofde vrijdom zal jouisseeren dan vier jaaren na mijn dood: kunnende dies lang voor de kost dienst doen bij een mijner kinderen, haar vrije keuse.—

2/ dat mijn slaave Jonge *Andries* zijn vrijdom zal moeten erlangen *drie* jaaren na mijn dood, dûs lang dienst doende bij mijn geadopteerde zoon Jacob.—

3/ dat mijne reeds bepaalde dispositie omtrent den slaaf Esopus moet blijven buiten effect.

4/ dat mijne gedaane belofte aan de heeren Fraser en Crozier omtrent de schuld van f 33000.— vide raads kennis moet blijven stand houden mits de renten prompt alle 6 maanden eens betaald werden.

5/ dat het erfdeel mijner dochter Maria Frederica Vogelaar zal verhypothequeerd blijven onder borgtogt van vier gegoede personen à 3/4 prnt. intrest per maand. En dat alle 3 maanden eens de renten aan haar zullen moeten werden uitbetaald op quitantie. Dit tot mijn behoud van haar, die geenszins de waarde kent van geld, en daarom zoo lang zij leeft.

De administratie der gelden van de twee zoons van genoemde mijn dochter Pieter Jacob Hoijer en Jan Jacob Hoijer draage ik op aan de heeren Ekenholm, Mr. Jan Willem Daniel de Jongh en Johannes Fredericus Leps, die de goedheid gelieven te hebben de nodige zorg te dragen voor promt Eenigen tot haare

educatie.
In 1830 zullen deze 2 kinderen weder kunnen herwaarts keeren ten ware goede redenen daar tegen mogten zijn.
/:Onderstond:/ Struiswijk, 8 Septb. 1822.
w.g. J. J. Vogelaar.

Nagezien: F.C. Willemsz.
Accordeert met het Origineel deeses alhier ter Weeskamer g'exhibeert
Batavia den 16 Januarij 1823
Onleesbaar
(Secret.)

BIJLAGE IV.

COPIE van:

Afschrift van het origineel Advies van Z.Ex. den Gouverneur Generaal Mr. PIETER GERARDUS VAN OVERSTRATEN (1796-1801) aan zijn mederegeerderen Raden van Indië, 10 Dec. 1799. Overgenomen met weglating der doorhalingen en invoeging van de in margine gestelde aanvullingen in den tekst, door mij, WILLEM THEODORE VOGELAAR, te Batavia in November 1931.

S.E. & O.. was geteekend
W. Th. VOGELAAR.

De bedenkingen, die de Heer Praesident van den RAAD VAN JUSTITIE, blijkens de missive van Hun Achtb. aan deze Regeering van den 2 dezer heeft gemaakt, tegens de benoeming van den oud koopman JAN JACOB VOGELAAR tot geassumeerd lid in dat college, en welke bedenkingen de Raad vervolgens voor de Haare schijnt aangenomen te hebben, kunnen mij niet, dan zeer bevreemden.

Kort na dat er twee plaatzen bij dat Collegie waaren vacant geraakt door het overlijden van den Raad van ordinair in het Zelve Mr. Willem Top en de aanstelling tot Water Fiscaal van den mede Raad ordinair in het Zelve Mr. Johan Adriaan Doornik, had ik mijne gedachten laten gaan, welke Dienaaren tenmeesten nutte van de Justitie, tot Leden geassumeerd zouden kunnen werden bij Hun Achtb in die plaatzen te vervullen.

Daar bij was mij onder anderen als een zeer geschikt sujet voorgekomen de voorn. VOGE-

LAAR, zo uit hoofde dezelve lange jaaren die Compie. trouw en eerlijk gediend heeft een in Zijn laatsten belangrijken dienst van Secretaris van het Collegie van Heeren Weesmeesters alhier zeer veel genoegen heeft gegeven, waarvan hij ook niet gequiteerd zoude hebben, indien hij door een gebrek aan een Zijner oogen niet verplicht was geworden verzoek te doen om daar van ontslagen te mogen worden, als dewijl hij alom bekend staat als een braaf, eerlijk man, die bemiddeld is en schoon geen Rechtsgeleerde, echter een zeer gezond verstand bezit.

Toen het oudste Lid van den gen. Raad Mr. Willem Popkens. mits de indispositie van den Heer Praesident van Rossum, het praesidie van Raad waarnam, onderhieldt dezelve mij over de electie van geassumeerde Leden, vermits Hun Achtb daarom zeer verleegen waaren en onder anderen personen gav ik ook den voorn.. Vogelaar toen op, als iemand, die mij toescheen, dat tot dezen dienst zeer geschikt was;— en de gen. Popkens gav mij toen ook tekennen van hetZelvde gevoelen te zijn, daar bij voegende, dat hij. Vogelaar, daarom ook inzonderheid nuttig bij den Raad zoude weezen. dewijl hij thans geene occupatiën in Comps dienst had.

Ik was geinformeerd dat de Raad schriftelijk verzoek zoude doen om met Leden versterkt te mogen werden. waarom ik ook vermeende met den voordracht van iemand daar toe aan Uw HoogEd te kunnen wachten tot dat het Zelve zoude zijn ingekomen, en toen de Secretaris van Hun Achtb. mij kwam overhandigen het extract uit Derzelver Resolutien, dat verzoek bevattende, informeerde ik ook bij Denzelven, of hij niet vernomen had, wie de Raad gaarne tot geassumeerde Leden zoude willen hebben, waar op Dezelve mij repliceerde dat niet te weeten, maar dat er over den ontslagen Fiscaal van Bantam Tile en Vogelaar gesproken was.

Het heeft mij dus, zo als ik zeide, zéér moeten bevreemden, dat me eerst zo veel tijd daar na de Heer Praesident van Rossum is kunnen opkomen met bedenkingen tegens den voorn. Vogelaar, daar men zo lang bevorens geinformeerd geweest is, dat dezelve tot dieen dienst in aspect kwam, en Hun Achtb. oudste Lid,

toen hij als Praesident fungeerde, mij betuigd heeft, dat hij met mij Vogelaar tot die post zeer geschikt oordeelde.

Maar hoe dat ook wezen mag, de vraag is thans of die bedenkingen gegrond zijn, of de Raad swaarigheden kan maaken om den voorn. Vogelaar als Lid te introduceeren en of het verzoek van Hun Achtb. gegrond is, dat een ander geschikt persoon tot zijn plaats vervanger benoemd zoude mogen worden. Tot fundament van dat alles hebben Hun Achtb. bijgebragt zeeker in April j.l. aan Hun gepraesenteerd request door de huisvrouw van den voorn. Vogelaar, waarbij dezelve toen heeft verzogt, dat zij, uit hoofd van mishandelingen, die haar man haar zoude hebben aangedaan, vooreerst bij Haare Moeder zoude mogen blijven inwoonen als geintentioneerd zijnde,- schoon dat ook geen gevolg heeft genomen tegens haaren gen. man mandament in cas van separatie te verzoeken: en ook zeeker verbaal gehouden door den uit den Raad benoemden Commissarissen Popkens en Faure ten fine van assopiatie, bij welk verbaal alle de klachten genoteerd zijn, die de voorn. vrouw tegens haaren gen. man heeft ingebragt, en ook, dat hij Vogelaar in die Commissie zoude hebben erkend, na al het voorgebragte door Zijn huisvrouw ten zijnen lasten genegeerd te hebben, dat zij hem bekentenis had gedaan, dat zij het met zeekeren jongen zoude hebben gehouden, hij in desperatie was gekomen en haar met een scheede van een houwer had gedreigd, en een papier, die bekentenis bevattende had doen schrijven en zulks met eene vaderlijke kastijding, zonder de minste intentie gehad te hebben, haar leed te doen.

Op dit verhaal zelve zal ik geene andere aanmerkingen maaken als dat het zeer singulier moet voorkomen, dat daar bij geenveneerd staat al het geen man en vrouw voor Commissarissen tegens elkanderen hebben ingebragt, daar de Commissie alleen tendeerde tot assopiatie. En het daarbij voorkomende kan ik in waarheid niet zien dat van zo veel belang kan gerekend worden te zijn, dat de bovengenoemde bedenkingen valide genoeg geconsidereerd zouden

kunnen worden om deze Regeering te persuadeeren van Haar Besluit in te trekken, waarbij de voorn. Vogelaar tot Lid van Hun Achtb. is geassumeerd en een ander daartoe in zijn plaats aantestellen.

Want indien het verzoek van eene vrouw aan een Rechtscollegie, om bij een ander te moogen inwoonen, ten einde haar man in rechten te betrekken tot separatie, een man zoodanig diffameerde, dat hij daarom geen Rechterambt zoude kunnen bekleeden, zoude gewis al dikwijls Rechters geweerd zijn moeten worden.

En het verhandelde voor Commissarissen tot assopiatie tusschen man en vrouw vermeen ik, dat aan geen van beiden tot eenig nadeel strekken mag, naardien zulke Commissarissen alleen zijn en kunnen aangemerkt worden als goede mannen en dus niet als zo danigen, ter wier overstaan naar delicten geinquireerd word, behalven dat niets natuurlijker is, als dat bij Zulke Commissien man en vrouw, aangevuurd door hunnen twist, vooral zo die, gelijk hier het geval is geweest, uit jalousie voortsproot, al dikwijls zaaken tegens elkanderen inbrengen, die den toets der waarheid niet kunnen doorstaan.

Hetgeen hij Vogelaar ook aan Commissarissen ter goeder trouw heeft opgegeven, als hun alleen in het aspect van goede mannen kunnende beschouwen en echter bij het voorn. verbaal woordelijk zo het schijnt, is aangeteekend geworden, dat hij namentlijk zijn vrouw met een scheede van een houwer gedreigd zoude hebben, om haar een papier te doen schrijven, waarin zij bekende met een jongen te doen gehad te hebben,- is gewis op zich zelvs genomen, een zeer ongeoorloovde daad en die buiten twijfel ten hoogste strafbaar zoude zijn geweest, indien hij daarvan tegens zijn vrouw gebruik had willen maaken,- maar daaromtrent meen ik echter dat in consideratie koomen moet, dat voor eerst dat gezegde voor goede mannen op zich zelvs geen preuve in rechten zoude hebben kunnen uitmaaken om hem, zonder andere bewijzen, daar op te kunnen condemneeren,- dat ten anderen het bij dit dreigement gebleven is, zonder

dat de vrouw verder eenig leed is aangedaan, en er nimmer quaestie geweest is om van dat papier eenig gebruik te maaken — en dat buiten dien sedert ook beiden de partijen zijn verzoend en thans weder gelukkig samenwoonen zonder dat er eenige verdere procedures tusschen hun hebben plaats gehad, zo dat al het voorgevallene tusschen dezen man en vrouw wel eer geconsidereerd kan en moet werden als een effect van eene tusschen dezelven ontstaan jalousietwist dan als een delict, want het is niet te praesumeeren, dat een vrouw, die zodanig mishandeld en gedreigd was geweest door haaren man als de vrouw van Vogelaar heeft opgegeven en zo accuraat door Commissarissen uit den Raad is opgetekend, weder tot eene assopiatie zoude zijn overgegaan, daar zij hier noch eene Moeder had en er reeds een overeenkomst had plaats gevonden, dat haar man aan haar de helvt zijns boedels, die niet gering is, zoude afgeven en noch minder is het te veronderstellen, dat een man overtuigd, dat zijne vrouw in overspel geleeft zoude hebben met slaven, dezelve weder tot zich zoude neemen, na dat reeds de arrangementen tot een Vrijwillige Separatie waaren gemaakt.-

De Raad heeft ook het verbaal van deze zaak gehouden, in handen van het Officier Fiscaal gesteld, maar hetzelve heeft zich, ten rechten, niet bevoegd verklaard en geoordeeld, om eenige andere verzoeken hier over tegens Vogelaar te doen, als die van een simple citatie en navolgens is deze zaak bij wijze van compositie ook afgedaan, na dat de assopiatie had plaats gehad, zeeker om alle verdere onaangenaame gevolgen te praevenieeren, die er zeer waarschijnlijk daar uit weder tusschen man en vrouw zouden moeten ontstaan.

Zal men dus den voorn. Vogelaar geen onrecht doen, zo kan deze geheele quaestie niet anders worden beschouwd als een huiselijke twist, die zonder de Commissarissen ter assopiatie zeeker nooit deze gevolgen zoude gehad hebben.

En daar beide die menschen sedert zo als ik zo even zeide, gelukkig deze twist bijgelegd heb-

ben, verzoend zijn en dus al het gepasseerde tusschen hun houden als of het niet was voorgevallen zo kan ik niet zien, dat dit geschil eenige reeden zoude kunnen opleeveren, waarom deze Regeering hem, Vogelaar, nu weder als geassumeerd Lid zoude ontslaan, te minder, daar hij niet ontkend kan worden steeds van een onbesproken gedrach geweest te zijn, en waarlijk zulke hoedanigheden te bezitten, die hem een zeer nuttig Lid van den Raad zullen doen zijn,- en buiten dien thans zo weinige Dienaaren gevonden worden, die daar toe geemployeerd kunnen werden.

Ook heeft de Raad van Justitie geen het minste recht om zich op eeniger hande wijze tegens de aanstelling van den voorn. Vogelaar te mogen verzetten, daar volgens Haare Instructie art. 39 de benoeming van geassumeerde Leden *alleen* aan deze Regeering staat en die denzelven alleen moet oordeelen of de persoonen, die zij daar toe benoemd, de noodige vereischten hebben.

Vindt dat Collegie zich echter bezwaard om met iemand te zitten, die door de Regeering benoemd is, en met wien het vermeent niet te kunnen zitten, dan kan het ongetwijfeld zijne beswaaren daar tegen op eene decente wijze inbrengen, maar vindt de Regeering die beswaaren niet gegrond, dan is Het ook verplicht aan de bevelen van Zijne wettige overheid te moeten obedieeren.

Ik ben daarom van gevoelen, dat deze Regeering den Raad te kennen moet geeven, dat zij de gemaakte bedenkingen bij Haaren brief niet gegrond genoeg gevonden heeft om weder inte trekken haar besluit van den 12 Novbr. j.l. waarbij de oud koopman Jan Jacob Vogelaar tot Lid van Hun Achtb. is geassumeerd en dus bij dat besluit blijvt persisteeren met recommandatie van denzelven als nu ten eersten als zodanig te introduceeren.

Batavia den 10 Dec. 1799

niet geteekend.

Stempel

BATAVIA

LANDSARCHIEF

Nevenstaande verklaring van den Landsarch. Prof. Dr. E. C. Godée Molsbergen, werd door mij verzocht, daar bovenafgeschreven geheim advies niet was onderteekend; het handschrift van den G.G. van Overstraten valt uit duizenden te herkennen en kan door vergelijking met andere, wèl onderteekende missieven, zonder ruimte voor twijfel worden geverifieerd.

was geteekend

W. Th. Vogelaar.

In het handschrift van Mr. P. G. van Overstraten, ((blijkens onderteekend briefje van 21 Mei 1799 over zijn ziekte, te vinden Landsarchief Batavia, Adviezen E 1799 bl. 67/70.)

was geteekend

E. C. Godée Molsbergen.

Landsarchivaris.

6 November 1931.

BIJLAGE V.

In dezen grafkelder zijn blijkens opgave van de Kerkhof-Administratie bijgezet de navolgende personen:

1. 6-11-1805 JAN JACOB VOGELAAR, out 13 maanden, zoon van den Opperkoopman JAN JACOB VOGELAAR, rekening deszelfs huisvrouw Maria (Anna Jacoba) VOGELAAR geboren CROSSE (ook vermeld als Crose of Cröse), sterfhuis Koestraat.
2. 14-7-1807 MARIA ANNA JACOBA CROSE, gesepareerde huisvrouw Opperkoopman J. J. VOGELAAR, voor zijne rekening sterfhuis weg Molenvliet. (Waar thans het Landsarchief staat).
3. 23-8-1807 JOHANNA PETRONELLA JONGBLOED, huisvrouw cap. mil. PIETER HOYER. Sterfhuis Post Angkee. (Zij was de schoonmoeder van MARIA FREDERIKA VOGELAAR).

4. 2-10-1808 WILHELMINA JACOBA PIELAT 15 m., aangenomen kind van mej. MARIA PIELAT, haar rekening uit sterfhuis op Molenvliet.
5. 30-6-1808 WILLEM DIEDERIK PIELAT, oud majoor Infanterie, rekening J. J. VOGELAAR, sterfh. weg Molenvliet. In het maandblad „Nederlandsche Leeuw" van 1905 wordt vermeld, dat 14 November 1792 en 13 Oct. 1801 WILLEM DIEDERIK PIELAT van Lekkerkerk, capitein militair commandant van de veldschans Tan(d)jong Poura (1801 oud-majoor tit. der Infanterie) huwt resp. met Johanna Carolina Rething en Anna Heim. Later nog is deze oud-majoor weer hertrouwd met JACOBA HENRICA KNAAP, moeder van J. J. VOGELAAR's tweede vrouw M.A.J. Cröse.
6. 9-3-1813 JAN WILLEM VOGELAAR, Europeesch burger, rekening vader, oud raad van Indië JAN JACOB VOGELAAR.
7. 30-7-1813 PIETER HOYER, oud cap. mil., gewezen commandant van Angkee, rekening zoon PIETER HOYER,. sterfhuis Weltevreden. Deze is de echtgenoot van de boven sub 3 genoemde en zoodoende dus schoonvader van MARIA FREDERIKA VOGELAAR.
8. 17-9-1815 H. E. HOYER, rekening deszelfs weduwe M. F. VOGELAAR.
9. 21-4-1817 Mevr. EPHRAIMA weduwe B. SCHULTZ, rekening J. J. VOGELAAR en J. W. D. de JONGH en P. J. C. de JONGH, sterfh. Molenvliet. Deze dame is de schoonmoeder van ANNA PHILIPPINA VOGELAAR, die 13 Oct. 1801 te Batavia werd geboren en reeds op 17 Maart 1816 huwde met Mr. JAN WILLEM DANIEL DE JONGH, geboren Batavia 27 Augs. 1788, lid van den Raad van Justitie, overleden aldaar 10 Sept. 1832, zoon van WYBRAND DE JONGH en EPHRAIMA SCHULTZ.
10. 10-1-1818 PITER JOHANNES CHRISTOFFEL DE JONGH, adj. pakhuismeester, rekening broeder JAN DANIEL DE JONGH, lid Hooge Raad Justitie, sterfhuis Koestraat.
11. 23-9-1817 H. A. CASSA, baljuw van Batavia, rekening superintendent den heer CHASSE en sequester Hoogen Raad Justitie BORWATER.
12. 1-1-1820 JACOBA HENRICA KNAAP, weduwe oudmajoor PIELAT, extest. rekening J. J. VOGELAAR, sterfhuis Molenvliet.

Opvallend is, dat in deze opgave ontbreken: JAN JACOB VOGELAAR, eigenaar van dezen kelder, alsmede ANGENIETA VAN TEYLINGEN, de jonggestorven vrouw van zijnen zoon JAN WILLEM VOGELAAR (III).

Tevens is opmerkelijk, dat in bovengestelde opgave JAN JACOB VOGELAAR tot tweemaal toe genoemd wordt als „Opperkoopman", hetgeen klopt met de gegevens uit de fichescollectie van het Landsarchief te Batavia, doch niet met de in deze genealogie verwerkte gegevens uit de officieele Heerenboekjes. Volgens de evengenoemde fichescollectie werd JAN JACOB tot opperkoopman benoemd 11 Mei 1802.

Op den grafsteen komt het wapen der familie VOGELAAR voor, gedeeld als volgt:

In I een adelaar, II 5 rozen (waarschijnlijk afkomstig uit het wapen der familie van der Beke), 2.1.2.; gekroonde helm; gehelmde adelaarskop en hals, schildhouders twee griffioenen.

Onder dit wapen het woord „Immortalitati"; boven het wapen de spreuk: „Nascimir et Morimur" binnen een fraaien loofrand.

Op het midden van den steen de geslachtsnaam VOGELAAR, later ingebeiteld.

Dit graf werd door de familie VOGELAAR in onderhoud gegeven bij de Kerkhofvereeniging Batavia.

Op de meeste grafzerken dezer oude afdeeling komen de letters H.K. voor (= Huurkelder, niet zooals veelal ten onrechte wordt aangenomen Hollandsche Kerk, ofschoon de meeste dezer grafsteenen zijn overgebracht van het oudste kerkhof, rond de Hollandsche Kerk gelegen). Deze letters ontbreken op No. 32, zoodat geconcludeerd mag worden tot eigendom.

De eigendomsrechten zijn in 1933 ten overvloede weer vastgelegd ten name van WILLEM THEODORE VOGELAAR voor diens vertrek uit Nederlandsch-Indië in 1933.

Dirk Sonoy

Door E. Weggeman Guldemont.

Er zijn nog al eens, ook in de debatten der Kamer, verwijten geopperd betreffende het herstel der abdij van Egmond en als Dirk Sonoy in verband met de rechtvaardiging hier van werd aangehaald, werd dit verwijt weer teruggekaatst met het motief, dat Sonoy uit het Kleefsche afkomstig was.

Hij was in Calcar geboren in het jaar 1529, omdat zijn grootvader Dirk zich daar gevestigd had wegens politieke redenen. Ook Lambertus, vader van onzen watergeus, was daar geboren even als diens broer Michiel en Reynier en zijn zuster Balthasarina, non in Marienbaum. Maar daarom kan men den tijdgenoot en medewerker van Oranje geen uitheemsch Clevenaar noemen. Zijn geslacht was Geldersch en de alliantie's zijner voorouders tot Widukind, graaf of voogd van Gelder, waren uit onze Nederlandsche gewesten, grootendeels uit Utrecht.

Zijne moeder heette Emma Pauw van Darthuizen, als elfjarig kind door zijn vader geschaakt, waarom haar moeders familie Sas en de stad Utrecht met den hertog van Cleef een proces voerden. De familie's Pauw en Sas, ook Sasse waren zeer oude adellijke geslachten, in de 15e en 16e eeuw vooral wonend te Gouda en Utrecht. De Pauw's waren in Gelder reeds voor 1248. De oudste hunner Nicolaas echtgenoot van Beatrice van Santen, voorzag de meeste Geldersche steden van muren. Zijn kleinzoon bouwde in 1340 het Pauwenhuis te Gouda. Hun wapen was een pauw op goud, gewijzigd naar de takken Gelder, Utrecht, Holland. Darthuizen was een kasteel op de grenzen van Utrecht en Gelder. Het wapen van Sas: acht geschaakte schuinbalken. De grootmoeder van Dirk Sonoy heette Margaretha van Drakenborch, weduwe van den in 1482 vermoorden van Uten-Ham. Utenham, vroeger Ode-Utenham = Oude Utenham lag bij Vleuten en het kasteel Haarzuilen. Drakenborch was een kasteel bij Eemnes, een half uur van Baarn. De grootouders van deze Margaretha van Drakenburg, vrouw van Dirk Sonoy, toen meest geschreven Snoy, Snoov en Snoey, waren Frederik van Drakenborch en Cornelia Taets van Oudaen, en van haar moederszijde Margaretha van Hamersveld en Gosuïna van Stoutenborch. Oudaen van Oud-Aa was een ridderhofstad twee uur van Utrecht. In de 9e eeuw heette dit kasteel Haudria.

In 1394 kwam het door huwelijk aan Ernst Taets en werden beide namen vereenigd. Door het huwelijk van Cornelia Taets van Oudaan met Frederik van Drakenborch kwam Oudaan aan dit geslacht. Door het huwelijk van hun kleindochter Josine van Drakenborch met Dirk van Zuilen kwam het aan de van Zuilens.

Hamersveld, zooeven genoemd, was een heerlijkheid nabij Amersfoort en Eemland. Stoutenborch, heerlijkheid met kasteel eveneens in Eemland bij Amersfoort.. Het geslacht Stoutenborch is uit dat van Amersfoort ontstaan en noemde zich later naar een andere heerlijkheid: van Wee-

de. De vader van Gosuïna van Stoutenborch was gehuwd met een van Amersfoort. Het geslacht Oudaan gaf aan het vroegere huis Zoudenbalch in de stad Utrecht zijn naam.

Wat de wapens van beschreven parentatie's betreft, dat van Drakenborch was gedwarsbalkt zilver en rood, de roode balken beladen met Andrieskruisjes van zilver. Het wapen van Oudaan roode dwarsbalk op zilver. Dat van Hamersveld drie zwarte hamers met gouden stelen op zilver. Stoutenborch roode Andrieskruisjes op zilver. Amersfoort drie lelie's en een keper.

De grootmoeder van Margaretha van Hamersveld vrouw van Peter van Hamersveld was Marie van Grünenstein, wien's wapen was rood met zwarten dwarsbalk.

De vader van laatstgenoemde Dirk Sonoy was Lambert of Libert gehuwd met Arnolda van Broekhuizen na den dood van zijn eerste vrouw Eva van de Haer, dochter van Damiens, heer van Ter Veen en d'Ode Utenham. Ter Veen was een kasteel in het Nederkwartier van Utrecht, de Haer een chevalerie eveneens in de provincie Utrecht. Dit huis was gebouwd in de 12e eeuw door Godschalk van Woerden, broer van Herman. Hij nam den naam de Haer aan.

In 1451 huwde Josine de Haer met Dirk van Zuylen. Nadien heet het kasteel Haerzuylen. Broekhuizen, zoo juist genoemd was eveneens een ridderqoed in de provincie Utrecht op de grenzen van Gelder, vijf minuten van Darthuizen. Het kasteel was gebouwd door een uit het bekende geslacht der Geldersche van Broekhuizen nabij Roermond.

Later kwam het aan Gaesbeek, daarna aan de van Arkels. De moeder van Arnolda van Broekhuizen was N. Lichtenhorst en moeder van deze Lichtenhorst was Margaretha Ansem. De moeder van Margaretha Ansem was N. Ulft. Zoowel het kasteel Amsem als Ulft lagen in Gelderland, het eerste in het graafschap Zutfen, het tweede in het graafschap Bergh.

Wat nu de wapens van genoemde geslachten betreft, Broekhuizen voerde zwarte dwarsbalken op zilver, Lichtenhorst rood met St. Andrieskruisjes; Ansem: een rood bloemenkruis op zilver; Ulft: een rood gehaakt kruis op zilver.

De vader van laatsgenoemden Lambert Snoy was Antony, kastelein van Montfoort, gehuwd met Barbara van Culenborch. Daar hij niet voorkomt onder de kasteleins van Montfoort, veronderstel ik, dat een der bisschoppen van Utrecht, die steeds met de burgtgraven van Montfoort in wapenstrijd lagen, dezen Antony als tegenkastelein heeft aangesteld en hij zich misschien hoofdzakelijk met den ti-

tel heeft moeten vergenoegen. De vader van Antony Snoy was Wouter, gehuwd met N. van Bingarden. De moeder van deze laatste was eene van Loon.

Het kasteel van Bingarden lag in Gelderland, was oorspronkelijk een leen van den aartsbisschop van Keulen. Loon, vroeger Loen lag in de provincie Utrecht. De van Bingardens voerden luipaarden in het wapen; de van Loons een geschaakten dwarsbalk in rood. Eene dochter van Wouter Snoy huwt in 1433 met een Garselis van den Gruythuis, (een Goudsch geslacht); eene andere Margaretha in 1422 met Aernt in den Emer (adelijk huis ook den Hemert genaamd).

De vader van Wouter Snoy was Hendrik in 1363 gehuwd met Mabilia van Kemnade (adelijk huis in Gelderland). Hendrik was de zoon van Beernt, gehuwd met N. Haen. Zijn kinderen, behalven Hendrik zijn: 1. Wouter, kanunnik van St. Pieter te Utrecht; 2. Gerard, wiens dochter Agnes in 1403 huwt met Engelbert van Olst, genaamd Koster en Elisabeth, gehuwd in 1403 met Everard van Tongervelde. Gaan wij nog verder terug dan krijgen we Sonoy's vermeld in verschillende Utrechtsche archieven, o.a. die van St. Salvator. Hieruit blijkt, dat zij meest in en rond Utrecht, in Gouda, Ne terstcht, op de grenzen van Gelder en in Gelder woonachtig waren. Men vindt Snoey's van Schadyk, Snoey's van der Wale, naar huizen, zoowel buiten als binnen de stad Utrecht. Joost Sonoy, broer van den Watergeus bezat in de stad de beide huizen ten Hert, het groote en het kleine, aan de Oude Gracht tusschen Viebrug en Jacobsbrug.

In de eeuwige twisten tusschen de bisschoppen van Utrecht en hun edelen vinden we de Snoy's meest op de hand der bisschoppen en in de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten meest op de zijde van Jacoba's partij. Zij waren en zijn nog vurige Katholieken en hooghartige aristocraten. De oudst bekende bezitting van het geslacht Sonoy, in de diepere middeleeuwen Snoey, bevond zich op de plaats van het tegenwoordige kasteel Oude-Gein voor 1356 Snoevenstoren genaamd. Beka, door de Stoutenborchs aan dit geslacht verwant, verhaalt er van en noemt als oudste bezitter van dit huis Gerlac Snoey van Gelder..

De naam Snoey is ontstaan uit den Frankischen persoonsnaam Sunu (zoon).

Deze Gerlac was een der zonen van Widukind, voogd of graaf van Gelder of Pont, omstreeks het jaar 1000. De tegenwoordige levende Snoy's voeren nog de drie mispelrozen van het oudste Geldersche gravenhuis in hun wapen.

De broers van dezen Gerlac waren Wichardus III, graaf van Gelder; Willem van Gelder, bisschop van Utrecht, een soort geweldenaar; Richard, bisschop van Luik, overleden in 1042. Hunne moeder, echtgenoote van graaf Widukind, was Elisabeth, vorstin van Beyeren. Zij is misschien vóór den tijd van den Watergeus de eerste en eenige der vrouwelijke alliantie's Sonoy niet van Nederlandsche bodem.

Men ziet dus er is geen reden bedoelden Dirk, omdat hij geen voorbeeld van christelijke zachtmoedigheid was, naar het buitenland te verwijzen. Het geslacht Sonoy is bij uitstek Nederlandsch — en dat juist één die uitsteekt in het oorlogsbedrijf, den nieuwen godsdienst niet als sieraad kon aangemerkt worden, is jammer voor de zaak, die hij diende, voor Nederland en voor het geslacht, dat zooveel goede en verdienstelijke menschen voortbracht. Er bestaan van het geslacht Sonoy, Snoy, Snooy, Snoey verschillende genealogiën: zij vangen meest aan met den vader van den Watergeus en zijn broer Joost, die door veranderd inzicht de zaak der hervorming ontrouw werd en zich verplaatste met zijn echtgenoote Walburg van der Aa, zoon van Philips (later hertrouwd met Simon van de Werve, markgraaf van Antwerpen) naar Mechelen, waar hij 29 Sept. 1584 werd begraven in de St Romboutskerk, met de kwartieren Snoy, Drackenborch, Darthuizen, Sasse.

De eerste vrouw van Joost Snoy was Elisabeth van der Haer, van wie twee dochters Emerentia en Elske. Door zijn tweede huwelijk kwam de heerlijkheid Oppeurs in Brabant aan zijn zoon Philips, ridder en burgemeester van Mechelen, die de stamvader werd der Belgische Snoy's, meest voorkomend sinds dien in diplomatieke milieu's.

Eene genealogie van het geslacht van vóór 1500 bestond tot heden niet. Ik ontdekte beschreven bijzonderheden langs verschillende wegen in archieven en oude werken.

Op het kasteel Bois-Seigneur-Isaac in België, waar baron Jean Charles Snoy d'Oppeurs zijn vader Thierry, sinds vier jaar als chef de familie overleden, opvolgde als bezitter, zijn tal van portretten en archiefstukken, ook uit de middeleeuwen saamgebracht waaraan ik menig gegevens kon ontleenen. Daar bevindt zich ook gebeeldhouwd en geschilderd een portret van den Watergeus met een eereplaats, die, mij dunkt, hem niet toekomt, maar die tevens een bewijs is van de godsdienstige verdraagzaamheid der familie.

Geldersche Stamreeksen [1]) in de Kwartierstaat van N. P. Vürtheim

door J. J. Vürtheim Gzn.

I.

DE HAAS.

WAPEN. In zilver een schuinkruis van rood, in de hoeken vergezeld van vier droogscheerderscharen van rood, de punten naar beneden. Helmteeken: twee trompen. Dekkleeden: zilver en rood. (vgl. o.a. J. B. Rietstap, Armorial Général, i.v., J. A. Heuff Az., „Geslacht Heuff", blz. 46 en de na te noemen genealogie Wynants van Resant, waarin een afbeelding van het schild voorkomt).

Dit wapen, van oudsher door het hieronder te behandelen Yzendoornsche geslacht gevoerd, komt o.a. aldus voor op eenige cachetten, afkomstig uit de nalatenschap van den hiertoe eveneens behoorenden en in 1932 overleden bekenden genealoog Willem de Haas, oud-burgemeester van Yzendoorn.

Dragers van denzelfden familienaam behoorden tot „een „der alleroudste en aanzienlijkste der oude Tielsche ge„slachten; zijn leden zaten in de schepenbank en waren „zelfs richter aldaar, welk ambt later uitsluitend door „adellijken bekleed werd." (W. Wynaendts van Resandt in „Het geslacht Wynants van Resant").

Zoo was bijv. in 1453, '56, '58, '59 en '61 een Willem die Haze Clairboutsz. burgemeester van Tiel. Deze was in 1454 '60 en '61 ook schepen aldaar, terwijl een andere Willem die Haze in 1459 en '61 schepen was. In 1464 is Willem Clairboutsz. ook richter van Tiel en Zandwijk. Zijn zoon Henrick die Haze was in 1458, '64, '68, '75, '76, '87, '96, en '97 schepen, in 1467, '70 en '71 burgemeester en in 1465, '67, '68, '69, '70, '71, '74, '75, '76, '77, '79, '80 en '87 richter van Tiel en diens broeder Clairbolt (of Claerbout) die Haze in 1467 en '68 schepen en tusschen 1468 en 1508 niet minder dan 35 maal burgemeester aldaar. Voorts treffen wij in 1468 en '70 nog een Jan die Haze als schepen, in 1475 een Claes die Haze als burgemeester, in 1476 en '81 een Henrick die Haze als richter en in 1481 een Johan die Haze als schepen van Tiel aan. Ook gedurende de geheele 16e en 17e eeuw vinden wij leden van dit geslacht bij herhaling als burgemeester of schepen van Tiel vermeld.

---

1) in aansluiting aan de in „Taxandria" verschijnende „Brabantsche Stamreeksen in de Kwartierstaat van N. P. Vürtheim."

Zij allen voerden het merkwaardige schaarlieden-wapen, volkomen overeenstemmende met dat van onderstaande familie uit Yzendoorn.

Waar bovendien Tiel en Yzendoorn aan elkander grenzen en waar de Tielenaar Willem Claerboutsz die Haze in 1458 ook te Yzendoorn gegoed was (en dus mogelijk daar ook heeft gewoond), moge hieruit de conclusie worden getrokken, dat beide regenten-geslachten ongetwijfeld stamverwant zijn geweest, alhoewel — en zulks zij hier nogmaals uitdrukkelijk onderstreept — het juridische bewijs voor deze voor de hand liggende veronderstelling vooralsnog *niet* geleverd is. Mocht één der lezers in deze aangelegenheid eenigerlei vingerwijzing kunnen geven, dan zal deze dankbaar worden aanvaard.

Reeds in 1532 komt een Jan die Haes Gysberts als richter te Yzendoorn voor. De bewezen stamreeks vangt echter pas aan met den omstr. 1580 geb. Jan de Haas, die minstens 2 zonen had, t.w. den na te noemen Adriaan of Arie (II) en (den waarschijnlijk ouderen) Willem, president-schepen (1674, '75, en '87) en plaatsvervangend richter der Hooge Heerlijkheid Yzendoorn, die in enkelen acten vermeld wordt als Willem de Haas Jansz. *de jonge*.

De naam, welke achtereenvolgens en afwisselend in zeer vele variaties (a.d.z. die Haes, die Hase, die Haeze, die Haze, de Hase, de Haes, enz.) werd aangetroffen, wordt in het voorliggende artikel duidelijkheidshalve steeds in den huidigen vorm „de Haas" geschreven.

STAMREEKS.

I. JAN DE HAAS, geb. omstr. 1580, tr. N.N.

II. ADRIAAN JANSZ DE HAAS, geb. omstr. 1615, schepen en burgemeester van Yzendoorn, overl. vóór 20 Aug. 1678, tr. (als wedr. v. Ietge van den Bergh) 2e Lienden 21 Juli 1644 Eefken Dercks, j.d. v. Lienden.

III. PETER ADRIAANSZ DE HAAS, geb. omstr. 1645, schepen van Yzendoorn (1674, 1678, 1680, 1692), vertrok 1684 tijdelijk naar Lienden, overl. tusschen 24 Jan. 1699 en 1708, tr. (vermoed. te Lienden) Grietje Hendriksd van Lienden, overl. tusschen 24 Febr. 1684 en 28 Sept. 1688, dr. v. Hendrik Jelisz van Lienden en N.N. (Hij hertr. Elisabeth van den Bergh).

IV. BART DE HAAS, ged. Yzendoorn 24 Febr. 1684, eigenaar (door huw.) van en wonende op het goed „Latenstein" onder Echteld, overl. Echteld vóór 1751, tr. Echteld omstr. 1724 Cornelia van Kessel, ged. Echteld 15 April 1693, woont als wede. op Tekken-

burg en later te Yzendoorn, overl. Yzendoorn tusschen 1771 en 6 Febr. 1786, dr. v. Rutger Cornelisz van Kessel en Grietje Ariensd van Krijtsnaght (van Cruicenach).

V. RUTGER DE HAAS VAN LATENSTEIN, ged. Echteld 9 Jan. 1729, landeigenaar en bezitter van het goed „Latenstein", woonde te Zandwijk, begr. Tiel 29 Maart 1797, ondertr. Echteld 26 Jan. 1759, tr. Tiel 14 Febr. d.o.v. Johanna van Haselendonk, geb. Zandwijk, begr. Tiel 3 Jan. 1795, dr. v. Bartel van Hase(le)ndonk en Grietje Jansen.

VI. BART DE HAAS, geb. Zandwijk, ged. Echteld 27 Juni 1762, landeigenaar (bezitter van het goed „Latenstein"?), overl. Tiel 9 Dec. 1842, tr. (als wedr. v. 1e Petronella van Westreenen en 2e Willemina (Willemyntje) Augustinus) 3e Tiel 14 Febr. 1805 Margrieta Angenies van Krieken, ged. Tiel 12 Sept. 1773, overl. ald. 1 April 1810 en begr. ald. 6 April d.o.v., dr. v. Willem van Krieken en Margrieta Angenies Weynands.

VII. MARGARETHA WILHELMINA DE HAAS, geb. Tiel 4 Maart 1807, overl. Rotterdam 2 Juni 1852, tr. Tiel 6 Juni 1833 Johannes Gerardus Hendrik Nieuwkamp, geb. Rotterdam 12 Maart 1806, suikerraffinadeur ald., overl. Delfshaven 19 Juni 1866, zn. v. Johan Adolf Nieuwkamp en Johanna Adriana van den Berg.

VIII. JOHANNA ADOLPHINA NIEUWKAMP, geb. Tiel 29 Aug. 1844, overl. 's-Gravenhage 29 Nov. 1927, tr. Rotterdam 6 Dec. 1865 Julius Johannes Vürtheim, geb. Utrecht 11 Nov. 1842, lid d. fa. J. Vürtheim & Zoon Ao. 1827 (1867-1912), ged.-commissaris N.V. Koninklijke Nederlandsche Drukkerij v.h. J. Vürtheim & Zoon te Rotterdam (sedert 1912), ged.-commissaris Schiedamsche Tramweg-Maatschappij, lid v. d. Gemeenteraad van Schiedam (1901-1903), ridder i.d. Orde van Oranje-Nassau, commandeur i.d. Orde van den Leeuw en de Zon van Perzië, overl. Berkel (N.Br.) 18 Febr. 1932, zn. v. Joseph Vürtheim en Elise Johanna Vos.

IX. JOHANNES GERARDUS HENDRIK VüRTHEIM, geb. Rotterdam 6 April 1873, lid d. fa. J. Vürtheim & Zoon Ao. 1827 (1895-1912), directeur N.V. Koninklijke Nederlandsche Drukkerij v.h. J. Vürtheim & Zoon te Rotterdam (sedert 1912), tr. Rotterdam 21 Nov. 1895 Helena Jacoba Lehmann, geb. Rotterdam

2 Sept. 1864, dr. v. Johan Sebastiaan Jakob Lehmann en Helena Pietronella Ouwehand.

X. JULIUS JOHANNES VüRTHEIM, geb. Rotterdam 15 Sept. 1896, directeur N.V. Koninklijke Nederlandsche Drukkerij v.h. J. Vürtheim & Zoon te Rotterdam, res. 1e Luitenant d. Grenadiers, tr. 's-Gravenhage 18 Dec. 1928 Antonetta Gijsberta Helena Daamen, geb. Tilburg 3 Sept. 1902, dr. v. Dr. Bernardus Adrianus Cornelis Daamen en Gijsberta Maria Cornelia Josepha van der Hagen. (Dit huw. ontbonden verklaard bij vonnis v.d. Arr. Rechtbank te 's-Gravenhage 4 Nov. 1930; hij hertr. Bertha Marie Dorothée Leclercq).

XI. NICOLAAS PETER VüRTHEIM, geb. 's-Gravenhage 7 Nov. 1929.

Het geslacht van Diest.

In den toren van de oude Ned. Herv. Kerk te Charlois is een gevelsteen gemetseld, met een opschrift, waaruit blijkt, dat François van Diest in 1660 den eersten steen van die kerk heeft gelegd, en toen Schout was: Edmond van Diest.

Hoe was de familieverhouding tusschen genoemde Edmond en François, soms vader en zoon? En, wat is van hen bekend?

Uit een, tijdelijk, onder mij berustende geslachtslijst van de familie van Diest blijkt, dat dit geslacht van 1563 zou dagteekenen. Tot 1667 vind ik geen aanteekeningen. Toen stierf Joris van Diest, die in 1643 gehuwd was met Cornelia van Sevenhuysen. Zij hebben twaalf kinderen gehad, o.a. François, die in 1644 werd geboren en in datzelfde jaar stierf, François in 1648 en François in 1652 geboren, Edmond, die van 1654 tot 1733 heeft geleefd. Deze is in 1691 gehuwd met Sibilla de Hond. Een hunner acht kinderen was weer een Edmond, die van 1705-1763 heeft geleefd, en in 1734 huwde met Hester Wins. Uit dit huwelijk met tien kinderen, werd o.a. in 1738 geboren een zoon Edmond, die reeds in 1739 is overleden.

Mr. M. C. NIJLAND.

Tabakspot.

In mijn bezit is een tabakspot, die vroeger in een tabakswinkel heeft gestaan. Hij is van roomkleurig aardewerk

met sepia-teekening, heeft het merk: P.G. Uit de initialen op een baal tabak: N.H.M., en uit de kleeding van een op den pot voorkomend persoon maak ik op, dat hij na 1824, den tijd van de oprichting van de Nederlandsche Handelsmaatschappij, omstreeks 1830, is gemaakt, allicht in Engeland.

Wie kan mij inlichten?

Mr. M. C. NIJLAND.

Onder de Studeerlamp.

HISTORIA, maandschrift voor Geschiedenis.
1e Jaargang, No. 1.
Uitg. van Kemink N.V., over den Dom, Utrecht.
onder redactie van mr. E. van Beusekom.

Een nieuw tijdschrift op historisch gebied; keurig verzorgd met illustraties. Is er behoefte aan in onzen materialistischen tijd, waarin de historie — niet zooals vroeger — iederen dag gemaakt worden? De „historia" zal 't leeren.

In ieder geval waarborgt de staf van medewerkers, onder wie zeer deskundige, een serieus werk, en de „populaire vorm", zooals de redactie het uitdrukt, zal ongetwijfeld ook wel succes hebben.

Het eerste nummer bevat: onze lamme koning of de vlucht uit het tuinpoortje, door J. E. van der Pot, de overbrenging van het stoffelijk overschot van Prins Willem George Frederik van Nassau, door Mr. E. van Beusekom, de laatste Dauphin van Frankrijk, door P. d. Leeuw, Nederlandsche Kasteelen door Jhr. Dr. W. A. Beelaerts van Blokland, de familie Battenberg, door Mr. H. J. A. van Son, Les deux incorruptibles, door Mr. Dr. W.J. C.A. Nijgh en Het laatste beleg van Haarlem, door Dr. B. D.E. Kraft.

Ongetwijfeld alle lezenswaardige bijdragen — al wordt er niet zoo heel veel nieuws in verteld — maar dat is ook niet noodig. De hoofdzaak is, dat de historie tot het volk doordringt — en te dien opzichte heeft de uitgave doel.

De familie Swanepoel in Zuid-Afrika en Suriname. 1)

Na de bestuursaanvaarding van Cornelis van Aerssen van Sommelsdyck als gouverneur van Suriname hebben zich vele Franschen in die kolonie gevestigd. Onder hen behoorden ook een aantal aanhangers van de secte der Labadisten, die haar naam draagt naar De Labadie, een Hervormd predikant van Fransche afkomst, geboren in 1610 en in 1674 overleden. De secte heeft niet lang bestaan. Van Aerssen van Sommelsdyck vertrok in 1683 als medeeigenaar naar Suriname. Zijn drie zusters waren ijverige leden dier huisgemeente. Deze zusters van Van Sommelsdyck hadden er twee plantages, een geheeten: „La Providence." De Labadisten waren er heen getrokkens „met het oogmerk daar een beter leven te leiden tot bevordering der zaligheid en liefde van malkanderen in gemeenschap van goederen." Zij kwamen er in 1684 aan.

Het is de Labadisten daar slecht gegaan. De dood raapte voor en na de kolonisten weg en het laatst verneemt men van de plantage in 1719, toen zij verkocht werd.

Uit een manuscript in de Koloniale Boekerij te Paramaribo (Suriname) hebben wij een relaas gelezen van een reis, die eenige kolonisten van „La Providence" naar de Boven-Cottica en Courmotibo hebben ondernomen. Bij dat reisverhaal is een kaart, waarvan wij een goed duidelijk afschrift hebben laten maken, daar de oorspronkelijke dreigde onleesbaar te worden 2). De reis is 20 Mei 1686 begonnen en eindigde 12 Juni. Dien dag — lezen wij — kwamen zij toen „tot wat beneden Pieter Jaspers plantage, daer wy moeten blyven middaghmaelden, en fr. Robyn, fr. Herman en ick met een neger en kleyne Pito in de cano traden, en met groote moeyte tegen het stroom oppadelden na onse plantage, daer wy omtrent ten vyf uuren des avents geluckighlyck aenquamen. Nauwlycks hadden wy aen land de voet geset, of wy hoorden dat de Heere syn huys wat bysonderlyck besocht had. Wy waren verblyd en brachten blyde tydinge, brieven medebrengende van die ons soo lief en weert syn, maer dat wierd wat getempert wat de Heere onder ons gedaen had onder ons weghwesen en noch deed gelyck het ook de anderen in haer droefheyt wat troostede. Hy hebbende in syn oneindige barmhartig-

1) Zie mijn artikel: Banden tusschen Zuid-Afrika en Suriname in vroeger eeuwen. W. J. Gids, October 1931, Nr. 6.

2) Deze kaart is afgedrukt: bij een artikel van prof. dr. L. Knappers. De Labadisten in Suriname W. J. Gids, Sept.-Oct. 1926, No. 5 en 6.

heyt tot hem genomen onsen seer lieven en weerden broeder Jan Swanepoel enz."

Deze naam bracht ons er toe dit vorenstaande mede te deelen, aangezien de familie Swanepoel in Z. A. een sedert 1699 gevestigde familie is.

Immers de eerste Swanepoel die in Zuid-Afrika vermeld wordt (zie de afkomst der Boeren van dr. H. T. Colenbrander, 1902) is Pieter, uit Nederland afkomstig die 1 Mei 1712 in de Kaap met Maria Sifla Sax huwde afkomstig uit Gustum(?) bij wie hij 6 kinderen had. Dit is de eerste verbinding van Nederlandsch-Duitsche nationaliteiten. Deze Pieter is de stamvader van het Zuidafrikaansche geslacht Swanepoel.

Nog komen in voornoemde geslachtslijst drie Swanepoels voor, alle vrouwen: Maria Sibella van de Kaap, die in 1763 met Theodorus de Kooker uit Nederland huwde, Maria Elisabeth Swanepoel uit de Kaap, die 2 Januari 1764 met Jan Roussel uit Haarlem in Nederland huwde, en Martha Elisabeth Swanepoel uit de Kaap, die 6 December 1778 met Philip Daniel Ricker van Bendorf (Duitschland) in den echt trad.

Zoo hebben dus Suriname en Zuid-Afrika in de 18de eeuw kolonisten van dezelfde familie gehad, in Suriname sterven zij uit, in Zuid-Afrika nemen zij een plaats van beteekenis als landbouwers, mannen van kunst en wetenschap en in de politiek in.

FRED. OUDSCHANS, DENTZ.

Stamreeks rechte lijn van een takje der familie Van Akerlaken.

I. JAN FOPPESZ. VAN AECKERLAECKEN, begraven Dordrecht (Gr. kerk) in Dec. 1596, tr. 14 Juni 1567 MARIA VAN ALTEREN, begraven Dordrecht (Gr. kerk) in Maart 1597.

II. Mr. BARTHOUT VAN AECKERLAECKEN, geb. Dordrecht, schout a.i. te Dordrecht in 1599 nà den dood van Adriaen van Bleyenburg tot de benoeming van Hugo Muys van Holy, promoveert Groningen 10 Juli 1615, advocaat te Zevenbergen, raad van graaf Lodewijk van Egmond, † Dordrecht in 1646; tr. Schoonhoven (ondertr. Dordrecht 5 Juni) 19 Juni

1594 1) ELISABETH VAN GHESEL, geb. Dordrecht 12 Maart 1585, † Dordrecht in Maart 1619, dr. van Simon en Johanna Elisabeth Franken.

III. ADRIAEN VAN AECKERLAECKEN, ged. Dordrecht 20 Maart 1596 2), koopman, tr. Amsterdam 1 Maart 1633, MARIA QUINJET (Coingiet).

IV. CHRISTOFFEL VAN AKERLAKEN, geb. 1637, koopman, begraven Amsterdam (Oude kerk 3 Nov. 1678 1), tr. (ondertr. Amsterdam 27 April 1667 2) ANNA VOORDY.

---

1) Dordrecht, Huw. Proclam. boek Ned. Herv. Gem — Den 5 Juny 1594 Barthout Jansz. van Akerlake, Lisbeth Simonsdr. van Gesel beyde van Dordrecht, (derzyde) Bescheet gegeven om tot Schoonhoven te trouwen 18 Juni 1594

2) Dordrecht, Doopb. Ned. Herv. Gem., 1596 Maart, par. Barthout van Aeckerlaeck en (de) Lysbeth Simonsd. van Geesel. t k. Adriaen Test. Jan Foppesz. van Aeckerlaeck. Simon Cornelisz. van Geesel, Geertruyt Dierickd. den 20 Marty.

Amsterdam, Huw.reg. 1633, den 11n February. 3)
Compareerden als vooren Adriaen van Akerlaeken van dort out 36 jaeren des vaeders consent inne te brengen, woonen op de Heerengracht ende Marija Coingiet van Amsterdam, out 27 jaeren geen ouders hebben(de), geasst. met Catharina Coingiet ende Susanna van Horen haer nichten, woon. op de Keysersgracht. Versoeckende hare drye Sondaegse uytroepingen, etc. (w.g. Adriaen van Akerlaecken, Maria Quinget. (In margine staat:) t consent van de vaeder is goet innegebracht ende was geteeckt. Burmans.

Amsterdam. Trouwreg. Nieuwe kerk, 1633 den Eersten meert 4) van d. Triglandus. Adriaen van Akerlaten (sic) Maria Congjet.

Amsterdam, Begraafreg. Oudekerk. Laus deo Ao. 1678, November 3 Christoffel van Aekerlaken, comtt. van de Heeregraft 16. 1

Amsterdam, Kerk. Huw. Inteekening, den 27 April 1667, compareerden alsvoren Christoffel van Aackerlacken out 30 jaaren coopman geast. met syn moeder Maria Quinuet, woont op de Lelygraft en Anna Voordy, out 25 jaaren van Geertruydenbergh en ald. won. geass. met haer broeder Harman Voordy. Versoeckende enz. (get.) Christoffel van Akerlaecken, Anna Voordy. 2)

V. Mr. JOAN VAN AKERLAKEN, ged. Amsterdam (Westerkerk) 27 Maart 1672 3), schepen te Hoorn 1691, raad 1692, burgemeester 1696, 1700, 1701, 1705, 1707, weesmeester 1706, 1709, 1711, 1712, substit.-secretaris ter Admiraliteit Noorderkwartier 1690, secr. id. id. 1711, ontvanger der convoyen en licenten, gedep. ter Staten-Vergadering 1701-1707; tr. Hoorn 28 April 1693 4) PETRONELLA MERENS.

VI. Mr. CORNELIS CHRISTOFFEL VAN AKERLAKEN, ged. Hoorn, 29 Jan. 1694, promoveert Utrecht 1713, schepen te Hoorn 1714, gecomm. raad 1732, 1733, 1736, 1737, 1740, 1741, 1744, 1745, 1748, 1749, 1756, 1757, 1760, 1766 en 1767, burgemeester 1721, 1725, 1728, 1730, 1734, 1738, 1739, 1742, 1743, 1746, 1747, 1751, 1755, 1759, 1762, 1763, 1765, 1768 en 1769; tr. Hoorn 15 Oct. 1719 5) MARGARETHA AVENHORN.

VII. Mr. PIETER VAN AKERLAKEN, ged. Hoorn 29 Nov. 1722 1), schepen te Hoorn 1744 en 1746, heemraad van de Schermeer 1772-1785; tr. Hoorn 10 Mei 1750 2) PETRONELLA BREGITTA VAN FOREEST.
Uit dit huwelijk o.a.:

Amsterdam. Doopreg. Westerkerk, 1672 den 27 Maerti 3) do. Barnardus Hoomoet. Christoffel van Akerlaecken — Joan — Anna Voordy — Joan Voordy — Adriana Voordy.

Hoorn, Trouwboek Noorder- en Oosterkerk. Den 11 April 1693. 4) Joan van Akerlaken J. M. wonende in de Kerckstraat ende Petronella Merens, J. D. van Hoorn, wonende op het Oost.
(In margine:) Getrout den 28 April van Do. Costerus.

Hoorn, Doopb. Herv. Gem. den 29 Jan. 1694 5) Cornelis Christoffel Joan van Akerlaken ende moeder Petronella Merens. Getuygen de Heer Cornelis de Groot en Anna Voordy.

Hoorn. Trouwboek Noorder- en Oosterkerk, den 30 Sept. 1795 5) Getrout den 15 Octob. 1719 van Ds. Wallendal, Mr. Cornelis Christoffel van Akerlaken ende Margaretha Avenhorn.

Doopb. Ned. Herv. kerk Hoorn, den 29 Nov. 1722 1) Cornelis Pieter V., Christoffel van Akerlaken ende moeder Margareta Avenhorn, getuig(en) Vrouw Hillegonda Coningh en Cornelis Avenhorn.

VIII. CORNELIS CHRISTOFFEL VAN AKERLAKEN, ged. Hoorn 8 Aug. 1752 3), burgemeester van Hoorn 1789, 1790, 1792; tr. (ondertr. Hoorn 6 Nov.) 1785 ELISABETH STOEL. 4)

IX. JAN VAN AKERLAKEN, ged. Hoorn 17 Mei 1799 5) ontvanger der directe belastingen te Berkhout 5 Mrt 1835-31 Mei 1852; tr. Hoorn 6 Nov. 1823 ANNA MARIA JOHANNA BOHLAND.

X. GERARDUS CORNELIS CHRISTOFFEL VAN AKERLAKEN, geb. Hoorn 16 Dec. 1824, tr. Leeuwarden 7 Juli 1850 WILHELMINA WITZ, dr. van Hendrik en Agatha Hesseling.

Hoorn, Trouwboek Noorder- en Oosterkerk Hoorn, den 25 April 1750 2), den Heer en Mr. Pieter van Akerlaken en de Jonkvrouw Petronella Bregitta van Foreest. (In margine staat:) Getrout den 10 May 1750 van ds. de Feyfer.

Doopb. Ned. Herv. Kerk Hoorn, den 8 Aug. 1752 3) Cornelis Christoffel, Mr. Pieter van Akerlaken, de moeder Vrouwe Petronella Bregitta van Foreest.

Hoorn, Trouwb. Noorder- en Oosterkerk, den 20 Oct. 1785 De Heer Christoffel van Akerlaken Pietersz., en mejuffrouwr Elisabeth Stoel. (In margine:) attestatie gegeven den 6 November 1785. 4)

Doopb. Herv. Gem. Hoorn, dena 17 May 1799 Jan 5). Cornelis Christoffel van Akerlaken Pietersz. de moeder Elizabeth Stoel, dit kind geb. 14 Mey 1799 op 't Noord.

Uit de trouwacte i.d. Hoorn 6 Nov. 1823 blijkt, dat de bruid is geboren te Lubeck, oud 24 j. wonende te Hoorn, dr. van Pieter Bohland, Deensch officier wonende te Hamburg en van Maria Elisabeth Schröder overleden.

Uit de geboorte-acte i.d. Hoorn 16 Dec. 1824 blijkt, dat de VADER Jan van Akerlaken alstoen Schout van Berkhout was; bij zijn huwelijk wordt geen gebroep vermeld. Door zijne echtgenoote W. van Akerlaken geb. Witz, werd indertijd eene brochure uitgegeven, getiteld: „LEVENSRAMPEN OF DE VERNIETIGING DER OUDSTE TAK DER FAMILIE VAN AKERLAKEN" en o.a. ook besproken in „DE WAPENHERAUT" 1909 en 1916 door M. G. Wildeman, welk tijdschrift met 1 Jan. 1921 is opgeheven.

XI. WILLEM VAN AKERLAKEN, geb. Amsterdam 4 Juli 1861 (in deze geboorte-acte wordt de vader van beroep kolenweger genoemd) tr. Assen 24 Nov. 1892 toenmaals sergeant der Infanterie) FREDERIKA DE VRIES, geboren Smilde en wonende te Assen, dr. van Pier en Alberdina Mastenbroek.

XII. PIETER ALBERTUS VAN AKERLAKEN, geb. Naarden 19 Aug. 1893, eervol ontslagen 1e luit. der Infanterie (1932); tr. Graz (in de Evangelische Heilandskirche) 27 Jan. 1923 PAULA LUDOVIKA JOHANNA PUM., geb. Graz, 20 Juni 1901, dr. van Dr. Gustav Samuel Pum, dr. phil et chem., hoofdinspecteur levensmiddelen-onderzoek in Oostenrijk en Ludovika Maria Josefa Kaufmann.

XIII. WILLEM GUSTAAF FREDERIK LODEWIJK VAN AKERLAKEN, geb. Delft 1 Mei 1924.

Medegedeeld door M. G. W.

Oude grafzerken in de Ned. Hervormde Kerk te Ouddorp bij Alkmaar.

Mijn vermoeden, dat zich onder den planken-vloer in de Ned. Hervormde kerk te Oudorp (Nd. Holland) oude grafzerken zouden bevinden [1], blijkt gegrond te zijn geweest.

Eenigen tijd geleden heb ik daarnaar ter plaatse een onderzoek kunnen instellen met de toestemming van de heeren kerkvoogden en toen bleek n.l., dat onder den geheelen kerkvloer van planken een steenen bevloering aanwezig is, die eensdeels bestaat uit vierkante tegels en andersdeels uit grootere grafsteenen. De staat van onderhoud dier steenen vloer laat hier en daar wel wat te wenschen over, en dit zal dan ook wel de reden zijn geweest, die bij de herstelling van het gebouw in 1858 kerkvoogden ertoe leidde om de planken dekking over het steenen plavleisel aan te brengen.

Tengevolge van een tijdelijke verwijdering van een achttal grenen deelen was ik in staat de kerkvloer in de directe

---

1) Mr P. C. Bloys van Treslong Prins en Mr. J. Belonje „Genealogische- en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Noord-Holland" IV (Utrecht, 1930), bl. 276.

omgeving van de preekstoel (dus aan de Oostzijde) te bezichtigen. Behalve een aantal tegels in blanco noteerde ik de volgende, tot dusverre nog niet beschreven grafzerken:

1.) In een medaillon een troffel — (tegel).

2.) — — — — t hier — — — / Willem Piet(ersz) /Haeren Man — — — /In den Heere — — — /Ano. 16— (tegel).

3.) [P]ieter willemsz— — — /rust de 18 Januwari — — /ia.: 1616.

4.) [Hier Leyt] Begraven /Meynders Dr. Is [Gerust] Den 12 Ivny/ 1634 — (tegel).

5.) In een dubbel medaillon een merk (L. — (tegel.).

6.) E/Noo — (tegel.).

7.) I. H. C. — (tegel.).

8.) H:L:B:G: /Claas: Sijbitsz Speel/der. In Sijn Leven Schout./ van Oudtdorp en Oterleeq /Is Gerust Den /24 Septemb. 1727./ En.e Desselfs/ Huys Vr. Lijsbit /Pieters: Sterft: Den /13 Junij Anno: 1724. — In een medaillon een gekroonde harpist, op een grond. Lager. Gedenckt te Sterven — No. 84.

9.) N1JO5 /Hier Rust/ Dom. Saskervs Cornelii /Obiit 10 Januarii 1685 /Bedienaar Des Goddelijk Woorts Tot Outdorp /En Oterleek = /En Zijn Zoon/ Dom. Theodorvs Saskervs /Obiit 6 December 1688 /Bedienaar Der Zelver/ Gemeenten.

Deze laatste is een goed gehakte, uitnemend geconserveerde zerk.

Betreffende de familierelaties van deze predikanten vond ik nog het navolgende.

Ds. Saskerus Cornelii werd als proponent in 1660 te Oudorp en Oterleek beroepen. Zijn zoon Ds. Theodorus Saskerus, ter zelfder standplaats eveneens als proponent beroepen in 1686, trouwde Maria van Doornenburg, die te Alkmaar testeerde 23 October 1687 voor den notaris C. v.d. Meer. Een zoon van dit echtpaar was Mr. Theodorus Saskerus, advocaat te Alkmaar, in de Langestraat, Noordzijde, waar hij overleed 13 Juli 1762; regent van het weeshuis [1]), Thesaurier (1723-'27) schepen, vroedschap (1719) en verschillende malen burgemeester van Alkmaar, leenman van de Hooge Vierschaar van de Nieuwburg, dijkgraaf van Geestmerambacht en dijkgraaf van den Hondsbossche en

---

1) Als zoodanig op een regentenstuk van 1717; vgl. „Beschrijving der schilderijen, enz." door C. P. Bruinvis, Alkmaar 1870. bl. 19.

Duinen tot Petten en Gecommitteerde Raad in het Statencollege in het Noorderkwartier te Hoorn. Hij testeerde te Alkmaar 2 October 1747 voor notaris A. v. d. Burgh.

Mr. Saskerus huwde met Levina Catharina du Lavay, dochter van Adriaan Govertsz. en van Levina van der Lijn, die kinderloos overleed 26 Juni 1737 na 7 Aug. 1722 getesteerd te hebben voor notaris D. Sevenhuysen te Alkmaar.

Uit Mr. Saskerus' testament en uit een acte 8-9 Dec. 1762 voor notaris A. v. d. Burgh verleden, blijkt voorts nog, dat zijn voormelde grootvader twee zusters had, n.l. Catharina en Guurtje Cornelis Saskerus, waarvan laatstgenoemde 21 Juni 1709 testament had gemaakt voor notaris G. Warmenhuizen te Oudkarspel en 16 Mei 1717 was overleden. Catharina Saskerus had bij Pieter Meijertsz. een dochter Maria nagelaten, die gehuwd was met Jan Cornelisz. Vader en twee dochters had, met name 1. Maartje Vader, gehuwd met Adriaan Grootsand te Nieuwe Niedorp en 2. Neeltje Vader, weduwe van Jan Sevenhuizen, woonachtig onder de jurisdictie van Alkmaar.

Bij dat testament bedacht hij voorts de kinderen van Josina la Quaad, weduwe burgemeester Buxenstiens te Franeker en Vrouwe Cornelia Maria Quaad, weduwe van Mr. Willem Bijll. 2)

ALKMAAR, Maart 1935. Mr. J. BELONJE.

---

2) Vgl. „Gedenkwaardigheden" N.-Holland, I. t.a.p. bl. 73 sub. 42. Zij was een dochter uit het tweede huwelijk van bovengenoemde Levina van der Lijn (met den manhaften heer Samuel Quaad, quartiermeester, later capitein-luitenant eener compagnie paarden, te Alkmaar in garnizoen.)

De betrouwbaarheid der Duitsche Adelsboekjes?

(Vgl. o.a. Maandblad Nederlandsche Leeuw, XLIX, 57).

Reeds werd in NEDERLAND'S PATRICIAAT 1913, bij het artikel gewijd aan het geslacht VON RÖMER in eene noot gewezen op de allerzonderlijkste opvattingen van het HEROLDSAMT, doch ook de redactie der GENEALOGISCHE TASCHENBüCHER bleef doof voor het door mij reeds in genoemd MAANDBLAD XXVII op authentieke gegevens berustende medegedeelde betreffende de familie VON DAEHNE, terwijl de vervalschte genealogie VAN

STOCKUM eerst na eene langdurige en scherpe correspondentie van het Bestuur van NEDERLAND'S ADELSBOEK met die der TASCHENBüCHER en meerdere genealogen uit het aan den URADEL gewijde boekje eindelijk voor goed verdween.

Voor den waren Adel schiep de bevoegdheid tot *adoptie*, in den nà-oorlogstijd tot een zwendel uitgegroeid, hoogst ongewenschte toestanden. *Legitimatie* scheen door de overheid niet meer te worden gevorderd, hetgeen den redacteur der „LITERARISCHE RUNDSCHAU FüR DEN FAMILIENFORSCHER" in het nummer van 15 Mei 1930 de verzuchting deed slaken: „verlangt denn zum Donnerwetter die Berliner Polizei bei Neumeldung überhaupt keine Legitimation?", en dit naar aanleiding van een onderzoek, dat aan 't licht bracht, dat de veel besproken ERICH MARIA REMARQUE, eigenlijk ERICH PAUL REMARK heet, den 22 Juni 1898 te Osnabrück geboren is als zoon van een boekbinder, zijn literaire loopbaan aanving als medewerker van de: „ECHO CONTINENTAL", en „SPORT IN BILD", doch als reserve-luitenant bij het Inf. reg. no. 91 en drager van het IJzeren Kruis 1ste kl. (zooals hij zich aanmatigt) blijkens mededeeling van het Rijksarchief te Potsdam, in de acta, stamboeken en ranglijsten NIET voorkomt, en dat uit de registers der Politie te Berlijn-Wilmersdorf blijkt, dat..... ERICH FREIHERR VON BUCHWALD, gen. REMARK?? en zijne echtgenoote Frau FREIHERR VON BUCHWALD, ILSE, geb. ZAMBONA, gesch. WINKELHOFF in 1926-1929 in de Wittelsbacherstrasse 5, gewoond hebben.

Hunne visite-kaartjes prijken met de 7 parelige kroon!!

De „Freiherr" WAUBERT DE PUISEAU schijnt nog steeds NIET wegens *titel-usurpatie* te zijn vervolgd, hoewel ik de bevoegde autoriteit op het geval wees. Kort nà mijne publicatie in MAANDBLAD NED. LEEUW, ontving ik uit Amerika een schrijven van een neef van den LAATSTEN Jhr. WAUBERT DE PUISEAU, die meende de eenige te zijn, die precies wist hoe de vork in de steel zit, en die op zijn jaarlijksche bezoeken aan zijn oom te Wiesbaden, Frau Freitag en haar zoon eenige malen op bezoek bij de huishoudster in de keuken aantrof, hetgeen mij doet veronderstellen, dat mijn vermoeden, als zoude de „Freiherr" een in overspel verwekt kind zijn, vasteren vorm aanneemt.

Wie meer van het geval wil weten, schrijve aan Daniel H. Middelburg, 1842 Sutterstr., Dorchester Hôtel, San Francisco (Cal.) U.S.A.

V. M. G. W.

Kolfhamers in Geslachtswapens.

Inlichtingen omtrent KOLFHAMERS IN GESLACHTSWAPENS en hun ouderdom zooals die in Nederland en elders gevoerd worden of werden, en de namen der betrokken geslachten, zullen ten zeerste door den ondergeteekende gewaardeerd worden.

Er schijnt in dezen verband te bestaan tusschen den HERDERSSTAF, den KOLFHAMER en den BISSCHOPSSTAF. In heraldiek Fransch heeten alle „Crosse", en schoon Rietstap's „Armorial Général" en de Renesse's „Dictionaire des Figures Héraldiques" den bisschopsstaf doorgaans als „Crosse épiscopale" betitelen, voeren zij deze onderscheidingsbenaming niet consequent door. Dit maakt het ondoenlijk om uit te maken, op grond van genoemde werken, waar men met Kolfhamers, waar met bisschopsstaven te doen heeft. Is het mogelijk dat de eeuwenoude herdersstaf het prototype is geweest van den bisschopsstaf aan den eenen, en van den Kolfhamer aan den anderen kant, en dat het Kolfspel zijn oorsprong vindt in oefeningen en wedstrijden met den herdersstaf?

Kolfhamers worden o.a. aangetroffen in de volgende wapens van Nederlandsche (Noord en Zuid) geslachten: VAN BALVEREN, (Gelderland). BORNECOLVE, (Antwerpen); COLFF, (Holland); (zie ook KOLFF); COLVE, (Gend); DATSELAER, (Gelderl.); GROOT, (Holl.); HAECX, (Antw.); KOLFF en VAN SANTEN-KOLFF (Rotterdam); MAAS, (Zaltbommel, Gelderl.); VAN SCHELLUYNEN (Gorkum) SPRONCKOLF, (Vlaanderen.).

Het verdient de aandacht dat de meeste der Noordnederlandsche Kolfhamer wapens gedragen worden door geslachten in de nabijheid van Gorkum en Zaltbommel waar Holland en Gelderland samen komen, terwijl die in Zuidnederland te Antwerpen en in de omliggende Vlaamsche streken voorkomen.

LOUIS P. DE BOER.

Geslacht van Oyen.

JURRIANUS VAN OYEN woonde omtrent 1780 te Thiel. Zijne vrouw heette. JUDITH DE HEUS. Zij hadden een zoon EVERT. Deze huwde met Cornelia Hak. of Haek, en zij hadden een zoon GERRIT. Leden van dit geslacht en van dezen tak hebben gewoond te Thiel, te Maurik en te Rijswijk in Gelderland. Wie waren Jurriaan's ouders?

Gegevens omtrent lezen tak en het verdere voorgeslacht van Jurriaan zullen ten zeerste gewaardeerd worden.

LOUIS P. DE BOER.

Fragment-Genealogie Schot.

Protestant.

Op de bijdrage van den Heer M. G. Wildeman, in twee voorgaande nummers, kan ik de navolgende aanvulling geven.

In de bijdrage komt sub II nummer 7 voor: REINIER SCHOT, ged. Bergen op Zoom 19 Sept. 1773. Deze REINIER SCHOT, beurtschipondernemer op Middelburg, te Rotterdam, † Middelburg 15 Januari 1861, tr. 1e. Rotterdam 13 Oct. 1813 ANNA ELIZABETH HUM, geb. Bergen op Zoom in 1774, wier vader mij onbekend is en voor inlichtingen daaromtrent ik mij beleefd aanbevolen houd, en wier moeder heette CATRINA MACGASFIEK, † Rotterdam 27 Oct. 1818, 2e. Schiedam 15 Dec. 1819 JOHANNA HENDRIKA HARTMAN, geb. Schiedam 1787, d. v. JAN HARMEN en ANNA VAN HARMELEN, † Rotterdam 17 Juli 1824, 3e. Middelburg 25 Oct. 1827 MARIA GORODINA VAN HEUVEN, geb. Middelburg 1790, d. v. ADRIAAN WILLEM en ELISABETH ERKELENS, † Middelburg 5 Maart 1865.

Uit het eerste huwelijk:

ANNA HENRIETTA SCHOT, geb. Rotterdam 18 Oct. 1818, † 's-Gravenhage 20 Nov. 1908, tr. Rotterdam 22 Sept. 1840 MAARTEN BAX, geb. Zevenbergen 3 Mei 1808, notaris te Bergen op Zoom 1837-1879, † 's-Gravenhage 3 Dec. 1883, z. v. GERRIT, landeigenaar te Zevenbergen, en ELISABETH BIERT.

's-GRAVENHAGE.

Ir. M. R. IDEMA GREIDANUS.

Van Riemsdijk.

In genealogiën van dit zeer oude Geldersche geslacht kan men lezen, dat de beteekenis van den naam, die in de oudste generaties wel als REEMTSDICK, REMMETSDICK geschreven wordt aangetroffen, niet bekend is. Er wordt wel gegist, dat hij van een ouden mansvoornaam zou zijn afgeleid. Blijkens Navorscher 1890 blz. 143 nu, is in de Deventersche Cameraarsrekeningen sprake van: een gat stoppen aan een REEMPTE, van een opgevischt REEMTTE, dat van „den Weerde" gedreven was, van palen, die uit het water getrokken en afkomstig waren van een gebroken REEMTE, enz. REEMT of REEMPT was dus een houten beschoeiing aan den waterkant, in casu den dijk. Kan degeen, die gevestigd was dicht bij een dergelijke versterkte plaats in den dijk, zich daarnaar nu niet van REEMTSDICK (later v. Riemsdijk) geschreven hebben? M.i. is hiermede de beteekenis van dezen naam voldoende verklaard.

Dit geval, dat een geslacht zijn naam ontleende aan een aanduiding van een bepaalde plaats aan een dijk, staat niet op zich zelf. Zeker geslacht VAN SCHAARDIJK leefde eveneens in het Geldersche. Een SCHAARDIJK nu, is een dijk, die geen of slechts zeer weinig uiterwaarden als voorland heeft. Ik las eens in een oud leenregister — ik meen van Culemborg — van een beleening van een zeker stuk lands SCHAERDIJKS gelegen.

„Beukenburg", Groenekan, Juli 1934.

MARTEN DAMSTRA.

Zegels en Zinnebeelden van Nederduitsche Hervormde Kerken in Duitschland. (Meest 17e eeuwsch.)

(Uittreksel uit de algemeene lijst van Zegels en Zinnebeelden van Nederd. Herv. Kerken, in Kist's Archief: I. 441-499; 503-6.; II. 135-144; 478-84. III. 293-313. IV. 410-3.)

AKEN; ALTENAU; ALTENWIED; ALTONA; ANHALT; AURIK.

BENTHEM; BISLICH; (bij Cleef); BOCKUM (bij Frankfort); BODELSWIN BOENEN (bij Cleef); BOETSELAER; BEYREUTH; BERGHOLTZ (bij Locknitz in de Ucker-

marck); BERLIN; BORKEN; BORKUM; BORSTEL (bij Osnabruck); BREMEN; BRESLAU; BRIEG (in Silezie); BRUNEN (bij Wesel); BUDERICH (bij Wesel); BUNDA (Oost-Friesland); BURSCHEID (bij Aken.)

CAMEN (Graafschap Marck); CALCAR; CAPELLE (Graafschap Meurs); CASSEL; CLEEF; CREFELD; CRANENBURG.

DALEN (in 't Gr. Marck); DANTZIG; DITZUM (bij Osnabruck); DILLENBURG; DINCLAGEN (bij Cleef); DRECHEN (Gr. Marck); DUISBURG (a.d. Rhijn); DUNE (in 't Bergsche); DUSSELDORP; DUREN (in Gulick).

ELBERFELD; EMDEN; EMMERICK; ERGSTE (in Marck); ERLANGEN (in Beijeren); ESSEN; ESWEILER; EUPEN (bij Aken).

FRANCKENDAEL; FRANCKFORT a.M.; FRANCKFORT a.O.; FREDERICKSTADT (in Holsteyn); FRIEDRICH-GRAETZ (bij Oppeln); FRIEDRICHS-TABOR.

GEMARCKE (Barmen in 't Bergsche); GEMEN (Westfalen); GEMUND (Gr. Meurs); GILDEHAUS (Gr. Benthem); GLOGAU (in Silezie); GLUCKSTADT (in Holsteyn); GOCH; GROOTHUSEN (Oost-Friesland); GU-; LICK; GROL; GRONAU.

HAMM; HANAU; HAMBURG; HAMMWINCKEIN (in "t Cleefsche); HEINSBERG (in Gulick); HERDESKE (in Marck); HILDEN; HILLEGONDSBERG; HOLTEN (in 't Cleefsche); HORDEN (Westfalen; HUETH (in "t Cleefsche); HULSCHEID (Gr. Marck); HUNSHOVEN (bij Aken); HUSSENETZ (bij Strehlen).

IBBENBUREN; ISERLOHN (Gr. Marck); ISSELBURG; ISSUM (bij Wesel).

JEVER; JUCHEN; (in Gulick); JUDTSCHEN (bij Gumbinnen in Lithau).

KARLSRUHE; KEISERSWERT; KEULEN; KONINGSBERG.

LAND (in "t Keur-Hessische); LENGRIG (Gr. Benthem); LESNA POLONORUM (in Boheme); LIMBERGEN (bij Oldendorp); LEER; DE LIER; LINGEN; LOGAU.

MAAGDENBURG; MEENEN; MEURS; MULHEIM a.d. R.; MULHAUSEN.

NEUENRADE; NIEDER-BUDBERG; NIENHUS (Gr. Benthem); NORDHORN (Gr. Benthem); NORDEN (Gr. Benthem).

OBERHOVEN (in 't Nassausche); OESTRICH (Gr. Marck); OLDENDORP; OLDERSUM; (bij Embden); OTSENRADE.

PALTZDORF (bij Cleef); PLUMICKENAU; PRENZLAU (Pruisen a.d. Uker).

RATINGEN (Bergsland); RAVENSTEIN; RECKENBURG; REES a.d. Rhijn; REENEN (Westfalen); REGENSBURG, REICHENBERG (bij Emmerick); RHEIDA (bij Keulen); RHEYD (bij Meurs); RHUHRORT, RHYNBERCK; RINGENBERG (bij Cleef); ROHRBACH; ROBICHEN.

SCHAFHAUSEN; SCHERMBEECK; SCHNEIDEMUHL (Pruisen bij Bromberg); SCHUTDORP (Gr. Benthem); SOEST (Westfalen); SWANENBURG (in Gulick); SWERTE (Gr. Marck); SOLINGEN (in 't Bergsche); STEINFURT; STETTIN; SAUDERLAND (in 't Gr. Marck.)

TECKLENBURG (bij Lingen); THUINEN (bij Lingen).

UDEM (bij Cleef); UNNA (Westfalen); URDENBACH (bij DUSSELDORP); UTTUM.

VAELS; VELDHUYSEN (Gr. Benthem); VERSMOLD (Gr. Benthem); VIERLINGSBEECK; VLUYNEN (Gr. Meurs).

WAALACH (bij Cleef); WALDNIEL (in 't Cleefsche); WEERTH (bij Boekholt); WEENER (Oost-Friesland); WEEZE (bij Cleef); WEHL; WELLINGHOVEN (Gr. Marck); WERSEN; WESEL; WEVELINGHOVEN (bij Gulick); WIBLINGWEERDE (Gr. Meurs); WICKRADTBERG (bij Dusseldorp); WIRDUM (Oost-Friesland); WUBEL (Oost-Friesland); WERDEN.

XANTEN.

ZUYDERHUYSEN (Gr. Benthem).

Kan men mij ook inlichten omtrent de doop-, trouw- en doodsregisters dezer gemeenten? Is er ooit een volledig of gedeeltelijk onderzoek ingesteld naar het bestaan ervan? Zoo ja, is er verslag van gepubliceerd? Indien in handschrift bestaande, worden zij te eener of te onderscheidener plaatse bewaard? Zijn sommige misschien gepubliceerd?

L. P. d. B.

Genealogie van het geslacht „Penninck".

ENSCHEDE:

1350 GERRIT PENNINCK: Dichter van de „Walewijn."
1417 GERRIT PENNINCK: huwt Griet Jacobs.
1499 HENDRICK PENNINCK: Scheidsrechter der Hertogen: Gelre; v.d. Berg; Kleef.

1507 HENDRICK P.: Kanselier van den Hertog van Kleef.
1527 JACOB P.: Stadsraad te Doesburg.
1549 FRERICK P.: Buitengewoon Gezant van den Prins van Oranje.
1560 EVERT P.: Vroedman; Schepen; Archivaris der Stad Arnhem.
1580 LAURENS P..
1572 MACHARIAS P. huwt Agnes Niesten (Archief te Zwolle).
1624 ENGBERT P.: Burgemeester te Enschede: Zonen:
1630-1689 ARNOLD P.: Cornet der Ruiterije van den Prins van Oranje; en:
1654 HIERONIMUS P.: Secretaris van Enschede: Zonen:
HIERONIMUS P.: Secretaris van Enschede: en
1691 HENRICUS P. huwt Gesina Bekker, Zoon:
1761 GERRIT P.: Drost van Saland en Twente, huwt Marie Breton: Zonen:
1792 HENRI CHARLES P.: M. D. en
1795 JAN JACOB P.: M. D..

HENRI CHARLES P. huwt Christina Greve: Zoon:
1817 JEAN JACQUES FRANCOIS P. M. D., huwt Frouke Cardinaal: kinderen:
HENRI CHARLES P. huwt Aleide Cardinaal.
JOANNA:
SUZANNA CHRISTINA:
PHILIPPINA JOSEPHE:
ANNA:
ALIDA huwt Tammo Bakker;
JAMES:
WILLEM PHILIP KAREL.

JAN JACOB P. huwt Catherina Kleijnpenninck: kinderen:

1821 JACOB REINIER KAREL P. huwt M. Maas van Oudeland;
1823 MARIE PHILIPPINE JOSEPHE huwt Dr. van Hamel;
1825 FELIX ROBERT P. huwt Sophie Goldenberg.
1828 HENDRICUS ADRIANUS JACOBUS P. huwt N. P. A. van Hanswijck;
1831 GERRIT AGATHON SAMUEL P.

JACOB REINIER KAREL P.: kinderen:

1847 WILHELMINA;
1848 JEAN JACQUES FRANCOIS P.;
1850 JOHANNES JACOBUS P.;
1851 CATHERINA NICOLINA WILHELMINA;
1853 JOHAN MATHIAS KAREL P.;
1856 MATHILDE MARIE WILLEM P.

Uit: Zeitschrift des Vereines fuer Hambuergsche Ge-Geschichte: Fuenfter Band: Hamburg bei Johann August Meiszer: 1866: Bladz. 32.

DER OBRIST PENNINCK:

CORT OF CONRAEDT PENNINCK: Overste; Ridder; gestorven in 1555; ligt begraven in de St. Jacobi Kerk te Hamburg; Grafschrift: „EPITAPHIUM CLARR. STRENUI ET FORTIS. VIRI CONRADI PENNINCKI, EQUITIS AURATI ET MILITIAE PRAEFECTI."

1532 Hij nam Christiaan van Denemarken gevangen.
1536 Hij was afgezant van Christiaan III van Denemarken.
1546 Hij werd door Koning Henri VIII van Engeland tot Ridder geslagen; ontving gouden sporen en 300 kronen jaargeld.
1547 Hij werd tot Opperbevelhebber der Hamburgsche troepen benoemd.
1554 Hij gaf der Stad 20 Engelotten ten geschenke DUUS PENNINCK EQUES AURATUS.
1226 CONRADUS PENNINCK: Domheer te Hildesheim (Archief van Hanover).
1521 HINRICK PENNINCK te Hamburg.

Uit de: „Oldenburgsche Chronike (Bladz. 353) en weergegeven in de: „Navorscher": 57ste Jaargang: door J. F. van Someren: Rijks-Archivaris Utrecht.

JONCHEER CONRAEDT PHENNINCGK: Commandant te Hamburg; en
CHRISTOFER VAN WARBUIT CINRAEDT PENNINGK: RIDDEREN: JONCHEEREN.

DEVENTER:

16 Kwartieren van Herman Van Pinninck of Penninck:
Vader's zijde:
1. Pinninck.
2. Rheede.
3. Bage.
5. Sticke.
6. Goer.
7. Welij.
8. Mekeren.
N. VAN PINNINCK
sin vrouw: Sticke.

Moeder's zijde:
1. Stegeman.
2. Glaeuw.
3. Quade.
4. Heeck. 5. ———
6. Thie van Eeck.
7. Mouwijck al. Moeks.
8. Huissen.
N. VAN PINNINCK: sin
vrouw: Van Bage-Welij.

HERMAN VAN PINNINCK of PENNINCK: sin vrouw: LUCIA VAN RHEEDEN TOE DEN BRANDLIGHT-VAN BADEN, hebben gekoft toe Deventer dij grote behuisinghe aen den Brink van die van Swaefken; sij heeft het vadershuis voergemelt zeer verbetert en het wapen van Van Pinninck en van Van rheeden buiten en binnen huises, oek Haer Edeluiden portretten aldaer tot memorei gelaten. Hebben gehat veel goet en veele kinderen: ad. 17: waervan 10 tot haere mundige jaren gekomen en d'patrimonieele goederen geteilt.

WAPEN DER VAN PINNINCKS.

Een ieder gehat duisent daelders Hollands van haer landereien als t'seepel rogh 17 st. en t'seepel boekweit 13 st. toe Deventer heeft gegolden; sin dogh agt kinderen allen getruout geweest.

Kinderen van Herman Van Pinninck en Lucia van Rheeden toe den Brandlight-Van Baden.

HENRICK VAN PINNINCK huwt Catherina Stegemans-Glaeuw.

ADRIAAN VAN PINNINCK: tot ridder geslagen door den Keizer, erft den Huize Van Bennenhuider en Wezen des Konings van Hispanien.

MACHARIAS VAN PINNINCK huwt Anna, Maria, Joanna Stegeman? Sneuvelt voor Hammel (beleg v.).

FREDERICK VAN PINNINCK: ongehuwd.

(Een andere Macharias Van Pinninck huwt Joncvrouwe Judith Van Laer Van Laerwolde in het Neder Graafschap van Benthem. Hun wapen is geschilderd op de glazen van het Kleine Penninckshuis op den Penninckshoek op den Brink te Deventer).

BITTERA VAN PINNINCK.

AGNES VAN PINNINCK.

LUCIA VAN PINNINCK.

GERTRUID VAN PINNINCK.

(Het wapen van Herman Van Pinninck is geschilderd op de glazen van het Groote Penninckshuis op den Pennickshoek te Deventer).

MACHARIAS VAN PINNINCK huwt Cunera Rover.

LAURENS VAN PINNINCK huwt Zwene Romme.

Kinderen van Henrick Van Pinninck en Catherina Stegeman.

HERMAN PENNINCK: Jonckheer en Ridder: Heer van den Boscamp; van Coeverden en Den Penninckshoek: stierf op den 1ste Juli 1686, ongehuwd.

JOANNA PENNINCK huwt Otto Van Moennickhausen (zoon Brerett sterft).

LUCIA PENNINCK, ongehuwd.

AGNES MARIA PENNINCK huwt Rudolf, Baron van Hoevell tot Westerflier en Wezenaar.

HERMAN HENDRICK PENNINCK: Heer tot Camphuijzen, huwt Gerarde Ernsten (Huize: Van Heerde): geene kinderen. (Alg. Nederl. Familie-blad).

EVERDINE PENNINCK en Weduwe HARINXMA: zusters van Herman Hendrick Penninck.

(Hendrik Herman Van Hoevell ontvangt Den Boscamp);

Otto Ernst Van Hoevell erft Den Penninckshoek.

MARTIJN PENNINCK VAN BANNICNK huwt Engela van Keppel van Wolbeck.

———— PENNINCK: Heer tot Beverson.

1673 Jonckheer Herman Penninck: ; Magistraat; Vroedman en Schepen der Stad Deventer (Zie: Missive der Stadt Deventer Van Maert 1673).

Henrick Penninck gaf op 10 December 1614 „De Weselhorst" in leen aan Gosewijn Roever (Kerspel van Olst: Buurschap van Duijren). Zie: Algemeen Nederlandsch Familie-Blad: Tweede Jaarlijksche Uitgave.

Het Wapen der Pennincks verschijnt:

a.: Op een zilveren Klepbeker,' in bezit der Gemeente Hasselt, aan den rechterkant: achtergrond van goud met dwarsbalk van blauw, waaromheen drie meerlen: ridderhelm boven (Hoevell: Spijkerb

b.: Boven de groote deur der Doopsgezinde Kerk te Deventer op den Brink: vroeger Penninckshoek: tegenover Wapen van Van Rheeden.
Zie: Eigen Haard: 1892: No.: 1.

c.: op de grafzerk van Baroness Agnes Maria Van Hoevell van Westerflier en Wezenaa geboren Penninck in de St. Libuini Kerk te Deventer.

d.: In Rietstap's: Armorial General: het moderne en oude wapen. (Voor Klepbeker: Zie: „De Navorscher" bij Jacob Anspach: 32ste Jaargang: Bladzijde: 381. Noot van R. J. W. F. van Hoevell: Spijkerbosch onder Olst.).

In „De Nederlandsche Leeuw" van 1914, Jaargang 32, verscheen een betoog van den Heer J. D. Jordaan, gericht aan den Heer D. G. van Epen van „Het Nederlandsch Patriciaat", betreffende het Geslacht „Penninck", voorkomende in „De Navorscher" van 1911-1912 en 1913, hetwelk door „Het Nederlandsch Patriciaat" werd overgenomen. Doordien het in bovengenoemde tijdschriften verscheen wil ik net hier nader beschouwen.

De Heer J. zegt dat de Heer J. Penninck eene bloemlezing verzameld heeft van alle Pennin(c)ks en „Von Pinnincks", die hij in verschillende tijdschriften heeft aangetroffen, zonder eenig verband van die leden onderling, hetgeen de Heer J. voor onkunde in genealogische moeilijkheden aanneemt.

Daaruit valt oppervlakkig te lezen dat de Heer J. de c in Penninck voldoende beschouwt om hen van de Penninks af te scheiden als twee verschillende families of geslachten. Tevens dat de aanhalingen van verschillende tijd-

schriften zoo niet onbetrouwbaar, dan toch als van weinig belang beschouwd mag worden, (De Nederlandsche Leeuw natuurlijk uitgezonderd).

Verder beweert hij dat tusschen die genoemde leden, die den naam van Penninck in de een of andere vorm dragen, geen verband staat. Dus „Eigen Haard" in de beschrijving van den Penningcksnoek; „De Oldenburgsche Chronike" en verdere publikaties lijden aan dwalingen, zoowel wat de Ps van Deventer als die der oud-Enschedesche tak betreft. Oogenschijnlijk weet de Heer J. ook dat de andere buiten die twee vertakkingen genoemd, niet met elkaar in verband staan. Hij schrijft verder dat P. vermoedelijk een huisnaam is zonder hiervoor gegronde redenen aan te halen. Daar gewoonlijk families namen bezaten voordat ze eigendommen aanwierven, lijkt mij dat een gewaagde meening. Het is zeker dat de Penninckshoek naar Herman von Pinninck genoemd werd en niet omgekeerd. De Heer J. weet niet of de von Ps" uitgestorven zijn daar hij een vraagteeken gebruikt. Hij schijnt echter wel te weten dat de Von Ps' tot een oud-adellijk geslacht behooren zonder daarvoor de reden of den titel op te geven.

Ten slotte vermelt hij iets wat hij met aanhalingen uit archief en register staaft, namelijk dat Gerrit P. geen Drost van Saland en Twente was maar Verwalter-Drost van Haaksbergen en Diepenheim onder het Protocol van Twente; en dat Engbert Pynninck Richter was in 1549 in plaats van Burgemeester van Enschede in 1624.

Te midden van al die voorgaande, vage beweeringen en persoonlijke zienswijzen komen dus alleen de twee punten te voorschijn dat Gerrit P. GEEN Drost en dat Engbert P. GEEN Burgemeester was. Op grond daarvan vraagt de Heer J. aan den Heer van Epen: „Wat blijft er nu van die P. genealogie over?" Het zou misschien anderen belang inboezemen te weten: „Wat blijft er nu van dit betoog van den Heer J. over?"

Hoe die twee punten betreffende Gerrit en Engbert P. zijn ingeslopen, weet ik niet (waarschijnlijk in het onjuiste copieeren van de oude familie-papieren), maar die twee onjuistheden (ofschoon waarschijnlijk van groot belang tijdens de levens dier Ps') hebben nu geene de minste beteekenis. Of Gerrit P. Drost en of Engbert P. Burgemeester waren heeft geen den minsten invloed op de herkomst der Ps' noch op de aanknooping met het oud-adellijk geslacht der „von Ps". Dat berust geheel op de verwantschap tusschen de Ps' van Deventer en die van den oud-Enschede'schen tak, waarom ik dan ook die vraag stelde in

„De Navorscher" van 1911, Jaargang 60, Aflevering 11.

Alle gewaande gegevens en onbeduidende gevolgtrekkingen ter zijde schuivend, gaf ik een uittreksel der data die ik in „De Navorscher" opgaf en volgens jaargetallen rangschikte.

„Eigen Haard" beschrijft Herman von Pinninck als uit een aanzienlijke regeerings-familie gesproten, en als de Heer van den Penninckshoek, die aan hem den naam ontleende. Het beroept zich op het Deventersche archief, waardoor alle twijfel verdwijnt.

Dat de Herman Von Pinninck, beschreven in de Oldenburgsche Chronike (Bl. 353) als Heer van den Penninckshoek, den Boscamp etc., dezelfde persoon is, behoeft geen betoog, evenmin dat hij van het oude geslacht der van Ps' afstamt. De naam is ongemeen en het is hoogst onwaarschijnlijk dat in zulk een beperkt gedeelte der wereld twee families dezelfde naam zouden gebruiken zonder aan elkaar verwant te wezen.

Eerst onder zijn kleinzoon wordt de naam Penninck.

De Oldenburgsche Chronike geeft, onder de naam van Macharias, drie afstammelingen: „Macharias von Pinninck, gesneuveld bij het beleg van Hamel en gehuwd met Anna Maria Stegeman; Macharias, gehuwd met Joncvrouw Judith Laer van Laerwolde in het Neder-Graafschap van Bentheim (hunne wapens waren geschilderd op de glazen en vensters van het Kleine Penninckshuis op den Penninckshoek, waarin zij dus woonden en waarschijnlijk kinderen van Herman waren); en Macharias, gehuwd met Cunera Rover. Later is nog een ander Macharias vermeld als zoon van Hermen, maar hij mag een der vorigen zijn. Natuurlijk had Herman geen drie zonen van den naam Macharias.

Verder is er een P. gehuwd met een Sticke en een ander met Bage-Welij. Ten slotte komt er: Martijn van Pinninck van Banninck, gehuwd met Engela van Keppel van Wolbeck; en een Heer van P., Heer tot Beverson. Een andere Macharias van P. huwde Agnes Niesten. (Zie familie-papieren van Middachten en Archief te Zwolle; Genealogie van Th. E. T. Heerdens) in 1572.

Waaruit blijkt dat Herman vele bloedverwanten had.

Dat ook later de „Von Pinnicks" nog niet waren uitgestorven blijkt uit „De Nederlandsche Leeuw" 1914, Jaargang 32, Blz. 207.

„De HoogWelgeboren Heer Christoffer Carel de Rusche, Heer van Haus Sunderen, Capitein van sijne Kon. Majesteit van Denemarken en de HoogWelgeboren Frawlein Maria

Geertruida Von Pinninck, dochter van den huise Scharffenbergh." Trouwregister: Februari 1723.

Nederlandsche namen te Lingen, Hannover door W. Wijnaendts van Resandt.

Het zou te veel plaats nemen hier over de beteekenis en schrijfwijze der naam Penninck verder uit te weiden.

Johan Winkler in „Nederlandsche Geslachtsnamen" (Tjeenk Willink, Haarlem, 1885) beschouwt eene dubbele opvatting: penning als munt en Penninck van Penne of Penna, van Anglo) Friesche herkomst, maar alle van dezelfde herkomst. Zoo ook samenstellingen: Schimmel (verschimmelde) penninck, Klijnpenninck, Quapenninck; (hier) Terpenninck etc.

Rietstap geeft slechts twee namen: Penninck en Penning. De eerste met een oud en modern wapen, wat zou beteekenen dat er afstammelingen zijn. Pennink komt niet voor, noch wapen met munten.

JAMES PENNINCK.

Wapens op Schuttersschilden.

De Heer FRANS CLAES, de thans overleden directeur van het bekende museum „Het STEEN" te Antwerpen, had zijn eigen woning in de Sint VINCENTIUSSTRAAT aldaar, ook tot zijn PARTICULIER MUSEUM ingericht.

Behalve ontelbare kunstvoorwerpen op elk gebied: kasten, glaswerk, porcelein, tegels, wapens, scheepsmodellen, harnassen en wat niet al meer, tot arresleden toe, bevatte zijn museum wel een 300-tal of meer insignes, platen en schilden, schuttervogels enz. van zilver,, alle door hem opgekocht van opgeheven BOOGSCHUTTERSGILDEN uit N.-BRABANT en LIMBURG. Eene pracht collectie.

Verschillende van deze schildjes, door Keizers of Koningen van die gilden ten geschenke gegeven, zijn behalve met naam en datum, van hunne WAPENS voorzien. Daar ik in de gelegenheid werd gesteld, deze door zijne vriendelijke tusschenkomst te mogen overnemen, mogen zij hier, in alphabetische volgorde geplaatst, volgen.

BAL. Cornelis secretaris en Commissaris van het Schuttersgilde te Schelle, 3 bollen (2-1).

BECKERS, Gelis. schutter-coninck 1732 tot BORLO: 3 vogeltjes (2-1).

BOERACKER Sebaldus, Josephus en Andries. Schutterskoningen 1749, 1789 en 1756 van het St. Sebas-

tiaangilde te Reek: 2 gekruiste pijlen, punten omhoog, vergezeld van 3 sterren (6) (1-2) Helmt. ster.

VAN BOMHOF, Harmen en Suissen ENSINCK (zijne vrouw) schutterij tot HUESEN 1657.
Alliantie wapen: R. een vogelklauw naar L gewend die een ontwortelde boom vasthoudt. L zilver met 3 blauwe ringen (2-1).

VAN BUIJTEN. Anthoni Schutter coninck van het St. Sebastiaan gilde te SCHELLE 1610. Een huismerk.

VAN DER CAN. Hendricus, coninck van de camer tot BORLO 1777. Een keper, vergezeld in den voet van een klepkan en in het hoofd van 2 koeken.
Helmt : gestengelde gebladerde bloem.

DRISSEN. Johannes, 1684 Schutter coninck. BRABANT Een windmolen op grasgrond.

VAN ERP Johannes Adrianus. Smit. Coninck van de Schutters tot ROIJ (St. Oedenrode) 1767. Gedeeld: R. een smidshamer steel omlaag. L. 2 beurtel: gekant: dwarsbalken. Helmt.: uitk. hond.
Er naast in een schild met eene afbeelding van een paard dat beslagen wordt in een noodstal.

VAN GELDER. Thomas. Schutter Coninck tot HUESSEN 1698. Doorsneden I. 3 vogels boven elkaar. II. een huismerk. Helmt.: vogel.

VAN GELDER. D. D. M. Freijherr, commandeur van BRAKEL, Schild gedeeld, met 2 toegevende leeuwen, geplaatst op een Duitsch Ordekruis.
Helm. Kroon. Dekkleeden. Helmt. pluimbos, zonder jaartal.

VAN EN TOT HATZFELDT, Johannes Georgius. Rijksheer 1754. MAASHEES, Schuttersgilde.
gevierend.: 1-4 een soort molenijzer. 2-3 drie rozen.

HEIJLEN P., Schutterkoning SCHELLE 1612.
gevierend.: 1-4 getraliede dwarsbalk. 2-3 drie drie leeuwen (2-1).
Idem: C. Heijlen en K. Laven.

HUZE, Josephus Ambrosius. Schutter coninck 1699 BRABANT. Een zwart geharceerde dwarsbalk, vergezeld in het hoofd van 3 lelies naast elkaar en in den voet, van een leeuw.

JANS, Heimerck, Coninck 1647 BRABANT. Een schild beladen met een hartschild tusschen de letters H en I en beladen met een schuinkruis, vergezeld van 4 koeken.

JANSEN, Rumboutes Marinus. Koninck der schutters te ETTEN 1618. Een elst, steel omlaag, getopt met een bladerkroon, tusschen CON en ICK.

VAN DE KAMP, Pieter. Schutter coninck. VENRAIJ 1758. Een boom op grasgrond L, en een bijenkorf rechts, omzwermd door een groot aantal bijen. Helm, geen Helmt.

LAVEN K., (zie C. Heijlen) 1612 Schelle. Een keper vergezeld van 3 smidshamers, hellend geplaatst. (2-1).

LIEBENS, Josephus. Schutter Coninck camer tot BORLO. Idem Jos. Liebens 1735. Drie sterren of spoorraadjes. Helmt. een idem (6).

KNOPS Johannes. Keijser Schutter MAASHEES 1751. Een ridder of St. George, vechtend met den draak.

MAERE, Claes, Schutter Coninck 1665 BRABANT. Een huismerk.

VAN DER MERCK, Dominicus, Schuttersgilde LIMBURG 1175. Doorsneden: I een leeuw. II. rood, met een zilveren schuinkruis. Helm, géén helmt.

VAN MERSNIL Johannes. 1750 en Leonardus 1786. Schutter coninck van den handboog BORLO. Gedeeld: R een jachthoorn, in het hoofd geplaatst. L een gehalsbande hond, in den voet geplaatst.

VAN DER NESSE Johan en Marie Franchoijse VAN MELDERT 1682. Schuttersgilde BRABANT. Doorsneden: I adelaar. II. 4 palen met een keper over alles heen.

ODEUR Renier. Koninck tot BORLO 1719 en Gerardus idem 1720. Vair, 3 rijen boven en 4 onder een diagonaalsch gewijze geharceerden dwarsbalk.

PETERS, This. Schutter coninck 1619 OOLE. Een roos (4 bl.) tusschen T en P waarboven een kroon met 2 uitstekende punten.

DE RIENSIS Fy. Michael. Pastor OELENSIS dedit 1597 (= Frabry?) een bijl in het hoofd steel. L scherp omlaag. Een schapenhaar in het midden faasgewijs, punten L in de letters M en O i.d. voet.

WALRAVEN, Ludolf Richter tot HUMEN en MALDEN Coninck Schutterij 1655.
Een verkorte keper, met een raaf in den voet.

DE WIT, Adrianus Schutter koning 1718. LIMBURG zilver met een blauw (antiek) molenijzer.

Voorts trof ik er nog een groot tinnen bord waarop het wapen VILLEGAS DE St. PIERRE YETTE naast dat van VAN DER LAEN. Ao. 1785.

Het eerste gevierendeeld: 1. Kinschot. 2. Oijenbrugge. 3. Ophem. 4. Douglas. Hartschild: VILLEGAS.

Het tweede gevierendeeld: 1–4 blauw, met een zilveren schildhoofd. 2-3 bezaaid met lelies: Hartschildd = VAN

DE LAEN (keper en 3 tonnetjes) Devies: VILLE NE LEGAS.

Een ander dergelijk bord is besneden met het wapen VILLEGAS, als het hartschild hierboven zijnde: een leliekruis en een geblokten zoom, afwisselend beladen met ketels en schuinkruisjes? en REIJNEGOM n. m. 3 lelies en een uitgeschulpten zoom op blauw.

2 Deviesen: VILLA NE LEGAS en RIEN SANS ENVIE, met de letters M.E.L. en M.E.D.G. zonder jaartal. Beide borden met 2 leeuwen als schildhouders en een Kroon boven de schilden. Die van het eerst genoemde bord, met banieren volgens het schild.

Op een boekverkooping kocht ik onlangs nog twee zilveren schuttersschildjes met alliantiewapens.

Het eene van JAN POUWELS en AASIENTIE HOLTES zonder jaartal maar uit de 18e eeuw, vertoont Rechts, een pentalpha, tusschen I en P. Links, een huismerk, tusschen C en H. Helm wrong. Dekkl. en helmt. een vlucht.

Het andere is van THEODORUS PECKEL en WENDELLINA OFFERMANS, óók zonder jaartal als boven. Rechts 2 schuingekruiste weerhaken rood en blauw geharceerd waarboven een aanziende hertenkop. Helm enz. Helmt. de hertenkop tusschen een vlucht.

Links; een ring, straalsgewijze gehakeerd. Helm enz. Helmteeken een uitkomende man, in 18e eeuwsche kleedij, met den ring in de rechter hand en de linker op de heup.

Beide schildjes met fraai bewerkte reliefranden en ringen om op te hangen.

Ten slotte zij nog vermeld, dat in de collectie CLAES zich nog een groot aantal dergelijke schildjes bevonden zonder wapens, maar met namen, monogrammen en jaartallen, afzonderlijk of gehecht of fluweelen bandelieren. Bovendien tal van zilveren vogels en schuttersemblemen zoowel los als aan bandelieren bevestigd en niet minder dan 80 voet- of kruisbogen van allerlei vormen.

Bij den verkoop van zijne nalatenschap, is het meerendeel dezer schilden weder naar Nederland verkocht en in verschillende Musea 's-Bosch, Breda enz. ondergebracht.

STEENKAMP

Documenten uit het familiearchief Baerken.

30 Juni 1670. Opdrachtsbrief, waarbij HENDRIK STELL, DERRICKEN CAELTIENS, FIJBREN MICHELS, BERNDT ADAM,, JAN VAN REMMEN, HENDRICH MICHELS op den Spoel-

berg, 1½ morgen landts aen LAURENTS VAN DAEL verkoopen.

19 Maart 1653. Leenbrief van ALBERT, GRAAF VAN DEN BERGH, etc., waarbij WIJSKEN SCHAEP met het goed TE VEEN in het Kerspel Drempt, beleend wordt.

14 Maart 1601. Verkoopbrief, waarbij ten overstaan van SIBERT RIPPERLANT, schepen te Embrits; CLAES VAN DALEN een huis aan JOHAN IWINCKS verkoopt.

1431 (HERMAN DIE BOLSE richter Doesburg. 2) GOSEN VAN BOEKE en 2) CONEGONT sine wive verkoopen een akker, gelegen bij Doesburg op den Molenvelde aan 1) EMGARDT, Johans dochter en 1) ARNDT VAN TIEL oren momber.

1 Nov. 1433. DERICH EMBRICH en ELISABETH sine echte wive verkoopen een stuk land aan LAMBERT VAN RYSWICH.

20 Oct. 1607. Verkoopbrief, waarbij JOHAN POER en JENNEK sine vrou aan JOHAN FRIETHOFF en WENDEL VAN ROSSUM een huis. (SIBERT RIPPERBANT, Schepen).

19 Oct. 1643. Verkoopbrief van weiland van STEPHEN RIPPERBANT en THEODORA VAN GOMMERSBACH aan CORNELIS CLAESSEN en CATHARINA CORTEN.

31 Jan. 1693. Verkoopbrief. AARNT JANSSEN en HENDRINA KERSTEN verkoopen aan LAURENTZEN VON DAHLEN een huis. (Vincent BERNHARDT DE TONDI, CHRISTIAAN WASSING, HENDRIK KNOPS, schepenen te Emmerik).

19 Maart 1635. Tochtbrief, waarbij WISKEN SCHAAPHAER eheman HERMAN VAN AMBUIMEN getochtigt heeft.

5 Maart 1603. Verkoopbrief, waarbij JOHAN OTTEN, burgemeester van Doesburg namens ALEIT BLIJFFERS, wed. van REIJNDER SCHAEP het groote Vriesenslag van Rutger van Rijswijck koopt.

11 Dec. 1512. Vrijkoopsbrief van het goed „den Duynsberch" behoorende aan WILHELM WERNERSDIJNCK, HENRICK, DERCK en hun zusters GERTRUYD, WIJNDELL.

28 Dec. 1481. Verkoopbrief van een stuk land van DERRICK VAN HAIFF, PETER, ANDEN en GERHARD VAN TILLEN aan JOHAN HUYSSEN. (Deze GERHARD VAN TILL is de overgrootvader van BELA VAN TILL).

24 April 1602. Verkoopbrief. CLAES VAN DAELEN verkoopt erff aan WILHELM VAN DAELEN seinem Ohem en GRIETGEN sein huuysvrou.

13 Sept. 1653. Verkoopbrief. JUDITH OPPERKAMPS verkoopt erf aan LAURENTS VAN DAELEN.

23 Aug. 1656. Verkoopbrief. CASPAR TEBENBROICH als volmachtigde van CORNELIS DE JEGER, CORNELIA en JOHANNETTA ANNA DE JEGER verkoopt ten overstaan van JAN LANDERS twee stukken land aan HENDRIK VAN ELST.

17 Jan. 1662. Verkoopbrief. HENDRIK VAN ELST en HESTER SCHENCK, eheluiden verkoopen stuk land aan LAURENS VAN DALEM.

15 Aug. 1619. Verkoopbrief. HERMAN HöVELL en AEL. ELVERICK sine vrou verkoopen een stuk land aan JOHAN VAN EYCKEL.

15 April 1490. Verkoopbrief van Ottenslachs.

31 Mei 1564. Verkoopbrief. RUTH BIJRMANS verkoopt hofstede met land tho Smijthuisen tho Kellen aan RUTGER VAN DEN SANDT, ten overstaan van DERRICK VAN TYLL.

Zaterdag na S. Gallen 1490. Verkoopbrief. HENRICK LUEFS en GHEESE LUEFS sine vrou verkoopen een stuk land aan Johan van PAPENHARMEN.

13 Mei 1575. Verkoopbrief, waarbij FRERIK VAN KUIK en zijn vrouw MECHTELT aan ROLOFF WICHERINCK en LUTGARDE zijn vrouw een hofstede verkoopen.

27 Nov. 1664. Verkoopbrief. GERARDUS HUNCKELIUS predikant te Elte verkoopt weiland aan LAURENS VAN DALEM burgem. te Emmerik.

9 Febr. 1552. Vertichenisbrief. HENRICK VALUELDINCK en OTTA DUNSBORCH eteluijden.

2 Juli 1548. Vertichenisbrief van broeders en zusters van DERIJCK DUNSBAERICH en LUTGARDIS zijn vrouw.

5 Nov. 1568. Leenbrief aangaande REINDER SCHAEP en ALIJT BLIJFFERS.

———— 1492. Koopbrief van den leeren Camp tot Tiel, groot ongeveer 4½ morgen, vrij erf.
10 Juli 1775. Koopbrief van het goed LORSUM, de Koldenij en Putlandje aan Jan van den Berg.
11 Sept. 1793. Verkoop van Putlandje en Koldenij aan Baron van Pabst.
28 Oct. 1754. Koopbrief van ¼ deel v.h. Balslag aan Jan van den Berg.
25 Mei 1779. Opdracht van het Kempken aan Jan v.d. Berg.
22 Dec. 1764. Jan van den Berg koopt het halve Pesken van Wed. Massop.
1 Mei 1775. Transportbrief van Schaapsweide van Herman Wentinck aan Hendrik ten Holt.
15 Mei 1783. Pachtcedulle van Straatmans goed in Angerlo van de Bar. van Laer aan Wed. H. ten Holt.

J. KLEYNTJENS, S. J.

Pluvier (Plovier, Plevier).

Te Meenen, in Vlaanderen woonden omstreeks 1550 een regeeringsgeslacht Pluvier, waarvan de gebroeders PIETER en LEENDERT, doopsgezind werden. PIETER was een bakker. Hij werd om het Geloof levend verbrand te Antwerpen, 29 Jan. 1557.

LEENDERT was een zijdelaken-koopman, keurmeester van zijn gilde. De ambtseed weigerend, moest hij uitwijken.

Te Antwerpen gevat, werd hij op het Steen op 4 April 1560, om het Geloof, in een wijnvat gesmoord. Hij liet na een vrouw en vier kinderen.

GEVRAAGD: de namen der ouders, en die van vrouwen en kinderen van deze Pieter en Leendert Pluvier (Plovier).

Verdere gegevens:

Een Leendert Plovier, „syden cramer" woonde in 1609 te Haarlem en was doopsgezind.

Eene Cathelyne Plevier, was de vrouw van Cornelis van Alderwerelt, een uitgeweken doopsgezinde uit Meenen, te Middelburg.

Hun zoon Jan, werd te Middelburg geboren in 1586.

Een Gabriel Pluvier, werd in 1568, door den Bloedraad, te Gent gedood.

In het begin der 17de eeuw waren er in de Nederl. Vluchtelingenkerken in Engeland vele lieden van den naam,

Frans Pluvier liet op 4 Dec. 1614 in de Nederl. Herv. Kerk te Hamburg, een zoon Francois doopen.

Een PAUL PLUVIER, lid van een geslacht dat takken had te Cameryck, Duynkercken en Valenciennes, was lid van de Waalsche Hervormde Gemeente te Norwich in England. Hij liet daar de volgende kinderen doopen:

1. MARTHA, 20 Juli 1595.
2. CHARLES, 16 Jan. 1596-7.
3. MADELYNE, 12 Nov. 1598.
4. ANNE, 5 April 1601.
5. SARA, 1 Jan. 1603-4.

Lucas Plovier, geboortig van Norwich, huwde in deze Gemeente, 31 Jan. 1601-2 met Marie Bloqueau.

Een CORNELIS JANSEN PLOVIER, vestigde zich vóór 1660 te Nieuw-Amsterdam. Hij leefde nog in 1690.

In de Ned. Herv. kerk aldaar liet hij de volgende kinderen doopen: (alle van zijn tweede vrouw, Neeltje Couwenhoven) (zijn eerste vrouw Geertje Andriesdr. was in 1661 gestorven) en hij was in 1662 hertrouwd).

1. HESTER, 9 April 1664.
2. LYSBETH, 27 Feb. 1666.
3. JOHANNES, 25 Dec. 1667.
4. JACOB, 2 Jan. 1670.
5. RUTJE, 16 Maart 1672.
6. PETRONELLA, 31 Dec. 1673.
7. ANNA MARIA, 8 Maart 1676.
8. JACOB, 23 Jan. 1678.
9. Jacobus, 24 Mei 1679.
10. CORNELIS, 10 Dec. 1680.

L. P. d. B.

Troebelen in 1566 in Culemborg.

door J. K.

ROBERT VAN LIJDEN, geb. ± 1535, overl. 1610 was ridder van de St. Jacobsorde en raadsheer in den Raad van State. Hij nam deel aan de veldtochten in de Nederlanden, werd Spaansch gouverneur van Culemborg en later van Buren.

Als zoodanig had hij opdracht ontvangen om de goederen van degenen, die aan de troebelen in 1566 hadden deelgenomen te inventariseeren.

Hieronder volgt zijn instructie en de lijst dezer veroordeelden, waarvan het origineel berust in de Archives du Royaume te Brussel: Papiers d'état et de l'audience, Liasse No. 502 en 520 I.

38 Instructie 1) voir U ROBERT VAN LIENDEN, schiltknape heer van Meerdermal, van tgene dat ghij te doene zult hebben int bedienen vande staten van capiteijn, drost ende superintendent sequestre van der stadt, sloie ende GRAEFSCAP VAN CULEMBORCH, daervan onse Heere de Coninck U. tegenwoirdelijck den last ende commissie gegeven heeft.

Eerst zult ghij op tvoirsz. slot Uwe residencie ende woeninge houden, ende aldaer mits ampt inde voirn. stadt goede wake stellen ende doen houden nae den eijsch ende gelegentheijt vanden tijde, voircommende ende belettende alle vergaderingen ende beruerten, die binnen der selver stadt souden mogen rijsen ende gebueren, Stellende oick goede ordene, dat ghij van alle vrempde ende uuytlendige aldaer commende, weten ende verstaen moecht de oirzake van huere compste.

Item zult bovenal, nerstige zorge ende toesicht nemen dat de oude catholijcxsche religie inde voirn. stadt ende graeffschap van Culembourg onderhouden, ende daertegens nijet aengerecht off geattempteert en worde int heijmelick oft openbaer. Procederende mitten wethouderen aldaer tegens de ghene die ter contrarien souden willen doen, zoet behoiren sal, volgende de oude placcaten ende ordinantien op tstuck vander religie gemaect ende gepubliceert ende andere al noch te maken ende publiceren.

38v Daernae zult ghij alle de amptluijden ende officiers die aldaer bij zijnder Mat. commissarijsen gecontinueert zijn huere amptmen laten bedienen. Beheltelijck dat de selve zijnre Mat. onderdanen ende vande oude catholijxsche religie zijn, ende indien daer eenige gestelt waeren anders wesende, zult ons daer van berichten, om daer inne versien te worden gelijck nij bevinden zullen te behoiren, Welcke amptluijden ende officiers zult laten eedt doen, zoe verre zij tselfde in handen vanden voirn. commissarijsen alreede nijet gedaen en hebben, dat zij nerstelijck toesien zullen om de voirsz. catholijcxsche religie te doen onderhouden alsvoiren.

Item ghij zult U oick vinden ende erschijnen in alle vergaderingen diemen bijden raedt oft wethouders des

---

1) Papiers d'était et de l'audience 502.

graven oft der voirsz. stadt van Culemborch, om tstuck vander justicie, demeijnen, choeren van rekeningen ende anderssins gewoenlijck is te houden, Ten eijnde ghij moeght verstaen tgene des aldaer gehandelt ende getracteert sal worden ende helpen resolveren ende ordineren mitte meeste stemmen ende opinien tgene wes totter welvaert der voirsz. stadt ende graefscap van Culemborch van noode wesen zal, gelijck men aldaer geplegen heeft.

Item zult ontfangen vande commissarijsen bij zijne Mat. daertoe geordineert, tgeschut, wapenen ende munitie van oirloge, provande, victuaille ende andere haeffelicke goeden, dienende tot beschermenisse der voirn. stadt ende slot van Culemborch mit sampld alle de briefven, scriften ende munimenten aldaer wesende. Ende dat bij behoirlijcke inventarijs gevende van alles Uwe briefven van recepisse ende belovende daervan
38bis goede bewaernisse te doen, ende tselve al te bewijsen, zoe wanneer ghij des versocht zult wesen. Ons overseijndende copie auctentijcke vanden voirsz. inventarijs.

Item zult allen den vasallen, ondersaten ende ingesetene aldaer zoewel geestelijcke als weerlijcke, goede ende corte justicie doen administreren bijden rechters ende officiers daertoe gestelt. Ende zoe verre daerinne eenige zuaricheijt soude mogen vallen, zult ghij deshalven Uwe toevlucht nemen aen zulcken hoff ende justicie daer de voirsz. stadt ende inwoenderen van diese plagen onder te staen ende resorteren, behalven voir zaken, belangende de beroerten ende commotien van herwertsovere ende andere geprevilegieerde, ende der overheijt aengaende, om de welcke ghij Uwe toevlucht aen ons nemen zult.

Item zult oick doen kundigen, publiceren ende onderhouden die placcaten ende ordinantien van zijne Mat. gemaect ende alnoch te maken op tstuck vande ketterijen, justicie, minute ende policije, zonder deselve eenichsins te laten overtreden oft inbreken.

Ende op dat d'incommen ende demeijnen der voirn. stadt ende graefscap van Culemborch wel ende behoirlijck ten meesten proffijte geadministreert, ende alle onnootelijcke costen verhoedt mogen worden, zult ghij

bijden rentmeister den staet laten maken van tgene, datter apparentelijck voir tloopende jair salcommen te ontfangen, ende vande costen, die men daer tegens sal moeten doen. Waerop ghij zult doen teeckenen en-
38 bis v de verclaren deghene, die nijet excusabel en zijn, als van onderhoudenisse ende vermaken van eijcken ende huijsingen, op datter nijet en soude vervallen ende verloren gaen, Ende zult van gelijcke doen aengaende de hoven, doende daer inne den minsten cost die mogelijck wesen sal, visiterende oft doende visiteren tgene daer ghij eenigen merckelijcken oncost bevinden zult aen gedaen te moeten worden, om des te zekerlijcker uwe advijs daerop te mogen geven, Doende behoirlijcke nersticheijt datter al inden selven staet onderhouden worde, gelijck tselve tegenwoirdelijck is.

Zult oick toesien datter gheen nijeuwe huijsingen oft wercken gemaect en worden, zonder onsen expressen last.

Welcken staet alsoe gemaect zijnde, zult den rentmeister mitten selven zeijnden aen die van zijne Co. Mats. financien, om daerop geordineert te worden gelijck men bevinden sal te behoiren, verbiedende den voirsz. rentmeister ijet te betalen voir ende aleer bijde selve vande financien geordineert sal worden opde partijen dier betaelt ende geschorst zullen worden, Ten waere nochtans om dijckaigen ende reparatien, die gheen uuijtstel en souden mogen lijden.

Daerenboven zult ghij goet verstant ende correspondentie houden, mitten ghenen die gestelt zijn totte regieringe vande andere huijsen, sloten ende goeden vanden voirn. Grave van Culemborch, ende mitten ghenen hebbende den last ende superintendencie vander stadt,
39 slot ende graefscap vanden Berghe, Ende dit voir zoevele als den dienst van zijnder Mat. ende tstuck van hueren last aengaen mach om elcanderen te helpen, bijstaen ende fanoriseren, Eijntlijcken zult ghij in desen doen alt gene des een goet ende getrouwe capiteijn, ende superintendent van zulcke stadt, slot ende graefscap doen mach ende behoirt te doene, ende gelijck zijne Mat. ende wij U gantz toebetrouwen, Gedaen te Bruessele den 1ten dach van Martio XIe zevenentzestich.

Specification des noms à aulcunes personnes qui sont

este proclamez a CULEMBOURG, desquelles Mons. le Capitaine et superintendent dudit Culembourg, Mess. ROBBERT DE LIJENDEN, seigneur de Nederdormael à fait annoter et inventariser leurs biens du mois d'Octobre XVe LXVIII derrier passe. 1)

A.
Aert Aertssz. Coster.
Anthoenis Janssen Mirrick, prisonnier.
Adriaen Weernaertsz., prisonnier depuis trespasse en la prison.

G. Gerijt Lambertssz. Croll.

J. Jan Croll inde Prijssche straet.
Jan Toenis Lauwen.

W. Wouter van Cuijck.

Erima, Somma huit personnes.

Aultre specification daultres personnes aussy proclamez desquelles mon dit seigneur le Capitainne a depuis fait annotez leurs biens.

A. Alaert Janssz. brouwer.
Alaert de Goijer.
Adriaen Goossenssz. ende Claes Goossenz. broeders
Abraham de Glaesmaker ende zijn huijsfrou.
Anthoenis Alaert Janssz. Brouwersz.
Amelis Alaertsz. ende zijn huijsfrouwe.

B. Bouwen Adriaensz. borgemeister geweest hebbende ende Margriete zijn huijsvrou.
Bruijn Bruijstenssz.
Beatris Anthoenis de Goijers weduwe.

D. Dirck van Hattem Janssz.

E. Engbert Vreem.
Erard van Culemborch Gerijtsz.

H. Hughe de Goijer.
Henrich Vuyrwerckmaker.
Heyman Cornelissz.

J. Joost van Bije.
Jan Joost Gerijtsz. borgermeister geweest hebbende.
Jan de Vos.
Jan Zegersz. Tinnegieter.

1] Papiers d'était et de l'audience No. 502 I

Jan Bach.
Jan Claessz. schoonzoon vanden voirn. Jan Bach, Canonich tot Culenborch.
Jan Anthoenissz. Mesmakersz. pastoir tot Maurich.
Jasper Toenisz. overleden.
Jan Dircxsz. priester vicarus tot Culenborch.
Joost de Glaesmaker Abrahams broeder.

L. Lambert Hoevenaer.

M. Melchior van Culenborch Gerijtsz.
Meeus Jan Meeussz.
Mathijs van Nessz.

O. Oth Zurmont.
Oth de Man.

R. Roelof Claessz.
Reijnier Organist.

W. Willem van Meteren.
Wouter Matheeussz.
Willem de Man.
Wouter vande Poll.
Wijn Vermijn.

Ha Soma XXXVIII personnes y comprins trois femmes So Somma cincquante personnes.
Fait à CULENBOURGLE dernier jour de Juillet XVe LXIX.
JAN VAN CUIJCK HENRICXSZ.

Veenendaal.

Mij werd o.m. verteld, dat VEENENDAAL ontstaan was, door vestiging van Friesche en Vlaamsche Wolkammers.

Ik was in de veronderstelling dat Veenendaal was ontstaan door inwoners van Rhenen, die zich daar vestigden om het veen te bewerken. Men noemde Veenendaal dan ook wel „Reense Veen."

Mijn vraag is: bestaat er lectuur over Veenendaal en zijn er genealogieën van Veenendaalsche geslachten?

A. G.

Gerbrand Adriaensz. Bredero.

Het is thans ± 320 jaren geleden dat Gerbrand Adrjaensz. Bredero gestorven is. In 1885, den 16den Maart, was het driehonderd jaren geleden dat hij geboren werd. Dien gedenkdag heeft men toen gevierd o.a. door de opvoering van Bredero's blijspel „Het MOORTJE". Prof. Dr. Jan ten Brink was toen voorzitter van de Bredero-commissie en hield de feestrede, „NA DRIEHONDERD JAREN" getiteld. Men was toen wel in een tijd om feest te vieren. Niet alleen dat Vondel gevierd was in 1879 — en al eerder in 1867 — en Hooft in 1881, maar de preutschheid, waaronder de waardeering voor Bredero langen tijd heeft moeten lijden, had plaats gemaakt voor bewondering; al schreef Alberdingh Thijm nog in het feestjaar aan F. van der Goes — in één van de zeven brieven van Alberdingh Thijm aan den laatste, door dezen openbaar gemaakt in „DE KRONIEK", van P. L. Tak, van 19 April en 17 Mei 1896 — dat hij niet begrijpen kon hoe men van dat niet nader te qualificeeren bordeelspel — „HET MOORTJE" — een dragelijke voorstelling zou kunnen maken.

Uit Bakhuizen van den Brink's recensie van de Vries' uitgave van Hooft's „WARENAR" in 1843, rekent men steeds dat een ommekeer in de Bredero-waardeering heeft plaats gehad. Toch waren er voor 1843 reeds personen geweest die zich waardeerend over den dichter hadden uitgelaten, o.a. J. P. van Capelle in 1821 en Prof. Matthys Siegenbeek in 1826.

Na 1843 kwamen er meer: Snellaert, Alberdingh Thijm [1], van Vloten, van Lennep, Hofdijk, Jonckbloet.

In 1856 schreef de Groninger Hoogeschool, waar Jonckbloet professor was, een prijsvraag uit voor een aesthetisch-historische beoordeeling der dramatische werken van Bredero. [2].

---

1) Dit is dezelfde Alberdingh Thijm die bovenbedoelden brief aan van der Goes schreef, doch al was hij niet voor de opvoering van „MOORTJE", hij waardeerde Bredero toch zeer. In dienzelfden brief schrijft hij: „Vandaag steek ik den Amsterdamschen vlag voor hem uit en zal hem vieren op mijn college."

2) In een vergadering van de Bredero-commissie in Krasnapolski, den 30den Maart 1885, heeft men ook gedebatteerd over de schrijfwijze van den naam. Prof. ten Brink was voor twee o's, doch Prof. M. de Vries en anderen waren voor één o. De schrijfwijze met één o is toen aangenomen.

„Een onbekend student in de theologie te Utrecht" — aldus Prof. ten Brink in zijn feestrede — „beantwoordde deze prijsvraag en zag zijn antwoord met goud bekroond."

Het applaus dat op deze woorden volgde bewees, dat het publiek wist wie deze onbekende student in de theologie te Utrecht — die niemand anders dan Ten Brink zelf was — was geweest. Toen zijn antwoord in druk verscheen, in 1859, was hiermede de eerste schrede gezet die naar grondiger kennis en onpartijdiger waardeering van onzen grooten comischen dichter zou leiden.

„U te zeggen" — het woord is weer aan Ten Brink — „wat er van 1859 tot 1885 op het veld van Brederoo-studiën is voorgevallen, scheen mij de eenvoudige taak, die den voorzitter der Brederoo-commissie past."

Het is thans misschien niet ongepast op te geven, wat er van 1885 tot nu voornamelijk op dat veld is voorgevallen.

In 1885, en reeds in 1884 ter voorbereiding der feestelijkheid, verscheen zeer veel Brederoo-literatuur, waaronder natuurlijk veel gelegenheidslectuur is.

Het tijdschrift „OM HOLLAND" gaf een feestnummer uit, een „BREDEROO-ALBUM", dat geheel aan den dichter gewijd was en waarin voorkwam: Een klinkert „BIJ DE AFBEELDING VAN G. A. BREDEROO", van H. Buiger, de toespraak: „NA DRIEHONDERD JAREN" van den voorzitter Dr. Jan ten Brink, een artikel „BREDEROO'S OUDERHUIS", van Mr. N. de Roever, den redacteur van Oud-Holland, een artikel van Mr. Ch. M. Dorg „BREDEROO'S ZWANEZANG", een studie van Dr. G. Kalff over Brederoo's Lied-boek, een studie van Dr. J. A. Worp: „DE BRON VAN DEN STOMMEN RIDDER" en een studie over „THEODORA RODENBURG" door J. H. W. Unger.

In „DE GIDS" verscheen een studie van C. H. den Hertog „DE BRONNEN VAN BREDEROS' ROMANTISCHE SPELEN"; in „NEDERLAND" kwam voor: „DE OORZAKEN VAN BREDERO'S DOOD", door Dr. Jan ten Brink, die ook, een opstel gaf in „EIGEN HAARD" bij een portret van Bredero, dat gemaakt is naar dezelfde gravuur waarnaar het portret in Oud-Holland genomen was. „DE LANTAARN" had een artikel „G. A. BREDERO" door R. H. met de door de reproductie zoo bekend geworden plaat 1) van Holswilder „Dr. Jan ten Brink toastende" en

---

1) Een reproductie is o.a. te vinden in de karakterschets van Prof. ten Brink in „DE HOLLANDSCHE REVUE" van 1896, en bij een opstel van J. H. Rössing in „OP DE HOOGTE", November 1916, bl. 486.

een artikel „MOORTJE OP DE PLANKEN" door Lezer. In „DE AMSTERDAMMER DAGBLAD" kwamen onder „HAAGSCHE SPROKKELINGEN" verschillende opstellen voor van Ten Brink over Brederoo „BREDEROO'S MOLENAAR", „BREDEROO'S KLUCHT VAN DE KOE", „DE BRON VAN BREDEROO'S LUCULLI", „EEN EEUWFEEST VAN BREDEROO", „BIBLIOGRAFIE VAN BREDEROO" die ook opgenomen zijn in „DE BIBLIOTHEEK: LETTERKUNDIG BIJBLAD V. NOORD EN ZUID", en later verwerkt zijn in den tweeden druk van Ten Brink's biographie of opgenomen werden — de twee laatstgenoemde — in het twintigste deel van ten Brink's „LITTERARISCHE SCHETSEN EN KRITIEKEN.". „DE BIBLIOTHEEK" gaf ook nog het bekroonde antwoord van E. Levi in den wedstrijd door de redactie uitgeschreven ter beantwoording van de stelling „BREDEROO'S ARBEID VOOR ZIJN TIJD EN VAN DEN ONZEN." H. de Beer schreef een paar opstellen voor zijn weekblad „DE PORTEFEUILLE", J. H. Rössing van „HET ALGEMEEN HANDELSBLAD", F. van der Goes voor het dagblad „DE AMSTERDAMMER." In „DE NEDERLANDSCHE SPECTATOR" verscheen een artikel „INDRUKKEN VAN DE BREDEROO-VOORSTELLING" door D. C. Meijer KJr., die opkomt tegen het castreeren van de Moortje-voorstelling. Op het „PROGRAMMA DER FEESTEN" schreef F. van der Goes een opwekking om de uitgave van Brederoo's werken van de firma Binger te steunen en Willem Kloos een Inleiding tot zijn poëzie „IETS OVER BREDEROO", die men het eerst herdrukt is in den tweeden druk van zijn „VEERTIEN JAAR LITERATUURGESCHIEDENIS", daar zij bij een eersten druk over het hoofd was gezien. „DE HOLLANDSCHE ILLUSTRATIE", gaf een een opstel met een portret van Brederoo en een illustratie van het derde bedrijf, derde tooneel uit „MOORTJE", naar een teekening van W. Sterlink, die ook een portret teekende met zes tafereelen uit „MOORTJE" voor „DE HUISVROUW", bij een artikel van W. C. van Haeften Jr.

Een gevolg van het Bredero-feest was de volledige uitgave van zijn werken bij de firma Binger. Aan deze uitgave werkten mee Dr. Jan ten Brink die de inleidingen van alle tooneelstukken schreef, Dr. G. Kalff, die de Algemeene Inleiding voor zijn rekening nam, de studie over Bredero's Liedboek in Oud-Holland afstond en de aanteekeningen gaf bij GRIANE, STOMME RIDDER en HET LIEDBOEK, Dr. R. A. Kollewijn, die de RODDERICK

ENDE ALFONSEN, LUCELLE en ANGENIET van aanteekeningen voorzag, Dr. Jan te Winkel die de drie kluchten, HET DAGHET IN DEN OOSTEN en de NEDERDUITSCHE RIJNEN ophelderde, Dr. H. E. Molzer, die aanteekeningen gaf bij de twee blijspelen MOORTJE en SPAANSCHE BRABANDER en J. H. W. Unger, die de tekst verzorgde en een kleine aanvulling, een supplement gaf op zijn in 1884 uitgegeven „BIBLIOGRAPHIE VAN BREDEROO." De tekst schijnt in deze uitgave niet heel nauwkeurig te zijn afgedrukt. Dr. F. A. Stoett had in zijn resensies van Van Moerkerker's „NEDERLANDSCH KLUCHTSPEL" o.a. aan te merken („NEDERLANDSCHE SPECTATOR", 14 Mei 1896), dat de tekst van Bredero's kluchten genomen was naar de uitgave van 1890 van Unger, „wiens nauwkeurigheid nu juist niet boven allen lof verheven is."

Daar deze uitgave thans geheel is uitverkocht is het geen overbodige luxe van den uitgever S. L. van Looy, dat deze een nieuwe uitgave van Bredero's merken voorbereidt.

Een ander gevolg van de Bredero-feesten was de Bredero-club, die echter weinig naar buiten werkte en waartoe o.a. behoorden, naar een opgaaf van Taco H. de Beer, Hyman Binger, de uitgevers van Vondel's en Bredero's werken en van Oud-Holland, die voorzitter was, Dr. E. D. Pijzel, Mr. G. L. van Logten, Dr. Jelgersman, Hugo Muller, F. van der Goes, P. L. Tak en vele anderen.

Al zijn er nà 1885 misschien niet zoo veel Bredero-studiën verschenen als vóór 1885, de Bredero-studie heeft toch niet stilgestaan en de Bredero-bestudeerders hebben niet stilgezeten, en de Bredero-studie is allicht een beteren kant uitgegaan.

In het Weekblad „DE AMSTERDAMMER" van 16 Januari 1887 gaf een ongenoemde (Mr. N. de Roever) in een opstel „AMSTERDAMSCHE VERSCHEIDENHEDEN. NOG IETS OVER DE BREDERO's belangrijke berichten over Adr. Corn. Bredero, over zijn gezin, zelfs over de schilderijen van Gerbrand.

Door deze mededeelingen van Dr. Roever en ook reeds door zijn opstel „BREDERO's OUDERHUIS" in „OUD-HOLLAND" zijn alle mededeelingen van Ter Gouw van 1880 — behalve die over het huwelijk van den ouden Bredero — gebleken onjuist te zijn. Al die mededeelingen waren echter losweg opgeteekend, zonder bewijs, schoon de auteur duidelijk deed uitkomen dat het hem weinig moeite zou kosten zijn verhaal als volkomen historisch te handhaven. Dit alles met de vroegere gegevens werd gegroepeerd en gedetermineerd door Dr. Jan ten Brink „HET

GEZIN VAN DEN SCHOENMAKER ADRIAEN CORNELISZ. BREDERO" in „DE GIDS" van Juni 1887.

Ten Brink gaat nog steeds met zijn Bredero-studie voort. In 1888 geeft hij een tweeden druk van zijn in 1859 bekroonde biographie, waarvan in 1871 een titeluitgaaf was verschenen, uit. Deze tweede druk was in drie deelen en zeer veranderd en vermeerderd. De uitgaaf van 1859 begon met een soort novelle, een soirée bij Roemer Visscher; deze soort novelle is in dezen tweeden druk behouden. „Zoo hier opnieuw aan deze kleine schets eene plaats gegeven wordt, die ze in een wetenschappelijk werk niet verdiende te bekleeden", — schrijft de auteur — „het is, omdat sommigen er eenig genoegen in geschept hebben, als blijken kan aan het „LETTERKUNDIG LEESBOEK, OUD EN NIEUW" van M. en L. Leopold, Groningen, 1886, bl. 389."

In novelle heeft ten Brink Bredero — en ook andere zeventiende-eeuwers — toch graag behandeld. In 1874 had hij al in gezelschap van novellen van A. W. Bronsveld en anderen uitgegeven BREDERO'S EERSTE LIEFDE", ook opgenomen in „OUD-HOLLANDSCHE DAMES EN HEEREN" maar in latere drukken van deze novellen-bundel weer weggelaten, omdat zij niet geheel historisch-juist bleek te zijn; in de eerste jaargang van „ELSEVIERS GEïLLUSSTREERD MAANDSCHRIFT", in de eerste vijf afleveringen, gaf hij zijn novelle „DE BREDERO's" met illustraties van J. Hoynck van Papendrecht, die ook afzonderlijk is uitgegeven.

In 1898 verscheen in „DE NIEUWE GIDS" een mooie studie over „BREDERO's SPAANSCHE BRABANDER" door Dr. H. J. Boeken, die ook karakteristieken heeft gegeven van Vondel's „LUCIFER" en Hooft's „WARENAR". Door deze studie — het prachtigst wat over het blijspel geschreven is — wordt „DE SPAANSCHE BRABANDER", boven alle blijspelen uitgestooten en wordt dit Amsterdamsche blijspel gelijkwaardig gemaakt met een Amsterdamsch stadsgezicht van Breitner. De „WARENAR", wordt er lief en aardig bij en zou dan het best vergeleken kunnen worden bij een Amsterdamsch stadsgezicht van een Cornelis Springer of een Klinkenberg.

In het vorige jaar schreef Dr. J. B. Schepers een studie over „BREDERO EN TESSELSCHA", waarin hij onderzocht welke de verhouding van hem tot haar is geweest. „Vereerde hij haar alleen, óf had hij haar een béétje lief, óf..... heel èrg misschien? Dr. Schepers meent het eerste, doch het rechte weten we er niet van."

En in hetzelfde tijdschrift in Mei en Juni van dit jaar schreef

Herman Poort de zoo zeer geprezen studie „GERBRAND ADRIAENSZ. BREDERO", waarin de dichter geteekend wordt in het drukke, bedrijvige, levendige leven van Amsterdam.

Met het uitgeven en het verklaren van Bredero's werken heeft men ook niet stil gezeten. Dr. G. A. Nauta, die een nieuwe druk gaf van Dr. Eelco Verwijs' uitgave van den „SPAANSCHEN BRABANDER", promoveerde in 1893 op een dissertatie „TAALKUNDIGE AANTEEKENINGEN OP DE WERKEN VAN G. A. BREDERO, Groningen, 1893" en Dr. J. O. S. van der Veen in 1905 het proefschrift „HET TAALEIGEN VAN BREDERO, EEN BIJDRAGE TOT DE SYNTAXIS VAN 'T NEDERLANDSCH DER ZEVENTIENDE EEUW."

Dr. F. A. Stoet bezorgde een nieuwen druk van Oudemans' uitgave van „MOORTJE" in het „KLASSIEK LETTERKUNDIG PANTHEON", terwijl H. J. Eymael losse aanteekeningen op dit blijspel gaf. T. Terwey gaf in 1892 een uitgave van den „SPAANSCHEN BRABANDER" („BIBLIOTHEEK VAN NEDERLANDSCHE KLASSIEKEN" 205-6, Groningen, 1892) en in 1899 verscheen van dit blijspel een uitgave in het Pantheon.

In „NEDERLANDSCHE DICHTEN MET PROZA VAN ALBERT VERWEY", is een deeltje aan Bredero gewijd.

Dr. F. Buitenrust Hettema gaf in „ZWOLSCHE HERDRUKKEN", IIe Reeks, vl. 1-2, 1896, een bloemlezing uit „LIEDEREN VAN BREDERO", Van zijn „Een en ander vooraf" gaf hij een aanvulling in een lezing „IETS OVER BREDERO", gedrukt in „TAAL EN LETTEREN", 1898.

In enkele tijdschriften, het „TIJDSCHRIFT VAN NEDERLANDSCHE TAAL- EN LETTERKUNDE", het TIJDSCHRIFT VAN BOEK- EN BIBLIOTHEEKWEZEN" zijn enkele onbekende gedichten van Bredero bekend gemaakt, die zeker in de nieuwe uitgave zijner werken niet zullen ontbreken.

In „DE NAVORSCHER", het „TIJDSCHRIFT VAN NEDERLANDSCHE TAAL" EN LETTERKUNDE", in „NOORD EN ZUID", in „TAAL EN LETTEREN", in stellingen achter academische proefschriften vindt met veel emendaties of verklaringen op Bredero, die vele passages in zijn werken beter doen begrijpen.

Nog willen wij hier even gewag maken, ofschoon de meening reeds in 1879 is uitgesproken, maar omdat Ten Brink er in 1885 geen melding van maakt, van de meening de zeer belangrijke meening, door Busken Huet in „HET LAND VAN RUBENS" meegedeeld, als zou het „LEVEN" van Van Mander, voor den tweeden druk van diens

„SCHILDERBOECK" in 1618 van Bredero zijn.

Busken Huet schrijft in de Voorrede van zijn werk: „Daar ik G. A. Bredero nergens als biograaf van Van Mander genoemd vind, heb ik bij wijze van spreken over dezen Bredero's naam onvermeld gelaten. Ik neem echter de gissing voor mijne rekening, dat niemand anders de schrijver van het Leven des Auteurs is, voor het eerst opgenomen achter den oudsten herdruk van het SCHILDERBOECK, Amsterdam, 1618. Bredero stierf er in dit jaar en het opstel dagteekent van de laatste maanden van 1617. Een rijm aan het slot is door hem onderteekend. In die verzen komt een woordspeling voor welke men tot tweemalen ook in het levensbericht ontmoet. Van Mander was dichter genoeg om den dichter Bredero aan te trekken; en Bredero genoeg oud-schilder om behagen te vinden in het verheffen van een werk, dat ook zijn voormaligen leermeester Francesco Badens herdacht. De levendige stijl hier en ginds; het dramatische en kluchtige van sommige anekdoten, zijn aannemelijke inwendige bewijzen. Noord-Nederland bezat in 1617 geen anderen schrijver, schijnt het, die tevens in de schilderswereld te huis, zulk teekenachtig proza leveren kon."

De stijl-kenner Busken Huet werd direct bijgevallen door den Bredero-kenner Ten Brink, die ettelijke malen een substantief met geheel hetzelfde adjectief gekoppeld vond als in de voorberichten der kluchten. (Zie Ten Brink, „LITTERARISCHE SCHETSEN EN KRITIEKEN", deel XIV, bl. 9).

Wel wezen Kramm en Hymans en in navolging van dezen laatste Emile Michel [1], Adam van Mander, Carel's broeder, als de schrijver aan, doch waar wij voor het determineeren van schilderijen in de leer zullen gaan bij Kramm, en bij Hymans, en bij Michel, zullen wij voor het onderkennen van literaire werken toch liever ter schole gaan bij Busken Huet en Ten Brink.

De waardeering van Bredero is thans wel een beetje anders dan een eeuw geleden: „Het kan verkeeren, zegt Bredero."

Lodewijk van Deyssel rekent hem tot de weinigen die levend Nederlandsch hebben geschreven; L. Simons Mr.

---

1) REVUE DE DEUX MONDES", 1886. IV. p. 864: „Les informations que nous possédons sur van Mander, nous les devons pour la plupart à la notise placée et tête de la seconde édition de sa „LIVRE DES PEINRES", notice attribuée à son frère cadet, Adam."

raadt in 1889 den voordrager Willem van Zuylen aan liederen van Bredero op zijn monologen-repertoire te nemen; „DEN GULDEN WINCKEL" van September 1917 rekent hem tot de weliswaar oude doch nog springlevende dichters; de „SPAANSCHE BRABANDER" is in 1898 met groot succes vertoond door de „Nederlandsche Tooneel-Vereeniging" en in 1918 met niet minder succes door het „Gezelschap-Heyermans".

En er is nu wel niet het feest van 1885 met een Moortje-voorstelling en een feestcommissie met een Prof. Ten Brink als feestredenaar, maar er komt toch een nieuwe uitgaaf vani Bredero's complete werken 1) en „DE GIDS" komt met twee opstellen, „ELSEVIER'S' GEïLLUSTREERD MAANDSCHRIFT" met een geïllustreerd artikel en de „WERELD- (NEDERLANDSCHE) BIBLIOTHEEK" met een uitgave van den „SPAANSCHEN BRABANDER".

Eén van de twee opstellen in „DE GIDS" is van Dr. J. A. M. Knuttel, die ook de volledige uitgaaf bezorgt, het andere en dat in „ELSEVIER'S GEïLLUSTREERD MAANDSCHRIFT" en de uitgave van den „SPAANSCHEN BRABANDER" zijn van Dr. J. Prinsen J. Lzn. Of deze nieuwe uitgave van dit blijspel noodig is? Nu er al uitgaven bestaan van Dr. Elco Verwijs, van Prof. Maltzer en van Terwey. Dit vroeg Prof. ten Brink ook in 1893, toen de uitgaaf van Terwey verschenen was en er reeds de uitgaven van Dr. Verwijs en Prof. Molker waren. Maar het antwoord dat hij gaf, kan steeds, en dus ook hier, gegeven worden: „Hoe meer studie aan Bredero's spelen gewijd wordt, hoe beter." X.

Deze bijdrage is al voor eenige jaren geschreven en toch nog wel actueel. (Red.)

1) In 1913 is de eerste aflevering, bevattende het spel van „RODDERICK ENDE ALPHONSEN", verschenen.

Potgieter's vertaling van Bulwer's Rienzi.

Zooals reeds bekend was uit de BIBLIOGRAPHIE VAN DE WERKEN VAN E. J. POTGIETER, door den Heer J. H. Groenewegen samengesteld (Haarlem, 1890), maar eerst zeer algemeen bekend is geworden door de nieuwe uitgave van de „Maatschappij van goede en goedkoope lectuur" in 1907, heeft Potgieter een vertaling geleverd van Bulwer's roman RIENZI, DE LAATSTE DER TRIBUNS, en die in 1836, een jaar na het verschijnen van de Engel-

sche uitgaaf, het licht doen zien.

Minder algemeen, in het geheel niet bekend schijnt het te zijn, dat van deze vertaling in 1850 een tweede druk in twee deelen verscheen, zoodat de uitgave van 1907 de derde druk is. Noch de Heer Groenewegen, noch de redactie van de „Maatschappij van goede en goedkoope lectuur" schijnt dien tweeden druk gekend te hebben. Zij maken er althans geen melding van.

De titel van dezen tweeden druk, die, evenals de eerste, zonder naam van vertaler verscheen, luidt:

> RIENZI, de laatste der Tribuns. Naar het Engelsch van Edward Lytton Bulwer, Schrijver van EGENIUS ARAN, de Laatste Dagen van POMPEJI, de familie BEAUFORT, HAROLD, enz. Tweede druk. Te Deventer, bij X. J. Wilterdink, 1850.

Het eerste deel heeft VIII + 325, het tweede deel (IV) + 348 bladzijden. Het formaat is post-octavo.

Het VOORBERIGT, op bl. V-VIII van het eerste deel, is onderteekend: DE VERTALER.

In DE RECENSENT. ALGEMEEN LETTERLIEVEND MAANDSCHRIFT werd deze tweede druk besproken en o.a. als aanmerking gemaakt dat niet de voorrede van Bulwer geheel vertaald was gegeven, maar men in plaats daarvan het kwaadgeluimde en wanhopige voorbericht van den vertaler kreeg, waarin een gedeeltelijke vertaling van Bulwer's voorrede.

Na dan nog beweerd te hebben dat de vertaler ook wel een bewerking had mogen geven van een bijvoegsel, dat wel niet in de eerste Engelsche uitgave, maar toch in een latere voorkomt, en dat opmerkingen bevat omtrent het leven en het karakter van Rienzi, gaat hij over tot het noemen van eenige der „onnauwkeurigheden, die men in de overigens trouwe vertaling niet zoo heel zelden vindt." Hij teekent ze aan „opdat niet soms een derde druk er onder gebukt ga" Enkele zijn spelfouten en zijn dus in de uitgave van 1907, ten gevolge van de „onvermijdelijke vernieuwingen" van dezen druk, verdwenen; onder andere gaat de derde druk van 1907 wel gebukt Daar DE RECENSENT niet alle maar slechts enkele van de onnauwkeurigheden noemt, zullen wij ze hier maar niet herhalen.

Mocht er nog eens een vierde druk ter perse gaan, dan weet de uitgever waar enkele onnauwkeurigheden van Potgieter's vertaling o.a. opgeteekend zijn en zou die vierde druk er zijn voordeel mee kunnen doen. X.

Een terugblik.

In 1895, dus 40 jaar geleden,, heeft te Amsterdam plaats gehad de *Internationale tentoonstelling van het hôtel- en reiswezen*, waarvan het stadje „Oud-Hollandt" een groote aantrekkingskracht is geweest. Het had zijn voorganger in „Oud-Antwerpen", dat aan de Wereldtentoonstelling van 1894 te Antwerpen annex was, en het aanschijn heeft gegeven aan dat mooie boekwerk: „Oud-Antwerpen", met tekst van Max Rooses en waterverfteekeningen van den schilder Frans van Kuyk.

De inrichters van „Oud-Hollandt" hebben, terecht, ingezien, dat iets dergelijks ook over hun stadje moest verschijnen, en zoo is dan ook een Gids van Oud-Hollandt in 't licht gegeven, opgedragen aan St. Nicolaas, den patroon van Amsterdam, geestig verlucht en vol geschiedkundige bijzonderheden. Eduard van Biema heeft een Fransche editie ervan gereed gemaakt.

De tentoonstelling, in de Lentemaand geopend, heeft tot November geduurd. De uitheemsche bezoekers (bezoeksters) werden welkom geheeten met dit aardige vertaalde versje:

Les neiges sont fondues,
L'Eté vient de paraître,
Nous apportant ses fleurs,
Sa gaité, ses couleurs.

Thirsis Minnewit.

Want vroolijkheid vierde in „Oud-Hollandt" hoogtij. Er werden veel feesten gegeven: de Intocht van Maria de Medicis te Amsterdam door de Magistraat begroet, was deftig en voornaam, de Rederijkersoptochten waren één en al kleur, de Zaansche bruiloft een luister der oogen, de kermis vol jolijt, de Muiderkring was weer voor een oogenblik herleefd.

Maar ook werd in de stad van de Van der Heyden's, een tentoonstelling van brandbluschmiddelen gehouden. Hun beroemd werk: Description des pompes à tayau, nouvellement inventées et octroyées, et de la manière d'éteindre le feu, van 1690 ook in 't Hollandsch en Latijn verschenen, kostte het aanzienlijk bedrag van f 9000.—.

Vóór 1874, toen de brandweer te Amsterdam werd gereorganiseerd tot het huidige keurcorps, gingen bij brand de leeren emmertjes, met water gevuld, van hand tot hand, en waren de brandladders, onder een afdakje, aan de openbare gebouwen opgehangen.

De ouderen onder ons, zullen nog met genoegen aan die

tentoonstelling, en in 't bijzonder aan „Oud-Hollandt", terugdenken: hoe aan de overzijde van 't Y, op het mailschip, dat voor en aan de kade gemeerd lag, de Javaantjes bijkans geruischloos bedienden; hoe de nieuwe mixedpickles (toen nog een weinig bekende versnapering), reclame van een Engelsche firma, ongemerkt in de zakken der bezoekers verdwenen; hoe gretig de „Oud-Hollandt's Nieustijdinghe", die tijdens den duur van de tentoonstelling, dagelijks, verscheen, vol wetenswaardigheden en met de namen dergenen die in de Poortersrolle van Oud-Hollandt waren ingeschreven, werd gekocht. Men kreeg een fraai, op perkament gedrukt bewijs, onderteekend door de Heeren bestuurders A. N. J. Fabius en Anton Mensing, dat de poorterseed was afgelegd! En zooals ook al in ouden tijd, ging dat niet kosteloos.

De Heer Fabius heeft met den Heer van Biema, ter gelegenheid van de tentoonstelling geschreven, dat aardige ruim geïllustreerde werkje: „Reizen en Pleisteren, Bijdragen tot de geschiedenis van het hôtel- en reiswezen; van belang ook, omdat de bronnen ruim zijn aangegeven.

Men liet ook niet na den kokadorus van „Oud-Hollandt" te bezoeken, die in „den oelycken Kookelaer" troonde: Meyer Linnewiel, alias Kokadorus, de man van het Amstelveld, maar ook van tentoonstellingen, met zijn radde tong en zijn chijntjes, die verleden jaar is overleden.

Maar deze terugblik geldt toch ook de *Nationale tentoonstelling van voedings- en genotmiddelen,* die in 1887, dus bijkans vóór vijftig jaar, te Amsterdam werd gehouden, en ook haar Oud-Hollandsch Marktplein heeft gehad. A. B. de Matha heeft hierover een interessant boekje uitgegeven, met vele teekeningen van J. C. Greive Jr. „Oud-Hollandt" van 1895 was een uitbreiding van „het Marktplein" van 1887. Door dit boekje zijn ons veel aardige opschriften van de huisjes bewaard gebleven.

Daar was b.v. de Rotterdammer Koch, die boven den ingang van zijn wijnhuis liet schilderen: „Vrij wijn ende mee", dat een uithangbord had, waarop (wel een anachronisme) twee mannen waren voorgesteld, die een druiventros droegen: — —

Josua en Caleb hadden hier hun tenten opgeslagen,
Dies kan men hyer de waert naar oude wijn wel vragen.

Dan had de broodbakkerij „de Haan" een uithangbord met aan de voorzijde:

de *Haan:*
Ai, seg my Borgers eerlick,,
Wie vroeger op is: hij of ik.

en aan de keerzijde: de *Backer*.

De Haan is immer *in*, maar ick stijgh *uyt* de veeren;
Moet nu die Krayer ons de waeksaemheyt gaan leeren?

En ten slotte: het opschrift van het bloemenhuisje„ d'Bloeyend Angelier" van de Maatschappij tot opvoeding van weezen in 't huisgezin:

Wy brenghen 't weeskynt op in andermans gezin;
So 't streeffen U bekoort, ay, treedt eens lutteis in;
Koop fris je bloemkens om U liefste dijn te sieren;
So laet ge op "t weeskynts padt
Ook weeligh bloemkens tieren.

Een versje, dat nu, na 50 jaren, voor menige liefdadigheidsvereeniging zijn bekoring en kracht nog niet heeft verloren.

Mr. M. C. NIJLAND

De ontginning van de Sierra Morena.

Don Pablo Olavides, graaf van Pilos, minister van den Spaanschen Koning Karel III, maakte omstreeks 1765 het plan, de onvruchtbare Sierra Morena te ontginnen. Hij wilde daartoe geen landgenooten gebruiken, omdat Spanje vrij schaars was bevolkt, en misschien ook wel, omdat zijn landgenooten wat laksch waren; men sloeg voornamelijk het oog op Zwitsers en Duitschers van R.K. geloof.

Als gangmaker verzekerde hij zich van de hulp van een oud-Pruisisch luitenant-kolonel, Thurriegel, een man, die een avontuurlijk leven had geleid, en door verschillende omstandigheden aan lager wal was geraakt. Hij had zijn geheele vermogen, een goede 16000 florijnen, aan een Frankfortsche jonge vrouw toevertrouwd, die ermede was gevlucht. Procedeeren hielp niet. Thurriegel wreekte zich met een satiriek gedicht: „Die klagende Astrea", en joeg daarmede velen op stang.

Eerst was hij van plan geweest zich in Portugeeschen militairen dienst te begeven, want, te Weenen zijnde, vernam hij, dat de gezant van den Koning van Portugal, Joseph I, van plan was te trachten een aantal militairen in Portugeeschen krijgsdienst te doen treden. Het was de tijd van den beroemden minister Pombal, die de Jezuïten uit Portugal heeft verdreven, en goed soldaten kon gebruiken.

Maar Thurriegel, van alles beroofd, zag geen kans Lissabon te bereiken, en was blijde, dat Olavides hem een voorstel deed.

In 1767 begon hij zijn werkzaamheden, en verspreidde

zoowel in de Westelijke cantons van Zwitserland als in Baden vele prospectussen, om de emigratie aan te moedigen. Elk gezin zou een woning krijgen, met voldoende land, vee en utensiliën. Bovendien werden voedsel, kleeding en zaad gedurende een jaar toegezegd. En — een arena voor stierengevechten!

De liefhebberij was groot, maar hun Overheid legde den emigranten vele moeilijkheden in den weg. Ook verzetten de hypotheekgevers zich tegen de verhuizing naar Spanje. Vele duizenden emigreerden toch, niettegenstaande het verzet hunner Regeering.

De uitkomsten zijn eerst niet schitterend geweest. Het heete klimaat van de Sierra Morena deed velen sterven. In April 1768 toch werd aan de baljuwschap van Aargau gerapporteerd, dat in 2 maanden 800 kolonisten waren omgekomen. Velen trokken naar hun vaderland terug, maar anderen immigreerden weer. In 1845 waren 50 dorpen gesticht met de hoofdstad Carolina (naar Karel III genoemd). Van landbouw was weinig sprake meer; olijf- en moerbeiboomen, wingerden en andere vruchtboomen waren er voor in de plaats gekomen.

De ontginning van de Sierra Morena was gelukt, — maar de Spanjaarden, als zoodanig,, hebben daaraan geen deel gehad.

Ofschoon de geïmmigreerden zich thans met de Spaansche bevolking geheel hebben vermengd, wijzen de kinderen met hun blauwe oogen en blonde haren nog op een Germaansch ras. In ons Zeeland ziet men iets anders: zwarte haren en blauwe oogen; dit is de vermenging, die in de 16e eeuw tusschen Spanjaarden en Zeeuwen heeft plaats gehad.

Mr. M. C. NIJLAND

Dagboek van Rau.

Mr. Zebald J. E. Rau (1801-'87) heeft, minstens van 1834-'69 een dagboek gehouden, waaruit zijn biograaf J. R. Steinmetz enkele staaltjes heeft meededeeld (LEVENSBERICHTEN LETTERKUNDE 1888 p. 123v).

Kan iemand mij mededeelen, waar het origineel zich bevindt?

Dr. G. KALFF, Jr. BUSSUM.

Antwoord.

(VRAAG, laatste blz. Navorscher afl. 1.) I-II — 48.

Het eenige, maar dan ook uitnemende werk op het gebied van Heraldiek, waarin men bijna alles vinden kan, is dat van I. B. RIETSTAP, HANDBOEK DER WAPENKUNDE. Dit is echter uitverkocht, alléén antiquarisch en dan nog zeldzaam en zéér duur te koop.

Bruikbaar, doch minder uitvoerig is het werk van JUNIUS waarvan een herdruk is verschenen en niet te duur verkrijgbaar.

Beide schrijvers negeeren, zeer terecht, de wapensymboliek vrijwel, en beschouwen die, zooals elk degelijk heraldicus, als fantasie.

Wil men echter daarvan wat weten, dan kan men dat vinden in: DIE WAPPENSYMBOLIK van PAUL GRüNDEL. Verlag Moritz Ruhl in Leipzich.

STEENKAMP.

Wijnroeier, waterijker van allerhande stukken en vaatwerk en brander van de wijnvaten.

Deze functie bestond o.a. in 1791 te Schiedam. Een wijnroeier was een ambtenaar, belast met het peilen der wijnvaten. Een brander van de wijnvaten was belast met het plaatsen der brandteekens- of merken op de wijnvaten.

Wat was de functie van waterijker?

VLAARDINGEN. M. C. SIGAL

Bijdrage tot den Beeldenstorm

door Jos. Kleyntjens S. J.

Wat aangaat het onderzoek naar degenen, die zich aan den Beeldenstorm in Noord-Holland, boven Amsterdam, hadden schuldig gemaakt. zoo zijn daarover de jaren 1565-1570 in de archieven aldaar zoo goed als geen bescheiden aanwezig. Alleen Alkmaar en Hoorne bezitten archivalia daaromtrent.

Zoo kregen b.v. R. v.d. Duyn en Ch. Smytre 19 Dec. 1567 opdracht voor Kennemerland(?); de verhooren door deze beide Commissarissen afgenomen, hadden plaats in 1568 en wel:

6 Maart: Alkmaar.
18 Maart: Beverwijk.
19 Maart: Beverwijk.
20 Maart: Assendelft.
20 Maart: Crommenie.
29 Maart: Heiloo.
1 April: Bergen.
14 April: Beverwijk.

17 April lieten zij van Teylingen, schout te Alkmaar eenige personen, die voortvluchtig waren, dagvaarden.

Voor *Westfriesland* werden v. d. Duyn en Smytre tot commissarisen, benoemd door de instructie van 23 Mei 1568. Zij namen de verhooren af:

23 Mei 1568 te Hoorn.
26 Mei 1568 te Hoorn.

26 Mei is Charles Smytre van Hoorn naar Enkhuizen gereden.

Voor *Waterland* en *Zeevank* ontving Reynier van der Duyn 28 Dec. 1567 instructie. Merkwaardig is dat de „*Chronyk van Medemblik*" door Dirk Burger van Schoorel (ed. 1728) blz. 352 vermeldt, dat in *1563* op Texel reeds een beeldenstorm heeft plaats gehad??

Beeldenstorm te Wessem. (L.)

Wessem behoorde tot de heerlijkheid Weert. Philips van Montmorency 1), graaf van Horne was er de eigenaar van.

---

[1]) Zie Publ. der Limb. VIII, p. 64. Na de onthoofding van graaf Philips, 5 Juni 1568, verliet gravin Walburgis „heel stillekens" Weert. Met haar vertrek eindigde ook de overheersching der Nieuwe Leer in deze streken.

Deze, die zich om den godsdienst niet bekommerde, liet de vrije hand aan zijn echtgenoote Walburgis van Neuenar, een vurige aanhangster der nieuwe leer. Aan haar is het dan ook te wijten, dat de nieuwe leer zich krachtig gesteund voelde en overal zoo driest durfde optreden. Vooral in 1566 konden de ketters, die maar al te goed wisten, dat het kasteel hun geen rekenschap zou vragen naar hartelust de kerken bestormen en alles kort en klein slaan. Uit de hier volgende informaties, door den commissaris Willem van Sandt, genomen, blijkt, dat de predikant, die van Roermond naar Wessem overkwam, daarheen gebracht werd door twee inwoners van Wessem, Jan Keysers en Jan Joosten. Hij predikte er, maar het gehoor was niet groot; de burgemeester ontving hem in zijn woning, maar durfde het blijkbaar niet aan hem te huisvesten; op gemeentekosten werd hij uitbesteed bij Trijn de bode of van Kelst. Deze predikant heette Lambert Baecxen. Een andere gevangene verklaart, dat hij twee predikanten naar Wessem gebracht heeft: de reeds genoemde Lambert Baecxen en Thomas van Torn, de eerste was een afgevallen pastoor. Zij hebben gelogeerd bij den secretaris in Wessem, Jan Joosten en bij Deryck Vynckebosch. Zeker is, dat op aanstoken van de predicanten ook te Wessem de beelden en banken in de kerk zijn stukgeslagen, want in de verschillende verhooren, die wij bezitten, wordt telkens gevraagd, wie de kerkschenders geweest zijn, maar geen enkele der gevangenen waagt het, een naam te noemen. Wel verklaart er een: „5 oft 6 mans personen gecommen zynde van Weert hebben de kercke tot Wessem gescheynt."

Dat onder de bescherming der familie Neuenar de ketterij ook te Wessem diep wortel had geschoten blijkt uit een oorkonde die zegt: „Le dict Wessem a toujours été fort infecté d'hérésiè."

En er wordt dan nog bijgevoegd, dat het een nest van vrijbuiters was, waaruit de voornaamste inwoners gevlucht waren en waarin niemand vrij een voet durfde zetten.

Welke is de rol geweest van den pastoor? Ook deze schijnt de nieuwe leer aangehangen te hebben. Een der gevangenen zegt over hem, dat: „alstoen tertijt vuell quaetz gedaen heeft heer Eustachius, doen tertijt ende nu tegenwoerdelich pastoor tot Wessem, als dat deselve pastoor alsdoen den nieuwen predicanten aaenhengich is geweest, deselve predicanten proberende ende heur lezinge confirmerende als deselve goet te zijn."

Folio 221.

Examinatie van zeeckere gevanghenen binnen de stadt Wirdt ende (bekentenisse daer vuyt gevolcht. 1)

Opten IIen dach may anno 1570 des achternoens in presentie Sr. *Guarcia Suares*, capitein ende *Goirt Kael* 2), schoutent aldaer, is voergebracht *Frans Hillen,* gevangen tot Wirdt ende comparerende, is gevraecht hoe oudt hy, gevanghen, is, seijt, hy, die spreeckt, oudt te zyn omtrint 50 jaeren.

Gevraecht van wat ambacht oft coopmanschap hy, gevanghen, is, seijt, hy, die spreeckt, eeen laeckenmaecker te zyn.

Gevraecht van wat geloeve hy, gevangen, is, seyt hy, die spreeckt, te gelooven in zynen Credo.

Gevraecht off hy inde misse niet en gelooffden, seyt hy, die spreeckt, in de selve te geloeven, als te zyn oprecht gelyck als hy, die spreeckt, nu voerleden Paeschen gebycht te hebben, aenden pastoor van Wirdt, ende zyn H. Sacrament ontfangen te hebben, van eenen genoempt heer *Jan,* woenachtich alhier als hy vermeynt, ende van zulcx zoude de pastoer tot Wierdt wetenschap draegen als hy anders niet vermeynt.

Gevraecht off hy, gevanghen, te voeren theylige sacrament, op doude maniere ende catholyche gelooven ontfanghen heeft, seyt hy, die spreeckt, tselve niet ontfanghen te hebben, tzeedert den tyt, dat die nieuwe predicanten inder stat Wierdt gearriveert zyn, ende daer te voerens misse gehoort te hebben, ende ten H. Sacrament gegaen.

Gevraecht, off hy gevanghen oock gelooft in den catholycke geloeve, ende vanden selve te houwen, seyt hy, die spreeckt in de selve te willen geloeven, ende daer by te willen persisteren als houdende de selve voerde betsten.

Gevraecht off hy, gevanghen, niet en heeft onderteyckent zeeckere cedule inder kercken tot Wirdt byde nieuwe predicant oft predicanten, alsdoen voerhoudende van den abjuratie van doude catholycque geloeve, seyt hy, die spreeckt zulcke cedule niet onderteickent te hebben.

Gevraeght off hy, gevanghen, oeck gheen beloeftenisse gedaen en heeft van te willen affgaenden ouden geloeve ende aen te vangen den nieuwen geloeve, seyt hy, die spreeckt, deur permissie ende toelaetinge des greve van Horn zaliger, ende doude gravinne van Horn (die de nieu-

---

1) Archives Générales du Royaume à Bruxelles. Fonds: Papiers d'état et de l'audience. Registre 520. fol. 221-227.

2) Godfried Kael.

we predicanten in der stadt hebben laeten vuiren) well duckwyls de nieuwe predicanten gehoort heeft, vermeynde ende verhoopden, dat zulex vergeven waer geweest by den heer bischop van Ruremundt, als sulex de pastoor van Wierdt verclaert heeft, seggende dat dondersaeten van Wierdt zouden commen te biechten ende leven nae doude gelove van nu voertaen, ende dat deur zulex in vergetinghe ende pardon soude gestelt worden, al tghene dat voerhin geschiet weer den geloeven aengaende, ende is mitz dyen schryende op zyn beyde knyen gevallen, begerende commen, nach ten heylighe sacramenten, gelyck oock ter genaede, gelyck hy, die spreeckt, tot gheenen tyde eenighe waepenen tegen coninckl[y]cke Majesteyt genoemen heeft.

Gevraecht off hy raedt oft daet totte kerckescheynden tot Wierdt geschiet, gegheven heeft oft met de kerckscheynders hantplichtich is geweest, seyt hy, die spreeckt zulex onkennende, dan wel daer tegen gesproecken te hebben als misprysende zulcke ffaict. Oercondt zyn handtschrift: Onder stont: Frans Hillen.

Ten zelven dage ende tyde is voergebracht *Derick Schryvers oft Vinckebosch*, gevangen ende comparerende, is gevraecht hoe oudt hy gevanghen is, seyt hy, die spreeckt, oudt te zyn omtrint LXI jaeren, ende geboeren te zyn van *Ophoeven* inde graefschaps van Horn, ende nu woenachtich zynde inder stadt *Wessem*.

Gevraecht van wat neringe hy, gevanghen, is, seyt hy, die spreeckt, een ackerman te zyn.

Gevraecht van wat geloeve hy, gevanghen, is, seyt hy, die spreeckt, nu te zyn vanden oude geloeve, ende de zelve houdende oprecht te zyn, ende nu voerleden Paesschen vanden pastoer tot Wessem ontfangen te hebben theylige sacrament, opten oude geloeve, als onderricht wesende van een heer *van Thoorn*, genoempt heer *Theus*.

Gevraecht, off hy, gevangen, oeck daer te voerens vanden oude catholycqueu geloeve, geweest is, ende de zelve onderhoudt, seyt hy, die spreeckt, in voergaende jaeren altyt vanden oude gelove geweest te zyn gelyck alnoch ende daer by te willen persisteren, dan wel waer te zyn, dat hy inden tyt vanden oproericheyt de predicanten gehoort heeft gelyck alsdoen tertyt vuell quaetz gedaen heeft heer Eustachius, doen tertyt ende nu tegenwoerdelich pastoor tot Wessem, als dat de selve pastoor alsdoen den nieuwen predicanten aenhengich is geweest, de selve predicanten proberende ende heur lezinge confirmerende als de selve goet te zyn, ende seyt hy gevanghen, noot gheen sacramentaris oft Calviniaen geweest te zyn.

Gevraecht off hy, gevanghen, den nieuwen predicanten niet tzynen huyse onderhouden heeft, seyt hy die spreeckt gheen predicanten onderhouden te hebben, dan well waer te zyn, dat hy, die spreeckt, eenen nieuwe predicant genoempt *Lambert*, enighe maeltyden gegeven heeft, ende is de selve predicant onderhouden ende gelogiert geweest ten huyse van *Tryn de boode* oft *van Kelst*, ex conxientie, dat hy die spreeckt alsdoen borgemeester zynde, heeft eennich gelt gegeven ende verhantreyckt vuyte gemeinte gelt, aenden voerscreven Tryn ter oersaecke vanden onderhalt byde voerscreven Tryn gedaen, alsoe 7 oft 8 mannen den nieuwen predicant beloeft hadden vander gemeintens gelt te betaelen.

Gevraecht wie die 7 oft 8 mannen zyn geweest, seyt hy, die spreeckt, de selve geweest te zyn *Drys Ingenhoof*, *Jan Keysers*, *Peeter Mielenberch*, ende hy, die spreeckt, sonder meer te weeten noemen, daer by vuigende, we te geloéven ende te vermeynen, dat *Jan Joosten* een van de 7 oft 8 mannen geweest is.

Gevraecht off hy, gevanghen, den nieuwen predicant van buyten tot Wessem gebracht heeft, seyt hy, die spreeckt, sulcx ontkennende, dan seggende dat *Jan Keeysers* ende *Jan Joosten*, den nieuwen predicant van Raemundt tot Wessem gebracht hebben, als hy die spreeckt zulcx gehoort heeft.

Gevraecht off hy gheen kerckescheynders tot Wessem gelogeert en heeft, seyt hy, diey spreeckt, dat eenre genoempt *Willem de Roode*, nu fugityff van Wessem tot hem, die spreeckt, gecommen is seggende, dat hy Willem voerscreven beveel hadde van Wierdt, hem, die spreeckt, zeeckere persoonen eeten ende drincken zoude gevén om heur gelt van Wierdt commende, ende zyn de selve persoenen geweest de kerckescneynders tot Wessem, ende achtervolgende voerscreve gebot heeft hy, die spreeckt, de voerscreve kerckescheynders eeten ende drinken gegévén naede kerckeschenderie aldaer geedaen, gelyck als hy gevanghen, alsdoen herberch ophoudende was.

Gevraecht off hy, gevangnen, niet en heeft verjaecht eenen schoelmeyster van Wessem, genoempt *M. Gerrit*, seyt hy, die spreeckt, waer te zyn, dat *Drys Joosten Ingen hooff* tot Wessem woenende, vermaenende den voerscreven *M. Gerrit*, dat hy, die kinder beeter leeren zoude, gelyck als hy M. Gerrit geneicht was, totten dranck, oft andersins soude men eenen anderen in zyn plaetze stellen, twelck de voerscreve Gerrit hoorende heeft gesproecken susdaenighe woerden in substantia, suecht ghy (designerende die van Wessem,) eenen anderen, ick sall oeck eenen anderen zuecken, twelck verhorende naemaels de graevinne van

van Horn, heeft den selven M. affgeset ende eene anderen in syn plaetz gestelt, sonder dat hy, die spreeckt, ennighe oirsaeck is geweest vande verjaginge des M. Gerritz. Oercondt zyn hantschrift hier onder gestelt. Onderstont aldus, Ich Dyrck Schryvers bekenne sulx waer te zyn.

Opten VIen dach may anno 1570 examineert *Jan Joosten* gevanghen tot Wirdt, in presentie de scholtents.

Jan Joesten geboeren van Wessem, gevanghen tot Wierdt, gevraecht hoe oudt hy gevanghen is, seyt hy, die spreeckt, oudt te zyn 58 jaeren.

Gevraecht van wat neringhe hy gevangen is, seyt hy, die spreeckt, een bierbrouwer te zyn.

Gevraecht van wat geloeve hy, gevanghen, is, seyt hy, die spreeckt, vanden oude geloeve te zyne, ende sich te halden aende moeder der heyliger keercke, mittet ghene daer aen cleeft, gelyck hy gevanghen oock nu Paeschen voerleden hem gebycht heeft, ende theylige sacrament ontfangen tot Heel by Wessem, by eenen pastoor genoempte heer *Jan*.

Gevraecht off hy, gevanghen, voer den tyt, gheen sacramentaris oft calviniaen geweest is, ende daer voer hem gedraegen, seyt hy, die spreeckt, sulcx noot geweest te zyn, noch gheen verstant daer aff gehadt te hebben, hoe well hy, die spreeckt, den nieuwen predicant gehoort heeft.

Gevraecht off hy, gevangen, geen kerckescheynders ende andere gebannen onderhouden en heeft, seyt hy, die spreeckt, sulcx noot gedaen te hebben, noch heur geen assistentie ende faveur bewesen.

Gevraecht off hy niet en heeft helpen aennemen oft tot Wessem brengen, den nieuwen predicant genoempt *Lambert Baecxen*, seyt hy, die spreeckt, waer te syn, dat Lambert voerscreven inden laesten oproer gecommen synde tot Wessem, gecommen is ten huyse van hem, die spreeckt, met toedaen van Henrich Valck nu gestorven, alsdoen brengende den selven predicant aldair ten huyse van hem, gevanghen, ende is de selve predicant aldaer aengenoemen, in presentie van hem, gevangen, als off ende toegaende in welcke aenneminge voel persoenen alsdoen geweest zyn, ende wat van sulcx ende dergelycken geschiet is, begeert hy, gevanghen, met die van Wessem, eenen anderen heer gehadt te hebben, als de Heer van Horn.

Gevraecht wie de selve syn geweest, ende den selven prēdicant aengenoemen, seyt hy, die spreeckt, sulcx vergeeten te hebben, dan well geloevende dat *Derick Vinckebosch*, oock alsdoen present was, sonder meer te weeten noemen.

Gevraecht off hy, gevanghen, den nieuwen predicant

niet gelogiert en heeft, seyt hy, die spreeckt, den voerscreven predicant gebleven te zyn tot zynen huyse een nacht, (alsoe hy die spreeckt herberge ophoudende is), sonder meer tyts aldaer geweest te zyn, dan sanderen dachs van daer vertrocken is, ten huyse van Tryn Helst oft boede. Oercont zyn handtschrift. Onderstont. Ich Jan Joosten. Deese jegenwoordighe confessie is bevonden mit zynen orinaele taccorderen. By my ((sr.) G.. van Ghendt commissaris.

— *(Eu)stach(ius) van den Eynde* — — —, out omtrent XXXVI jaeren geciteert ende gevraecht van weghen coninclycke Majesteyts vanden gelegentheyt der borgemeesteren, scheepnen, ende gerichsluyders, ende anderen gecooren ende geswooren vander stadt *Wessem,* mette appendentien van dien, enz. seyt hy comparant opten eedt van syn priesterschap daer toe gedaen, dat *Deryck Vynckebosch* vanden geloove suspect te zyn, als niet te kercke te commen, noch ten heylige sacramenten, gelyck oock ter cause van dien alsoe suspect te zyn de secretaris *Jan Joosten.*

Gevraecht van wederdoopers ende andere sectarissen, seyt hy, deposant, dat aengaende de Calviniaenen deselve principaelen te zyn *Jan Joosten* ende *Deryck Vynckebosch.* Orcondt zyn hantschrift. Onderstont aldus. Eustachius de Tine, investitus de Wessem.

H. Lenaert Haemel, priester ende capellaen tot Wessem, out omtrint XXVI jaeren, geciteert ende gevraecht vander gelegentheyt der borgemeesteren ende schepenen, enz. seyt hy, comparant, opten eedt van zyn priesterschap, waer te zyn, dat vanden 7 schepenen, *Deryck Vynckebosch* is vande secte vander sacramentarissen, ende suspect vanden geloove. seggende oock datter een secretaris is aldaer genoempt *Jan Joosten* besmet vander secte vanden sacramentarissen, ende alsoe suspect zynde.

Gevraecht vanden kerckescheynders tot Wessem ende die met ende daet daer toe gegheven hebben gehadt, seyt hy, deposant, dat de kerckeschender de selve gescheynt gehadt. Gevraecht vanden nieuwe predican(t wie de) selven tot Wessem gebrocht hebben (en de) selven geconverseert, seyt hy, deposant, II predicanten aldaer gebracht te syn, genoempt *Thomas van Torn,* ende *Lambert van Baex,* pastoor geweest tot Baex, nu fugitiven, ende dat de voerscreve *Lambert* ende *Thomas* zyn gelogiert geweest ten huyse van *Jan Joosten* ende *Deryck Vynckebosch.* Orcont syn hantschrift. Onder stont. H. Lenart van Hamel. Heer *Hubertus Blisius,* nu vicepostor op S. Stevensweerdt, ende vicarius gtanderen tyde geweest tot Wessem, out om-

trent XL jaeren, geciteert ende gevraecht van weghen Con. Majs. vander gelegentheyt ende qualiteyt der officieren, borgermeesters ende schepenen enz. vander stadt Wessem, seyt hy, comparant opten eedt van zyn priesterschap waer te zyn, dat onder de schepenen aldaer, eenen genoempt Deryck Vynckbosch der geusen aenhengicht is geweest, en een calviniaen zynde hem deposant suspect is. Ende dat Jan Joosten secretaris, een calviniaen is, ende blasphemie gesproocken opt heylige sacrament, oock gebannen geusen ende straetscheynders onderhalden hebbende. Ende dat Deryck Vynckebosch de kerckescheynders gelogiert heeft gehadt. Orcandt syn deposants hantschrift. Onderstont aldus, Ita est, ut supra. Fr. Hubertus Blisius.

— — — — — — —

kerckscheynders geweest — — — mitten ghenen, die daer toe raet ende daet hebben gegeven, seyt hy comparant opten eedt van synder offitie con. Mat. gedaen, gehoort te hebben vuyt gemeyne faem, dat 5 off 6 mans persoonen gecommen zynde van Weerdt, hebben de kercke tot Wessem gescheynt als *Lem* 1) *van Kelst*, *Herman Benthens*, sonder die anderen weeten te noemen, ende dat de selve kerckescheynders gelogiert zyn geweest ende onderhouden ten huyse van Deryck Vynckebosch off schryver, ende dat Jan Joosten principael is geweest vanden aenhangers der voirscreve kerckscheinders.

Gevraecht vande wederdoopers en andere sectarissen, seyt hy deposant dat Jan Joosten, Derick Vynckebosch, niet ten heylige sacramenten gegaen hebben ende alsoe van theylige sacrament niet en houden, als hem deposant bedunckt.

Gevraecht vanden geenen, die den nieuwen predicant tot Wessem gebrocht heeft, ende gehaelt ten huise van *Lyns* 2) *Herven Thys Severyns* zoon, alwaer men den wyn gedroncken heeft, die welcke ter plaetsche voerscreven alsnoch te betaelen staet totte quantiteyt van XX potten, als hy deposant gehoort heeft van *Thys Engelen* oft aengen Poort, ende is van Ruremunde op Wessem gebrocht ten huyse van *Jan Joosten* voerscreven. Orcont syn hantschrift. Onderstont, Leynert Gobbels 3)

Gevraecht, wie den nieuwen predicant gebrach hebben, seyt hy deposant opten eedt van syne offitie, sulex gedaen te hebben eenen genaempt *Jan Joosten*. Ende dat die nieu-

1) Lambertus.
2) Laurentius.
3) Leonard Gubbels.

we predicant, genaempt *Lambert*, gehaelt is ten huise van *Lyns Herven* tot Ruremunde byden voerscreven Jan Joosten noch present. Et nescit scribere.

Gerit van Beeck, vuyte lande van Valckenborg gebooren, schoolmeyster ende coster geweest tot Wessem inden jaere 65 ende 66, ende nu woenende tot S. Stevensweert, out omtrint XXXII jaeren, geciteert ende gevraecht, wat oorsaecken halven hy comparant verjaecht is geweest vuyt Wessem inden jaere 66, seyt hy comparant opten behoorlicken eedt daer toe gedaen dat sulex geschiet is, om dat hy deposant catholycque geweest is, gelick alnoch, ende dat van die principaelen autheurs van dien geweest is *Deryck Vynckebosch*, als daer toe geport ende gesolliciteert zynde geweest vanden ouden graevinne van Horn weduwe, alsmen gemeyndelich seyt.

Gevraecht, wie die kerck tot Wessem gescheynt hebben gehadt, seyt hy deposant de selve geweest te zyn zeeckere *van Weerdt*, sonder nochtans die selve weten te noemen, daer hy verigende, dat die kerckescheynders gelogiert zyn geweest by *Deryck Vynchebosch*. Oircondt syns deposanto hantschrift. Onderstont aldus Gerardt Fynens van Beeck vuyt ten lande van Valckenborch, omtrent XXXVI jaeren, Jan Ingelen gevraecht opten eedt van zyne offitie wie de voirscreve predicant tot Wessem gebracht hebben enz. seyt hy deposant opten eedt van syne offitie Con. Mat. gedaen, dat de selve geweest zyn *Jan Joosten*, *Willem de Bode*, ende *Dierick Schruers*, 2) (offt Vynckebosch) Orcondt syn hantschrift. Onder stont aldus *Jan Ingelen*.

Dryes Joosten, schepen tot Wessem, out omtrint L jaeren, geciteert ende gevraecht, wie den nieuwe predicanten tot Wessem hebben gebracht, seyt hy deposant op ten eedt Con. Mat. gedaen, dat sulx gedaen hebben *Henrich Valck*, Jan Joosten, (des deposants brooder) ende dat de selve predicant (genaempt *Lambert Baecxen*) gehaelt is geweest tot Ruremunde, sonder te weten nochans op wat plaetsche, ende dat de selve predicant is onderhouden geweest by *Jan Joosten* ende *Derick Vynckebosch*. Orcont syn hantschrift. Onderstont aldus, Andryes Joosten.

Jan Keysers, schepen tot Wessem, out omtrint LVIII jaeren, geciteert ende gevraecht wie die kerckscheynders geweest zyn, seyt hy comparant byden eede daertoe gedaen ende affgenoemen, datter IIII mans persoonen van Wirdt commende tot Wessem aldaer tot Wessem de kercke gescheynt hebben, sonder nochtans yemant van dien weten

---

1) Hendrikus Schreurs.

te noemen, dan eenen — — — — — — — — Vynckebosch. Orconder syns hantscrift onder stont aldus, Jan Keysers.

Deese jegenwoordige informatie is bevonden mitten orinaele taccorderen, by my

Guil. van Ghendt, commissaris tot Wirdt, enz.

A. Personen wier goederen verkocht zijn.

143. Recueil 1) vanden ghenen, wiens goeden zoe bijden heeren commissarissen als zedert bij den officier gedaen saiseren ende annoteren zijn; teghens wien voor dordinaris juge alsnoch ter diffinitive niet geprocedeert en is. Maer zijn de persoonen ende goeden van eenige van hemluijden onder cautie ontslegen, eenige noch gevangen ende andere absent, wiens goeden bij den officier van Middelburch vercocht zijn.

A.

Aelbrecht Janssz. timmerman zijn goeden gesaiseert ende verboircht.

Adriaen Claissz. zijn goeden gesaiseert ende verboircht.

Adolph de Clercq zijn goeden gesaiseert ende verboircht.

Anthonis Janssz. oudt scoenmaker gevangen met zijn huisvrou.

B.

Baven de Makelare fugitijff, zijn goeden vercocht.

143v. Benedictus den Engelsman fugitijff, zijn goeden vercocht.

Bouwen Janssz. in de cleen rogge, zijn goeden verboircht.

Balten Simonssz. Smit.

C.

Mr. Cornelis van Berghen Scermer, fugitijff, zijn goeden vercocht.

Gonsal de la Palma present, zijn goeden gesaiseert ende verboircht.

D.

David Zomer zijne goeden gesaiseert ende verboircht.

De huijsvrou van —— Thomassz. ——— wiens goet van cleender werde is.

144. F.

Guillaume Deijnoot, notaris gevangen.

H.

J.

Jacques Foij present, zijn goet gesaiseert ende verboircht.

144v. Jochem Slueytelinck zijn goet verboircht, absent.
Jacques vanden Goes absent gearresteert, tot Nimmagen de goeden gesaiseert ende verboircht.
Jan de Villemonte absent, de goeden gesaiseert ende verboircht.
Jan Cornelisz. van Campen absent, de goeden gesaiseert, ende verboircht.
Jacques Wuirich present, geretaxeert onder cautie.
Janne Pels huijsvrou van Matheus de Makelaer.
Josijne Jans, wedue Jan Jacobssz. gevangen, na gerelaxeert op cautie.

K.

L.

M.

Matheus Janssz. oudt schoemaker.

145. N.

Noe de Ketelaer gevanghen.

O.

Pieter Simonet fugitif zijn goeden vercocht.
Pieter Claesz. cleermaker.

Q.

R.

Reiner de la Ducier absent zijn goederen vercocht.

S.

Somma Rollema gevangen.

T.

V.

W.

Wouter Janssz. vlascooper absent zijn goeden vercocht.

In dorso: Catalogue dé Middelburch en Zeland.

B. Namen dergenen, die van het algemeen Pardon uitgesloten zijn.

227. Monseigneur!

Suijvant la charge de votre Ex. et ce qui fust arresté à Nymegen quant à la publication duu pardon général, envoye avec cestes les noms de ceulx qui se

treuvent debvoir excepter au dit pardon, comme renommez d'avoir delivre es mains des rebelles aulcunes villes ou chastaux, ou aultrement a cette fin avoir eu quelque intelligence, ou comme chiefs, capitaines, lieutenants, ou porteurs denseignes avec enseignes, deployz avoir servy allecontre sa Mat pour aultant quil est, venu a la cognoissance de ceulx du conseil icy. Comme votre Ex. verra plus a plein par la cedule cy ioincte, afin que votre Ex. puisse ulterieurement proceder au dressement et publication du dit pardon.

A tant Monseigneur en baissant les mains de votre Ex. prie Dieu le Createur de conserver icelle en bonne et longue prosperité. D'Arnhem le IIe d'Apvril 1573.

De votre Excellence.

Tres humble et tres obeissant serviteur
Arnoult Sasbout.

230. Namen dergeenen, die int generael pardon nopende de leste troubelen gevallen zeder den 1en Januarij 1572 stilo communi, naemptlick geeximeert zullen werden.

ZUTPHEN C.

Dirck Doeijs burgemeester was tot Zutphen.
Jasper Kreijnck scholtis was tho Zutphen.
Johan van Galen genant Boechmaecker, burger tho Zutphen.
Wilhelm Spitzholt, burger tho Zutphen.
Dierick Rerinck tho Zutphen.
Bernt Mockinck tho Zutphen.
Dese zijn befaempt van verstant ende intelligentie gehat te hebben vant innaeme der stadt Zutphen.

ELBURCH D.

Andries van Arler ofte Alder vander Elburch.
Johan van Wijnberghen vander Elburch.
Bartolt Veeghe vander Elburch.
Dese 3 personen van gelijcke vant innemen der stadt Elburch.

Johan Roesdam tho Hengelo, inden Graeffschap van Zutphen, soude vendrich geweest zijn bijden rebellen.
Wijnant van Ommeren inden Velue.

Is befaemt van last gehat te hebben over eenige peerden, daer mede hij zoe tot Harderwijck als Amersfoort geweest is.

Johan van Appel Verschuer Peterszoon de Jonge eertijts tot Nijenkerck op Veluen wonachtich. Andries Elbertsz. genant Vlieger vander Nijenkerck op Velue. Dese zouden alsnoch als koopluijden dienen in Hollant.

Christoffel van Yselstein, geweest zijnde binnen Zutphen.
Dese zoude binnen Zutphen overste geweest zijn, doen de stadt Zutphen weder onder de subactie van zijne Mat. gebrocht werde.

230v. Gerrit van Arsen snijder, eertijts tho Arnhem wonachtich, nu gevangen tho Huijsen inde lande van Cleeff.
Heeft verstant gehat om Arnhem inne te doen nemen mit brieven te scriven ande rebellen.

Johan van Holtswilder drost, was tho Hattum.
Es befaempt van verstant gehat te hebben ende tslot to Hattum verlaten.

Jasper van Bronchuijsen drost, was tho Bredefoord
Dese is befaempt tslot to Bredefoorde verlaten te hebben.

Hubrecht Boem ende Steven Boem gebroederen ende burgeren tho Nijmmegen.
Dirck van Scherpenhuijsen Franszoon, mede burger tho Nijmmegen.
Dese 3 persoonen zouden den stadt Nijmmegen Pijnxterdach voorleden verraden hebben.

RUREMUNDE (b.)

Peter Itgens.
Willem Vrantssz.
Hencken Ingen Hack.
Schonck de Bastart.
Souden doende geweest zijn int innemen, beclimmen ende opslaen der poorten des stads Ruremunde.

Johan van Wachtendonck tho Venlo.
Es vendrich alsnoch binnen Dordrecht.

Willeken van Angeren.
Es notoer dat hij koopman geweest est.
Willem Claessz. Leijdecker.
Daniel van Goer.
Adriaen Bruijnes.

Reijer van Berck schipper.
Johan Thingnagel.
Schipper Jorden.
Bernt Jorden zijn zoon ende Jan Jorden gebroeders Thonis Korskens.
Jan Bosman Claessz. schipper.
Thonis Henskens, alias van Maesacker.
Gerrit de Hooren.
Een schipper genant Hazelaert ofte Taijckan.
Jan de Man, schipper.
Jan van Rossum van Thiell, al tot Thiell.
Deze zouden plichtich zijn der verraderie der stadt Thiell in Novembri 1572 mit daet ofte raedt, ofte andersins daer van verstant ofte weetenschap gehadt te hebben. Ende Johan Thingnagel zoude een lieunant geweest zijn van Dirck van Haeften liggende binnen Bommel.
Dese Jan van Rossum zoude geweest zijn vendrich vanden voorsz. Dirck van Haeften.

231v. Adriaen Vijgh tot Thiell.
Dese heeft hem als een vanden hoofden bijden rebellen van anneminge van knechten ende anders meest gemoijt, ende als capiteijn tegens zijne Mat. gedient.

Melis Pieterssz. in Thielreweert.
Jan Harmanssz. in Thielreweert.
Dese Melis zoude de stadt Bommel mede hebben helpen innemen ende Jan Harmanssz. voorweten daervan gehat hebben.

Joriaen ten Berghe, drost was tho Gelre.
Dese hadde hem mede bijden prince gegeven ende de stadt ende slot Gelre verlaten als de fame gaet.

237. Sensuyvent les noms des gentishommes et fiebvez d'Hollande et de Westfrize, qui ont Signé la requeste le faict de l'abolition dinquisition et ne renunchent encores simplement la lighe.
Jacob, seigneur de Wingaerden, renunce a la lighe, entant qui durera l'accort faict par son Alt. avecq les confederez.
Le seigneur Jehan Zueghers, seigneur de Wassenhove, demande que (avant quil declare sil a faict confederations lon entend estre alencontre de sa Majeste. Le seigneur Guillaume van Wassenhove, dict ne se vouloir combattre pour la religion.

Fredericq d'Egmont, demeurant a Beverwyck en sa maison de Meerensteyn, n'a voulu renuncer la lighe, ains dict vouloir en icelle vivre et mourir avecq les aultres gentilzhonmes.

Le sieur Gaspar van Duvenvoirde, seigneur de Opdam, dict que si l'on n'entretient l'accord fait avec les confederez, il veult demeurer en son entier et tenir a sa signature.

Le Sieur Jehan van Matenesse Wouters dict la mesmes que le precedent.

Floris van Jutfaes dict aussi les mesmes.

Le sieur Lanceloot, seigneur de Brederode, demeurant a Harlem a respondu a ceulx qui le venaient appeler devers les commissaires quils n'avait lors loisir, mais quil irat une aultrefois.

Mr. Gerard van Nieuburch demeurant a Alckmaer dict ne pouvoir comparer a cause de sa maladie.

Le Sieur Guilaume van Zuylen de Nivelt estait absent.

Le S. Wensel van Bootselaer, seigneur de Speen, sest excusé ne pouvoir venir pour lors, mais a promis faire son debvoir denvoyer vers lesdicts commissaires.

237vs. Le Sieur Floris de Bootselaer, seigneur de Langerack estait absent.

Buwen Herman demeurant a Dordrecht a respondu n'avoir loisir pour ce jour, mais qu'il voudrait a quelque autre. Boudewijn van Drenckwater, dissit ne pouvoir venir, mais quil viendroit devant my caresme.

Le Sieur Joris van Einden demeurant a Dordrecht, a respondu quil viendroit le plus tot quil pourrait.

238. Sensuyvent les noms des gentilhommes à Hollande, qui'n ont este de la confederation, ny signe la requaeste sur lefaict de l'abolition de l'inquisition.

Le Sr. Splinter, seigneur de Oisterwijck.
Nicolas Seigneur de Assendelft.
Le Sr. Pierre van Bronchorst.
Le Sr. Cornille van Dorp.
Le Sr. Johan de Heuyster.
Le Sr. Jacques son frère.
Le Sr. Jacques vander Duijn, seigneur de Spranghe a la Haye.
Le Sr. Johan van Paffenroede, demeurant a la Haye.
Le Sr. Johan van der Vliet, demeurant aussi a la Haye.
Le Sr. Guillaume vanden Werve.

Le Sr. Charles Tserclaes, demeurant a la Haye.
Le Sr. van Mekelenbourg, natif d'Oist Frize ayant espouse vue fille du Seigneur D'Assendelft.
Le Sr. Jacques van Duvenvoirde, Seigneur de Wermondt.
Le Sr. Henny Heermael, demeurant a la Haye.
Johan Seigneur de Schaghen.
Le Sr. Jacques van Poelgeest.
Le Sr. Johan van Duvenvoirde, demeurant à Harlem.
Le Sr. Goetscalck van Wingaerden, Janssz. à Leyden.
Le Sr. Dirck vander Does.
Le Sr. Jacques van Almonde, demeurant a Leijden.
Le Sr. Henry Dassendelft.
Le Sr. Jacques vander Does, conseillier en la Court feodale à Hollande.
Le Sr. Vincent van Lockhorst, seigneur de Haemstede.
Le Sr. Huijch de Tresloingue, demourant a Hillegom presde Harlem.
Le Sr. Adriaen van Bronchorst, demourant a Noortwijck.
Le Sr. Floris van Vliet a Harlem.
Le Sr. Stienne van Blijterswijck a Leyden.
Le Sr. Johan de Matenesse Claessz.
Le Sr. Hubrecht van Vliet a Harlem.
Le Sr. Johan van Schoten a Harlem.
Le Sr. Christofele van Scaghen, demeurant aussi a Harlem.
Le Sr. Aelbrecht van Scaghen.
Le Sr. Abraham van Almonde, demeurant pres de Delft.
Le Sr. Adriaen van Naeldwijck.
238v. Le Sr. Adriaen vander Does, baillui de Schielandt.
Le Sr. Johan de Grebber van Persijn.
Le Sr. Wolfart Albout, demeurant pres de Leyden.
Le Sr. Antoine vanden Burg, demeurant pres de Beverwijck.
Le Sr. Laureys van Bronckhorst.
Le Sr. Ysenbrant van Merode.
Le Sr. Adriaen van Bloys van Treslonge a Harlem.
Le Sr. Henry vander Does a Reynsborg.
Le Sr. Johan vander Does.
Pierre seigneur de Boen.
Wouter Oem, seignear de Papendrecht a Dordrecht.
Le Sr. Nicolas van Bronchorst, seigneur de Bleyswyck.
Le Sr. Caspar Turcq, drossaert de Gorcum.
Le Sr. Reynier van Duyn, conseillier en la court foedale à Hollande.

Le Sr. Adam vander Duijn son frere.
Le Sr. Peeter van Heer Jansdam.
Le Sr. Joes vanden Werve.
Wouter Seigneur de Outheusden et Gerrit Spirinck.
Le Sr. Johan van Oistruin.
Le Sr. Walraet vander Does.
Le Sr. Johan van Duvenvoirde recepveur du pays de Voorne.
Le Sr. Dirick van Alkemade, bourgemeester de la Haye.
Le Sr. Arent van Wassenhove.
Otto van Assendelft, seigneur de Goudriaen.
Le Sr. Adriaen van Groeneven.
Le Sr. Antoine Aemstel.
Le Sr. Dominicus van Cralinghen.
Otto van Egmondt.
Johan van Matenesse, seigneur de Riviere.
Gijsbrecht van Bronchorst.

239. Sensuvent les noms des gentilzhommes et aultres fiefvez à Hollande et Westfrize, qui avaint signé le requeste, touchant labbolition de linquisition, et ont renouvelle leurs sermens, et faict demonstration de se tenir contens et satifaictz, de retirans d'ulterieure confederation.

Le Sr. Lodewijck van Binckhorst.
Le Sr. Cornille van Wingaerden demeurant la Haye.
Le Sr. Nicolas van Abbenbroeck.
Le Sr. Henry Craesnick seigneur de Bouthuijsen.
Le Sr. Harbart van Raephorst.
Le Sr. Philippe van Spaengen.
Le Sr. Jacques Coppier, seigneur de Calslaghen.
Le Sr. Jacques, seigneur de Wingerden.
Le Sr. Adrien van Zwieten.
Le Sr. Arent van Rijnesteijn.
Johan Raedts van Zanthorst, demeurant à Leyden.
Huich van Alkemade, demeurant a Leyden.
Le Sr. Dirck Snoije.

240. Mons. de Cauberg.
Mons. de la Roche.
Mons. de Heule. —
Mons. de Bonvoysin.
Mons. de Cuylenborch.
Le Sr. Melchior de Lalaing.
Le Sr. Everart van Santen.
Le Sr. de Neuville.

Le Sr. Augustinus.
Le Sr. de Marikercke.
Le Sr. Meijnart.
Le Sr. Valenteijn.
Le Sr. de Torlon.
Le Sr. Duchtenbroeck.
Le Sr. vander Dede.
Le Sr. Paliou.
Le Sr. de Ghistelle.
Le Sr. de Herteneerde.
Le Sr. de Kerckraet.
Le Sr. Cloot de Boisle ducq.
Hans Broeck à Amsterdamme.
Le Sr. de Bomberghe.
Le Sr. de Hoffstal.
Le Sr. de Huneppen.
Aert Verbeeck.
Jan Staes.
Meester Peeter de Rijcke.
Reijnier Valckaert.
Jan Carlier.
Meester Herman vanden Meeren.
Allardt Sip.
Dominicus de Viscooper.
Steven van Daele.
Jacop Janssen van Delft.
Niclaes de Vogheleer.
Joachim Bruijnincx.
Anthonio de Repinc.
Paulus Cleijnaert.
Peeter de Cramer.
240v. Jaspar de Carlijn.
Michiel le Maijre.
Jan Pietersz. Bock.
Franchois de Vos.
Cornelis Serpentijn.
Adriaen van Kerchoven.
Peeter den Bonten Oss.

256. De namen vande gevangen binnen Herlingen.

Geisbert van Batenborch fourier te peerde op den Geijsbert van Batenborch fourier te peerde op den galeyen voor 10 jare.

2e. Jan Val onder Geisbert van Batenborch gedraegen een spise, gehangen op Mandach de XXXen Junij tot Herlingen.

3e. Hendrick Steevens onder Geisbert van Batenborch trommelslaeger.

4e. Frans Rep van Bronst onder Batenborch gedragen een spise, ten galleijen VII jaren.

5e. Dierick Selque van Maeseeck onder Batenborch.

6e. Hendrick Valck wesende onder Geisbert van Batenborch wesende onder Cleef, doet, gehangen den XXXe Junij op Mandach tot Herlingen.

7e. Geeraerdt Wannemackersz. van Maestricht onder den rustinge onder Batenborch gebannen in sijn woenstede der XIIe Martie.

8e. Pauwaens Lens piper van Maestricht phifen onder den ouden Batenborch VII jaar op te galijen.

9e. Goessen Kniperdollink van Sittert onder Batenboerch geexcuteert metter corde.

Frans Lichtenberg van St. Pieters bij Maestrich onder Batenborch VII jaren gallijen.

Pieter van Helvaert van Geulick ceuckemeester van Batenborch geexcuteert.

Pieter Jacopssz. van Leeuwaerden ende heeft altoes residert tot Brussel, geexcuteert.

Claes Broegaert geboren van Luijck onder Batenborch metten corden.

Abraham vanden Dris gedient goetgebeur van Gendt prevoest ervech geloepen sonder orloff.

256v. Gillis van Likenburch van bij Maestricht van St. Pieters, galleijen VII jaeren.

Jan vanden Hove van Hulbeeck van bij Maestricht, heeft gedragen een roer gebannen voor X jaeren.

Geerit Peeters, Geeraert Cuppens van Remunde galleijen VII jaeren.

Constantin Brunsel van Disseldorp scriver ende keuckemeester van Wingel, metter corden.

Geeraert Piepetersz. van Roomskercke, trawant van van der Aa.

Jan de Becker van Hasselt onder Joncker Geijsbert van Batenborch gebannen voer VII jaeren.

Pauwels Bekeeringhe van Aecken woenachtich tot Meresum doet, gehangen op Mandach den XXXen Junij.

Jan van Scheveninghe van Maestricht galleijen.

Real Jonghe vanden Vendrech van Dierick van Wassenborch, gebannen VII jaeren.

Lens Lauris jonghen Vos van Maestricht, gallijen perpetuelijk.

Overbracht tHove bij desen rentmeester selve in persoen den XXVIIIen Aprilis 1572.

Om tHof.

Rekeninge *Nicolaes Hanen*, rentmeester van Zyne Majesteyt lande van tTshertogenroede ende gecommitteert totten ontfange van den penningen procederende van den *geconfisqueerden meubelen* ende immeubelen goeden onder den voirscreven lande van Tserhogenroede van *den fugitiven ende geexecuteerde persoonen ingelicx* totten ontfange van den penningen procederende van den *jaerlixse incommen van den heerenheyt ende lande van Witthem op syne Majesteyt gederouleert bij titule van confiscatiën,* mits secker delicten by den selven fugitiven geebannen ende geexcuteerde persoonen geperpetreert, dartoe gecommitteert by offene besegelde brieven ons heeren des Conincx in date den XXXIIen dach van Maio XVc negenentsestich, daervan copie van woorde te woorde voer den ontfanck deser rekeninge, geinsereert is ende dit van den geconfisqueerde meuble, goeden onder den voirscreven lande van Tshertogenroede, alsoick onder deheerlicheyt van Witthem zyne Majesteyt verschenen zindert den *voirscreven XXVII dach van Maio XVe negenentsestich tot kermisse XVc tseventich* daernaevolgende welcke rekeninge, gemaect is in gulden stuyvers ende oirt, styver Brabant tot XX stuyvers den gulden gerekent ende den stuyver tot IIII oort. Gedoen te Bruessel.

Copie van de commissie.

Philips by der gratien Goids conink van Castillien, etc. etc. Allen den genen die dese jegenwoir-

dige sullen zien salut. Alsoe wy by andere onse oepene brieven in date van den derden dach van februario int Jaer XVc seveentsestich ende om de redenen daerinne vermelt gecomitteert hebben onsen lieven ende getrouwen rentmeester van Valckenborch ende Daelhem, meester *Peeter Ruysschen* totten ontfanck ende bewaernisse van de roerende ende onroerende goeden van den ghenen, die ter oirsaeken van de voirleden troublen vuyt desen onsen lande van herwaerts over vertrocken ende vluchtich waeren ende hen alnoch vertrecken ende vluchten souden oft aldaer latiteerden ende hen bedect hielden die onse commissarissen hadden op souden doen scryven, toeslaen ende in onse handen stellen binnen onser stadt Maestricht ende lande van Overmaze mitsgaeders inde heerlicheyt van Withem ende want de voirscreven Peeter Ruysschen totten selven ontfanck ende bewaernisse in alle de plaetsen voirscreven nyet gevuechtycken en can verstaen, hebben wy geraden bevonden de voirscreve *administratie ende bewint te verdeylen ende hem alleenlick te laeten degene van Valkenborch ende Daelhem ende tot degene der voirschreven stadt Maestricht* ende lande van Overmaeze, mitsgaders van de heerlicheyt van Withem, andere in zyn plaetse te committeren om des te beter daertoe te moegen verstaen ende vaceren. Doen te wetene, dat tselve aangesien, ende om tgoet aenbringen ons gedaen van den persoen van onsen wel beminden *Nicolaes Hanen*, rentmeester van onse domeynen van Shertogenroede, wy volcommelick betrouwende zynder getrouwicheyt ende goede neersticheyt, hebben den selven bij advyse ende deliberatie van onsen seer lieven ende zeer beminde neve, ridder van onser Orden, stadthouder, gouverneur ende capiteyn generael in onse voirscreven landen van herwaertsovere den hertoge van Alve, marquiz van Coria etc., ende van onse lieve ende getrouwen die hoofden tresorier general ende gecommitteerden van onse demeynen ende financien gecommitteert ende geordineert, committeren ende ordineren, hem gevende volcomen macht auctoriteyt ende sunderling bevel by desen, om zedert den iersten dach van de toecomende maent van Junio te ontfangen ende in synen handen te nemen alle de roerende ende

onroerende goeden, van sulcke gevluchte verloopen, latiterende gevangen oft geexecuteerde persoonen, die de voirscreve commissarissen hebben oft alnoch sullen doen opschryven, toe slaen ende in onse handen stellen binnen der stadt van Tsertogenbosch ende quartier der selver mitsgaders de heerlicheyt van Witham voirscreven de selve ruerende oft hoeffelicke goeden te bewaeren ter tyt toe, dat by onsen voirnoemden neve den hertoge van Alve anderssins des halven geordineert sal wordden, ten tyt dat de voirscreven commissarissen volgende de instructie die hem dien aengaende gegeven is geweest, eenigen daeraf gebruyck op borchtocht geaccordeert hadden, insgelicx te ontfangen voirderen ende doen innen. tJaerlix incommen zoe wel ordinarie als extraordinarie van de voirscreven onroerende goeden, ende van synen ontfanck genochsame quitancie ende bewys te geven, eende voirts wel ende behoirlick te doene al tgene des een goet ende getrouwe rentmeester voirscreven schuldich is ende behoirt te doene naer vuytwysen der instructien, die hem daerop gegeven sal wordden, by onse lieve ende getrouwe die president ende luyden van onse rekeningen in Brabant, tot solcke wedden ende tractement als hem daertoe getaxeert ende geordineert sullen wordden, behoudelick dat de voirnoemde meester Peeter Ruisschen gehouden sal wesen te verantwoirden van tgene dat hy ter causen van de voirscreve confiscatien totten voirscreven eersten dage van Junio naestcommende ontfangen sal hebben ende den voirnoemden rentmeester van Tsertogenroode over te leveren de resten die men hem tot dyen dage schuldig sol wesen mitsgaders de staten inventarissen ende bewysen die hy onder hem mach hebben belangende de voirscreve confiscatien om hem daermede te moegen behelpen ende dienen van onssen recht daerinne te bewaeren, behoudelick oick ende op expresse conditie dat de voirnoemde Nicolaes Hanen oick gehouden sal wesen van synen bewint ende administratie rekeninge bewys ende reliqua te doene ende de voirscreve goeden die hy in bewaernisse ontfangen sal hebben te bewysen telcken reysen ende zoe dicmael als hy van onsen wegen oft by onsen voirscreven neve den hertoge van Alve des ver-

Sur ledict Mr. Pierre Ruysschen. Il en respond parson ompte des biens meubles en la ville de Maestricht ensemble du comte de Falcquemont et Doelhem et de la maison de Witham.

maent oft aensocht sal zyn ende de penningen die daeraf commen sullen te senden ende schicken in handen van onsen tresorier van der espargnee Marten van den Berge, die hem daervan synen absoluten brief geven sal tot zynder ontlastinge de welcke hem voer acquit strecken ende dienen sal, waer op ende van hem inde voirscreve bewaernisse ende ontfanck wel ende getrouwelick te quyten de voirnoemden Nicolaes Hanen gehouden wordt den behoirlicken eedt te doene goede ende vaste coutie ende borchtocht te stellen anders nyet verbonden oft verobligeert wesende voir al tgene des hy vuyt saken van desen synen bewinde ende ontfanck schuldich ende ten achteren sal moegen wesen, in handen van den voirnoemde van onse rekeningen in Brabant, die wy daertoe committeren, ende oick tot arbitraige van der somme voir de welcke de voirnoemde Nicolaes Hanen cautie ende borchtocht sal moeten stellen, ende hem bevelen dat den voirnoemden eedt gedaen cautie ende borchtocht gestelt zynde byden selven Nicolaes Hanen soe voerscreven is, *zy hem stellen van onsen wegen inde possessie van den voerscreven staet* van bewaerder ende rentmeester voirscreven, ende van dien hem doen laeten ende gedoogen rustelick, vredelick ende volcommelick genyeten ende gebruycken, ende dat by maniere van provisie ende ter tyt toe daerinne van onsen wegen anderssins geordineert sal wesen, ontbieden voirts allen onsen rechteren justicieren officieren ende ondersaeten dyen dat aengaen sal, dat zy den voirnoemden Nicolaes Hanen tot volbringen van synen voirscreven last met diesser aencleeft alle hulp ende bystandt 'des van synen wegen versocht wesende) doen ende bewysen cesserende alle beletten ende wederseggen ter contrarien, wat ons alsoe gelieft. Des toirconden hebben wy onsen segel hieraen doen hangen. Gegeven in onse stadt van Bruessele den XXVIIen dach van Meye int Jaer ons Heeren duysent vyf hondert negenentsestich, van onsen rycke te weten van Spaengnyen Sicillien etc. t' XIIIIe ende van Napels t' XVIe. Op de plycke staet geschreven. By den coninck ende geteekent Doverloepe. Opten rugge staet geschreven tgene des volght: Op heden den sesten dach der maent van Julio XVc negen-

entsestich, soe heeft Nicolaes Haenen genoemt over dander zyde int witte van dese gedaen den behoirlicken eedt cautie ende borchtochte gestelt, ontfanck der confiscatie, Zyne Majestyt midts den voirleden troublen competerende binnen der stadt van Tshertogenroede ende quartier der selver, mitsgaders de heerlicheyt van Wittham daeraf int witte van deesen breeder mentie gemaect is, ende oick op het onderhouden van den puncten ende artyclen die den voirscreven rentmeester moegen aengaen, begrepen inder instructie gemaect by syne Excellentie op tbedienen ende stuck vanden voirscreven confiscatien heeft oick geaffirmeert dat hy voer den voirscreven ontfanck der selver confiscatie ny en heeft gepresenteert geloeft noch gegeven, noch doen presenteren geloven noch geven eenich gelt gifte oft eenige andere saecken, noch oick nyet geven en sal directelyck oft indirectelyck in eeniger manieren, altet navolgende der ordinancie van Zyne Excellentie in date den vyfden dach der maent van Meye int voirscreven jaer XVc negenentsestich, ende dat in handen van den president ende luyden van der cameren van den rekeningen desselfs Majesteyts in Brabant daer toe gecommitteert daerby zynde ende geteekent X de Helmont.

Gecollationneert ende bevonden concorderen metten originale ende bevonden concorderende by my J. Terveels.

Ontfanck.

Ierst van de meubele goeden van *Johan van Donnenrode* ende *Peeter Everaerts*.
Van de meubele goeden des voerscreven *Donnenraedts*, eertyts schoutet van Shertogenroode ende *Peeter Everaerts* gebannen welcke meubelen desen rentmeester met diverse proclamatien vercocht heeft gehadt in presentie van den scepenen van Tserhogenroode den ghenen mest daervoeren geboden hebbende blyckende certificatie der scepenen der stadt van Tshertogenroode voirscreven hier over gegeven beloopende ter voirscreven sommen van
IIc XXXII guldens IX st.
IIc XXXIIII g.
XIIII st. 1 qrt.

(En marge).

Suyvant linventoire des biens meubles dudit *Johan van Doenenroode* fait par *Geeraert van Bodsberch,* secretaire de la ville de Rode le Duct en presence de *Johan Doutzenbach*, lieutenant, *Guillaume Goessens* et Jehan Eupen, eschevins de Kerckroode et *Henry Boulmans,* secretaire de Gulpen ensemble le livre de la vendition des dits meubles certiffie par les eschevins dudit Rode le Duc sur ce servant cy rendu aussi linventoire dudit *Peeter Eeveraerts* est icy rendu.
Ce rendeur fera incontinent vendre les meubles mentionnez audit inventoire dont icy nest fait recepte suyvant lextract en fyley a la lyace des acquitz de ce compte donte dont il serai tenu faire recepte et respondre en son compte ubsequent des meubles.

Van XXIX dalers tot XXXII st.rs tstuck in den selven inventaris begrepen qui valent.... XLVI guldens VIII stuyvers.

Van XXIIII duytsche dalers in den selven inventaris begrepen tot XXVIII stuyvers den daler gerekent qui valent — — — —— XXXIII g. XII st.

Van twee dobbel vier Ysere tot 11 stuyvers 1 ort tstuck in den selven inventaris begrepen qui valent — — — — — — IIII st. 2 ort.

Van eenen peerde met eenen witter blessen begrepen inden inventaris van de meubelen goeden des voirscreven Donnenraedts het welcke gestorven es geweest aleer tselve vercocht es geweest blyckende bij certificatie der schepenen van Tshertogenroode hier overgegeven daerom hyer — — — — nyet.

(En marge) Suyvant la certiffication des eschevins dudit Rode le Duc sur ce servant icy rendu.
Van den vellen van desen peerde dwelck dese rentmeester vercocht heeft voer — — — 11 gul. 11 st.

Van vier malder twee vaet roggen gecommen van den groene ongedorschen bevonden inder schueren op de goeden der voirscreven Donnenraedt onder Hirckroede gewasschen in den Jaere XVc LXVIII, die welcke dese rentmeester ten meesten prouffyte ons heeren des Conincx vercocht heeft

hadt elck mudde voere drie gulden acht stuyvers brabant blijckende by certificatie der voirscreve scepenen van Herckroede hier over gegeven valent de voirscreven IIIIm den 2 vaet — — — — — — — — — XI guldenen 1 str.

Suyvant 2 certifications des eschevins de Herckrode servant tant sur la quantite que du pris de ces grains icy rendus.
Van negentien malder evenen tot VI vaeten tmalder gerekent qui valent XI mudde IIII vaet daeraf de XII malder IIII vaet begrepen zyn inden inventaris van den goeden des voirscreven Donnenraets ende dander sees malder II vaet zyn bevonden inder schueren ongedorschen tot Herckroode als voeren articulo precedenti van welcken evenen vervoedert es geweest metten beesten vanden voirscreven Donnenraedt aleer dese rentmeester last heeft gehadt die te vercoopen VII z vaet evenen blyft alsoe noch X mde VIz vaet evenen die welcke dese rentmeester ten meesten prouffite ons voirschreven heeren des conincx vercocht heeft gehadt elck mudde voer XXXV stuyvers blyckende byder certificatie hier voeren articulo precedenti overgegeven valent de voirscreve X mudden VIz vaet evenen — — XVIII guldens XII st. III oirt.

Van drie malder ertten elck malder voer VI vaeten gerekent gevonden inder schueren ongedorschen op de goeden des voirscreven Donnenraedt tot Hirckroede daeraf insgelix vervoerder zyn geweest aen de beesten des voirscreven Donnenraets VII vaeten blyft alsoe noch een malder. vyf vaet eerten die welcke dese rentmeester vercocht heeft als voer elck vaet acht stuyvers blyckende by certifiicatie als voeren vatet de voirscreve een malder vyf vaet — — — IIII gulden VIII st.
(In margine) Suyvant les deux certiffications rendus cy devant sur la partie de XI L 1 s.

Van seven vaet bonen inden voirscreven inventaris begrepen daeraf insgelicx vervoirdert es geweest metten beesten des voirscreven Donnenraets vyf vaten blyft alsoe noch twee vaet daeraf dese rentmeester insgelicx elck vaet vercocht

heeft gehadt X st. valent blyckende by certificatie als voeren de voirscreven 11 vaet — —— XX stuivers III ort.
Suyvant ledit inventoire et certiffications devans rendus.
Van vyf malder spelten qui valent III mudde begrepen in den voirscreven inventaris die welcke dese rentmeester ten meesten proffyte ons voirscreven heeren des coninex vercocht heeft gehadt elck mudde voeren twee guldens X st. II ort. blyckende by certifficatie als voeren valent de voirscreven III mudde spelte. — — — —
VII guldens XI st. II ort.

Van eenen vaet wycken begrepen inden voirscreven inventaris dwelck vervoirdert es geweest metten beesten des voirscreven Donnenraet aleer die vercocht zyn geweest blyckende by de certifficatie als voeren daerom alhier — — — — nyet.
Van een half vaet kempsaets begrepen inden voirscreven inventaris, maer want tselve teenmael van de meusen geten ende bedorven is daerom hier — — — — — — nyet.

Van eenen goude france croone in den selven inventaris begrepen goet wesende valet 11 gulden 11 st. Van eenen silveren lepel met eenen vergulden knop ende een vergult menneken daerop. Item een cleen silveren keteken. Item een cleen copere keteken, twee goude rincxkens elck met een bauw steenten in werfvle van turquoyse. Item drie rincxkens in een hangende. Item noch eenen rinck met knoppen wesende goudt. Item eenen angelot geslagen by den heere van Batenborch. Item een france croone valsch ende van gelicken een spaense croone oick valsch. Item een goude france croon ende eenen galger gulden te cleen ende te licht wesende ende eenen pasmes by desen rentmeester gerecouvreert met eenen scheyden met silver beslagen, daeromme de selve rentmeester grooten arbeyt, ende moyte heeft gehadt mits tselve verdonckert was, ende Peteren Everaerts in zyne apprehensie genomen, alle welcke parchelen soe van goude als silveren hierboven gespecifieert dese gecommitteerde heeft doen priseren ten meesten prouffit van Zynder Majestyt by Jan de Rover geswoeren goutsmet binnen Bruessele, ende bevonden de selve weert te zyne

zees ende dertich guldens XV st. II ort. blyckende byder specificatie van de selve partyen ende certificatie des voirscreven de Rover hier overgegeven alsoe hier de voirscreven — — — — XXXVI gulden XV st. II ort.
Van den meubele goeden van *Johan Cappen* onlancx sergant oft boede van Tshertogenroede die welcke dese rentmeester insgelycx ten meesten prouffyte ons heeren des coninex voirscreven vercocht heeft gehadt voeren acht gulden XVI stuyvers Brabant blyckende by den inventaris van den selven ende certificatie der scepenen van Shertogenroode hier voeren opt capitle van de vercochte meubele goeden Johans van Donnenraedt overgegeven daerom hier de voirscreve somme van

VIII guldens XVII st.

Ander ontfanck van de meubele goeden van *Renaert Ingels* ende *Michiel Dresser* gebannen den 26en Novembris XVc LXIX.

Want de voirscreven Renart Ingels ende Michiel Dresser egeene meubele goeden en hebben gehadt oick mits dat daer van egeen mentie gemaect en wordt by de inventarissen van de goeden vanden selven gebannen den eenen by der schoutet van *Weels,* ende den anderen, by den schoutet van Wach genomen ende by hen onderteeckent blyckende by den selven inventaris die overgegeven sullen wordden op de rekeninge van de immeublen daerom hier — — — — — nyet.

Ander ontfanck van de meubele goeden van *Matthys Kremer, Hilger In den Haen* ende *Willem Pelsers* gebannen den IIden September XVc LXX.

Want desen rentmeester nyet gebleken en es van de bannissement van den selven Matheys Kremer, Hilger In den Haen dan twee daegen voer paesschen lestleden en heeft daeromme de voirscreve rentmeester de voirscreve meubelen tot noch toe nyet cunnen vercoopen daerom hier — — — — — nyet.

Van de meubele goeden Willem Pelsers want de selve Willem een jonck gesel is daeraf de vader noch levende is ende alsoe egeen meubele noch oick noch ter tyt egeene erffelycke goeden en heeft noch besittende is over mits tleven van synen voirscreven vader blyckende by certiffi-catie der scepenen van Tshertogenroode hier over gegeven daerom alhier — — — — — nyet.

Andere ontfanck van de meubele goeden van *Merten Dyens Everaerdt in der Zydt* ende *Claes Scops* gebannen den IIen Augusti XVc LXX.

Van de voirscreve meuble goeden van *Merten Dyens, Everardt in der Zydt,* ende *Claes Scops* de welcke dese rentmeester in arrest heeft doen leggen totter tyt toe hem gebleken soude syn van den bannissemente tegen den selven vuyt gesproken maer want dese voirscreve rentmees-ter de sentencie van den selven gebannen ontfan-gen heeft in Aprili LXXI ende heeft daeromme de voirscreve meubelen tot noch toe nyet kunnen vercoopen daerom alhier — — — — — nyet.

Ander ontfanck van den meubele goeden van *Daem Opten Kretzenberch, Jan der Ghaent* ende *Gubbel aenden Grindel* gevangen opt huys van Withem ende geexecuteert tot Maestricht.

Want dese rentmeester van den selven meublen egeen administratie bewindt noch last gehadt en heeft noch oick en is van den selven meubelen egeenen inventaris gemaect geweest maer de meu-belen dier geweest zyn, zyn ten tyde van der apprehensie van den selven delinquanten by sol-daden van Spangnaerden aenveert ende met hen gevoert de oick sommige van den selven ver-cocht hebben, ende en heeft alsoe dese rentmees-ter daer van egeen bewindt noch ontfanck ge-hadt maer heeft die immeubele in arrest doen leggen totten tyt toe daerop geordineert sal we-sen blyckende by certificatie des scholtis ende scepenen van Witthem hier overgegeven. Daer-om alhier — — — — — — nyet. —

(En marge) Suyvant le contenu des resolutions prinse par Messieurs du Conseil lez Son Excel-

lence sur les difficultez de ce present compte le XIIIIe de May LXXII signe Mesdach. Ici rendu le recerveur declairera pourquoy il ne se charge de ces meubles sil ny a este fait inventaire diceulx par les commissaires ny aultrement annotez. Et a la mesme fin seront visitez les inventoires de ce quartier et seront escriptes lettres au capitaine *Montesdoca* pour savoir ce que a este fait par les soldats de ces meubles.
Soit ainsi fait.
Ander ontfanck van den meuble goeden *Jan Biscops* ende Theis Peist.

Want de voirscreve *Jan Buscops* een jonck gesel is ongehuwet ende noch ter tyt egeenen meubele en heeft noch oick gehadt en heeft, daeraf die moeder noch levende is ende besittende die immeubelen by toichte, blyckende by certificatie der scepenen van Tshertogenroode hier voeren daerom alhier — nyet.
Van de meubele goeden *Theis Peist* want die voirscreve Theis egeenen meubele noch erffelicke goeden en heeft wesende een arbeyder levende op zyn handen blyckende by certificatie der scepenen van Tshertogenroede. Daerom alhier — — — — — nyet.
Totalis.
Somma van den ontfange deser rekeninge

IIIIc VII gulden IX stuuyvers 1 quart
XIIII zt.

Vuytgeven.

Desen rentmeester die welcke betaelt heeft *Johan Moyeken* ende Jurgien Otten de somme van drie gulden VIz stuyvers daerop dat beloopen negen ende eenen halfven dagen by elck van hen lieden gewrocht int uytdorsschen van den grane bevonden in der schueren van *Johan van Donnenraedt* tot Hirckroede daeraf ontfanck gemaect is blyckende by certificatie der schepeenen van Herckroode hier over gegeven daerom hier de voirscreve — — III guldens VIz st.

(En marge) Ceste partie se passe icy suyvant les resolutions de Messrs du Conseil lez Son Excel-

lence sur les difficultez de ce present compte en date du XIIIIe de May XVc LXXII signe Mesdach cy devant rendu et en vertu de la certiffication ou texte mentionne aussi icy rendu.
Den schoutet twee scepenen ende geswoeren clerck van der stadt van Tshertogenroode de somme van negenthien gulden vier stuyvers daerop dat beloopen acht daegen vacatien by hen gevaceert int by wesen van den vercoopen van meubele goeden daeraf hier voere ontfanck gemaect is blyckende by certifficatie overgegeven hier voeren elcken van hen XII st. sdachs qui valent de voirscreve somme van — — — — — XIX guldens IIII st.

(En marge) Roye suyvant lesdites resolutions pour ce que lon nest accoustume de passer semblables despens actendu que le magistrat est tenu de servir Sa Majeste sans en prendre vacations.

Arret Willems den welcken desen rentmeester betaelt heeft tsestich daegen vacatien by hem over dach ende nacht gevaceert int bewaeren van den meuble goeden bevonden ten huyse van Johan van Donnenraedt daer vuyt diverse persoonen jonck ende oudt van der pesten gestorven waeren tot IIIz stuyvers sdaechs van thien guldens X stuyvers, blyckende by certificatie de scepenen van Hirckroede hier overgegeven daerom hier de voirscreve

X guldens X stuyvers.

(En marge) Transit en vertu des resolutions de mesdits Sieurs du conseil et certiffication ou texte mentionne icy rendu.

Eenen man die welcke tvel van de gestorven peerde afgedaen heeft daeraf hier voeren ontfanck gemaect is betaelt voer zynen arbeyt — — — — — — V stuyvers.

(En marge). Veu la recepte du peau cydevant Transeat en vertu desdites resolutions.
Merten den Schrynmakere betaelt de somme van elff stuyvers van diverse coetsen ende bancken vuyter malckanderen gedaen te hebben om de selve te coope te stellen alsoe hier de voirscreve — — — — — XV stuyvers.

Janne de Roovere gesworen goutsmet van partyen van goude ende silvere daeraf hier voeren ontfanck gemaect es gepriseert tee hebben VI stuyvers.

Somma XV gulden XIIIz st.

Andere vuytgeven in penninck betaelt den officiers die daeraf schuldich zyn te rekenen *Meesteren Martin* van den Berge commis van de financien ende tresorier van de espargnen zynder Majesteyt verschynen de somme van hondert tsestich guldens op ende in mindernisse van tgene tese voirscreven rentmeeester zynder Majesteyt schuldich is oft sal mogen worden ter causen van synen ontfange van de confiscatien in penningen in syne handen betaelt om die geeemployeert te wordden in stuck van synre officien daer ende alsoe hem dat geordineert sal wordden by myn heere den hertoge van Alva gouverneur ende capiteyn general, blyckende by brieven van ontfange des voirscreven tresoriers in date den XXIIen Juny XVc LXX hier over gegeven daerom hier de voirscreve CLX gul.

Andere vuytgeven in wedden ende salaris.

Desen rentmeester voer zyne moeyte arbeyt ende sorchvuldicheyt by hem gehadt van de meubele goeden in dese rekeninge gespecificeert zoe binnen der stadt van Tshertogenroode als binnen den dorpe van Herckroede vercocht te hebben nyet sonder grooten pericule, overmidts tvoirscreven lant van Tshertogenroode op duyterste frontieren van synen Majesteyt lande gelegen is, als oick dat die peste rechts te voiren gewest was int huys des voirscreven Donnenraets daeraf principalen den ontfanck deser rekeninge geprocedeert is insgelicx heeft dese rentmeester grooten arbeyt gedaen int vercoopen van de beesten des voirscreven Donnenraedts overmits nyemand van der ingesetenen die coopen wilde heeft se daeromme tot Aken ende andere plaetsen doen dryven ende vercocht aldaer voere welcken arbeyt den selven rentmeester wel competeren soude den IIIIen penninck van synen ontfange

gemerct andere rentmeesters nyet op de frontieren geseten alsalcken dangier nyet geleden en hebben alsoe hier de voirscreven IIIIeen penninck beloopende op — — XL guldens.
(En marge). Habeat suyvant les dites resolutions pour la recepte de ces meubles la somme de quarante livres arthois.

Den selven rentmeester voer den grooten arbeyt ende moyte gedaen int maken minuteren ende grossoieren deser rekeninge mits die date van de franchyt voer elck bladt vyf schs. qui valent — — — — III guldens.

(En marge). Habeat suyvant les dites resolutions tant pour le feullet comme ou texte montant a la dite somme de — — — — — III guldens.

IIIa Somma XLIII gulden.

Andere vuytgeven in vacatien.

Desen rentmeester die welcke betaelt heeft *Ingel Urffer* de somme van vier guldens daerop dat beloopen syn vacatien van acht daegen tot thien stuyvers sdachs by hem gevaceert int overbringen van de somme van CLX gulden in handen van myn heeren den commis van den Berge als hier voeren folio precedenti daerom hier de voirscreven — — — — — IIII guldens.

(En marge). Veu quil appert de la delivrance et reception des deniers cy devant et quil fait dangereux porter argent par chemin.
Transeat. En vertu desdites resolutions.

Desen gecommitteerden voer syne vacatien van — — — — daegen by hem gevaceert in overgeven besoigneren ende te procederen totten sluyten deser rekeninge naer advenant van twee guldens tsdachs beloopende op

(En marge). Compris es XL L pour gaiges passeez cy devant folio precedenti ainsi icy roye.

IIIIta Somma per se 4 gulden.
Totalis. Somma van allen den vutgeven deser rekeninge — — — — — — IIc XXII guldens XIIIz st.

Aldus blyft dese rentmeester hier schuldich CLXXXIIII guldens XV stuyvers III ort.

Gedragen dese reste opt tslot van een andere gelycke rekeninge van meubele goeden by desen rentmeester overgegeven ende gesloten in deser cameren eyndende te kersmisse anno XVc LXX Alzoe alhier quyte X October LXXII.

Le XIIIe daougst LXXII a este baille extraict au commis van den Berge de ladite reste de CLXXX IIII L XV s.

Presente en personne du receveur par *Jehan de Cortlenbach* en vertu du povoir et procuration icy rendu es mains du maitre des comptes *Hooch*-stoel a ce commis etc le XIIe en Septembre XVc LXXII.

Pour la court.

Rekeninge Nicolaes Hanen rentmeester van Zyne Majestyts lande van Tshertogenroede ende gecommitteert totten ontfange van den penningen procederende van de geconfisqueerden meubelen ende immeubele goeden onder den voirscreven lande van Tshertogenroede van de fugitiven gebannen ende geexcuteerde persoonen, insgelycx totten ontfanck van den penninck procederende van den Jaerlicxen innecomen der heerlicheyt ende lande van Witthem op syne Majestyt gedevolueert by titule van confiscatien, daertoe gecommitteert by oefene besegelde brieven ons voirscreven heeren des coninex in date den XXVIIen dach van maio XVc LXIX daervan copie van woirde te woirde geinsereert staet voerden ontfanck der naest voirgaende rekeninge, ende dit van den geconfisqueerden meubelen goeden onder den voirscreven lande van Tshertogenroede als onder de heerlicheyt ende lande van Witthem zynder Majesteyt vervallen ende vercocht zundert Kersmesse XVc LXX tot paesschen XVc tweeentseventich welke rekeninge gemaect es in gulden stuivers ende oort, den gul-

den tot XX stuyvers ende den stuiver tot IIII ort gerekent. Faict a Bruxelles.

Doit laffirmation du compte la quelle le receveur fera a sa premiere venue.

Ontfanck.

Van seckere meubele goeden toebehoort hebbende *Jannen van Donnenraedt* den welckeen, binnen den tyde der naestvoirgaende rekeninge waeren overgebleven te vercoopenen, die welcke dese gecommitteerde ten houchste vercocht heeft blyckende by certifficatie der scepenen van Tshertogenroede inne houdende specificatie van den selven vercoope hier overgegeven beloopende tsamen op — — — — — — II gulden II ort st.

(En marge) selon la certiffication des eschevins de Rode le Duc icy rendue contenant particuliere specification et declaration des biens meubles et pris de la vendition, lesquelz biens restoient encores a vendre suivant lextraict de linventoire rendu au compte precedent de semblables meubles. Et sont en ladite certiffication declairez aucuns minutez des meubles et icy respondu, non trouvez en icelluy inventoire.

Want van allen den meubelen toebehoort hebbende *Jannen Cappen* in de naest voirgaende rekeninge ontfanck gemaect es daerom alhier nyet.

(En marge). appert ainsi par ledit compte precedent.

Van den meubelen goeden toebehoirt hebbende *Renart Ingels* ende *Machiel Dresschers* want de voirscreve Renart Ingels ende Michiel Dresschers egeene meubele goeden achtergelaeten én hebben, blyckende by de naest voirgaende rekeninge — — — daerom alhier — — — — nyet.

Van den meubele goeden van *Mathys Krener* die tsamen nae inhoudt van den inventaris in presentie der schepenen van Tshertogenroede nae diverse proclamatien ende kerckgeboeden metten hoy aldaer wesende tsamen vercocht syn voere achtendertich gulden blyckende by certificatie

der scepenen van Tshertogenroede dienende op meer andere partyen — — — — XXXVIII guldens
(En marge) Suyvant linventoire rendu au compte des biens immeubles et de la vendition appert par certification icy rendu.
Van den meubelen goeden toebehoirt hebbende Hilger In den Haen want blyct by den inventaris dat de voirscreve Hilger egeene meubelen achter gelaeten en heeft daerom alhier — nyet.

(En marge). Par copie autenticque de linventoire contenant tant seulement declaration des biens immeubles dont ce faict recepte au compte cy rendu.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Willem Pelsere want de voirscreven Willem egeene meubelen achtergelaeten en heeft daérom alhier — — — — — — — nyet.

(En marge). Appert par certiffication rendue au compte precedent.

Soit ensuivie lappostille audit compte precedent scavoir que si en cas par cy apres aucuns biens succedent audit Pelsers par mort de son pere presentement vivant gardera ce receveur en ce le droit de Sa Majeste.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Jan Biscop ende Theis Peist want de voirscreve Jan ende Theis egeene meubelen achtergelaeten en hebben blyckende by den naest voirgaenden rekeninge daerom hier — — — — — — — nyet.
Van de meubele goeden toebehoirt hebbende Jacop Wever ende Pauwels Ludowyex de welcke dese gecommitteerde ten hoochsten ende meesten proffit ons heeren des coninex vercocht heeft elex voer eenen gulden, blyckende by certificatie der scepenen van Wach dienende op de rekeninge van de immeubelen — — — — — II gulden.

(En marge). Par certiffication servant aussi sur le compte des biens immeubles fini LXXI et linventoire.
Van den meubelen goeden toebehoirt hebbende Johan Hamers inden inventaris begrepen de welcke dese gecommitteerde ten hoichsten ende meesten proffyt ons heeren des coninex vercocht heeft in presentie der scepenen der banck van Houzet tsamen voer twee philips dalers

blyckende by certificatie der scepenen voirscreven dienende op meer andere partyen valent de voerscreven II philippus daeler — III gulden X st.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Lentgen Ingels die welcke vercocht syn als voeren metter schueren vanden graswas tsamen voere eenen philippus daler blyckende byde voirscreve certifficatie qui valent — — — — XXXV st.
Van den meubele goeden van Merten Vysschere want de voirscreve Merten egeenen meubelen achtergelaten en heeft daerom alhier — nyet.
Van den meubele goeden van Peeter Tielen fugitif want de voirscreve Peeter egeene meubele goeden achtergelaeten en heeft want syn moeder haere meubele goeden gerichtelick haeren anderen kinderen overgegeven hadde, ten tyde als die voerscreven Peeter in den dienste van den prince was alsoe dat op den selven egeen gevallen en syn blyckende by certificatie der scepenen der banck van Houzel hier overgegeven daerom hier — — — — — — nyet.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Ysabela evan Limborch want de voirscreve Ysabela egeen meubelen achtergelaeten en heeft daerom hier — — — — — — nyet.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Merten Diens die welcke dese gecommitteerde ten hoichsten ende meesten proffyt van synen Majestyt tsamen vercocht heeft metten gebruyck van eenen vierendeel lants van den Jaere LXX ende LXXI voer vier guldens thien stuivers Brabants blyckende by certificatie der scepenen van Mechelen in den lande van Witthem dienende oick op de rekeninge van de immeubels — — — — — IIII guldens X st.
Van den meubele goeden toebehoirt gehadt hebbende Everaert inder Zydt die welcke dese gecommitteerde tsamen ten hoichsten ende meesten proffyt ons Heeren des coninex vercocht heeft als in den inventaris begrepen syn voer drie guldens hier de voerscreven — — — III guldens.
Van den meubele goeden toebehoirt gehadt hebbende Claes Scops want de voirscreven Claes egeene meubele goeden achtergelaeten en heeft blyckende by den inventaris. Daerom hier nyet.
Van den meubele goeden van Jannen Bernerts

geexecuteert die welcke in meubelen achtergelaeten heeft een oude kiste die den pachter van de immeubelen toegelaten es daerom hyer — nyet.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Daemen Opten Bretzenberch die welcke die Spaense soldaden ten tyde van de apprehensie des voirscreven Daemen aengeveert hebben ewech genomen hebben daerom hier nyet.
(En marge). Soit sceu si lon escript lettres au capitaine Montesdoca et quelle a este sa responce sur ce quau este faict par les soldatz de ces meubles suyvant la resolution de Messr. du Conseil en date du XIIIIe de May XVc LXXII rendue sur le mesme article au compte des meubles precedent.
Van den meubele goeden toebehoirt hebbende Jannen der Ghaent die welcke insgelicx van den Spaense soldaden genomen syn ende heeft dese gecommitteerde noch sommige gevonden daervan men nyet geweten en heeft alle de welcke dese gecommitteerde ten hoichsten ende meesten proffyte ons heeren des conincx vercocht heeft metten hoy gewassen op ander half vierendeels bempts bevloeten wesende van den jaere LXXI tsamen voer vier gulden blyckende by certifficatie der scepenen van Mechelen inden lande van Witthem dienende op meer andere partien.
Van de meubele goeden van Gubbel aen den Grindel ende Jenne Milz want de voirschreve Gubbel ende Jenne egeene meubele goeden achtergelaeten en hebben daerom alhier — — nyet.
Somme de la recepte de ce present compte
LVIII L XV s. VI d. artois.

Vuytgeven in wedden ende salaris.

Desen gecommitteerden voer syne moyte arbeyt ende sorchvuldicheyt by hem gehadt vande meuble goeden in dese rekeninge geespecificeert zoe binnen der stadt van Tshertogenroede als in den dorpen daer onder behoirende als oick in den lande van Witthem vercocht te hebben nyet sonder grooten pericule van zynen lyve overmits tvoirscreven lant op duyterste frontieren van syne Majestyt gelegen es, voere welcke sorchvuldicheyt ende pericule den selven wel competeren

soude toegevaecht te wordden den IIIIen penninck van desen synen ontfange gemeret andere rentmeesters op de frontieren nyet geseten alsulcken perykel nyet en lyden. Alsoe hier de voirsereven IIIIen penninck verloopen op — — —

Den selven voere tmaken minuteren grosseren ende dobbeleren van dese rekeninge groot vyf bladeren mits der dierte van franchyn voer elck blat V st. valent — — — — — — XXV st.

De selven voer syne vacatien van op den — — van huys gecommen te zyn om dese ende zyn andere rekeninge van de geconfisqueeerde immeubelen van jaere LXXI te doen ende heeft over dese gevaceert te doen hier inne begrepen syn comen — — — — daegen ten prise van twee guldens sdachs valent

(En marge). Il en sera dresse ainsi que de raison au compte des immeubles finiie LXXI rendu avecq cestuy.
Somme de la despence de ce compte XXV s. artois
Ainsi doibt ce receveur LVII L X s. VI d.

Et doibt encore pour la fin et cloture dung aultre samblable compte des biens meubles fini au Noel XVc soiscante dix CLXXXIIII L XV s. XI d. I ort.

Pour ces deux parties que ce receveur doite IIc XLII L VI s. V d. 1 z artois.

Porte au profit du Roy et a la charge de ce receveur sur la fin et cloture de son compte des biens immeubles fini le dernier de Septembre XVc LXXI ainsi icy quicte.

Oy et cloz en la chambre des comptes a Bruxelles par le maitre des comptes de la dicte chambre Henry Hoochstoe a ce commis par charge et commission de Son Excellence le XVe doctobre XVc LXXII.

Verbeurdverklaringen in 1567 1)

Houchmoegende Edle ende seer wijse heeren, ick heb U Ed. well willen adverteeren, wie datg die heeren vander rekenmeister onses heeren deses Coninexk bynnen *Arn*hem wederom aen mij hebben geschreven, om U Ed. toe schicken bij guede ordene van Alphabete offte A.B.C. etc. alle die namen ende toenamen, dieselve ick bij mijnen boicken ende registeren bevinde vanden persoonen, daeraff die guederen aengeslagen ende geconfisquuerdt sijn. Soe heb ick niet willen laten U Ed. bij deesen toe adverteeren, wie ick all aver langh denselven last voldaen ende alsulcke verclaronge U Ed. heb avergeschickt, ende hoe well nu suulcx gedaen sij, ende dieselve brieven moegen verlacht zijn, Schicke daerom nochmaels bij desen dieselve namen, undt oick noch alsulcken namen vanden personen mij zedert dieselve tijt noch toe geschickt sijn. Niet anders wetende ende verhapende U Ed. (dien aengaende) hiermede gesedicht sullen sijn. Edoch indien U Ed. dieselve verclaronge in ennige andere manieren believen thebben, offte sunst anders hoe dem nu sijn mach, moegen U Ed. mij daervan adverteren, will ick mij altois als een gehoersamer daernae regulieren.

Arnhem den XXVen Julij Anno XVc LXIX.

Die alle U. Ed.
Onderdanigen diener,
Johan Lentinckssz. rentmeester in die lande van Gelre over quartijr van *Veluwen*.

Verclaringe ende specificatie vande namen ende toenamen vande persoenen daer aff die guederen aengeslaegen ende geannoteert sijn uuijt saicken der voirleden troublen ende rebellen, gemaickt per A.B.C. etc. bij *Peter de Groot,* rentmeister Co. Matt. van *Boemel Thiel, Boemelre* ende *Tielreweerden* unt *Beest, Renoij, Daelhem* ende *Heedël.*

Ierst van binnen der stadt *Boemel.*

A.

Arien Cornelis Thijsz.
Aert Berntsz.
Adriaen Pletz, alias Blaese.

---

1) Archives du Royaume, Bruxelles; Papiers d'état et de l'audience N. 531

2) Arch. Bruxelles: Fonds: Papiers d'état et de l'audience N. 520.

Aert Jacobsz.
Aert Vinck.
Aert Morinck.
Aelbert Dominicus inde Steijgerstraet.
Anthonis Jansz. genampt Corte Thonisken.
Aert Anthonisz. Keijser.
Anthonis Vorsterman Jansz.
Anthonis Vorsterman Jansz.

C.

Claes Arienssz. Dijcke Thoenen soen.
Claes Aertsz. de Pater
Clotijn off Cloetken.
Cornelis Jansz. Potter.
Cornelis Andriesz.

D.

Dirck Dircksz. alias Ruijt.
Dirck Jansz. Roesboem.
Dirck van Muersch.
Daniel de Glaesemaker.
Dirck Marcelisz.
Dirck Ariensz. Marien tkynt van Elst soen.
Dirck Andriessz. genampt Corten Dirck.
Dirck Willem Goessensz. Oolysleger.
Dirck Goessensz. Goltsmith.

G.

Goessen Dircksz.
Goessen Aertsz. Braijael.
Ghijsbert Woutersz.
Gerit Janssz. vanden Poll.
Guert Ariensz.
Guert Zegerssz. van Venloe.
Gerit de Wever.
Gerit Willemsz. Suijper.

H.

Henrick Michielsz.
Henrick Philpsz.
Huijman Janssz.
Henrick Jansz. Slootmaker.
Herman Woutersz.
Henrick Claessz. Hangeloor.
Herman die Bije.
Henrick Janssz. Floebus.

J.

Jan Goerissz. van Venloe.
Jan de Raet Ottensz.
Jan Petersz. Vrij.
Jan Thijssz.
Jan Claissz. Schipper.
Jan Elissz. Jansz.
Joost Turik.
Jan Rinck Woltersz.
Jan Corstensz. Pijper.
Jan Jansz. Schrijnwerker.
Jan die Joode Peterssz.
Jan Vorsterman Jansz.
Jacob Jansz. Snijder.
Joost Ghijsbertsz.

M.

Michiel Henricksz.
Mathijs Jansz.
Michiel Henricksz. de Ruijter.

P.

Peter de Leijdecker alias Stroyteer.
Peter Andriessz. Metzeler
Peter Mom.

R.

Roloff Arienssz. speldemaker.
Roloff van Huesden.

T.

Thomas Thonissz.

W.

Wolter van Oenzel.
Willim Matheusz.

Thiell.

A.

Adriaen Tengnaegel.

B.

Berndt Jordensz.
Beijnhem Severijnen.

C.

Cornelis Post.
Christoffel vanden Bosch.

Claes de Wever.
Claes Huijckin.
Cornelis van Mirloe.

H.

Henrick Wijnantsz.
Herman Jansz. Willim Moyman.

J.

Jan Vijghe.
Jan Willemsz. Snijder.
Jan Jordensz.
Jan Valck.
Jan van Roemen.
Jan Quaecken Thonisz.

S.

Sechgerken op Kleijenberch.

T.

Thonis Corstensz.

W.

Willim Boeck.
Willim Norol.
Willim Kellener fugityff uijt Nijmegen ende gegoijt aldair binnen Thiel.

In Boemelreweert.

Gameren.

D.

Dirck van Haefften.

Driell.

A.

Adriaen Reijnertssz. alias Bolstart.

C.

Cornelis Bruessen.

J.

Jan Petersz.
Jacob Jansz. genampt Hemert.

M.

Marthen Cornelisz.
Mathijs die Wagen van Rosmalen geboren.

N.

Niclaes Boom.

W.

Willim die Snijder.

Amerzoeden.

A.

Arien van Aelst suster.

D.

Dirck van Ingen.

J.

Joost Roeloffz.
Jan Geritsz.

Nijewael.

B.

Bartolomeus de Momber fugitijff van Boxtel in Brabant is aldair tot Nijewael gegoijt

Rossem.

Jan Rutgertsz. fugitijff uijt Schartogenbosch, is gegoijt aldaer tot Rossem.

In Tielreweert.

Thuijl.

A.

Anthonis Jansz.

R.

Rob Jansz.

Haefften.

F.

Franchois van Haefften.

Herwijnen.

A.

Arien Gielisz. alias Tgreijn.

Vueren.

B.

Bruijn Bruijstensz.
Balthen vanden Dijck fugitijff uijt Gorinchem ende gegoijt aldaer.

G.

Gerit Corstensz. genampt den Iserman fugityff uijt Gorinchem ende gegoijt aldaer.

Rumbt.

R.

Reijer Maessz.

Eijntspijck.

J.

Jan Geritsz. die cuijper

Jan Petersz. die wever.

Deijl.

F.

Frans van Nesch fugitijff Schoenhoeven gegoijt aldaer.

Beesdt.

A.

Anthonis Jansz.
Arien Goessensz.

C.

Cornelis Hermensz. genampt Peimenelis.
Claes Vonck Thonisz.

T.

Thoenis Thoenisz. van Dorsten.
Boudewijn Ariensz.

Daelhem

Alle de naervolgende persoonen sijn fugitijff ende affgeroepen tot Gorrinchem ende gegoijt in Daelhem.

A.

Adriaen Dircksz. vanden Hoevel.
Adriaen van Loeven.
Aelbert Lucasz.

D.

Dirck Corstensz.

F.

Folpert Geritsz.

Heedel.

A.

Ariken Aerts dochter.

E.

Egbert Henricksz. Smith.

G.

Gielis Mondeken stoeldraijer.

H.

Henrick Aertsz.

J.

Jan de Lapper.

Jan Blanckebijl eertijts drost geweest tot Heedel.

M.

Matheus Hillens.

W.

Willem Willemsz.

Fugitive persoenen uuijten Bosche gegoijt wesende tot Heedel.

D.

Dirck Dircksz.

M.

Mr. Mathijs Keijen.

P.

Peeter Reijnen.

Gedaen ende geschiet binnen Boemel opten XXIen July XVc LXIX.

Peeter de Groot.

Onder de Studeerlamp.

Feestnummer Provinciale Noord-Brabantsche 's-Hertogenbossche Courant.

164ste Jaargang.

De geschiedenis van 's-Hertogenbosch 1185-1935.

„Nichts zirt aine Stat so sehr
Als ehrlich Künst und Gute Lehr."
(J. F. Fischart ± 1576)

Ter gelegenheid van de „Bossche feesten" heeft de redactie van bovengenoemd blad een uitgave geleverd, bestaande uit acht en veertig folio-bladzijden, gesierd met keurige illustratie en technisch buitengewoon goed verzorgde artikels.

In de beperkte ruimte, die ons tijdschrift aan de „Studeerlamp" mag toekennen, kunnen we slechts een beschouwing geven in een zeer hooge vogelvlucht; meer in het algemeen willen we zeggen, dat deze uitgave ongetwijfeld een belangrijke bijdrage vormt voor de geschiedenis van 's Hertogenbosch in het bijzonder en die van Nederland in het algemeen.

Hier is de journalistiek op onberispelijke wijze dienstbaar gemaakt aan de historie, hoofdzakelijk aan de historie der Nederlandsche steden.

De H.H. professoren Brugmans en Kernkamp deden al twintig en dertig jaren geleden herhaaldelijk op hun geschiedenis-colleges uitkomen: het belang der *stedegeschiedenissen*; en sedert dien is er ook van verschillende grootere en kleinere steden van ons land „historie" verschenen, waarin nu deze van 's-Hertogenbosch ook een eereplaats mag innemen; te meer omdat de geschiedenis van deze stad zoo nauw is samengeweven met die van ons geheele land.

We vinden hier: de hertogen van Brabant in de geschiedenis van 's Bosch, van wie de eerste de stichter der stad was, uitvoerig beschreven met afbeeldingen, ook van karakteristieke straten, die nu nog te herkennen zijn.

Daartusschen door een zooals gewoonlijk geestig gedicht van Harry Poll, die geregeld de courant siert met zijn zin voor humor, blijk gevend van scherpe kijk en blik op het dagelijksch gebeuren.

Dan volgt de geschiedenis der „plechtige ommegange", het bewind der Bourgondiërs, het Oostenrijksche huis, de tijd van den tachtigjarigen oorlog en de gevechten en veld-

slagen, die er om en in den Bosch werden geleverd. De kerkelijke geschiedenis, die zich voor een groot deel om den beroemden kathedraal St. Jan afspeelt, wordt op zeer leerzame en duidelijke wijze gegeven.

Zoo maakt de stad verder de opkomst en val van de republiek der Vereenigde Nederlanden mee en ten slotte het koningschap.

Daarna volgen bijdragen over: Groot Bosschenaars, de economische ontwikkeling; speciaal een artikel over de twee laatste burgemeesters: de perioden Van der Does-de Willebois en van Lanschot.

Vooral de laatste mag zich in een populariteit verheugen, als wellicht geen enkel burgemeester in ons land en niet zonder reden.

Dan volgen beschouwingen over de „nieuwe stad"; stadsverfraaiing, verbetering van wegen, werkloosheid, de bedrijven, onderwijs, gebouwen, hooge bezoeken, marktwezen, bruggen, kunst en feesten.

Vooral op het gebied van „kunst en feesten" — we willen dit nog even zeggen — neemt 's-Hertogenbosch een hooge plaats in.

Het Zuiden van ons land heeft veel kunstzin en gevoel voor gezonde humor, dat is de volksgeest, die wel in Brabant's hoofdstad culmineert; ze heeft ons land ook ware kunstenaars geleverd op verschillend terrein; dat Antoon Coolen, *de* kunstenaars op literair gebied, de artistieke bijdrage leverde voor dit feestnummer, spreekt van zelf.

Dan komen de „groote Bossche figuren in het leven der Katholieke kerk"; een interview met Mr. F. J. van Lanschot, en Herman van Eerenbeemt; om te besluiten met de feestprogramma's en de opsomming der verschillende commissies.

Ten slotte nog dit dit feestnummer der populaire Bossche courant, die zelf ook al meer dan anderhalve eeuw oud is, mag er zijn.

G. F.

Bijdrage tot den Beeldenstorm

door Jos. Kleintjens S. J.

(Vervolg van Nav. LXXXIV, 190.)

Instructie voor Godert Pannekoek, 1567 1)

Fol. 34. *Instructie* voer heeren *Godert Pannekoech*, doctoer inde rechten ende raedt sconinex in zynen raede in Gelre, om te procederen totten toeslach ende aentassinge vanden goeden vanden ghenen die hen geabsenteert ende vluchtich gemoect hebben, verloopen zyn oft latiteren ende hen bedect houden, ter oirzake vande torbelen, wederspannicheden ende ongeregeltheden inden landen van herwertsvoere geschiet, ende dat over de stadt *Aernhem*, ende *Veluwenzoem* mit hem genomen den rechter aldaer *Henrich van Bentinck*.

In den eersten zullen hen byde pastoors, ongesuspecteerde officieren ende wethouderen, oft andere goede ende catholicke persoenen, in elck der voirscreve quartieren en respectivelyck, neerstelyck informeren oft aldaer eenige geabsenteerde, verloopen oft vluchtich syn, oft latiteren, ende hen bedeckt houden, nyet gebannen wesende, ter oirzaecke vande voirscreve tarbelen, wederspannicheden ende ongeregeltheden, mitsgaders vande conspiratien, verbonden, compromissen, vutsettinghe, contributien, oproerige vergaederinghen, int heymelick oft openbaer, *brekingen van beelden*, bederfenisse van kercken ende cloosteren, draginge van wapenen en dependencien dyer naegevolcht zyn. Ende vande ghene die bevondeen zullen zyn alzoe geabsenteert, verloopen oft gevlucht te wesene oft latiterende, ende hen bedeckt houdende daeraf hen blycke by depositie van twee getuygen, oft van eenen alleene, wesende weerdich van geloove oft anderssins behoirlycke by genoechsame indicien, zullen de selve commissarissen doen toeslaen, aentasten ende in sequester handt stellen, alle de haeffelycke, ruerende ende onruerende guederen, mitsgaders hunne actien ende gerechticheden die zulcke geabsenteerde, verloopen oft vluchtige oft latiterende ende hen bedeckt houdende persoenen, moegen hebben, ende sullen vindelich syn inde voirscreve

1) Archives Générales du Royaume à Bruxelles. Fonds: Papiers d'Etat et de l'audience. Register No. 502.

plaetsen ende quartieren, doende alle de selve haeffelicke oft roerende ende onroerende guederen ende gerechticheden voirscreven, stellen, particulierlicken by gescrifteh ende goede inventarys, verclaerende daerinne de plaetsen daer de voirscreve guederen ende gerechticheden gelegen syn ende bévonden sullen worden. Ende tot bewaernisse vande
folio 34 verso. haeffelycke oftf ruerende guederen die bevonden zullen worden inde voirscreve stadt Aernhem ende Veluwenzoom sal worden gecommitteert den landrentmeester generael *Gedeon vander Hoeve* om die te bewysen ende over te leveren in tyden ende wylen als hy des vermaent sal worden, ten ware dat de huysvrouwe, kindt oft andere wilden goeden vaste ende genoeechsame borchtocht stellen van ongesuspecteerde persoenen, voer de restitutie vande voirscreve guederen, oft de weerde van dyen mits welcke borchtocht de voirscreve commissarissen zullen hen moegen laeten volgen de handelinge ende tgebruyck van de zelve guederen doende tot dyen eynde daeraf doer rechtveerdige priseringe ende estimatie.

Ende aengaende de onruerende guederen dincommen, proffyten ende vervallen van dien, zal de voirnoempde rentmeester daer van oick de handelinge ende administratie hebben ende hem daerinne vuegen ende reguljeren nae inholt der commissie die daerop gemaect ende hem gegeven zal worden.

Voir welcke handelinge ende administratie de voirnoempde lantrentmeester gehouden sal wesen den behoirlycken eedt te doene ende stellen goede vaste ende genoechsame borchtocht ende zulcke als nae de grotte van zyne administratie voirscreven, ende tot meerder bewaernisse ende verzekertheyt van Zyne Majesteyt bevonden zal worden te behoiren, ende dat in handen vande luyden van Zyne Majesteyts rekencamer in Gelderlant. Ende sullen de guederen byden voirnoempden commissaris opgeteyckent in handen vanden voirnoempden lantrentmeester overgelevert worden in by wesen ende tegenwoirdicheyt van der justitie ende gerechte ter plaetse wesende.

Ende indien de voirscreve commissarissen verstaen, ende worden onderricht dat de voirscreve geabsenteerde, verloopen oft vluchtige persoonen, oft latiterende ende hen bedeckt houdende eenige guedaen off gerechtiheden in andere quartieren ende

jurisdictie hebben, zullen zy daeraff met aller vlyet ende neerstigheyt adverteren de commissarissen aldaer, om gelyck debvoir ende toeslach te doene.

Voirts alsoe men twyffelt ende oick te beduchten staet, dat vele ende diverssche edelluyden ende andere van allerley qualiteyt hen onderwenden ende gemoeyt hebbende mette voirlede beruerten ende factien, hebben secretelyck bij derder handt, oft anderssins om behoirlicken vercocht, versedt oft getransporteert zoewel die onruerende guederen als oick oire haeffelycke oft roerende, sonderlinge die costelycke, precieuse guederen oft een deel van dien zedert tdelict ende mesuz by hen gecommitteert, om by dien middele te versien op hun vertreck, ende de fiscaelen te frauderen, zullen de voirscreve commissarissen allevuyterste debvoir ende nerstigheyt doen om te ondersoucken ende commen totte warachtige kennisse van de guederen van alzulcke persoenen, zoe onruerende als haeffelycke, precieuse, vervrempt, vercocht oft getransporteert inder vuegen alsboven, ende zoe verre hun behoirlycken ende genoechsaemlych bylcke dat de voirscreve versettinge oft vercoopinge gedaen is binnen den tyt vanden voirscreve delictei by hen gecommitteert, zullen daervan in hun gebesoingneerde houden 1particulierende ende laeten tgebruyck van alzulcke goederen zoe haeffefyckel oft ruerende als onruerende guederen den ghenen die daervan in possessie zyn, behoudelyck dat zy ter causen van dien, stellen ende setten goede, vaste ende genoechsame borchtocht nae advenant, ende voir zoe vele als de voirscreve precieuse, haeffelycke oft ruerende guederen, ende dé vruchten van eenen geheelen jaere vande voirscreve onruerende guederen sullenu moegen bedraegen, beginnende tendaege dat de voirscreve annotatie ende ende upseryvinge gedaen, ende de voirscreve cautie gestelt vsal worden, ende op vuytdruckelycke conditie, dat de voirscreve gebruycker de selve guederende nyet en sal moegen vercoopen, belasten oft alinieren binnen den voirscreve jaere directelyck oft indirectelyck, in wat vuegen oft manieren dattet zy, zonder oirloff, wete ende consent van Zyne Majesteyt oft den hertoge van Alve stadthouder ende gouverneur-generael voor Zyne Majesteyt oft den zyne erff. Nederlanden.

Welcken toeslach ende aentastinge inder manieren voirscreven gedaen synde de selve commissarissen

zullen de voirscreve geabsenteerde, verloopen oft vluchtige persoenen oft latiterende ende hen be-
folio 35 ve. deckt houdende, doen dachvaerden by de amptluyden vande plaetsen aen heure leste woensteden ende by openbaere vuytroepinge inde prochiekercke oft ter puyen, nae de gewoente vander plaetse te commen ende compareren in persoone binnen drye weken daernae eerstvolgende voir den voirscreve hertoge van Alva, oft de ghene die zyne Excellencie daertoe sal commitieren, om hel aldaer te commen purgeren, verantwoirden ende ontschuldigen van heure voirscreve absenteringe, verlooping, vlucht ende latiteringe, op peyne dat den selven tyt overstrecken zynde ende by gebreke van heure comparitie, men tegensg hen sal procederen zoe in zulcke zaeke sal bevonden worden te behoirene, wel verstaende indien zy compareren ende hen
purgeren vande laste diemen hen sal willen opseggen oft opgeseyt sal hebben, dat in zulcken gevalle handlichtinge van alle huere guederen costeloos hen sal yerleent worden, gelyck in zulcke zake bevonden sal worden nae recht ende redene te behoirene.

Ende opdat de fiscalen van Zyne Majesteyt in tyts gewaerschout ende geadverteert mogen worden vande zaeke daer mede de voirscreve geabsenteerde, verloopen oft vluchtige persoenen oft latiterende, ende hen bedeckt houdende zullen belast wesen, de voirscreve commissarissen zullen Zyne Excellencie overseynden copie van heure informatien ende gebesoingneerde, ende dat binnen sulcken tyde naer dat tselfve sal volbracht ende in tsuyver gestelt wesen, dat de voirscreve fiscaelen tselve mogen hebben, acht dagen voer den lesten dach vande voirscreve drye geassigneerde oft beteeckende weken, oick zullen overgesonden worden de relatien vande amptluyden, inhoudende goede ende breede specificatie ende verclaringe.

Ende ingevalle den voirscreve commissarissen yet anders toequeme, ende hen dachte van noode breedere instructie te hebbene, om beter totten warachtige kennisse vande guederen vanden voirscreven geabsenteerde, verloopen oft vluchtige oft latiterende persoenen te moegen geraken, ende om heuren voirscreven last te volbringen, zy zullen daeraff Zyne Excellencie moegen adverteren, om daerinne te verziene zoe de voervallende zaken hen accasie geven, ende Zyne voirscreve Excellencie bevinden zal

te behoiren.

Voirtsmeer zullen hen insgelycx informeren ofte de prince van Oraengnyen, grave Lodewyck van Nassau zynen broedere, die graven van Egmont ende Horn, wylent de marcgrave van Berghen, ende Bre-Zoom, de heeren van Montigny ende Brederode, graven van Culenbourg ende vanden Berghen, ende andere principaele personaigen, nyet en hebben gepoecht ende hun debvoir gedaen in tgenerael oft particulier, by vorme van inductie, persuusie oft brieffven, te winnen ende corrumperen den edeldom, de rechters ende wethouders oft de principaele officieren van eenige steden van herwerts overe om te bestaen ende aen tee nemen eenige zaken, dé welcke souden moegen geweest zyn tegens den dienst van God Almachtich, van Zyne Majesteyt ende van de gemeyne ruste ende welvaert ende eyntlycken van alle alzulcke lasten, als zij vinden sullen, resulterende tegens hen ende elcken van hen respectivelyck vande welcke zy in hun gebesoingde goede ende particuliere opteckeninge houden sullen.

Gedaen te Bruessele deen XXIten februario XVc zevenentzestich.

(Get.) Duc Dalve.
Duer bevel van Zynder Excellentie
(Get.) d'Overloepe.

Confiscaties in 's Hertogenrade, 1569.

In de laatste week van September 1567 was de door Alva ingestelde „Raad van Beroerte" zijn werk begonnen. Naar de verschillende gewesten werden commissarissen uitgezonden om in de steden, waar onlusten hadden plaats gehad, onderzoek in te stellen en rapporten daarover uit te brengen. Op hun bevel werden vele personen in hechtenis genomen; die de vlucht genomen haddeen werden gedaagd om op een bepaalden tijd voor den Raad te verschijnen of bij verstek veroordeeld en hun bezittingen verbeurd verklaard.

Voor den verkoop der verbeurd verklaarde goederen en meubelen werd opdracht verstrekt aan de rentmeesters der verschillende gewesten, die daarvan jaarlijks nauwkeurig rekenschap moesten afleggen.

In de Archives Générales du Royaume te Brusel. Chambri des comptes reg. 13163 vonden wij en de aanstelling (27 Mei 1569) en de rekening en verantwoording van Nicolaes Hanen, rentmeester van Z. Majesteit in den lande van Tshertogenroede.

3 Febr. 1567 werd de rentmeester van Valckenbosch ende Daelhem *Peter Ruysschen* belast „totten ontfanck ende bewaernisse van de roerende eende onroerende goeden van den ghenen, die ter oirsaecken van de voirleden troublen vuyt onsen lande van herwaartsover vertrocken ende vluchtich waren", maar daar zijn district te groot was voor het beheer van één persoon werd, voor de stad Maestricht ende lande van Overmaeze, mitsgaders van de heerlicheyt van Wittem Nicolaes Hanen aangewezen, „rentmeester van onse demeynen van 'Shertogenroede." In bijzonderheden wordt beschreven welke volmachten hem worden toegekend. Nadat Hanen „cautie en borchtocht" gesteld heeft en den eed heeft afgelegd, werd hij gesteld „inde possessie van den voerscreven staet van bewaerder ende rentmeester voirscreven."

Hanen legt dan over een gespecificeerde rekening van den verkoop van de inbeslaggenomen goederen, zooals men zien zal, zijn er niet allen personen bij die tot de gezeten burgers moeten gerekend worden, maar zelfs daglooners, wier bezittingen nihil zijn.

De schout van Shertogenroode, Johan van Doenenroöde of Donnenraedts is wel de voornaamste met Peter Everaerts, daar hun meubilair meer dan 232 en 234 gulden opbrengt, nog niet gesproken van de gelden, die blijkbaar bij huiszoeking gevonden zijn, van den veestapel en de landbouwgewassen. Het paard van Donneraedts is voor den verkoop gestorven, zoodat het vel hier wordt verrekend. Het landbouwgewas brengt eenige gulden op, gouden en zilveren voorwerpen worden ook afzonderlijk vermeld en verrekend.

Volgt de rekening en verantwoording van den verkoop der meubelen en anderszins van 17 gebouwen of terechtgestelde personen, de opbrengst beloopt meer dan 400 gulden.

Daarna legt Hanen rekenschap af zijner uitgaven voor verrichtte werkzaamheden ten behoeve van den verkoop. Zij beloopen bij het sluiten der eerste rekening meer dan 15 gulden.

De tweede rekening omvat hetgeen uitgegeven is aan de met den verkoop belaste beambten.

Voor zich zelven heeft Hanen als van zelf spreekt ook een specificatie. Hij doet vooral uitkomen, dat hij „nyet

sonder grooten pericule" alles heeft verricht. Tshertogenroode toch ligt op de uiterste grens van 's konings land, het is er dus niet veilig, daarenboven had de pest kort te voren geheerscht in het huis van Donneraede, zoodat niemand uit de omgeving het vee wilde koopen, hij heeft het naar de markt te Aken moeten laten drijven. Hij berekent ook voor zich zelven de 4-le penning dus 40 gulden. Daarenboven moet hij nog vier gulden vragen voor het maken der „minuteren ende grossieren deser rekeninge."

J. KLEINTJENS S. J.

Jacob Amelis van Dam

door

W. E. van Dam van Isselt.

In Nav. 1911, blz. 523-5 deed ik eenige mededeelingen omtrent bovenvermeld lid onzer familie, het 18 Juli 1618 te Utrecht in de Jacobikerk gedoopt tweede kind van Mr. Jacob van Dam (de oudere) en van Maria Soest van Nyvelt. Ofschoon zijn geslacht vanaf den overgang van Amersfoort in 1579 den Hervormden godsdienst had omhelsd, later verschillende leden, waaronder zijn oom Mr. Jacob van Dam (de jongere), consul te Smyrna van 1666 tot 1689, Remonstrant werden 1), ging hij vrijwel als unicum in onze familie een 15-tal jaren (1671 tot 1686) over tot het Roomsch Katholiek geloof en begaf zich zelfs onder de Karthuisers te Antwerpen. 2)

Mijn genealogische aanteekeningen van Dam-XXIV (Nav. 1921, blz. 110 e.v.), waar de kinderen van genoemd echtpaar zijn behandeld, leeren, dat Jacob Amelis van Dam in 1670 f 1200 ontving van zijn vader voor zijn reis en promotie in Frankrijk, voorts in Sept. 1671 nog f 2000, toen hij zich in het klooster van de Karthuizers te Antwerpen had begeven „om daar voor geheel zijn leven zijn kost te koopen en een geestelijk leven te leiden." 3)

Uit mijn eerstvermeld artikel blijkt, dat J. A. v. D. Juli 1704 zeker weer uit de orde der Kartlhuizers was getreden

---

1) Zie hieromtrent nader blz. 208 e.v.

2) De Karthuisers hadden in v. D.'s tijd Utrecht reeds bijna een eeuw verlaten; zij keerden daar eerst terug na 1713 (vrede van Utrecht), verdreven uit Frankrijk en de Spaansche Nederlanden. Toen stichtten zij conventen te Vronesteyn en te den Ham, die zich stelden erder de jurisdictie van den Aartsbisschop van Utrecht.

3) De Karthuisers kwamen in het Zuiden destijds verder voor te Roermond, Lier, Brussel, Leuven, Gent, Luik enz.

en toen zeer behoeftig was [te Utrecht?]. Ik stelde daar tevens een vraag omtrent zijn eerste bekeering († 1671), beschreven en gepubliceerd door Jan van Neercassel, z.g. bisschop van Kastorea (Castorië), een eeretitel, hem verleend om de Hervormden niet voor het hoofd te stooten, want in werkelijkheid was hij bestuurder van het bisdom Utrecht, tevens Apostolisch vicaris, d.w.z. door den Paus gevolmachtigd, hooggeplaatst geestelijke, bevoegd tot beslissen in bepaalde zaken in onze Hervormde gewesten, hun z.g. missielanden. 1)

Op mijn vorenbedoelde vraag omtrent J. A. van Dam's bekeering heb ik nimmer eenig antwoord ontvangen. Uit beide artikelen tezamen werd het voorts wel zeker, dat de door mij in het eerste vermelde aanbevelingsbrief d.d. 19 Juli 1671 van bisschop Jan van Neercassel aan den prior der Karthuisers, Dom. Petrus Anthonius van Pecque te Antwerpen, inderdaad J. A. v. D. betrof. 2) Uit mijn artikel van 1921 volgt, dat deze laatste 1690 waarschijnlijk te Utrecht woonde, zeker in 1711 en dat hij daar *wellicht* in 1728 is begraven.

Mijn verdere onderzoekingen bleven volkomen tevergeefs, totdat een gelukkig advies mij vóór kort terugvoerde naar den heer J. Bruggeman, destijds nog hoofdcommies op het Algem. Rijksarchief, dien ik ook in eerste instantie, toen te vergeefs had geraadpleegd, doch die intusschen het archief van de Oud-Bisschoppelijke Clerezy te Utrecht had geordend en gecatalogiseerd. 3) Hij toonde mij onmiddellijk 7 brieven, waarvan één van J. A. v. D., de andere 6 hem betreffende. Uit eerstbedoelde blijkt, dat van Dam bij zijn intrede in het klooster zijn wereldlijke voornamen afgelegd en als kloosternaam dien van Hilarion aangenomen heeft 4); andere dier brieven leeren, dat hij 6 Maart 1686

---

1) Zie voor Johannes Baptisda van Neercassel Nieuw Biographisch Woordenboek, IV, 1019-23 door Janssen.

2) Die brief in no 130 (uitgegane brieven 1671-2) van het archief der Oud-Bisschoppelijke Clerezy van Utrecht. Inventaris, blz. 231. van Pecque's vader was kanselier van Brabant, zijn moeder een zuster van den Aartsbisschop van Mechelen. P. A. Peckius, geprofest in de Karthuizerij van O.L.V. Kapelle bij Edingen, was daar prior, toen hij in 1664 als zoodanig naar Antwerpen werd geroepen. Hij werd later visitator der Provincie en stierf te Lier in 1679, oud 66 jaar. Hij was te Antwerpen opgevolgd D. Josephus d'Outelair, geprofest in het Brusselsch Karthuisers klooster, in 1567 de 7e prior van het Antwerpsche huis tot 1664, toen hij prior werd te Zeelhem.
ter van den Aartsbisschop van Mechelen.

3) Inventaris archieven Oud-Bisschoppelijke Clerezie.

4) Verg. blz. 204. Hilarion is een bekende voornaam. Het Latijnsch hilaris = hilarus (Gr. hilaro) = vroolijk; opgeruimd; vergenoegd.

de orde weer verlaten en zich naar Utrecht begeven heeft. 1)

Bedoelde 7 brieven volgen hier in chronologische orde, door mij voorzien van enkele toelichtende noten.

I. Jan van Neercassel dd. 29 Aug. 1684 aan den prior der Karthuisers te Antwerpen (Vertaald uit het Latijn).

„Ik kan niet nalaten bezorgd te zijn over hem, die eens mijn zoon was, pater van Dam, daar ik de gevaren ken, waarin hij verkeert, nu hij de gelegenheid zoekt zijn professie op te geven. 2) Op grond van die zorg voor hem herinner ik hem aan zijn plicht, dat hij met geheel zijn hart terugkeere naar den rechten weg van God, welken hij weleer goed heeft bewandeld. Uw vaderlijkheid moet dezen mijn brief gebruiken naar die Christelijke wijsheid, welke ik in U weet. En Uw liefde zal mij gaarne bijstaan met hare beden." 3)

II. Johan van Neercassel dd. 29 Aug. 1684 aan pater van Dam (Verkort weergegeven inhoud, vertaald uit het Latijn).

Mijn liefde voor U is zoo groot, dat ik mij betrokken gevoel in alles, wat U aangaat. Nu ik heb vernomen, dat gij de redenen onderzoekt, waarom de vrouw van Lot omkeek, ook, waarom Israël omkeek naar Egypte, toen hij door een Godswonder daaruit was weggevoerd, kan ik niet nalaten U te vermanen deze perverse en zondige studies te laten varen en tot inkeer te komen, want gij zult nooit een wettige reden vinden om de heilige orde der Karthuisers te verlaten. Gij hebt nu eenmaal Uw gelofte afgelegd en haar tallooze malen hernieuwd voor God. Gij moet God dienen, vooral aangezien de Karthuiser broeders U in hun orde willen behouden. Zelfs indien zij U mochten willen wegzenden, moet gij toch die orde met geheel uw hart blijven dienen om Uw gelofte te houden. Daarom ben ik ervan overtuigd, dat het een demon is, die uw heil belaagt, nu gij een reden zoekt om U te verwijderen uit de

1) Verg. blz. 203 en 204.

2) Het aanvaarden van de professie was het doen van een definitieve intrede in de orde, onmiddellijk aansluitend bij het novitiaat, hetwelk als regel één jaar duurde.

3) Inventarisno 138. Johannes van Neercassel. Brievenboek van uitgaande brieven aan den clerus. 7 Jan. 1684 tot 5 Jan. 1685.

haven van het heil, waarin gij zijt toegelaten. Gij zijt er van overtuigd, dat gij macht zult vinden in het wereldlijke; toch zult gij daar slechts jammerlijke armoede vinden, zooals die is van salonjonkers en leegloopers, want Uw vader zal U beschouwen als een schande voor zijn familie en een overlooper, die het aan God gegeven woord schandelijk heeft geschonden. Uw Katholieke bloedverwanten zullen U verfoeien als een schandelijk mensch, dien zij niet tot de hunnen zullen willen rekenen. 1) Onze geestelijkheid zal afgrijzen voor U gevoelen als voor een schandelijken afvallige en als een verfoeilijke smaad voor de priesterlijke waardigheid. Hieruit moge U blijken, dat gij een ellendig leven tegemoet gaat, indien gij treedt uit de orde, waarin gij Uw gelofte hebt afgelegd.... Bedenk dat wel, mijn waarde van Dam, kom tot inkeer en besluit weer voor God te leven en U te schikken naar de wetten der orde. Daar zal uw leven zijn vol eer en vreugde, wanneer gij uw eigen wil zult hebben afgelegd, ook afgedaan met die dwaze begeerten, waarmede gij U zelf kwelt door te denken aan het wederom opzoeken van Sodom, 2) meenende, dat gij daar gelukkig en rijk kunt zijn, terwijl het in werkelijkheid voor U slechts een hel en een kerker der vervloekten, een plek van vreeselijke rampen kan zijn. Blijf dus in het klooster, dat voor de goeden en vromen als het ware de woonplaats is van het eeuwige geluk en een poorte des hemels. 3)

III. Uit het Karthuyserklooster van Antwerpen. 9 Maart 1686 (Aan Johan van Neercassel. Vertaald uit het Latijn.).

„Illustrissime ac Reverendissime domine!

Hoe weinig Uw vermanende brief d.d. 29 Aug. 1684, tot onze medebroeder Hilarion van Dam gericht, 4) heeft uitgewerkt, is ons niet alleen hieruit gebleken, dat hij door voortdurende bedenksels heeft gepoogd zijn professie te

---

1) J. A. v. D. had, voor zoover ik kan nagaan, geen Katholieke bloedverwanten. Zie hieromtrent nader blz. 208 e.v. Hier zal zijn gedoeld op zijn kerkelijken vader (blz. 201 en 2e ged.) en op zijn medebroeders der Karthuizer orde (zie 2e ged.)

2) Terugkeer tot het wereldlijke leven en naar zijn familie te Utrecht?

3) Inventarisno. 138. Johannes van Neercassel. Brievenboek van uitgaande stukken aan den clerus 7 Jan. 1684 tot 5 Jan. 1685.

4) Nl. brief II van blz. 201.

niet te doen 1), doch ook doordien hij een brief (overigens door ons achtergehouden) 2), aan uwe Genade (Bisschop) heeft willen schrijven, dat hij door Uw tusschenkomst bij den Roomschen Bisschop (Paus) tot het ambt van missionaris in Holland zou worden toegelaten. Daar echter geen van beide bereikt werd, heeft hij zich langs een anderen weg (n.l. van afval) naar Holland begeven, en wel op den zesden dag der loopende maand. 3) Indien hij zich dus in het minst niet geneert Uwe Genade te bezoeken, verzoek ik U hem niet te gelooven, voordat Gij de andere partij gehoord hebt, dat is onze conventualen, wier woorden wellicht veel van de zijne zullen afwijken. Geve God, dat dit verloren schaap door uw ijver tot zijn stal teruggebracht worde, waarbuiten geen bescherming, geen heil is, maar eeuwige verdoemenis. Dit wordt zeer aanbevolen door den bisschop van het diocees, die dezen vluchteling soms uit liefde placht te bezoeken. Vergeef, bid ik U, deze, onze vrijheid, welke uit mijn zeer ernstige verplichting voortkomt, terwijl ik diên jongsten dag overdenk, waarop de rechtvaardigste Rechter die verloren ziel zal afeischen. 4) In Wien ik blijf met verschuldigd respect

Ill. en RD. de gehoorzaamste zoon

N. Brouckman

Prior van het Karthuiserklooster te

Antwerpen." 5)

IV. „Illustrissime et Reverendissime Seigneur et Evêque [aan Johan van Neercassel; in het Nederlandsch].

Ik wenste wel so gelukkig te wesen met syn hoogwaerdste

---

1) Professie=gelofte=daad, waarmede een monnik tot zijn orde toetreedt.

2) Waarschijnlijk de hier volgende brief IV.

3) Derhalve 6 Maart 1686.

4) D.w.z. rekenschap afvorderen.

5) Inventarisno. 120. Johannes van Neercassel. Ingekomen brieven 1685 en 1686, blz. 4777-8.

heer over dese grote saek eens te mogen aboucheren 1), so niet, so versoek of syn hoogwaerdste heer een ander in syn plaets diesaengaende gelieve te imployeren. Sulex doende sal my ten hoogsten verobligeert houden en sal soeken syn hoogwaerdste heer (met Gods graci) in alles t'obedieren. Hiermede breek ik af en blijf

Monseigneur illustriss. et Rev. Evêque
de vôtre illust.e et Reveren. Seigneur
Le tres affectionné Serviteur
Hilarion van Dam. 2)

Omstreeks 1760 heeft de Franschman Bellon de St. Quentin, kloosterling, die toen het oud-bisschoppelijk archief een ordening deed ondergaan, links boven op den hier weergegeven brief bijgeschreven: ad Castoriensam quidam Carthusianus antwerpiensis 9 Mars 1686 [van zekeren Karthuiser te Antwerpen aan den bisschop van Castorië (d.w.z. dien van Utrecht); 9 Maart 1686]. Volgens den heer Bruggeman was genoemde Bellon de St. Quentin niet zeer op de hoogte. De datum van den vermelden brief staat niet vast: *a.* is deze laatste inderdaad de bijlage van brief III, derhalve door J. A. v. D. nog in het klooster den prior overhandigd, dan moet hij uiterlijk zijn van 6 Maart 1686, toen v. D. het klooster verliet en zich naar Holland begaf (blz. 203); *b.* is de brief inderdaad dd. 9 Maart 1686, dan kan het niet zijn de in brief III bedoelde, doch zal van Dam dien vermoedelijk eerst na aankomst te Utrecht den bisschop *rechtstreeks* hebben gezonden.

---

1) J. A. v. D. moet dezen brief hebben geschreven òf nog in het Karthuizerklooster te Antwerpen in het vertrouwen, dat hij vergunning zou erlangen tot een reis naar Utrecht òf na 6 Maart 1686, toen hij dat klooster reeds had verlaten (blz. 203); dan waarschijnlijk eerst na aankomst te Utrecht.

2) Inventarisno. 120. Johannes van Neercassel. Ingekomen brieven 1685 en 1686. Is blz 4776, gehecht aan den hiervóór vermelden brief III, t.a.p. blz. 4777-8. Behalve bovenbedoelde handteekening Hilarion van Dam is van den betrokkene nog bekend zijn handteekening „Jacob van Dam"' onder een acte dd. 9 Aug. 1690 O.S., gepasseerd voor notaris A. Houtman te Utrecht, waarbij „Jonker Jacob (Amelis) van Dam, sone van Mr. Jacob van Dam ende van Joffrouwe Maria Soest van Nyvelt", erin toestemt, dat zijn broeder Pieter (Geraert) van Dam de Thinsheerlijkheid van den Omloop binnen Utrecht verkocht en transporteerde.

V. Johan van Neercassel 14 Maart 1686 aan pater van Dam [Vertaald uit het Latijn].

„Dat gij Uw zaak voorlegt aan mijn oordeel, verheugt mij zeer. 1) Ik zal U raad geven, aangezien ik U zeer liefheb. Die raad bestaat hieruit, dat gij ten snelste terugkeert; de ernst van Uw professie eischt dit. Uw Heiland beveelt zulks; dit wenschen allen, die U om God liefhebben; ik hoop, dat gij mij niet zult beschouwen als de laatste onder hen. Indien gij dus wilt luisteren naar mijn raad, moet gij U, Eerwaarde Pater, onverwijld weer begeven naar Uw orde. Gij zult kunnen spreken met den heer Codde, die U gaarne zal bijstaan met zijn raadgevingen. 2) Gij zult naar hem luisteren zooals naar mij, die in Jezus Christus zeer begeerig ben naar Uw heil. 3)

VI. Johan van Neercassel 16 Maart 1686 aan den Vader-Prior der Karthuisers te Antwerpen [Vertaald uit het Latijn].

„Uw zoon keert terug tot U. 4) Gij zult hem de ware vaderlijke liefde bewijzen. Dit heb ik hem durven toezeggen. 5) Hij schijnt mij niet zoozeer uit slechtheid dan wel uit een soort geestelijke zwakheid weggegaan te zijn. Gij moet hem dus diè troost en hulp schenken, waarmede de zwakken verzorgd en genezen moeten worden. Tot geen prijs moet gij op hem diè harde maatregelen toepassen, waarmede de verstokt verdorvenen moeten getuchtigd worden, opdat zij niet tot erger vervallen. Deze goedheid zult gij hem des te rijkelijker schenken, naarmate hij sneller tot U terugkeert. 4) Dit verwacht ik stellig van Uw liefde en die van Uw vrome broeders, terwijl ik durf hopen, dat gij, Eerwaarde Vader, hierin mijn wenschen zult overtreffen, die blijft in duurzame en plichtmatige gezindheid...." 6)

---

1) Vermoedelijk vormt deze brief het antwoord op brief III, blz. 202-3

2) Petrus Codde werd in 1688 opvolger van Johan van Neercassel als bisschop te Utrecht (tot 1710).

3) Inventarisno. 139. Johannes van Neercassel. Brievenboek van uitgaande stukken aan den clerus. 4 Jan. 1685 tot 24 Mei 1686.

4) Dit heeft intusschen niet plaats gevonden; zie brief VII.

5) Er had derhalve een bespreking plaats gevonden tusschen den bisschop en J. A. v. D., (verg. ook blz 206), waaruit met stelligheid valt af te leiden, dat deze laatste 6 Maart 1686 zich uit de Kárthuiserorde te Antwerpen heeft teruggetrokken naar zijn vaderstad Utrecht.

6) Inventarisno. 139. Johannes van Neercassel. Brievenboek van uitgaande stukken aan den clerus. 4 Jan. 1685 tot 24 Mei 1686.

VII. Johan van Neercassel 26 Maart 1686 aan den Prior der Karthuisers te Antwerpen [Vertaald uit het Latijn].

„Ik heb verscheiden brieven geschreven aan pater van Damme 1) om hem aan te manen tot spoedigen terugkeer naar zijn orde en toen ik niet vorderde met mijn brieven, heb ik hem bij mij ontboden, maar ook op die wijze heb ik hem niet kunnen overhalen zich weer onder U te stellen. 2) De minder vrome dingen, welke hij mij omtrent de vrome broeders vertelt, vinden geen geloof bij mij, die weet, dat men niet geloof moet hechten aan één tegenover de velen, die de heilige gelofte hebben afgelegd. En opdat niet zijn bloedverwanten — indien hij wellicht hun zou zeggen, wat hij mij heeft gezegd — hem zouden gelooven, heb ik hen er op gewezen, dat de Christelijke liefde evenals de wijsheid verbiedt hem te gelooven, wanneer hij tegen U spreekt. In dit opzicht is mijn streven niet te vergeefs geweest.

Dat hij houdt van afzondering, het stilzwijgen in acht neemt, geen vermaak opzoekt en evenmin de godsdienstplichten, welke hij hier kan uitoefenen, nalaat, geeft mij hoop, dat hij zal terugkeeren tot zijn orde. Dit alles heeft mij zijn tante van hem getuigd. 3) Laten wij derhalve doorgaan, eerwaarde Prior, tijdig en ontijdig bij hem aan te dringen, dat hij zijn ordekleed weer aanneemt. 4) Zou hij in een ander klooster kunnen worden opgenomen, hetzij in Duitschland, België of in Frankrijk, of zelfs in het hoofd-Karthuiserklooster? 5) Hij lijkt mij gemakkelijker geneigd daarin te gaan. Gaarne zullen wij daarover Uw oordeel vernemen. Verder zoudt gij mij zoowel als de andere Katholieken, zij het door onbedachtzaamheid, blootstellen aan groote gevaren, indien gij uw brief zoudt richten aan mij, geadresseerd „aen syn Hoogweerdigheid den Bisschop van Utrecht", want een dergelijke titulatuur is hier ook in een brief niet veroorloofd. Voorts ben ik te Utrecht verborgen en niet veilig dan in een schuilplaats. Daarom vraag ik U, indien U Weleerwaarde mij schrijft, Uw brief te adresseeren onder dubbelen omslag „aen Joffr.

---

1) De naam van Dam kwam destijds wel, en nog meer in oudere generaties, voor als van Damme.

2) Hier blijkt opnieuw, dat J. A. v. D. zich had teruggetrokken naar Utrecht.

3) Zie voor haar noot 1 van blz. 207.

4) Hij had derhalve het voornemen *blijvend* uit de orde te treden.

5) Dit lag bij Grenoble.

Elisabeth van Dam op St. Mariënkerckhof tot Utrecht", 1) dan zal uw brief mij zeker in handen komen." 2)

Tot zoover de 7 thans aan het licht gekomen brieven, welke eenig licht werpen op den persoon van Jacob Amelis van Dam en zijn uittreden uit de orde der Karthuisers. Uit die brieven blijkt:

1e. J. A. van Dam, die zich in 1671 heeft begeven onder die orde te Antwerpen (blz. 199), heeft het daar verder gebracht dan postulaat of novice, hoewel een zeer groot percentage hunner den proeftijd in deze strenge orde niet wist te doorstaan. Hij is inderdaad in aansluiting bij dat novitiaat, normaal van één jaar, *ingetreden* in die orde; de in de brieven gebezigde uitdrukkingen, zooals „zijn professie opgegeven", „de heilige orde der Karthuisers verlaten", „gij treedt uit de orde, waarin gij Uw gelofte hebt afgelegd", „medebroeder, die zijn professie te niet doet", ook de betiteling „eerwaarde pater" en het verblijf van bijna 15 jaar in het klooster, waarschijnlijk bijna onafgebroken te Antwerpen, sluiten dienaangaande elken twijfell uit.

2e. Pater Hilarion van Dam [= J. A. v. D.] heeft 6 Maart 1686 de orde der Karthuisers te Antwerpen verlaten en zich rechtstreeks naar Utrecht begeven. Hij is niet meer in dat klooster teruggekeerd; daarmede zal de soort van „levensverzekeringssom" van f 2000, Sept. 1671 door hem besteed „om daar voor geheel zijn leven zijn kost te koopen" (blz. 199) wel verloren zijn gegaan. Aangezien hij vóór zijn vertrek uit Antwerpen een poging heeft aangewend om door den Paus te worden toegelaten tot missionaris in Holland [onze Republiek] 3), zal zijn opzienbarende daad aanvankelijk vermoedelijk meer hebben beoogd het kloosterleven vaarwel te zeggen en naar het land zijner vaderen terug te keeren dan wel volkomen te breken met het nieuw door hem omhelsde geloof.

3e. J. A. van Dam stond èn bij bisschop Jan van Neercassel, die hem in 1671 een aanbevelingsbrief voor den prior te Antwerpen had meegegeven en waarschijnlijk de oorzaak van zijn bekeering was (blz. 200) èn bij den prior te Antwerpen, ook bij den bisschop van dat diocees zeer goed aangeschreven. Zij waardeerden zijn goede hoedanig-

1) Jongere zuster van J. A. v. D.'s vader. Zie voor haar en haar jongere zuster Mechteld het 2e gedeelte.

2) Inventarisno. 139. Johannes van Neercassel. Brievenboek van uitgegane stukken aan den clerus. 1 Jan. 1685 tot 24 Mei 1686.

3) Verg. blz. 203.

heden en hebben het mogelijke verricht om hem te weerhouden van zijn voorgenomen uittreding.

4e. Niet blijkt uit de brieven, waarmede hij de betiteling in het testament van zijn oom Mr. Jacob van Dam minor, oud-consul te Smyrna, 22 Juli 1704 te Utrecht voor notaris H. van Woudenbergh gepasseerd, n.l. „den quaedaerdigen gewesen Karthuyser", had verdiend, 1) tenzij men aanneemt, dat de familie, die, voor zoover mij bekend, in al haar geledingen volkomen Protestantsch was, alleen reeds in zijn bekeering en zijn intrede bij de Karthuisers, derhalve in het verzaken van „het geloof der vaderen" aanleiding heeft gevonden tot een dergelijke qualificatie.

5e. Intusschen blijft nog steeds de vraag onbeantwoord, waar en hoe bisschop Johan van Neercassel de *bekeering* van J. A. v.. D. tot het Roomsche geloof zou hebben beschreven, zooals l'Intermédiaire des Chercheurs, XXI (anno 1888) vermeldde. 2) Het is niet uitgesloten, dat de thans niet meer bekende schrijver aldaar onvolledig was ingelicht en dat genoemde bisschop alleen gegevens omtrent het *uit*treden uit de orde der Karthuizers, niet omtrent het *in*treden van J. A. v. D. schriftelijk heeft vastgelegd.

6e. Verschillende feiten en toespelingen uit de aangehaalde brieven hebben bij sommigen, meer nog dan bij mij, twijfel doen rijzen omtrent wat ik tot dusverre stellig meende te weten, n.l. dat de *geheele* familie van Dam (Amersfoort, Utrecht) uiterlijk toen de Hervorming in meer geordenden vorm vasten voet in die Provincie kreeg met het Satisfactieverdrag met den Prins van Oranje (1577) en de Unie van Utrecht (1579), waarna 18 Juni 1580 de openbare uitoefening van den Roomsch Katholieken godsdienst verboden, de 5 Kapittelkerken te Utrecht gesloten werden, het Hervormd geloof omhelsd heeft en daarbij, den hier behandelden Jacob Amelis tijdelijk uitgezonderd, *ook steeds gebleven is*. Men heeft mij echter van verschillende zijden doen opmerken, dat in de eerste tijden der Hervorming de grenzen menigmaal niet zóó absoluut vielen te trekken, d.w.z. dat herhaaldelijk in één gezin sommige kinderen Hervormd, andere Roomsch-Katholiek waren; voorts verwisselden zeer velen in die veelbewogen tijden soms eenige malen van geloof naarmate van tijd en omstandigheden. Voor de hier volgende uiteenzetting moge volgende verkorte stamboom dienen:

---

1) Geneal. aanteekn. van Dam-XXIV. Navorscher. 1921, blz. 111.

2) De Navorscher. 1911, blz. 523.

8e Gen. : *Peter van Dam* (1548 tot 1624), raad, schepen en burgemeester van Amersfoort, lid der Prov. en der Gedep. Staten van Utrecht. tr. 2e anno 1590 *Digna van Leemput.*

9e Gen. :

A. *Dr. Peter van Dam* (1593 tot 1663) raad en schepen te Amersfoort, stadsgeneesheer te Utrecht tr. 1e. anno 1616 *Catharina Poeyt.*

B. *Mr. Willem van Dam* (1596 tot 1673), schepen en burgemeester van Amersfoort, lid van Gedeputeerde Staten van Utrecht

tr. 1e anno 1620 *Elisabeth Poeyt van Overrijne*

tr. 2e anno 1628 *Johanna Hogerbeets Dr. Romboutsdr.*

10e Gen. :

1. Digna. 2. Mr. Johan. 3. Mr. Jacob. 4. Pieter. 5. Elisabeth. 6. Mechteld. 7. Willem. 8. Mr. Jacob.
3e. Mr. *Jacob van Dam*, de oudere (1618 tot 1709), Procureur-Generaal en Raad in het Provinc. Hof van Utrecht, tr. 1646 Maria Soest van Nyvelt.

Mr. Pieter van Dam
1621 tot 1706
Advocaat (Secretaris) der O.I. Comp.
tr. 1e anno 1648 Lydia van Segwaert

4 Kinderen, waarschijnlijk Remonstrantsch. De eenige zoon Mr. Rombout st. ongehuwd. *Uitgestorven* in de mannelijke lijn.

11e Gen. :

1. Peter Geraert. 2. Jacob Amelis. 3. Willem Frederic. 4. Jacomina Catherina, tr. majoor W. van Bouckholt.
De 3 zoons sterven ongehuwd.
Staak A. ***volkomen uitgestorven*** in de mannelijke lijn.

Familie van Dam,
Heer van Pijlsweerd, later ook van Isselt
Hervormd en Remonstrantsch

De aan het hoofd der tabel vermelde Peter van Dam (8e gen.) werd raad te Amersfoort op 17 Maart 1579 bij een geheele vernieuwing van de regeering aldaar naar aanleiding van Amersfoort's toetreden tot de Unie van Utrecht; kort t.v. was het ingenomen ten behoeve van den Prins en overgegaan tot het Hervormd geloof. Daar ook van Dam's zwager Harman van Dompselaer in de regeering terugkeerde als schepen, staat het wel vast, dat beiden toen reeds waren toegetreden tot dat geloof. Wat Peter van Dam betreft, is zulks te zekerder, daar hij uit den raad werd gecommitteerd om met den predikant en met een afgetreden kerkmeester te beramen omtrent de uitoefening van den dienst in en de overname van de O. L. Vr. kerk c.a. 1) Vanaf 1580 was Peter van Dam meermalen schepen, voorts van 10 Jan. 1619 tot 8 Jan. 1621 burgemeester van Amersfoort 2); later had hij ook zitting in de Staten en in de Gedeputeerde Staten van Utrecht.

Hij trouwde, waarschijnlijk in tweede huwelijk, Digna van Leemput, wier vader Johan Jacobsz. als schepen, raad en hopman van een der burgervendelen te Utrecht van den aanvang af de zijde van den Prins en van de Unie heeft gekozen, ook met nadruk optrad tegen de Spanjaarden. 2)

Zijn zonen (9e gen.), doctor Peter van Dam, raad te Amersfoort 1616, schepen 1617 en 1618, stadsgeneesheer te Utrecht 1637 3) en Mr. Willem van Dam, schepen en burgemeester van Amersfoort, tevens lid van Gedeputeerde Staten, 1626 en 1673, worden genoemd onder de stichters, en eerste bewoners van Friedrichstadt aan den Eider; zij waren derhalve Remonstrant. Van Mr. Willem van Dam, die in 1629 als burgemeester van Amersfoort die versterkte plaats moest overgeven aan de Keizerlijken en Spaansche troepen onder Montecuculi staat zulks onomstootelijk vast; hij werd deswege gevonnist en aanvankelijk gebannen uit de Provincie (later gerehabiliteerd en weder jaren lang burgemeester); de zwaarte van het vonnis werd er mede door verklaard, dat men de Remonstranten, in het algemeen ermede in verdenking wilde brengen van weinig vaderlandslievend te zijn. In tweede huwelijk trouwde Mr. Willem van Dam Johanna, dochter van den bekenden Re-

---

1) Later is P. v. D. daar ouderling en kerkmeester geweest.

2) Geneal. aanteekn. van Dam-XIII.

3) Geneal. aanteekn. van Dam-XIX.

monstrantschen voorman Mr. Rombout Hogerbeets. 1)

A. Dr. Peter van Dam trouwde 1e. 1616 te Amersfoort Catharina Poeyt (8 kinderen); 2e 1637 te Utrecht Henrica Ploos van Amstel, wed. van Direk Strick. De families van beide echtgenooten waren Hervormd. Van zijn 8 kinderen (10e gen.) verdienen vermelding 2):

2e. Mr. Johan van Dam, als advocaat naar Oost-Indië gegaan. Hij trad in den dienst der O. I. Compie, werd majoor van Batavia's kasteel, Gouverneur achtereenvolgens van Banda en Amboina, daarna extra-ordinaris Raad van Indië; 1666-7 commandant van de retourvloot. De door hem bekleede betrekkingen maken het zeker, dat hij Hervormd was.

3e. Mr. Jacob van Dam, de oudere, ontvanger van het Huisgeld der Provincie Utrecht 1651, procureur-generaal voor den Ed. Hove Provinciaal van Utrecht 1665, raad-ordinaris in genoemd Hof 1667 tot 1674. De door hem bekleede functiën maken het zeker, dat hij Hervormd was. Toen voorjaar 1674 definitief was beslist over het lot van Provincie Utrecht en deze zich 17 April 1674 opnieuw bij de Unie kon aansluiten, reconstrueerde Prins Willem III er dien dag als Stadhouder het Hof. Vele leden, waaronder Mr. Jacob van Dam, werden bedankt en door anderen vervangen. Wellicht heeft hij, te Utrecht en in het Hof in functie gebleven, tijdens de Fransche overheersching van Juli 1672 tot Nov. 1673, *allhans voor het oog*, den R.K. godsdienst moeten aannemen?

Mr. Jacob van Dam major trouwde 12 Mei 1646 te Doorn [aanteekenen ook te Utrecht] Maria Soest van Nyvelt, waarschijnlijk geboren te Utrecht tusschen 1620 en 1626. De Hervormde doopboeken beginnen daar met laatstgenoemd jaar, die van de Jacobikerk, waarin zij niet voorkomt, met 1612, die van de Katholieken om en bij 1700. Zij was een dochter van Gerard Soest (Willem Aertsz., messemaker te Utrecht in het Claverblad 3), sydelaken verkoper te Utrecht, aan wie zich later heeft „mishvliet" Joffr. Jacomina van Zuylen van Nyvelt; beide wonende te Utrecht. Zij was eerst juffer te Oudwyck." Door dit huwelijk ont-

---

1) Geneal. aanteekn. van Dam-XII. Bijdragen Historisch Genootschap Utrecht. 1909. Uit de Remonstrantsche Broederschap. 1920.

2) Zie voor deze kinderen de geneal. aanteekn. van Dam-XXV.

3) Hij komt in verschillende stukken ten onrechte voor als „Gerrit."

stond de naam Soest van Nyvelt, welke overigens niet voorkomt. Hoewel van veel eenvoudiger afkomst dan Jacomina van Zuylen van Nyvelt, was Gerard Soest toch niet de eerste de beste: hij en zijn vader oefenden degelijke burgermansberoepen te Utrecht uit, het wapen van Soest (Utrecht) komt voor bij Rietstap, ook op de bekende oude Utrechtsche wapenkaart van W. Langerak. Beiden bezaten huizen binnen de Thinsheerlijkheid van St. Mariae te Utrecht, waarvan Gerard Soest ook Thinsheer is geweest. 1)

Omtrent het geloof van deze familie Soest is te Utrecht op het gemeente- noch op het Rijksarchief iets bekend. Doopboeken uit dien tijd ontbreken, de grafboeken geven geen uitsluitsel, daar zoowel Protestanten als Roomsch Katholieken werden begraven in de kerken en hun naaste omgeving. Daar Mr. Jacob van Dam en Maria Soest van Nyvelt niet vóór schepenen zijn getrouwd, waren beiden waarschijnlijk Hervormd. Zeker is zulks het geval met haar moeder, die vóór haar huwelijk, „juffer te Oudwyck" was. Zij trok een praebende of renteuitkeering uit Oudwyk, een der 5 voormalige vrouwenkloosters der stad Utrecht e.o. De inkomsten daarvan werden, zooals hierna nog uitvoeriger zal worden uiteengezet, *uitsluitend toegekend aan Hervormden* (verg. blz. 215-7).

Kinderen van den oudsten Mr. Jacob van Dam waren:

a. Peter Geraert van Dam, ged. Utrecht 1647. Hij werd 1661 Thinsheer van St. Mariae te Utrecht, hem kort t.v. gepraelegateerd door zijn genoemden grootvader Gerard Soest. Die kleine heerlijkheid [met haar thinshof of leenhof] lag tusschen Zadelstraat en Boterstraat, Oude Gracht en Marieplaats. Sedert 1196 behoorende aan het kapittel van St. Marie werd zij met den overgang der 5 kapittelen medio 1580 in wezen Protestantsch. Daar de heerlijkheid niet alleen vererfd, ook wel verkocht werd, behoefde de eigenaar niet persé Protestant te zijn; men had daarvoor gaarne iemand, die daarbinnen huizen bezat.

b. Jacob Amelis van Dam, hier behandeld.

c. Willem Frederic van Dam, ged. Utrecht 1649, in 1666 met zijn oom Mr. Jacob van Dam minor uitgereisd naar Smyrna; sterft 12 Sept. 1670 te Pera (Constantinopel), na den 7en t.v. op reis overland daarheen van Smyrna door roovers overvallen en gewond te zijn. Hoogstwaarschijnlijk Hervormd of Remonstrant.

---

1) Geneal. aanteekn. van Dam-XVI en XXIII.

d. Jacomina Catharina van Dam trouwt Willem van Bouckholt, kapitein, later majoor bij een regiment dragonders; daardoor stellig Protestant. Zie voor deze kinderen uitvoeriger de geneal. aanteekn. van Dam-XXIV.

4e. Pieter van Dam. Hij zou volgens de gedrukte genealogie-Ferwerda onzer familie „kapitein en kolonel in Spaanschen dienst" zijn geweest. Omtrent hem vond ik nimmer iets dan dat hij met zijn vader 13 Juni 1643 O.S., te Utrecht een acte teekende bij notaris A. Houtman. Mocht het eerste juist zijn, dan is hij zeer waarschijnlijk teruggekeerd tot den R.K. godsdienst.

5e. en 6e. Elisabeth en Mechteld van Dam, geb. in 1626 en 1628, hoogstwaarschijnlijk te Utrecht. Zij waren daar „geestelijke juffer", woonden tezamen „aen d'Marieplaets" en stierven daar ongetrouwd † 1 Jan. en einde Feb. 1711. De oudste harer werd hiervóór reeds bedoeld, resp. vermeld (blz. 206-7). Ik kom hierna nog terug op beiden (blz. 215 e.v.).

8e. Mr. Jacob van Dam de jongere (minor). Hij werd 1661 secretaris van de Directie van den Levantschen handel te Amsterdam en was van 1666 tot 1689 consul van de Nederlandsche natie te Smyrna. Door beide functiën is het zeker, dat hij Protestant was; blijkens zijn testament behoorde hij, althans kort vóór zijn overlijden, tot de Remonstrantsche gemeente.

De oudste tak A. van familie van Dam is met Jacob Amelis van Dam uitgestorven in de mannelijke lijn.

B. Mr. Willem van Dam (9e gen.), reeds hiervóór vermeld als Remonstrant, was schepen en burgemeester van Amersfoort, ook lid van Gedeputeerde Staten.[1] Hij trouwde: 1e. in 1620 Elysabeth Poeyt van Overryne, een zuster van zijns broeder's echtgenoote Catharina Poeyt[2], uit welk huwelijk 1621 werd geboren de bekende advocaat (= secretaris) der O. I. Compagnie Mr. Pieter van Dam (ob. 1706), de stamvader van de in sommige generatiën vrij talrijke familie van Dam (thans van Dam van Isselt), die in al hare geledingen steeds Hervormd of Remonstrant is geweest; 2e. in 1628 Johanna Hogerbeets, dochter van den bekenden Remonstrantschen pensionaris van Leiden, Mr. Rombout Hogerbeets. De 4 kinderen uit dit huwelijk zijn waarschijnlijk Remonstrant gedoopt; de eenige zoon

---

1) Zie voor hem de geneal. aantn. van Dam-XII.
2) Navorscher. 1918, blz. 197-200.

Mr. Rombout van Dam, overleed 1661 ongehuwd te Westmunster nabij Londen als secretaris van de Directie van den Levantschen handel, zoodat deze tak is uitgestorven in de mannelijke lijn. 1)

Uit vorenstaand beknopt overzicht blijkt, dat familie van Dam, den hiervóór besproken Jacob Amelis en c.q. zijn oom Pieter uitgezonderd, in al haar geledingen steeds zuiver Protestant is geweest. Echter doen enkele aanwijzingen uit de thans gepubliceerde 7 brieven twijfel rijzen omtrent enkelen.

Op blz. 202 bleek, dat volgens den bisschop van Utrecht zoowel Jacob Amelis' vader als niet nader genoemde „bloedverwanten" hem in geval van uittreden uit de Karthuizerorde zouden beschouwen als een schande voor zijn familie en een overlooper; werd daar inderdaad gedoeld op v. D.'s wereldlijke familie, dan kan ik voor dat oordeel geen ander argument ontdekken of bedenken, dan dat hij „het aan God gegeven woord schandelijk zou schenden"; ook kan de bisschop hebben overdreven „pour le besoin de la cause." Echter had die bisschop *den zelfden dag* over pater van Dam geschreven als over „hem, die eens mijn zoon was" (blz. 201); ik houd het daarom voor zeer wel mogelijk, dat hij doelde èn op den *kerkelijken* vader èn op v. D.*'s kerkelijke* bloedverwanten of broeders.

In de tweede plaats trok de aandacht de goede verstandhouding tusschen enkele, hoogstwaarschijnlijk te Utrecht wonende bloedverwanten van J. A. van Dam en den bisschop aldaar. Zelfs diende van Dam's tante Elisabeth — zij zal wel als de oudste der 2 aan de Mariaeplaats samenwonende zusters handelend zijn opgetreden — als intermediair (postadres) tusschen den prior te Antwerpen en den bisschop te Utrecht, ook om dezen laatste op de hoogte te houden omtrent den gemoedstoestand van J. A. van Dam en de wijze, waarop deze zijn godsdienstplichten vervulde (bl. 206). Toen de reeds genoemde heer Bruggeman de hier medegedeelde brieven met mij in onderling verband beschouwde en van mij vernam, dat de vermelde dames Elisabeth en Mechteld van Dam in onze volkomen betrouwbare genealogie bij Ferwerda staan geboekstaafd als „geestelijke juffer"; ongetrouwd gestorven, ook dat zij te Utrecht samen woonden „aen de Mariaeplaats" (waar zij

---

1) Zie voor de 4 kinderen uit vermeld 2e huwelijk de geneal. aanteekn. van Dam-XXVII.

zijn overleden), zeide hij mij: „maar dan waren het stellig klopjes."

Klopjes [ook wel „kloppen" geheeten] waren ongehuwde Katholieke vrouwen (ook dames), soms weduwen, die meestal een gelofte van zuiverheid aflegden [niet (her)trouwen]. Het waren geen nonnen of geestelijke zusters; zij bleven wereldlijk, droegen stemmige kleeding met een bepaald soort zwarte tip of tipmuts, 1) werden ook wel „kwezels" of „geestelijke dochters" geheeten, woonden soms in bij een familie, soms met 2 tot 3 tezamen, soms in een conglomeraat in groote huizen of gebouwen, zóoals b.v. te Utrecht in de 17e eeuw wel met 100 en meer in de Mariahoek. 2) Zij hielpen in handel, nering en huishouding, gingen ook uit dienen, namen zelfs het bidden voor afgestorvenen over. In haar vrijen tijd stonden zij de priesters bij op allerlei wijzen: huisvesting met verpleging verleenen, zorg voor de kerk; cathechismusonderwijs aan kinderen; praten met eenvoudigen van geest. Vooral tijdens den aanvang der hervorming was een harer hoofdtaken te waarschuwen, in welke particuliere woningen en hoe laat mis werd gelezen (daar, waar zulks verboden was); in dit verband verklaren sommigen den naam uit „kloppen" (op de deuren) om daartoe te waarschuwen; anderen ontkennen dat verband, er o.m. op wijzende, dat de naam „klopje" reeds bestond in het begin der 16e eeuw.

De „klopjes" hielden ook scholen, soms kostscholen; zij leefden, vooral in den beginne, als begijnen zonder strakken gemeenschapsband. Krachtens een Plakkaat der St. G. van 14 Oct. 1655 mochten zij alleen erven „ab intestato", d.i. als natuurlijke, naaste, wettige erfgenamen. 3)

Waren nu de hiervóór vermelde tantes van Jacob Amelis van Dam, de dames Elisabeth en Mechteld van Dam, „klopjes", derhalve Roomsch-Katholiek? Op grond van hetgeen

---

1) Deze mutsen werden verder h.t.l. alleen gedragen door armen weeskinderen.

2) Daar bevindt zich thans nog een kerk der Oud-Katholieken.

3) Inlichtingen, mij welwillend verstrekt door Mejuffrouw Eug. Theyssing, die de laatste hand legt aan een dissertatie omtrent klopjes, aangevuld door een artikel van Jhr. Mr. A. F. O. van Sasse van Ysselt: Wie viel oudtijds onder de benaming „klopje"? (Taxandria. 1922. blz. 138-42).

uit de 7 hiervóór weergegeven brieven valt af te leiden, moet zulks niet bepaald uitgesloten worden geacht; echter laat het zich zeer wel denken, dat beiden, als afkomstig uit een Remonstrantsch gezin en derhalve niet „steil in de leer", belang bleven stellen in een neef, van wien zij hielden, ook al keerde deze terug tot het oude geloof, en dat zij belangstellende R.K. geestelijken op de hoogte hielden van J. A.'s levenswijze te Utrecht, ook als intermediair dienden met dié geestelijken, die zich zijn lot aantrokken. Daarbij komt nog, dat, zooals ik reeds deed opmerken in mijn genealogische aanteekeningen van Dam-XXV, (waarin die dames), de betiteling te Utrecht met „geestelijke juffer" — *wel te onderscheiden van „geestelijke dochter"* — er juist op wees, dat zij Protestant waren; alleen dames van dit geloof toch trokken praebenden of rente-uitkeeringen uit de goederen der 5 voormalige vrouwenkloosters te en nabij Utrecht, nl. St. Stevensabdij in Oudwyck; St. Servaesabdij; abdij Mariëndaal (buiten de oude stad); het Vrouwenklooster van Oostbroek (nabij de Bilt) en het Wittevrouwenklooster. Daarvan waren Oudwyk en Oostbroek adellijke kloosters; uit de 3 andere trokken ook dames van gezeten Utrechtsche families, niet van adel zijnde; behalve de 5 genoemde had men in de Provincie nog 3 andere vrouwenkloosters (Rhenen, Wijk bij Duurstede en Soest). De goederen van alle werden beheerd door de Ridderschap, die ook de inkomsten vergaf, oorspronkelijk in den vorm van „praebenden" of „preuven"; geleidelijk werden het lijfrenten, welke *ook niet adellijken* konden koopen.

In de „Ordre op de geestelickheyt", 1580 door de Staten van Utrecht gegeven bij de z.g. secularisatie, werd bepaald, „dat men de joffrouwen conventen generalick maecken zall canonissen nae de Gereformeerde religie ende 't getall reduceeren nae dat die goede(re)n zullen moegen draegen"; ook bekwame „ministers" (hoogere ambtenaren), predikanten en leeraren mochten eruit trekken. 27 Jan. 1598 stelden de Staten een instructie vast omtrent het administreeren van de goederen der 5 vrouwenkloosters. De Ridderschap zou voor elk klooster een rentmeester benoemen [in 1620 uitgedijd tot commissiën]. Uitoefening van den Katholieken godsdienst in de conventen werd verboden. Wie er vóór 1582 in woonde, mocht er blijven. Trouwde een „juffer", dan kwam haar „prove" vacant. In den loop der jaren zijn bedoelde kloosters „gesepareerd" (ontbonden); het Vrouwenklooster van Oostbroek het laatst (1606). Toen konden meer „joffrouwen provens" worden

verleend; aanvankelijk bleven de juffers van de meeste kloosters toch nog samenwonen; op den duur werden de preuves voor het leven verkocht, daarmede nam het aantal niet adellijke houdsters toe. Aldus hebben de z.g. „jufferenstiften", de oude conventen, waar in theorie adellijke dames een recht van voorkeur konden doen gelden, voortbestaan tot 1797, toen een nieuwere tijd een einde maakte aan deze preuvestichtingen voor ongehuwde dames; daarmede kwam te Utrecht tevens een einde aan het bestaan van „geestelijke juffers". 1)

Krachtens het vorenstaande handhaaf ik mijne in 1921 mede op grond van gegevens der officieele archieven te Utrecht uitgesproken meening, dat de tantes van Jacob Amelis van Dam — de dames Elisabeth en Mechteld van Dam, „geestelijke juffers" wonende „aen de Mariaeplaats" — Protestant waren en geen klopjes noch geestelijke dochters, die in de 17e eeuw in groote getale in de Mariahoek hebben samengewoond.

---

1) Mr. S. Muller F.zn. Catalogus der Stadsarchieven van Utrecht. I. 111. Catalogus van de Archieven van de kleine kapittelen en kloosters van Utrecht. 1905; daarin vindt men achterin de vrouwenkloosters met een kleine geschiedkundige inleiding. Schetsen uit de Middeleeuwen. I. 1900. blz. 305 e.v. Adellijke armenzorg. Een en ander aangevuld door mededeelingen van het Rijks- en van het Gemeentearchief van Utrecht.

Gelijktijdig met de 5 vrouwenkloosters te Utrecht zijn ook de 5 kapittels van den Dom, Oud Munster, St. Pieter, St Jan en St. Marie geseculariseerd. De praebenden daaruit werden vergeven, later verkocht aan wie men „kanunnik" bleef heeten; zij vormden derhalve, zooals de „proves" uit de vrouwenkloosters gelijdelijk werden, een soort lijfrenten (Gosses en Japikse. Handboek staatk. geschiedenis Nederland. 1920, blz. 55. Mr. S. Muller F.zn. Schetsen uit de middeleeuwen. II, 333 e.v. De Utrechtsche kapittelen en de hervorming).

NASCHRIFT.

Nadat vorenstaand artikel door mij werd voltooid, bracht de reeds genoemde heer J. Bruggeman nog een brief van J. A. van Dam aan het licht, waarvoor hem hier nogmaals dank zij gebracht. Die brief, berustende in Inventarisno. 283 van het archief der Oud-Bisschoppelijke Clerezie en gericht aann Hugo Franciscus Gael, waarschijnlijk begin 1682 te Leiden woonachtig, als kapelaan en na den dood van zijn voorganger Aug. 1682 benoemd tot pastoor te „Roelevaartjesveen" [sic], luidt:

Seer Eerwaarde Heer en Vrient.

U Eerw. brief (gedateert den 1en Januari) is mij den XIen dito tot Lier wel geworden, waeruyt ik verstaen heb 't versoek van U Eerw. om te weten hoe 't met myne bekering toegegaen is, op wat occasie, door wie, op wat jaer, plaets en tyt 't geschite is.

't Is na lang solliciteeren geschiet (God zy in der euwigheyt daer voor gelooft en gedankt) door de besonderlyke gracie en wonderlyke genade Gods, in de stad Rouaen anno 1670 een dag 7 à 8 voor St. Paul bekering 1), door een Eerw. Pr. Capucyn in presentie van een Raetsheer en vijf priesters en heb daegs daeraen gebicht ende 't H. Sacrament ontfangen. Ik sou wel meerder schryven, maer ik en kan niet wel propter conscientiam. Hiermede breek af en blyf (na myn hertelyke gebiedenis aen Hr. Vergraft) 2) met recommandacie in syne goede gebeden en van syne gehele familie, met toewensinge van een zalig nieuwjaer.

Lier, den 12e Janua. 1682.

Seer eerw. Heer en vriend,
U Eerwe. onderdanige dienaer
en Broeder in Christo
Hilarion van Dam.

---

1) St. Pauls bekeering = 25 Januari.

2) Heer Henricus van der Graft, pastoor te Langeraar, aartspriester van Rijnland, geb. 1611, st. 17 Juni 1694. Hij was een zeer merkwaardig persoon, door anderen als heilig beschouwd. Hij was een oom zoowel van Gael als van den in de volgende noót genoemden van Heussen.

Aan ommezijde staat als adres:

Mynheer
mynheer Gael, in absentie aan
Me Joffrou van Heussen 1)
tot
Leyden.

De hier vermelde brief verschaft nog vrij belangrijk inzicht in J. A. v. D's bekeering en sluit overigens volkomen aan bij enkele door mij hiervóór vermelde gegevens.

Op blz. 199, bleek, dat van Dam in 1670 f 1200 ontving „voor zijn reis en promotie in Frankrijk." De bekeering tot het Roomsch Katholieke geloof heeft 17 of 18 Jan. 1670 plaats gevonden te Rouaan tijdens die studie- en promotiereis, zoodat J. A. van Dam hoogstwaarschijnlijk daar heeft gestudeerd. Daar die bekeering heeft plaats gevonden „na lang solliciteeren" van een Capucyner pater, zal die reis naar Frankrijk uiterlijk medio 1669 zijn aangevangen.

Verder blijkt uit den brief nog, dat Jacobus Amelis van Dam, behalve te Antwerpen, hoogstwaarschijnlijk ook te Lier heeft verbleven onder de Karthuiserorde.

Of nu de onbekende vraagsteller in L'intermediaire enz. met zijn vraag omtrent een beschrijving van van Dam's bekeering het thans weer aan het licht gekomen briefje op het oog heeft gehad dan wel of er inderdaad daaromtrent een (verloren gegane?) uitvoeriger beschrijving van bisschop Jan van Neercassel bestaat, blijft intusschen nog steeds een open vraag.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

---

1) Vermoedelijk Agatha, anders Wenina, zuster van H. F. Heussen, pastoor te Leiden, een bekend geschiedschrijver omtrent de middeleeuwen; destijds een zeer rijke familie.

Familie-Archief of Genechartotheek?

De welbekende Handleiding tot het Ordenen en Beschrijven van Archieven, samengesteld door de Heeren Mrs. Feith, Muller en Fruin, vangt na een zeer lezenswaardig Voorwoord aan met vaststellen (in par. 1) van eene definitie van wat daarin zal worden verstaan onder den naam Archief.

Men bemerkt alsdan, hier spreekt niet de Historicus, noch de Bioloog, vooral niet de Genealoog, veel minder nog de Oeconoom; neen, hier spreekt de Archivaris en bovenal de Rechtsgeleerde.

Deze definitie stelt voorop, hoe de daarin bedoelde bescheiden ontstonden, n.l. dat zij hetzij door eenig Bestuur of door een zijner (waarom niet eenige?) ambtenaren, of door zijne ondergeschikten op zijn last, of door derden namens hem, maar althans — behoudens enkele uitzonderingen — ex officio zijn opgemaakt of ontstaan, met bestemming om onder dat Bestuur of die ambtenaren te blijven berusten.

Hiermede zijn alle beschreven handelingen, welke niet ex officio zijn ontstaan en niet met de bedoeling die te doen berusten bij de andere dergelijke bescheiden aldaar opgemaakt of aldaar ontvangen, van het oogmerk dezer Handleiding uitgesloten!

En dat zijn zeer velen! Zondert men de stukken ex officio opgemaakt met bestemming om die in te houden, en de daarvan ambtshalve gegeven copieën uit, — dan zijn *alle* stukken *niet* ex officio opgemaakt of ontstaan, en *niet* bestemd om ter plaatse bewaard te blijven.

Wellicht omvat dit aantal de overgroote meerderheid der bestaande bescheiden. Althans waaruit Familie-Archieven bestaan: of — om het kortelijk te zeggen: alle stukken voor zoover zij geen authentieke acten of copieën daarvan zijn, *niet* ex officio opgemaakt vormen in overgroote meerderheid den inhoud van de complexen, waarvoor de naam van Familie-Archief wordt gebruikt, en waarvoor de naam Genechartotheek [1] in de aandacht der lezers wordt aangeboden. Biblia = bibliotheek, genecharta = genechartotheek.

Het hoofd van een gezin, gerechtigd tot het opmaken van authentieke stukken, of ex officio, doet dit niet omdat hij

---

1) De *ch* uitspreken als *g*; — niet charter = oorkonden opgemaakt om tot bewijs te dienen, doch chart = geschrift of teekening waaruit het bestaan van een mensch blijkt; (volgens Prof. de Vreese dient het te zijn Genechart*a*theek

hoofd van het huisgezin is, maar krachtens het ambt waarmede hij is bekleed, of wegens de betrekking waartoe hij is aangesteld 1); en derhalve, het moge een enkel maal niet het geval zijn, zullen die stukken in den regel buiten het kader blijven van een zoodanig complex. Ex officio is hier tot een kenmerk gemaakt, waarmede elk archiefstuk wordt gestempeld tot een soort, slechts bij hooge uitzondering te vinden in een Familie-Archief of Genechartotheek.

Ontleding van den inhoud dezer definitie in § 1 luidende: Een archief is het geheel der geschrevene, geteekende en gedrukte bescheiden, ex officio ontvangen bij, of opgemaakt door eenig Bestuur of een zijner ambtenaren, voor zoover deze bescheiden bestemd waren om onder dat Bestuur of dien ambtenaar te blijven berusten, ... doet inzien hoezeer ook een uitgebreid terrein van bescheiden daarmede is ompaald, het daarbuiten gelegene eene ontelbare menigte bescheiden omvat; doch doet ook bedenken, dat daaronder van de grootste historische en wetenschappelijke waarde zijn.

Eenigszins verder in hetzelfde werk wordt de woordcombinatie Familie-Archief gevonden, waarbij Mr. Feith (het is bij par. 3 in bedoelde Handleiding) eene nadere verklaring geeft van hetgeen onder het begrip met dezen naam aangeduid, valt te verstaan. Eene verklaring die terstond doet inzien, dat hier iets geheel anders wordt besproken, dan waarop de definitie in par. 1 betrekking heeft.

Deze definitie, die als het fundament waarop alles moet berusten, in de Handleiding voorop gaat, werd, staat daar te lezen, met algemeene stemmen aangenomen. Reeds de aanloop waarmede par. 1 aanvangt sluit alle gelijkenis met een z.g. Familie-Archief uit. Zij wordt nog onderstreept door den inhoud van par. 2, luidende: een Archief is een organisch geheel; en deze stelling wordt versterkt door de verzekering; een Archief wordt dus niet willekeurig gemaakt, gelijk men de eene of andere verzameling historische handschriften samenstelt, al wordt zulk eene verzameling wel eens archief genoemd.

Als nabetrachting wordt onder par. 1 de uitsluiting van Familie-Archieven voortgezet met de verzekering, dat deze

---

1) Een geneesheer, zelf zijn kind ingeënt hebbende en daarvan eene schriftelijke verklaring gevende, heeft daarmede wel een soort van acte ex officio opgemaakt, welke in het Familie-archief van dat kind tehuis behoort, maar niet qua Vader, doch als geneesheer.

definitie van een Archief hier voorafgaat als het fundament waarop de geheele Handleiding berust.

Hoewel Prof. Fruin op blz. 17 van het Verslag over de oude Archieven 1917 Deel XL verklaart, het niet geheel eens te zijn met het daar aangehaalde uit Mr. Feith's verklaring, erkent deze geleerde toch terstond daarop, dat een Familie-Archief niet voldoet aan de eischen in genoemde definitie omschreven. Niettemin is het woord Archief met voorafgaan van het woord Familie, veelvuldig door Archivarissen gebruikt.

Het is ook geen anachronisme; evenmin wordt ermede gepoogd, dergelijke verzamelingen onder dak te brengen bij de definitie van par. 1.

Trouwens beschouwing van die Complexen en dezelve toetsende aan den inhoud van meergenoemde definitie, doet steeds onder den indruk blijven, dat daarbij in ieder opzicht van iets geheel anders sprake is, en dat de naam Archief in den zin door par. 1 omschreven, daarbij niet behoort, maar de beteekenis door deze definitie aan dit woord gegeven, op iets geheel anders ziet dan hetgeen zoodanige complexen, naar aard en wezen blijken te zijn.

Dientengevolge valt te constateeren, dat in het vocabulair der deskundigen op dit gebied een woord ontbreekt, teneinde daarmede dergelijke verzamelingen te kunnen aanduiden.

Het is om in deze behoefte te voorzien, dat correspondentie en overwegingen geleid hebben tot het ontwerpen van het woord Genechartotheek of (zachter) Geneachartotheek.

Hierbij dient de nadruk gelegd op de uitspraak, om daarmede de bedoeling aan te geven, dat het niet betreft oorkonden opgemaakt om tot bewijs te dienen, doch stukken, bevattennde om de een af andere reden, onverschillig welke den naam van een of meer leden van dat geslacht, op hetwelk de Genechartotheek betrekking heeft.

De definitie van dit woord zal derhalve in niets kunnen gelijken op de definitie van het woord Archief in par. 1 van genoemde Handleiding. Daarom is ook voor dit nieuwe woord eene definitie zeer wenschelijk, en evenzeer noodig en ook mogelijk, mits men daarin voor oogen stelt, al wat men onder dat woord wil verstaan, n.l. dat alles wat melding maakt hetzij door het geschrevene of door het gedrukte woord, of wel door afbeelding van personen of zaken, altemaal den naam noemende van of betrekking hebbende op leden van hetzelfde geslacht, den zakelijken inhoud vormt van hetgeen wordt saamgehouden door het Familieverband, en zoodanig dient ingedeeld en saamgevoegd, dat *die genealogische verhoudingen* het complex

aanwijzen als *daardoor een geheel* te zijn, waaruit het tafereel der geschiedenis van die familie is te reconstrueeren.

Aldus opgevat, dan kan deze definitie luiden: Eene Genecharchoteek is een, door bijeenplaatsing den uiterlijken vorm van een een toepasselijk geheel vertoonend complex geschrevene, gedrukte, hetzij geteekende bescheiden en andere voorwerpen, noemende of afbeeldende een mensch en eenige zijner afstammelingen, naar hun genealogischen samenhang ingedeeld en gerangschikt.

Er zullen betere definitien van dit woord te ontwerpen zijn, want aan deze eersteling kleven de gebreken van haar oorsprong, maar zij kan in dit kort bestek wellicht genoegzaam de vraag inleiden, die hierboven gesteld werd: is de naam Familie-Archief juist, of is voor deze verzameling de naam Genechartotheek beter?

VELP. VAN OORDT.

De zeevaarder Frederik Houtman en zijn Familie.

(Navorscher 1859, IX, bl. 389, 1914, LXIII, bl. 417 en 1930, LXXIX, 198.)

Wijlen de Alkmaarsche gemeente-archivaris C. W. Bruinvis gaf als zijn meening in dit tijdschrift (LXIII, bl. 417), dat de schoonouders van den zeevaarder Frederik Houtman waren een zekere C. Nanningsz., houtkooper en Griet Matthijsdr.

Ik vond echter een acte in het protocol van den Alkmaarschen notaris H. J. van der Lijn dd. 5 Mei 1602, waarbij compareeren deze zelfde Cornelis Nanningx Clock, houtkoöper, wonende te Alkmaar op het Heiligland en zijn kinderen: 1. Vrouwtje Cornelis; 2. Maritgen Cornelis (wier man, Cornelis Jansz. onder curateele is gesteld); 3. Aeriaen Cornelis, echtgenoote van Claes Cornelisz.; 4. Grietgen Cornelis, gehuwd met Sijmon Dirksz. coopman te Amsterdam en 5. Thomas Cornelisz. Clock, oud 25 jaren en dus zijn „eigen voogd". De comparanten maakten daarbij een schikking aangaande het goed, gekomen van de eerbare Alijd Matthijs, weduwe van Floris Jacobsz., grootmoeder van gezegde kinderen van moederszijde, die getesteerd had op den 26en September 1554 voor Mr. Jan Adriaensz., priester en notaris te Alkmaar. Daaruit volgt tevens, dat de moeder van de kinderen was Guerte Sijgersdochter.

Houtman's schoonvader overleed spoedig daarop, althans

wij vinden in het desbetreffende register van de Groote Kerk te Alkmaar zijn begrafenis aangeteekend op 13 September 1603.

Deze, Cornelis Nanningsz. Clock, was indertijd schepen van Alkmaar geweest (1588), welke omstandigheid ertoe geleid zal hebben, dat ook Houtman later in de Alkmaarsche regeering zitting heeft kunnen nemen. Uit een acte, insgelijks verleden voor notaris Van der Lijn (dd. 23 April 1604 Houtman was toen „uytlandich"), kunnen wij afleiden, dat hij een broeder moet zijn geweest van den in mijn „Gedenkwaardigheden", Nd. Holland, I. (bl. 231 sub 956) genoemden Claes Nanninex Houtcooper (overl. 29 Mei 1613; heet in een acte v. April 1608 voor v.d. Lijn 57 jaar), wiens wapen daar wordt beschreven o.a. met een merk en als helmteeken een houthaak hebbende. — Curieus is zeker, dat zijn broeder Cornelis, als schepen van Alkmaar ditzelfde merk voert met een kleine afwijking en als helmteeken een klok). Van der Lijn's acten van 22 September 1604 en 13 Februari 1607 noemen Cornelis Nanninex respectievelijk „timmerman, oud 54" en 56 jaar.

Doet de eerderaangehaalde acte van 5 Mei 1602 vermoeden, dat Houtman toen elders, of misschien buitenlands vertoefde, uit een acte dd. 13 December 1603 verleden voor gemelden notaris Van der Lijn, heet hij woonachtig te Amsterdam. Hij gaf toen een algemeene machtiging op zijn vrouw alsmede op zijn zwager Meynert Jacobsz. Caescooper, daar hij toen van plan was om „met hulpe Gods naar Oost-Indië" te gaan. (Hij teekent „Frederik de Houtman" evenals in een na te noemen acte v. Oct. 1612.)

Het was Bruinvis vermoedelijk niet bekend, dat behalve aan de zijde van Houtman's vrouw, óók van Houtman zelf familie te Alkmaar woonachtig is geweest. Want de bedoelde zwager Caescooper heet in een acte van 28-27 October 1612 voor notaris Van der Lijn (in welke acte Houtman persoonlijk tevens compareert en de nalatenschap van zijn ouders regelt) poorter van Alkmaar en gehuwd met Stijntje Pieters Houtman.

Notaris Van der Lijn zou nog talrijke andere acten voor de familie passeeren. Want Houtman zelf treedt nog eens op in een acte van 24 December 1613, zijn zuster Stijntje in een van 8 Februari 1614 (zij was toen 51 jaar oud), Stijntje heet vervolgens weduwe Caescooper, 61 jaar oud, in een acte van 13 October 1626 en uit twee acten van 24 April 1627 en 22 April 1633 volgt, dat Houtman en zijn

zuster toen te Alkmaar verblijf hielden en dat zij evenals haar broeder tot de ingelanden van de Wieringerwaard behoorde 1). Eindelijk heet Vrouwtje Cornelis, Houtman's echtgenoote, in een acte van 26 Mei 1638, oud 73 jaar en compareeren de erfgenamen van den zeevaarder in acten van 15 Juni 1635 en 5 Dec. 1630.

Volledigheidshalve zij tenslotte gemeld, dat het door Bruinvis geciteerde testament van Vrouwtje Cornelis dd. 27 Augustus 1641 verleden is voor notaris Van der Geest te Alkmaar, dat zij ook op 26 November 1644 nog een testamentaire beschikking heeft gemaakt, ditmaal voor den Alkmaarschen notaris F. F. Hoogsant en dat de werkzaamheden van haar bekenden zwager Scapecaes meermalen tot geschiedkundige onderzoekingen hebben geleid. 2)

ALKMAAR, Mei 1935. Mr. J. BELONJE.

Schutter(us)-Knijf; van Voorthuijzen.

(„Navorscher", LX blz. 401, 526-528 LXI bl. 42.)

Jacob Meyndertz. (de) Groot, hoofdingeland van de Schermeer, schepen, burgemeester een raad van Alkmaar, overl. ald. Sept. 1643, tr. 1609 Maritgen Claes, weduwe, overl. aldaar 1628. 3)

Hunne kinderen waren:

1. Maritge, tr. Cornelis Jansz. Nierop, geb. 1588, heemraad van Geestmerambacht en van de Schermeer, kapt der schutterij, schepen en raad van Alkmaar, raad van het lijndraaiersgilde aldaar. 4) (Zij liet na een dr. Grietgen Dierten, tr. Ds. Petrus Boeylandius, predikant te Purmerend).

2. Griet, tr. Jelis Garbrandsz. Scheuroff, boekhouder der West-Indische Comp., kamer Hoorn, hoofdingeland van de Schermeer (kinderen) 5)

---

1) Voor het land A. no. 8.

2) Zie: Ir. J. Korthals Altes: „Polderland in Italië", 's-Gravenhage. 1927. Ook over hem komen talrijke acten voor in het protocol van der Lijn.

3) Vgl. Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins en Mr. J. Belonje: „Geneal- en Herald. Gedenkwaardigheden in en uit de kerken der Provincie Noord-Holland", I (1928), bl. 71, sub. 37.

4) Vgl. mijn „de Schermeer 1633-1933", Wormerveer z.j., bl. 99.

5) „De Schermeer", t.a.p. bl. 79 en 82.

4. Trijntje.

5. Cornelis, hoofdingeland van de Schermeer, regent van het weeshuis, schepen, raad en burgemeester v. Alkmaar, overl. 13 Oct. 1661, na ald. te hebben getest. 2 Oct. 1661 v. notaris Brederoe. 1) Hij tr. Hester Hosius (kinderen: Jan de Groot, kapitein; Margriet de G; Mr. Pieter de G., advocaat; Meynert de G. en Catharina de G.)

* *
* 7

Ds Johannes Knijff, geb. Utrecht, predikant te Breukelen en Alkmaar, overl. ald. 16 Juni 1667, tr. Hillegonda Hendriks Van Angelen (mut. test. notaris C. de Haes te Alkmaar 24 Nov. 1643). Kinderen, w.o.:

a. Maria, tr. Ds. Gerbrand Schutter, predikant te West-Graftdijk en te Buren, zoon van Ds. Jelis Gerbrandsz., zie boven (kinderen);

b. Hendrik Knijff, commissaris en secretaris (1653) over den lande van Huisduinen en den Helder en convooimeester ald. notaris (1653); tr. October 1654 te Delft Johanna Van den Broeck, die als zijn wed. testeert beneden f 4000,— gegoed te Alkmaar voor notaris A. v.d. Goes 21 Juli 1692. Kinderen:

1. Joan;

2. Maria Knijff, tr. den Helder Mrt. 1687 Mr. Pieter Velthuis, burgemeester, raad en ontvanger der convooien en licenten te Alkmaar, overl. ald. 29 Maart 1742, vgl. mijn „Gedenkwaardigheden", Nd. Holland, I, tap. bl. 190, sub 749, zoon van Gerrit Weyertsz., impostmeester van verscheidene gemeenelandsmiddelen en heemraad van de Berkmeer te Obdam en van Ariaantje Jacobs Bloemendaal, die hertr. Geertruid Engels, dr. van Jan Jacobsz., impostmeester te Alkmaar en weduwe van Willem van Trier.

3. Cornelia;
4. Pieter, zie beneden;
5. Gerardt, zie beneden.

* *
*

Anthonis van Voorthuijsen, baljuw, schout en dijkgraaf van den lande van Huisduinen (1659-1685?) test. te Alk-

---

1) „De Schermeer" t.a.p. bl. 78.

maar voor nots. C. van Heymenbergh 17 Aug. 1681 en 26 Januari 1685; heet reeds overleden in een acte van 2 Oct. 1687 voor notaris A. v. d.á Goes te Alkmaar; tr. 1. Helena Joppen; tr. 2. te Amsterdam (ondertr. 1 Sept. 1679) Anna Maria van Nyhoff (met wie hij huwel. voorw. had gemaakt 31 Aug. 1679 voor nots. G. Steeman te Amsterdam), van Amsterdam, j.d., oud 41 jaar, „op de Prinsegraft," ouders doot, geassisteert met juffr. Catrina Van Nieuhof haar suster." Kinderen:

1. Cornelia Van Voorthuijsen, tr. 1. Gerardt Hendriksz. Knijff, zie boven, als wiens wed. zij test. 11 Sept. 1688 voor nots. C. v. Heymenbergh te Alkmaar, voor welken notaris zij huw. voorw. maakt 3 Dec. 1698 met Sr. Arnoldus Schut, wijnkooper.

2. Machteld van Voorthuijsen, overl. 16 Sept. 1681, tr. Hendrik Direksz., kastelein van het Eierland op Texel, overl. 19 Januari 1681, vgl. „Gedenkwaardigheden" Nd. Holland t.a.p. III, bl. 38 sub 4 en het daar aangehaalde.

3. Margaretha van Voorthuijsen, tr. Pieter Hendriksz. Knijff, broeder van den voorgaanden (huw. voorw. 10 Juni 1677), commies ter recherche der admiraliteit in het Noorderkwartier en convooimeester aan den Helder (uit dit huwelijk een dr. Johanna). Hij tr. 2. (ondertr. Amsterdam 6 October 1685; huw. voorw. Amsterdam 28 Sept. 1685; mut. test. 18 Juni 1686 voor notaris C. Kessel te Alkmaar wonende te Huisduinen, Margaretha Van Someren, van Amsterdam, oud 29 jaar, wonende „op Zingel", dr. van Johannes en van Hester de Weer. 1)

ALKMAAR, Mei 1935. Mr. J. BELONJE.

---

1) Deze gegevens uit het kerkel. huw. inteek. register no. 514 fol. 117 gem. archief te Amsterdam, dank ik aan Mej. W. M. Rinse, genealoge, aldaar. Hieruit blijkt haar voorts, dat Mr. Caspar van Selkaert, rentmeester en secretaris van Schieland door appointement van het Hof v. Holland v. 20 Oct. 1685 op 21 October 1685 interdictie van het 3e gebod heeft gedaan, doch dat het Hof evenwel nader bepaalde, dat dit gebod voortgang mocht hebben.

Not. archief Amsterdam no. 3635 9-20 Dec. 1679 boedelscheiding Dr. Arnout Tholinx, waarin worden genoemd de 2 drs. van Pieter Tholinx, n.l.

1. Eva Tholinx, tr. Mr. Caspar Hendrik Selkart en
2. Margaretha Tholinx, tr. Jhr. Willem Nijhoff.

Alkmaarsche inventarissen, die kunstwerken vermelden.

[Voortzetting v. „Navorscher" dl. 83, 1934, bl. 284]

medegedeeld door Mr. J. Belonje.

Ten verzoeke van de executeurs-testamentair maakte op 29 April 1656 de Alkmaarsche notaris A. C. Heemskerk een inventaris van de goederen van Jhr. Jan van Nordingen de jonge, te Alkmaar overleden 29 Januari 1656. 1)

De inventaris vermeldt o.a.:

„een groote schilderij vande moeder Goodts met het H. kindeke Jesus van Honthorst."

(dit schilderij op doek 1.56-1.29 M. door G. Honthorst (bevindt zich thans in bruikleen in het stedel. museum te (Alkmaar.)

„twee lantschappen van Claes van der Heck."

„noch een rots."

„een Maria Magdalena met een ebben lijst."

„een lantschap met een vergulde lijst van een harder en een harderin."

„noch een lantschap in een ebben lijst."

„de contrefaitsels vande Heer Johan van Nordingen de jonge met zijn suster in maniere van een harder ende harderin."

(nog aanwezig in de stichting van Nordingen te Alkmaar)

„het contrefaitsel vande Heer advocaet Nordingen."

(bedoeld is dat van Mr. Jan. v. N., overl. 1655, eveneens (nog aanwezig in genoemde stichting.)

---

1) Hij was eenig zoon van Mr. Jan v. N., advocaat v.d. Hove v. Holland (9 Juni 1606) en v.d. Hoogen Raad (13 Januari 1615), aalmoezenier en heemraad van de Zijpe en Hazepolder, en van Margaretha Heijckens.

Hij tr. Maria van Steenhuijsen, dr. van François Baertsz. v. S. en van Catharina Fortuijn, met wie hij 1 Febr. 1648 huw. voorw. maakte voor notaris A. C. Heemskerk te Alkmaar. Voor dienz. notaris maakte hij een testament 5 Sept. 1642 en 11 Nov. 1655 en een codicil 11 Nov. 1655.

Zijn vader was geb. den Haag 1582, zoon v. Johan en v. Sara Dimmers; stud. Leiden 31 Mei 1600, licent i.d. rechten te Orléans 6 Mei 1606; dipl. baccalaureat. jurid facult. te Douai op zijn Roomsch kathol. eed 10 April 1606; aanvankelijk advocaat in den Haag (waar hij nog in 1616 op de Plaats woonde, later te Alkmaar (in de Langestraat op de hoek v.d. Hoogstraat tegenover het stadhuis). Vgl. „Gedenkwaardigheden" Nd. Holland I, bl. 34 sub 50 en 51.

„het conterfaijtsel van jkvr. Margaretha Heijckens"

(bedoeld is dat van de vrouw van Mr. Jan v. H., even-
(eens nog aanwezig in de stichting v. Nordingen.)

„Drie contrefaitsels van vroupersonen daer van de Ren-
temr. van der Graeff sustineert ééne hem toe te behooren."

(bedoeld is Arend van der Graeff, raad en burgemeester
(v. Alkmaar, rentmeester van de Grafelijkheids Vroonlan-
(den, Zijpen en Egmonden, gehuwd met Geertruyda van
(Borssele van der Hooge).

„Op de booven camer het contrefaijtsel van sa. Jacob van Nordingen."

(hij was een broer van Mr. Jan v. N., pensionaris v.
Weesp, burgem. en raad aldaar, die later te Alkmaar, woon-
(de buiten de Kennemerpoort, waar hij 22 Oct. 1651 tes-
(teerde voor notaris A. C. Heemskerk, daarbij te niet doen-
(de zijn testament 20 April 1641 te Weesp gepasseerd voor
(notaris J. C. Verlaan).

„twee vergulde albasterde bordekens in de eethoeck."

„noch twee aan de mantel vande schoorsteen."

„Op de boven camer twee contrefaitsels van de jonge Nordinge met sijn Vrou."

(bedoeld zijn: jhr. Jan v. N., en Maria v. Steenhuysen;
(deze portretten zijn bewaard in de stichting v. Nordingen).

„noch een contrefaitsel van een vrou."

„twee achtcante schilderijtgens in ebben lijsten lant-
schappjens."

„twee contrefaitsels van een man ende vrou in eecken lijst swart en vergult."

„In de achtercamer een schilderij van de kinder moort van Herodes."

(nog aanwezig in de stichting).

„een oude vrouw in een eecken lijst."

„noch een out man in een eecken lijst."

„een ecce Homo met een bedroeffde moeder in swarte en vergulde lijsten."

„een boere kermis in een slechte vergulde ende swarte lijst."

„noch een lantschap daert' quaet saet in de acker gesaijt wert in een zwarte vergulde lijst."

„twee schilderijen van de vijff sinnen als de smaack ende t'gehoor."

„noch een schilderij daer de kinderkens tot de Heere Jesus komen in een ebben lijst."

„Drie printen in rolletgens van Albartus ende Isabella twee malen."
„Een groote caerte van Hollandt opgerolt."

Uit de boedelrekening van jhr. Jan v. Nordingen blijkt 1) dat er nog twee schilderijen zijn geweest, en wel een tweetal, dat zich thans eveneens in bruikleen in het stedel. museum te Alkmaar bevindt. Hierin worden n.l. deze posten vermeld:
„Op den XVen Septembris 1656 betaelt aan Catharina van „Schayenburch de somme van achten veertich guldens voer „een stuck schliderij van vissen bij haer man gemaect, al „bij 't leeven van de fundateur bestelt dusu hier bij qui„tantie d'selve XVIII gl.
„Catharina van Schaijenburch betaelt de somme van „twee en veertich guldens, over een stucku schilderij bij „hare man gemaect ende bij de fundateur sa. bestelt. Ergo „hier bij quitantie in date den XIIIIen February Anno „1567 d'selve XII gl.

ALKMAAR, April 1935. (Wordt voortgezet)

Een Toekomstdroom.

In de toekomst ligt het heden,
In het nu, wat worden zal.

Bekend zijn de toekomstdroomen van schrijvers als Plato met zijn *Republiek*',' Thomas Morus, lord-kanselier van Engeland, en vriend van Erasmus, met zijn *Utopia* en Bellamy die zijn beroemd *Looking Backward* schreef. En in onzen tijd hebben meerdere Engelsche en Duitsche schrijvers ook hun toekomstdroomen gehad.
Maar ook een ongenoemde gaf in 1772 te Londen in het Fransch een utopie uit: l'An 2440.
't Was een jonge Parijzenaar, die om de een of andere ernstige reden naar Engeland was gevlucht. Hij hekelt de Fransche toestanden van zijn tijd vinnig, en zou dat zeker niet te Parijs hebben durven doen, waar Lodewijk XV, of eigenlijk zijn Minister, met zijn „lettres de cachet" klaar stond, om ieder, die men lastig vond, zonder vorm van

1) „1e Reeckeninge van de Heeren Executeurs", aanwezig in het archief van het provenhuis van Nordingen te Alkmaar fol. 73 en 77 vso.

proces, in de gevangenis te werpen. Dat ging wel heel gemakkelijk! Een briefje, door den Minister onderteekend, werd thuis bezorgd, en de burger werd terstond opgelicht, om óf verbannen te worden óf in de Bastille te blijven, soms jarenlang, dikwijls zonder dat men naar hem om zag. In naam des Konings, die dikwijls van de geschiedenis niets afwist.

Wij hebben dit zeldzaam werkje met groote belangstelling gelezen, omdat sommige voorspellingen nu reeds, in plaats van in 2440, zijn uitgekomen. Wat voor Parijsche toestanden gold, had ook in vele opzichten betrekking op de Hollandsche; de zeden hier waren al te zeer verfranscht.

Uit dit boekje willen wij hier en daar een greep doen, omdat het een aardigen kijk geeft op de cultuurgeschiedenis.

Na een levendig gesprek te Londen met een Engelschman dat tot diep in den nacht duurde, op een der avonden van het jaar 1768, legde de schrijver zich ter ruste, om den volgenden onder geen aangename verschijnselen te ontwaken. Zijn handen beefden, zijn voeten trilden en weigerden bijkans hun dienst. Het werd er niet beter op, toen hij, om zijn toilet te maken in den spiegel keek: blond was hij naar bed gegaan, grijs stond hij op. Zijn gelaat was ingevallen en met diepe rimpels, de jukbeenderen staken vooruit, de kleur was vaal. En toen hij wilde gaan loopen, zocht zijn hand dadelijk naar een stok; hij had om zich te kunnen bewegen, drie in plaats van twee beenen noodig. Maar, wat veranderd mocht zijn, zijn jeugdige opgeruimdheid was gebleven.

Toen hij op straat kwam, voelde hij zich niet thuis: pleinen, huizen en kleeding, en zelfs de spraak der menschen waren zoo geheel anders dan den vorigen dag. En, het vreemdste was, dat de aanplakbiljetten en publicaties alle het jaartal 2440 droegen, met een andere onderteekening dan die van Lodewijk XV. Plotseling ging hem een licht op: „Dan moet ik 672 jaar achtereen geslapen hebben", dacht hij.

In Parijs was geen weg meer te vinden. In 1768 had men nog zoovele nauwe straten, en de gebouwen stonden schots en scheef door elkaar. De „cris de Paris" veroorzaakten toen een ontzettend leven. Voetgangers moesten maar zien de rijtuigen uit den weg te blijven, want de koetsiers der groote heeren bekommerden zich om niets! Het gebeurde wel, dat duizend rijtuigen zóó opeen stonden gedrongen, dat in drie uren geen voortgang merkbaar was. En ondertusschen vloekten de koetsiers tegen elkaar, en lagen de

dames of heeren al dien tijd uit het portier te kijken, terwijl zij blijkbaar waren vergeten, dat hun beenen hen heel wat verder zouden hebben gebracht.

En nu die betrekkelijke rust in 2440. Nu geen draven meer door elkaar, maar een rechtshouden overal in toepassing gebracht. En geen onnoodig gerij, want slechts de oudmagistraten en ouden van dagen mochten rijtuig houden.

Onze Parijzenaar stond als een vreemdeling in zijn eigen stad, aangegaapt door de omstanders om zijn antieke kleeding. Gelukkig dat een hunner met hem naar een kleerwinkel liep, om hem van kostuum te doen veranderen, en tegelijk betaalde. Want, crediet werd niet meer gegeven; in 2440 was de kunst om schulden te maken, niet meer bekend.

En nu begon de tocht door Parijs, waardoor men telkens een typisch kijkje krijgt op de gewoonten van 't midden der 18e eeuw.

Van belang in dit boek is de beschrijving van het groote ziekenhuis te Parijs. In 1768 was het midden in de stad in een bevolkte wijk gelegen. Zesduizend ongelukkige lagen in de bedompte zalen, menschen, die licht en zwaar ziek waren, met reeds gestorvenen dooreen. Zij werden onvoldoende verpleegd, waren prijsgegeven aan een doodelijke verveling in een slecht verlicht gebouw. En eenige schreden verder stond de opera, waar alles met oogverblindende pracht was ingericht door hetzelfde gemeentebestuur, dat ook voor de zieken moest waken. Maar als tegenstelling vindt men de beschrijving van de zorg, welke men 700 jaar later voor de zieken droeg, in twintig ziekenhuizen met licht en lucht, met hun knappe en menschlievende geneesheeren; die den menschen niet onvoorbereid hun doodvonnis aanzeiden, en die voor verschillende ziekten ook onderscheidene geneesmiddelen hadden, die in één woord hun patiënten verzorgden. Maar, gelukkig, zullen wij niet tot 2440 behoeven te wachten, tot deze omkeer plaats had!

Over die geneesheeren wordt ons overigens een curieus boekje opengedaan. Het was in 1768 de gewoonte, dat zij, als zij in consult waren geroepen, steeds een soort van potjeslatijn spraken. Zij disputeerden meer dan zij oog hadden voor den patiënt, en zij waren heel blij, als een collega een flater beging, waarover zij hartelijk konden lachen. Alle mogelijke geneesmiddelen werden uit vreemde landen gehaald en door de bedienden der doktoren, zonder dat zij toezagen, bereid. Beroemde geneesheeren zouden ér

ook niet over hebben gedacht, hooger dan één verdieping te klimmen; zij bezochten hun deftige vrouwelijke patiënten gepoederd en met kanten lubben, omdat deze dit eischten. De beschrijving over Bicètre, dat in 1656 was gesticht en nog bestaat en een 600 krankzinnigen en idioten huisvestte, doet ons een blik slaan in hun ellendig bestaan. Zij hadden niet de minste verzorging, en begingen soms een moord op bewaker of verpleger, om maar uit de „salle de force" te komen, die door den schrijver met een hel wordt vergeleken. Liever het schavot dan een langer voortbestaan onder zulke omstandigheden.

Met belangstelling vernemen wij, dat in 1768 de quaestie of Latijn en Grieksch verplichte vakken op de scholen voor hooger onderwijs moesten zijn, aan de orde van den dag was. De schrijver vindt het verkeerd, dat de jongelui tien jaren, de beste huns levens, met de oude talen werden lastig gevallen, en dan er nog slechts een oppervlakkige kennis van hadden. Waarom kon men hun de werken van Homerus, Plato, Sophocles niet vertaald voorleggen? Hij vindt dit een uitstekende bezigheid voor de leden der Koninklijke academie voor de opschriften, die zich onledig hielden met geleerde verhandelingen te schrijven over het hoofd van Anubis (den Egyptischen god met den hondekop), en Osiris (opperste God der Egyptenaren), over de soort van haarspelden der Romeinsche dames, den vorm van haar collier en van de gespen aan haar kleed. Hij zou gaarne zien dat in de plaats der beide oude, doode, talen, de beoefening van het Italiaansch, het Engelsch, het Duitsch en het Spaansch kwam, omdat de jonge Franschen daaraan meer zouden hebben.

En nu iets over het tooneel: In 1768 was het zeer weinig opbouwend. Toen trokken de stukken, met gewaagden inhoud, volle zalen; men moest kunnen lachen -- achter batisten zakdoek desnoods, omdat men zich eigenlijk schaamde -- anders bleef men thuis. De regeering greep niet in; zij duldde de schuinste stukken evengoed als den vervalschten wijn, welke in blinkende kroezen den menschen in de kleine herbergen werd voorgezet.

Hoe oordeelde de schrijver over de vrouwen van stand van zijn tijd? Zijn meening was allesbehalve gunstig. Zij waren voor 't grootste deel valsch en zoo slecht opgevóed, dat het dwaas zou zijn, als de mannen haar trouwden. Daarbij waren zij in hooge mate behaagziek, tuk op pretjes, egoïstisch. Zij namen dikwijls een snuifje, blanketten zich en dronken een stevig glas. Toch lieten vele mannen zich tot een huwelijk overhalen, al konden zij er zeker van

zijn, dat het hun ongeluk zou zijn, omdat, als zij hun naam gaven, de vader van het meisje een goeden bruidschat in de schaal zou werpen. Het was dus slechts een contrakt.

De schrijver kon zich niet indenken, dat de vrouw zich in latere eeuwen zoude emancipeeren, dat zij in velerlei opzicht, door hare ontwikkeling, en haar arbeid, de gelijkwaardige van den man zou worden, maar hij voorspelde in tegendeel, dat zij na 700 jaren, weder zou zijn gekomen in een periode van afhankelijkheid van haar heer en gebieder, den man, „haar roem en haar kracht!" Maar tevens, dat de vrouwen dan zouden geworden zijn als die der oude Galliërs, beminnelijk en waar, geacht, in alle zaken geraadpleegd, de ware opvoedsters harer kinderen. Men zou dan trouwen om gelukkig te zijn. En de grijsaard, de man van 700 jaren, betreurde het diep, dat hij te oud was om eene dezer beminnelijke vrouwen de zijne te mogen noemen.

Wij volgen den schrijver op zijn nachtelijken tocht door Parijs. Niet, zooals in den 18en eeuw hingen de lampen aan lijnen, die over de straat waren gespannen, maar zij waren aan de huizen bevestigd. Hij zag ook nachtwakers, militairen, die slechts dienden, om de rust te bewaren. Want de vorsten hadden ingezien, dat de natuur zelve door bergen, rivieren en bosschen de grenzen had aangewezen; dat het veel verkieslijker was, over een klein, door hun toedoen gelukkig land te regeeren, dan over een zeer uitgestrekt gebied. Ieder wilde zich uitsluitend op eigen territoir bewegen. Iets, wat tegenwoordig wel eens wordt vergeten!

Ook over „lijkverbranding", toen in Frankrijk nog geheel onbekend, komt in het boekje 't een en ander voor. En 's schrijvers ideeën op den voet volgende, moet men erkennen, dat het iets stuitends heeft, het stoffelijk overschot van een slecht mensch, die een pompeuse begrafenis verlangde en die ook kon betalen, met pracht en praal naar 't graf te zien brengen, terwijl misschien niemand om hem een traan laat, en daarenboven de nakomelingschap door het fraaie grafgesteente met weidsch opschrift in den waan wordt gebracht, dat hij, die daaronder rust, door daden uitstekend en in handel en wandel oprecht, een man was: „integer vitae Scelerisque purus", zooals Horatius het zoo schoon uitdrukt.

De oude heer kon zich ook te kust en te keer in de kranten verdiepen, welke in zijn tijd maar heel klein waren, maar in 2440 berichten uit alle deelen van den aardbodem bevatten. Wij halen slechts aan, dat op de sterrenwacht in Midden-Afrika, sinds hare oprichting, de 351ste komeet was ontdekt.

Het bericht uit 's-Gravenhage nemen wij echter in zijn geheel, maar vertaald, over: „Dit nijvere Hollandsche volk, dat een tuin heeft gemaakt van den ondankbaarsten en meest moerassigen grond, dat alle verspreide schatten van den aardbodem saamgebracht heeft in een land, waar zelfs geen keisteen groeit, heeft een bewonderenswaardige nijvérheid, en toont de wereld, wat moed, volharding en goed gebruik van den tijd vermogen. De gouddorst van weleer is wat gelescht. Deze republiek heeft machtiger weten te worden door de strikken te vermijden, die aan haar voortbestaan werden gelegd. Zij heeft ingezien, dat het gemakkelijker, was, den ontstuimigen oceaan door dijken te bedwingen, dan weerstand te bieden aan 't goud, dat ten verderve leidt. Heden ten dage weet zij evengoed te ontkomen aan de verlokkingen der weelde als aan de aanvallen van den oceaan.

Alles heel mooi gezegd, maar die Republiek bevalt ons niet.

Mr. M. C. NIJLAND.

Over Holland.

Ongeveer een eeuw geleden maakte de Engelschman *Thomas Hood*, met naaste familie een reis door een gedeelte van Duitschland, die, in druk gegeven en in 1840 vertaald den titel verkreeg van „Luimige Reis langs den Rijn." Zij was koddig en vermakelijk, niet 't minst door de aardige houtsneeplaatjes.

Te Rotterdam aangekomen, wordt die stad bezichtigd en er worden eenige welluidende strofen aan gewijd. Het voornaamste van Rotterdam werd bezien: het beeld van Erasmus (die de pekelharingen zou hebben uitgevonden, en bij Oranje-boven-revolutiën in de gracht zou springen om weer boven te komen, als het rumoer voorbij was), het tuighuis en de Groote Kerk, met hare praalgraven van Hollandsche Admiraals en het groote orgel, dat bijkans te hard speelde voor de ooren van een mensch. Het meest stond den schrijver aan de plantage rondom de stad met haar fraaie zomerhuizen. Mooie regelmatige lanen, vol bloemen en heesters. 't Was heerlijk om te zien, maar de stank was verschrikkelijk. De schrijver kan zich niet begrijpen, dat de Rotterdamsche heeren te midden van zulk een paradijs tabak rookten, of 't moest zijn om de rupsen te verdelgen zegt de schrijver. Hun reukzenuwen zijn zeker niet

ontwikkeld, want dan zouden zij die stinkende vijvers met eendenkroos gevuld, en die 's avonds een lucht van zich gaven, geschikt om de pest te doen ontstaan, niet dulden. Vandaar echter zeker dat rooken der heeren, naar ik vermoed.

Van Rotterdam ging de reis verder per stoomboot over Dordrecht en Nijmegen. Natuurlijk viel de Hollandsche zindelijkheid op. De dienstboden dragen zulke zindelijke mutsen van doeken met kant, en zoo netjes opgemaakt, dat zij slechts zijn te vergelijken met een waschvrouw, die zich op een feestdag in de kleeren van hare meesteres heeft gestoken. Gewoonlijk wasschen zij haar goed alle dagen behalve bij de groote Zaterdagsche wasch, wanneer alles bij haar wordt gewasschen, behalve het water. Bij kans aan elk huis wordt een soort van spiegel (een spionnetje) uit nieuwsgierigheid buiten de vensters gevonden, om de gansche straat af te zien, maar 't kan ook zijn, dat 't is, opdat de Hollandsche huisvrouwen kunnen zien, of de laarzen of schoenen van een vriend, die een bezoek komt afleggen, ook morsig zijn.....

Mr. M. C. NIJLAND.

Rapport over een Rekest van den bisschop van Roermond in 1792.

De bisschop van Roermond, graaf van Hoensbroek had 22 October 1792 aan Luijtgens, den kanselier van Gelderland een rekest gezonden, waarin hij verzoekt, hem een uitstel te willen verleenen tot Aug. 1793 van de bepaling, dat de seminaristen het oude Jesuiten-College dat als pensionaat diende, moesten ontruimen. Tevens verzoekt hij in dat rekest het opgeheven klooster der Kruisheeren te mogen in bezit te nemen in plaats van het oude seminarie.

Luytgens antwoordde daarop 8 Juni 1793, zooals blijkt uit een Rapport der Koninklijke Studiecommissie. 1)

Wat het uitstel betreft tot Augustus, daar kan hij mee accoord gaan, het tweede punt valt moeilijk toe te staan.

Met reden vindt Luytgens het zeer vreemd, dat de bisschop, na eerst met aandrang een decreet uitgelokt te heb-

---

1) Archives du Royaume de Belgique te Brussel. Conseil Privé liasse 728b, p. 53.

ben van het gouvernement (do 27 Sept. 1792), waarbij op zijn verzoek het klooster der Carmelieten als gebouw voor het seminarie wordt toegewezen, nu op eens weer het klooster der Kruisheeren komt vragen. Het eerste klooster is zeker meer geschikt dan het tweede.

De Regent Schmising, die voor den inmiddels overleden bisschop optrad, vroeg in zijn naam het Carmelietenklooster, omdat dit goed gebouwd en zeer geschikt was, en een mooie kerk bezat, waarin de bisschop, gemakkelijk de bisschoppelijke functies kon waarnemen. Met 1500 kronen zeide de Regent, zou men alles kunnen repareeren en in goeden staat brengen, zoodat het voor seminarie geschikt was, terwijl het klooster der Kruisheeren minstens 3000 kronen zou eischen. Kort daarop draaide de regent de cijfers om en verklaarde dat er 3000 kronen noodig waren voor het Carmelietenklooster, en 1500 voor dat der kruisheeren. Volgens het gevoelen van den kanselier heeft het kruisheerenklooster alle nadeelen van het oude seminarie, waarover de bisschop zoo klaagde.

En het Oude Seminarie én het Kruisheerenklooster, zoowel als dat der Carmelieten zijn sinds den 4den Juni vol militairen. Misschien kan het laatste wel ontruimd worden, Gelderland ligt toch zoo, dat het niet bedreigd wordt.

De kanselier komt nog eens terug op het aanbod van den principaal van het College, en pensionaat, Leblanc, die voorloopig de seminaristen wel in zijn huis wilde houden, maar deze samenkoppeling van kostschool en seminarie vindt de kanselier uit den booze, gelijk trouwens vroeger reeds verklaard is door de koninklijke Studiecommissie.

J. KLEIJNTJENS S. J.

Een portret van Viglius van Ayta.

Dezer dagen kwam mij de „Geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente te Utrecht", in handen, die eenige jaren geleden geschreven is door den Heer H. B. Berghuys, lid van het moderamen aldaar. Dit werk, ruim verlucht, bevat alleraardigste bijzonderheden op kerkhistorisch, maar ook op geschiedkundig gebied. Daar het niet in den handel is meen ik onzen lezers 't een en ander eruit te mogen mededeelen.

Vooreerst dan de geschiedenis van het fraai geschilderd portret, dat in de Kerkeraadskamer hangt, waarvan men langen tijd dacht, dat het Menno Simons,

den voorganger der Nederlandsche doopsgezinden zou voorstellen, en door Antonius Moro geschilderd zou zijn.

Later ontstond de meening, dat het zooveel gelijkenis had met een portret, dat Zwingli zou voorstellen en in de Uffizzi te Florence hangt, dat het Utrechtsche portret ook van Zwingli zou zijn. Maar bij nader onderzoek is gebleken, dat dit portret niet Zwingli, maar den Frieschen Viglius Swichemius als Ayta, Voorzitter van den geheimen Raad van Philips II voorstelt, en het genoemde pseudo-portret van Menno Simons daarop zoo veel lijkt, dat het blijkbaar Viglius weergeeft, wiens beeltenis als proost van St. Baaf, ook op een drielink aldaar voorkomt.

Gevraagd: hoe kwam diens beeltenis in het bezit der Doopsgezinde gemeente? Deze zelve kan 't raadsel niet oplossen.

En ook wel eigenaardig is te vernemen, in aanmerking genomen den kerkstrijd van thans in Duitschland, dat pastoor Fliedner uit Kaiserswerth, bekend door zijn „Collectereise" en als stichter van de eerste inrichting voor diaconessen aldaar, in 't begin van 1824 ons land bezocht en ook te Utrecht kwam om penningen in te zamelen ten behoeve van de protestantsche gemeente van Kaiserswerth welke van allen onderstand voor haren predikant en gemeente vanwege de Pruisische regeering verstoken was geworden, omdat zij meende zich niet te mogen onderwerpen aan de nieuwe Pruisische kerkverordeningen, welke eenige gebruiken met die van den R. C. eeredienst veel overeenkomende, voorschreven.

Mr. M. C. NIJLAND.

Agreatie der pastoors in de apostolische vicariaten.

Toen in 1842 eenige pastoorsplaatsen in het Apostolisch vicariaat van Limburg vacant kwamen, benoemde de Ap. vicaris volgens de door Mgr. Capaccine in October 1841 gegeven instructies de nieuwe titularissen en stelde de regeering daarmede in kennis, opdat zij het vastgestelde tractement zouden kunnen ontvangen. De gouverneur, die

de bij nota van 9 October 1841 1) door den Koning aan Capaccini gedane belofte niet kende, waardoor de regeering afstand deed van alle voorrechten, die ten hare gunste uit het Concordaat van 1827 voortvloeiden, schreef den Apostolischen vicaris, dat deze alvorens de pastoors te benoemen, eerst de goedkeuring der regeering moest vragen, zooals dat sinds 1801 gebruikelijk was 2). Mgr. Parenis verzette zich hiertegen en verzocht den gouverneur zich voor instructies te wenden aan den Koning, resp. aan de Directie voor de zaken van den R. K. Eeredienst.

De Directeur legde deze aangelegenheid den Koning voor, die den Gouverneur liet mededeelen, dat hij de handelwijze van Mgr. Paredis goedkeurde, er bijvoegend, dat hij in het vervolg op dit punt niet mocht terugkomen. Een dergelijke instructie ontving de Gouverneur van Noord-Brabant voor de parochies in Zeeland, die van het diocees Gent waren afgescheiden en ingelijfd bij het Apostolischl Vicariaat van Breda, waar tot aan dien tijd de „agreatie" van kracht was.

J. KLEIJNTJENS S. J.

Groote Hagelsteenen.

Ao. 1655 den 28 Junyo desavonts omtrent negen uuren is binnen de stadt Embrick (Emmerik) hagel gevallen bij groote menigte die selven geraept hebbe wegende jder bijde drij loot, en hebben de pannen opdhuysen om stucken geslaagen.

---

1) „Sa Majesté déclare éqalement qu'ble 'sabstiendra de sep revaloir des droits qui dériveaient en sa faveur des engagements susdits aussi longtemps qu'il ne pouvra y être dameé suite de part et d'autre."

2) Door de verklaring van 9 October 1841 werden niet alleen buiten werking gesteld vele Koninklijke Besluiten, die gedurende de vereeniging van België met Holland, waren uitgevaardigd, en vele bepalingen van de organieke artikels en van het Keizerlijk decreet van 30 Dec. 1809 over de kerkfabrieken, maar ook de besluiten van het Concordaat van 1801, met name de artikels 9 en 10, die resp. handelen over de omschrijving der parochies en de agreatie der pastoors. Wat de agreatie der pastoors betreft, bestond er verder geen moeilijkheid meer, zooals uit bovenstaande regels blijkt.

Ao. 1704 den — Julij nademiddag omtrent 6 uure is binne d'stad Emmerik hagel gevalle zoo groot als een eenden ey zoo dat al de panne op de huyse om stukke ziin geslage.

(Op een papiertje geplakt op een der schutbladen van een bijbel van Van Ravestein (1660) behoord hebbende aan een Amsterdamsche familie, afkomstig uit Emmerik.) V. D. v. H.

Bijdrage tot een genealogie van het geslacht van Vleeck

door

Ir. W. J. Hoffman.

Sinds vele jaren heeft de familie van Vleck in Amerika geen moeite gespaard tot het verzamelen van gegevens betreffende het voorgeslacht in de Nederlanden. Een aanvang werd gemaakt in 1900 door wijlen Prof. John M. van Vleck, die weldra een ijverig en kundig medewerker vond in den Heer Jacques Geelen, ambtenaar van den Burgelijken Stand te Maastricht. De Heer Geelen wist vele belangrijke gegevens in de Gichtregisters van Maastricht te vinden; door zijn bemiddeling werden onderzoekingen te Dordrecht en Amsterdam ingesteld en hij zelf deed een grondig onderzoek in de kerkboeken in en om Maastricht en wist ook talrijke gegevens uit gedrukte bronnen bijeen te brengen. Prof. van Vleck bezocht het vaderland vele malen en stelde ook zelf een onderzoek te Bremen in. Veel was reeds bijeen gebracht, toen eerst door een langdurige ziekte van den Heer Geelen en daarna door diens overlijden in 1916 en kort daarvoor het overlijden van Prof. van Vleck zelf, in 1912, het onderzoek gedurende vele jaren geen geregelden voortgang vond. Sinds eenige jaren is het onderzoek echter weder voortgezet door Mej. Jane van Vleck, een dochter van Prof. van Vleck, die haren vader op zijne reizen had vergezeld en zich eveneens zeer interesseert voor de geschiedenis harer familie. Ook zij was gedurende de laatste jaren eenige malen te Maastricht, stelde een onderzoek te Bremen in en bezocht ook het Rijksarchief te Brussel. Van de heeren J. M van de Venne en Jean Philippens te Maastricht verkreeg zij belangrijke aanvullingen op hetgeen vroeger door den Heer Geelen was bijeen gebracht.

Alle gegevens werden door mij geordend, hier en daar aangevuld en het resultaat is bijeengebracht in de hier volgende bijdrage. De genealogie van dit oud Limburgsch geslacht is toch wel van belang voor de Nederlandsche geneologen (de Amerikaansche tak der familie is hier niet uitgewerkt). Tevens verzoek ik aan hen die mogelijk in 't bezit van aanvullingen of verbeteringen zijn — vooral betreffende de oudere generaties zoo bereidwillig te willen zijn aan schrijver dezes te willen mededeelen.

De familie (families) ontleent (-en) haar naam aan het gehucht, thans Vlick geheeten, maar vroeger voorkomende als Vlechke, Vleke, Vleecke, Vleeck etc. Het is gelegen in

het land van Valkenburg, Limburg, ressorteerende onder het dorp Ulestraten en vroeger behoorend tot de Proostdij van Meerssen. Het is thans bekend door het kasteel van dien naam.

Het wapen van één familie is behouden aan het zegel van Arnoldus van Vleec van 't jaar 1374 afgebeeld bij De Raadt: Sceaux Armoriés Tome 8, page 145, planche 36, fig. 1022. Het vertoont een dwarsbalk beladen met een omgewende adelaar, en een randschrift: s'Arnoldi de Vleec. Deze was, strijdende onder den drossaard van Valkenburg, in den slag bij Baesweiler gevangen genomen en het zegel hangt aan een akte in het Rijksarchief te Brussel, waarin hij zijn losgeld bepaalde.

Op het kasteel Meerssenhoven was bewaard gebleven een oud memoriaal dateerende van 1638-40, hierop is een gedeeld wapen aangebracht, (heraldisch) rechts dat der familie van Oirsbeeck en links dat van de familie van Vleeck. Het veld is zilver, de dwarsbalk zwart en de adelaar hier als dubbel afgebeeld, goud.

Dit boek is thans in het stedelijk archief te Maastricht. Of de familie, wier stamreeks in de navolgende blz. wordt medegedeeld, ook dit wapen gevoerd heeft, is tot nu toe nog niet gebleken.

Een familie van Vleeck, zich later de Vlieckx noemende voert: doorsneden, A: een vlieg, B. een zwemmende visch vergezeld van drie lelies en een kroontje tusschen de twee bovenste lelies, met een vlieg tot helmteeken.

Allereerst volgen losse aanteekeningen betreffende personen van den naam van Vleeck en varianten. Daarna de stamreeks der hier behandelde familie en ten slotte twee korte stamreeksen van tot nu toe nog niet aangesloten of niet aan te sluiten families van Vleeck (de Vlieckx).

Losse aanteekeningen.

1. GISELBERT VAN VLECKE en zijn zoon GISELBERT worden 6 Dec. 1326 burger van Maastricht onder de jurisdictie van Brabant. (Publ. 1913: 332.)
2. 27 Dec. 1378 MECHTELD VAN LEMOEL wed. van GIJSBRECHT VAN VLEKE verkoopt aan de ridders van de Duitsche orde een rente op een hofstad op de Wintgartsberge ten behoeve van haar kinderen: GIJSEBRECHT, LAM-

BRECHT en MECHTELD. (Charter No. 10. Archieven Balie Biesen, Rijksarch. Maastricht.)

3. 14 Dec. 1366 ARNOLD VAN VLEKE getuige voor zijn zwager Rutger, den deken van Meerssen. Beschadigd zegel ('t zelfde als No. 5). (bl. 56 Oorkonden Klooster van St. Gerlach, Franquinet, 1877).
4. 29 April 1370 ARNOLD VAN VLEKE gegoed te Vlechke. (bl. 59. ib. ib.).
5. 1374 ARNOLD VAN VLEKE strijdende onder den drossaart van Valkenburg werd in den slag bij Baesweiler gevangen genomen. Hij bepaalt zijn losprijs. Origineel in het Rijksarchief te Brussel. Met zegel: een dwarsbalk beladen met een omgewende arend. (De Raadt: Sceaux armoriés Tome 8, page 145, planche 36, fig. 1022).
6. 8 Maart ..... ARNOLD VAN VLEICK gehuwd met KATHARINA HUEN, wier moeder was JUTTA KNEUDEN en wier broeder was JOHANNES HUEN, hebben aan den pastoor van de kerk te Valkenburg 6 maten rogge nagelaten te betalen van een perceel land gelegen achter de oliemolen. (Anniversarium en necrologium van de kerk te Valkenburg, Dr. Doppler, bl. 14).
7. 23 Juni ..... JUTTA KNEUDEN en ARNOLD zoon van ARNOLD VAN VLEECK laten renten na aan den pastoor, den sacristijn en de kerk te Valkenburg. (ib. ib. blz. 32.).
8. 18 Feb. ..... JUTTA KNEUDEN obiit. Haar legaat aan de kerk te Valkenburg te nemen van de erfenis van ARNOLDUS DE VLEECK (ib. ib. bl. 32).
9. 19 Maart ..... ELISABETH MOREELS laat na een rente op een tuin in de Oude Straat, te verdeelen tusschen ARNOLDUS DE VLEECK en PETRUS KAEN (ib. ib. bl. 16).
10. 1468 St. Gillisdag. JOHAN KNEUDEN VAN VLEECK zoon van ARNOLD VAN VLEECK, welke laatste een broeder was van MICHIEL VAN VLEECK maken een overeenkomst met de Bagijnen van den Nieuwenhof. (Zie bl. 260).
11. Commemoration JOHANNES KNEUDE, domicelle KATHARINA DE HEYENDALL prime ejus uxorus et domicelle ELISABETH DE HAREN secunde uxoris.

Waarschijnlijk dezelfde als CATHARINA VAN HEYENDAL, die in 1469 genoemd wordt als de wed. van JONKER MATTELJON VAN GRONSFELT en de vrouw van JAN KNOYE VAN VLIECK. (Publ. Deel 60).

12. 19 Jan. 1495 Gichtregister Vroenhof: 385. LIJSBET VAN HAEREN wed. van wijlen HEER JAN MESTEN? (Kneuden zie hierboven) VAN VLEKE schepen van Aken, is dood op dien datum.
13. 25 Maart 1489 AERT VAN VLECK bezit goederen te Wijk. (Gicht Reg. Brab.: 206).
14. 3 Mei 1507 Transport van een rentebrief op een huis gelegen te Wijk naast het huis van Peter Capuyns en hetwelk vroeger aan AERT VAN VLEKE had behoord. (Gicht Reg. Luik: 370).
15. 11 Aug. 1508. JAN VAN VLEKE vermeld als eigenaar van een huis te Wijk naast het huis van Peter Capuyns. (Gicht Reg. Luik: 9vo).
16. 16 Jan..... WILHELMUS DE VLEECK laat voor zich en zijn vrouw DOMICELLA ALEYDIS DE CONINXWINKELL aan den pastoor van de kerk te Valkenburg 3 oude grooten, 1½ oude grooten aan de kerk, ½ oude grooten aan den sacristijn, te betalen van een eiland tegenover Culemburg. (Necrologium v.d. kerk te Valkenburg, Dr. Doppler).
17. WILLEM VAN VLEECK proost schout van de Dingbank van Climmen, als zoodanig genoemd 30 Mei 1420 (Publ. 1906: 308) en 3 Maart 1422, 23 Juni 1430 (Oorkonden van het Klooster van St. Gerlach, Franquinet 1877 pags. 110, 112, 115).

    Hij zegelt met 3 besanten en een hartschild met het bekende slangenkruis uit die streken, het wapen Huen o.a. en hij behoort dus wel tot de familie Kneude van Vleeck.
18. WILHELMUS DE VLEKE genoemd in Jan. 1447. (Gicht Reg. Brab. fol. 27vo.)
19. 12 Maart 1335 HENRICUS VAN FLEKE (Vlieck) schepen van Meerssen. (Oorkonden van Klooster van St. Gerlach, bl. 44).

20. 13 Dec. 1463 HEYNRICK VAN VLEECKE baljuw van het laathof van Oys. (Charter O.L.V. Kapittel Maastricht No. 464).

21. 1378? HENRI VAN VLEKE betuigt dat de drossaard van Valkenburg hem 9 dubbele schilden schuldig is voor 't verlies van een paard voor Luik. Zegel geschonden S'. Jo(h)ann(i)s de.....

22. 25 Jan. 1380. YDA VAN VLEKE ongeh. laat haar aanspraak op een huis na aan een priester; zij spreekt van een ongenoemden broeder. (Charter O.L.V. Maastricht No. 149).

23. ongev. 1453. Commemoratie van BROEDER JOHAN VAN VLEYCK, die aan de orde der Begaarden xiii grippen heeft nagelaten. (Bron?).

24. 2 Aug. 1453 De Heiligegeestmeesters verkoopen aan Gertrudis dochter van Herman Bollartz uit Weert en aan MARGARETHA VAN VLEKE een huis gelegen in de Palmstraat te Wijk. (Gicht Reg. Luik 63 vo).

Genoemd als eigenaresse van dit huis Gicht Reg. Luik 24 Apr. 1455. en Gicht Reg. Brab. 16 Nov. 1471. 25vo. Zij heeft ook een erfrente op land te Valkenburg Gicht Reg. Luik 30 Nov. 1459.

Mogelijk is zij bedoeld met MARGARETHA DE VLEKE effecta est epidama 24 Jan., 1452 (Burgerboek Maastricht).

25. 10 Aug. 1460 GOISWYNUS DE VLEECK, geh. met BAETZE verk. aan Philippus de Mahaen een rente op hun huis te Wijk. (Gicht Reg. Luik)

26. 5 Maart 1463. GOISWINUS zoon van JOHANNES, de zoon van GOISWINUS DE VLEECK, geh. met BAETZE hebben een rente op een huis te Wijk naast dat van Philippus de Mahaan. (Gicht Reg. Luik).

27. 1445 en 1455 GERARD VAN VLEECK is eigenaar van een huis naast de Hoogebrugge te Wijk. (Gicht. Reg. Luik 28 Apr. 1445 en 28 Feb. 1455).

28. 12 Jul. 1470 Huwelijksche voorwaarden tusschen Gregorius Gregori en ELISABETH VAN VLEECK, wed. Paulus Noirbeke. (Gicht Reg. Brab. 18 vo.)

29. 1480? Commemoratie van MICHYEL VAN VLEECK en zijn vrouw LIJSBET en haar zoon GERARD. (Anniversarium Klooster der Begaarden, Maastr. Doppler bl. 47).
30. 20 Jan. 1529. GOERIS BAUWENS Sr. geh. met ELISABETH VAN VLEECK hebben goederen nagelaten in het Vroenhof. Hun zoon Goeris Bouwens transp. die aan Mathijs van der Moelen. (Gicht Reg. Vroenhof bl. 30).
31. 18 Nov. 1495 LENS LYNCKENS de man van ELISABETH VAN VLEKE laat goederen te Lenculen na. (Gicht Reg. Vroenhof 432vo).
32. 16 Maart 1487 ANDRIES BECKER VAN VLECK geh. met METTEN koopt een huis in de Palm Straat te Wijk. (Gicht Reg. Brab. 111vo).
33. 21 Jun. 1493 ANDRIES VAN VLEKE geh. met AGNESE verkoopt een huis in de Palmstraat te Wijk. (Gicht Reg. Brab. 330vo).
34. 7 Feb. 1469 KATHELYNE VAN VLEECK is gest. Georgius van Kestell heeft hare goederen bij de Hoogehekken ontvangen. (Gicht Reg. Vroenhof 110vo).
35. 18 Mei 1465 HUBERT DE VLEKE geh. met GERTRUDIS verk. een rente van 18 stuivers en 1 kapoen op een huis in 't Vrijthof naast Oda van Elen. (Gicht Reg. Vroenhof 59vo).
36. 23 Dec. 1564 Jan Philipens staat borg voor HOUB VAN VLEECK (Gicht Reg. Luik).
37. 12 Juni 1570 HOUB VAN VLEECK geh. met MARIE KNOLKENS van Tongerloo wed. van Peter Paris, genoemd. (Gicht Reg. Brabant).
38. PETER VAN VLEECK van Maslant heeft hem poirter doen roepen 30 Juli 1580 (Burgerboek Maastricht).
39. 1678 P. A. VAN VLEECK, schepen van Climmen. (Soc. Hist. 1906 p. 305).

Ook te Keulen wordt de naam aangetroffen. In het Stedelijk archief komen de volgende charters voor:

40. 1332 19 Sept. TILMAN FLECCO, bezegelt met een zegel van een familielid S. THEODERICII FLECKE. (Charter 1236-a).
41. 1390 3 Mei JOHAN en PETER VAN VLEICK zegelen. (Ch. 4243, 4244).

42. 1391 23 April HEINRIK VAN VLEICKE VAN DER MOELEN. (Ch. 4354, 4614).

43. HEINRICK VAN VLEICKE zegelt 1393 15 Feb. 9 Maart; 7 Jul. (Ch. 4879; 4887; 4945).

44. MICHIEL VAN VLEECK geh. voor Jan. 12, 1445. 3) 18) KATHERINA. (Zie ook No. 29 waar een Michiel van Vleeck met zijn vrouw Elisabeth wordt genoemd).

Hij wordt 21 Maart 1436 burger van Maastricht. 1) Hij was er eigenaar van twee panden gelegen in de Muntstraat, naast het huis genaamd „In die Lanterne" en wordt als zoodanig reeds genoemd in 1446. 2) 5) 7) 8) 10) 11) 12) 17)

Hij verkoopt een dezer panden in 1454 aan den koopman Johannes Rijck uit Susteren 8) 15). Vóór deze verkoop wordt zijn huis genoemd als gelegen tusschen Mertinus de Moris pictor (die er 4 Jul. 1453 een huis kocht als naast Michiel van Vleeck aangegeven) 7) en Elisabeth Kueckenbecker, daarna het andere pand als gelegen bij het huis van Martinus de Morris en dat van Johannes Rijx. 10).

Hij wordt ook als eigenaar van een huis in de Nieuwstraat genoemd in 1456 5) 13) en was eigenaar van een boerderij bij Vlieck gelegen in 1458. 17)

Hij was schepen van Meerssen in 1451 en 1453. 19)

In Juni 1445 treedt hij op als scheidsrechter in een geschil tusschen Thomas van der Sargien en Reyner van Valkenborg 4), terwijl hij den 6en Aug. 1452 als executeur van het testament van Jonker Mathijs van Odenkoven wordt genoemd. 6)

Zijn „wettige huisvrouw" Katharina maakt op St. Gillisdag 1468. 18) met de begijnen van den Nieuwenhof een overeenkomst tot het huren van 8 bunders land gelegen te Vleeck, bij JAN GOSWIJNS heff van VLEECK (zie JAN GOSWIJNS VAN VLEECK genoemd in No. 26 pag. 245.

Hierbij treedt ook als medehuurder op JOHAN KNEUDEN VAN VLEECK zoon van ARNOLD VAN VLEECK, welke laatste MICHIELS broeder was. 20) Hierdoor blijkt dus wel, dat

Michiel tot de familie VAN VLEECK behoort, waarin de naam Arnold reeds vroeg voorkomt.
Wellicht is CATHARINA DE VLEKE, die „die penultima Oct. 1463" burgeres van Maastricht wordt, de vrouw van Michiel.

STAMREEKS.

I. JOHANNES VAN VLEECK, st. vóór 26 Mei 1453 21) h. vóór 12 Dec. 1443 23) ELISABETH.
Hij was gegoed te Wijk 24),) waar hij een boerderij bij de „crommase" bezat 22), alsook voor de helft eigenaar was van goederen gelegen bij het St. Gillis gasthuis. Daar hij voor de helft eigenaar dezer goederen is, die later aan zijn kinderen komen 21) 36), kwamen die wellicht van zijnn ouders en had hij die gedeeld met een broeder of zuster. Hij was ook gegoed te Lenculen, want zijn kinderen worden daar als eigenaars van goederen genoemd, welke zij van hun vader hebben geërfd. 30)
Hij is heilige-geestmeester te Wijk 30 Nov. 1447; 14 Sept. 1450 en 18 Mei 1451. 35)
Hij komt voor in schepenbrieven van het jaar 1447.
Mogelijk is zijn vrouw (wed.) bedoeld met Elisabeth van Vleeck die in 1453 den 22sten Jan. een rente op een huis in de Jodenstraat koopt. 37)
Kinderen: 21) 26) 30)
a. HUBERTUS (Houb) —— volgt II.
Is in 1455 nog meerderjarig en in 1461 geh.
b. KATHARINA VAN VLEECK reeds in 1458 gehuwd met REYNCOM VAN MAVESY (Malvesy, Mevesy) 30) 31) die nog 11 Feb. 1173 in leven is. 31)
Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren:; Jenne, Elisabet en Jan van Mavesy. 32) 33) 34) 36)
Zij huwt voor de tweede maal vóór 29 April 1487 PALM VAN MOERSLAG (Morsel) 32) 33) 34). 69 bij II Houb)

II. HOUB (Hubertus)) VAN VLEECK. Was in 1455 nog minderjarig (zie No. 26 pag. 263) st. na

7 Maart 1505 68) h. vóór 6 Juli 1461 39) KATHARINA ROSELLER, dochter van Pieter Roseller 96) 98) 102) mogelijk Meesz. 38)

Houb van Vleeck komt met zijn echtgenoote vele malen in de Gicht-Registers van Brabant, Luik en 't Vroenhof voor als kooper en verkooper van renten op huizen en goederen.

Hij was looier evenals zijn nakomelingen. 92). Te Maastricht was hij eigenaar van eenige panden. In 1461 38) 39) koopt hij een huis in de Kleine Looierstraat. Het aangrenzende pand behoort aan een lid van de familie Roseller, de familie van Houb's vrouw. Het volgende jaar verkoopt hij land te Wijck 40), maar in 1480 wordt hij nog genoemd als eigenaar van goederen buiten Wijck bij Heugem gelegen. 54)

In 1464 vermeerdert hij zijne bezittingen met twee panden in de Looierstraat 12) en in 1473 nog met een ander pand naast zijn eigen huis en dat van Vaes Roseller 19) 56) 65) 98) uit den boedel van zijn schoonvader 98). Ook in de Schoenlapperstraat wordt hij eigenaar van een huis genoemd gelegen naast dat van Henricus Roseller, 61) dus wel van zijn vrouw's' familie familie afkomstig. In 1489 verkoopt hij 3 bunders en 1 groote roede land buiten Wijck gelegen, maar in 1500 koopt hij dit weder terug voor zijn kinderen. 64)

Aan de stadsregeering schijnt hij geen deel te hebben genomen. Echter wel in het beheer der kerkelijke goederen. Hij was rentmeester van den Nieuwenhof, het klooster der bagijnen in 1485, 1488, 1493 1497, 1499 en 1502 80) terwijl hij in 1501 90) voogd van het Aldenhof, ook een bagijnen klooster, wordt genoemd. In 1481, 1484 en 1488 81) komt hij voor als ontvanger van de broederschap van het Kapittel van den Heiligen Naam, in 1489 en 1496 83) als rentmeester van de Predikheeren (Franciskaners) en in 1492 en 1501 82) als rentmeester van de Augustijner orde. Tevens treedt hij in 1487 84) op voor de St. Martinus kerk te Wijck en in 1491 85) voor den pastoor van de St. Jans kerk te Maastricht. In 1492, 1491 en 1495 86) is hij rentmeester van de geestelijken van St. Servaes en in 1484 en 1501 91) rentmeester van de O. L.V. broederschap.

Ook was hij rentmeester van de vrouwe van Sereyn in 1498 87), in 1500 88) voogd van den Jonker Jan van Sereyn en in 1501 89) diens rentmeester. In 1499 en 1500 78) trad hij op voor Jonker Jan van Rentochem tegen het looiersgild.

In 1502 den 29sten Jan. is Huybrecht van Vlieck „meyer" van 't gezworen laathof van Jonker Dangel Pentiers heer tot Freport, geheeten „den daelhoff." Een der „laten" was Wyllem Huyebrich van Vleeck. 95)

Ook was hij in de jaren 1484 en 1502 93) schepen van Bemelen bij Maastricht. 93) Wellicht is hij bedoeld met Hubrecht van Vleke (op d'meulen) is poirter geworden 22 Oct. 1492 (Burgerboek, Maastricht).

Kinderen:

IIIa. PETER VAN VLEECK - - — volgt III.

N. B. Alhoewel tot heden geen akte gevonden is waarin Peter uitdrukkelijk een zoon van Houb van Vl. wordt genoemd is dit toch wel aan te nemen. Hij heet naar zijn grootvader van moederszijde Pieter Roseller, terwijl zijn eigen zoon weder Houb wordt genoemd. De eenige akte die het bewijs zou leveren maakt een fout want op den 27sten Oct. 1535 B. verklaart Peters zoon Houb dat een zekere rente op het huis „den Eynhorn" gelegen tusschen het Swaert en de Peereboom aan Houbs vader (moet zijn grootvader) Houb van Vleeck de oude gekomen was na het overlijden van Katharijn van Reye. Peter treedt in 1520 op als vriend van Elisabeth Rosellers in een geschil (zie No. 1 pag) de familie van zijn vermoedelijke moeder.

IIIb. BARBARA (Baerbe) VAN VLEECK.

N.B. Baerbe van Vleeck behoort ongetwijfeld tot deze familie en is wel een zuster van Peter.

In 1545 treden als ooms van het weeskind Sophietje Box alias Meyers, dochter van Goert Box en Agnes Lamboye op: Cornelis Vleminx, Jan in de Duyker, Claes Wijnantz, Houb van Vleeck, Jan van der Moelen en Tylman van der Moelen. 53))

Op den zelfden datum transporteert Baerbe van Vleeck alias Duykers aan hare kinderen Jan

en Tylman gebroeders, en Cornelis Vlemyncx voor zijn vrouw Baetze hun zuster, alsook aan hare kinderen die afwezig zijn, het halve huis hetwelk aan Claes Thijs en zijn vrouw Margriet was aangewezen, met het consent van de weesmeester te Maastricht, bij de afrekening van de erfenis van het weeskind Sophia Meyers alias Box. 53)

Zij treedt dus op in de zelfde combinatie van personen als Houb van Vleeck. Tevens zijn ook de namen Baetze, haar dochter met dezelfde voornaam als Houb's vrouw en Tylman haar zoon met dezelfde voornaam als Houb's zoon opmerkelijk.

IIIc. WILLEM HUYEBRICH VAN VLEECK, laat in 't Daelhof, 1502. 95)

III. PETER VAN VLEECK, st. voor 31 Dec. 1528 115) h. 1e. v. 30 Sept. 1506 126) LUCIE, h. 2e. v. Nov. 27 1508 117) MECHTELD VRIENTS dochter van Jan Vrients 111) 125) 130) en Lucie 130).

N.B. Vrients is afgeleid van Vincentius.

Peter van Vleeck moet op niet ver gevorderden leeftijd zijn overleden, want zijn twee jongste kinderen zijn in 1530 nog minderjarig 110) 111), maar in 1528 is zijn oudste dochter reeds gehuwd 109). Zij is mogelijk een dochter uit zijn eerste huwelijk.

Peter was, evenals zijn vader, zijn twee zoons en een schoonzoon looier en wordt in 1520 als meester van het looiersgild genoemd. 129) Hij wordt in 1525 als meester van de broederschap van de Heilige Barbara genoemd. 108)

In 1520 treedt hij op ten behoeve van Elisabeth Roseller, een bloedverwante van zijn moeder. 107).

Hij verkoopt in 1506 aan Joost Symons zijn ½ aandeel in een huis gelegen in de Groote Looierstraat, ongetwijfeld hetzelfde huis het geen reeds zijn vader daar bezat (No. 38 p. 263) 126). Hij was gegoed te Lenculen 112) en bij de Hoogebruggepoort te Wijck 128 zie ook p. 270 waarwordt medegedeeld dat zijn kinderen goederen aldaar gelegen verkoopen.) Hij moet ook eige-

naar van goederen gelegen in 't Vroenhof zijn geweest want zijn dochter Marie verkoopt een stuk land aldaar in 1534 (zij is in 1530 nog minderj.) 116).
De executeur van zijn testament was Jan Thijs. 110).
Kinderen:

IVa. ...(dochter)... VAN VLEEK h. voor 28 Maart 1528, 109) JAN VAN BREEDE Jr. looier 109) 110) 111) 115) 119).
N.B. Johan van Brede schoenmaker woont in 1416 in de Brugstraat. Johan van Brede is schepen te Maastricht in 1431 en in 1558 is er weder een Johan van Brede schepen.

IVb. HOUB VAN VLEECK 110) — — volgt IV.

IVc. PETER VAN VLEECK st. ongeh. voor 28 Maart 1546 123).
Hij was in 1530 nog minderj. 110). Evenals zijn vader was hij looier 121). Hij was eigenaar van goederen in "t Vroenhof gelegen die na zijn dood aan zijn broeder Houb kwamen 119) 120) 121) 122) 123) en No. 110 pag. 208.

IVd. MEYKE VAN VLEECK.
Nog minderjarig in 1530 110). Maar in 1534 verkoopt zij goederen in 't Vroenhof gelegen en was dus toen meerderjarig 116); h. voor 8 Jun. 1537 120)

HENRICK SADELMAKER die den 29sten Oct. 1567 zijn testament maakt 124). Hij is dan echter gehuwd met Anna (zie ook No. 162 pag. 273) en zijn eerste vrouw moet dus vóór dien datum zijn overleden. Toen hij zijn testament maakte woonde hij in de Groote Looierstraat te Maastricht tegenover St. Joris.

IV HOUB (Hubert) VAN VLEECK, st. voor 26 Mei 1554 136) 132) h. voor 21 Maart 1534 133) (hij wordt echter reeds in 1532 met zijn schoonmoeder genoemd 138)

BEATRIX (Baetze) VAN HERCKENRADE d. van — — — — van H. en Geertruyt van Eelen (van Eelen alias van Ybber, van Ellen alias van Ytteren) die hertrouwt met Jan Potthoms 138) 142) 150) 151) 152).

Houb van Vleeck was reeds in 1527 meerderjarig 137). Evenals zijn voorouders oefende hij het beroep van looier uit 141). Hij maakte een huwelijks contract voor notaris Papenkelen, waarnemend pastoor van de St. Matthias kerk te Maastricht. 150)

Hij wordt samen met zijn grootvader (de acte zegt foutief vader) Houb van Vleeck den olden genoemd. Hij is namelijk in het bezit van een rente op het huis „den Eynhorn" gelegen tusschen „Het swaert" en „de Peereboom", welke rente zijn grootvader was aangekomen na het overlijden van Katharina van Rey 141). Hij woonde in de Groote Looierstraat waar hij en zijn vrouw Baetze 21 Maart 1534 een half huis verkoopen waarvan hij reeds in 1533 als eigenaar voorkomt 139). Hij verkoopt dit half huis aan Henrich Smeits alias Symons, die het echter weder den 28sten Maart 1534 (B. fol. 270vo) aan Houb terug verkoopt. Deze verkoopt het echter weder dien zelfden dag aan Lieben Tuteleirs (B. fol. 254vo.) en deze doet het huis wederom van de hand den 13en Sept. 1533 aan Servaas Coymans. Peter van Vleeck, Houb's broeder verklaart dien zelfden dag de aflossing van een rente op dit half huis te hebben ontvangen.

Houb was echter ook nog eigenaar van een ander pand in die straat, want 28 Sept 1559 verzoekt de weduwe aan de Weeskamer om aan Peter Vastarts te mogen verkoopen een huis in de Leurestraat gelegen tusschen Jan Symons en Arnt Tuteleers voor 650 Brabantsche guldens. Hij had dit huis gekocht 12 Maart 1543 (B. fol. 105vo.) van Lenaert van Daelhem en maakte op den 29sten Mei 1543 (B. fol. 107) een overeenkomst betreffende een geplaveide weg bij dit huis. Houb heeft goederen van Reynaert Bookens gekocht, die hierop een rente overneemt 134).

Hij verkoopt met zijn broeder en zuster in 1537, 14 groote roeden bouwland gelegen te Wijck buiten de Hoogebruggepoort. Hij staat borg voor zijn broeder en de man van zijn zuster met eenige vaste goederen hem aangekomen van Jan Vrients zal., de vader van zijn moeder 135)

Er was in het huwelijks-contract van Houb en zijn vrouw bepaald dat Houb's vrouw uit de boedel van haar overleden vader 11½ groote roeden gelegen buiten de Hoogehekken, achter het duifhuis van Wouter van Wijshagen zou ontvangen maar dat haar moeder gedurende haar leven hiervan het vruchtgebruik zou genieten. Dit was ook het geval met alle goederen welke deze van haar man had geërfd. Baetze schijnt wel het eenige kind uit haar moeders eerste huwelijk te zijn geweest. Maar deze was wederom gehuwd met Jan Potthoms en uit dit huwelijk waren vier kinderen geboren. De moeder geeft in 1534 aan Houb's' vrouw en aan hare kinderen uit haar tweede huwelijk een schuur in de Batterij-straat en in 1539 wederom 19 roeden land gelegen in de Potteberg in 't Vroenhof. Na ontvangst van deze goederen hadden Houb voor zijn zijn vrouw, en de vier kinderen: Willem, Joesh, Lucies en Heyndrick Potthoms deze goederen onmiddellijk verkocht. 151) 152).

Houb van Vleeck verkoopt in 1547, 7 groote roeden gelegen aan den weg naar Wylre aan Cornelis Hellincx, waarschijnlijk wel een zoon van Houb's oom Peter Hellincx, zie No. 125 p. 270. 154)

Hij wordt vermeld als schepen van Mechelen a.d. Maas in 1546, 47, 48: 157) en in 1544 als laat van het Daelhof van Wilre 158).
Kinderen: 159) (Houb)

Va. PETER VAN VLEECK genoemd in 1554 163); hij wordt evenals zijn broeder Michiel uitgesloten van het pardon-generaal in 1571. Hij is geburgerd onder de cremers 164).

Hij wordt genoemd als rentmeester van het klooster de Beyaert in 1562 en 1563 159) 160). Hij was gehuwd want hij is bedoeld met de Peter van Vleeck en zijn vrouw (geen naam) die van den rentmeester van den Koning in 1562 een huis in de Bockstraat koopt 161).

Mogelijk is hij bedoeld met de Peter van Vleeck van Antwerpen die den 4en Mei 1588 burger van Amsterdam wordt. Michiel van Vleeck, Peter's broeder had betrekkingen met Antwerpen en mogelijk had hij zich daar tijdelijk nedergezet.

Vb. MICHIEL VAN VLEECK — — — die volgt V.

Vc. LUCIE VAN VLEECK genoemd in 1554 136) 151) 152).

Vd. GEERTRUYT VAN VLEECK petekind van Peter van Vleeck No. IVc die haar 50 Brab. gulden nalaat 123), welke zij in 1571 verklaart ontvangen te hebben. Wordt dan met haar man genoemd 162).
Huwt PETER VAN RIENST.

Ve. JOHAN VAN VLEECK mogelijk dezelfde als Johan van V. burger van Maastricht, die in 1571 eigenaar wordt genoemd van een huis hem aangekomen van Reinier Vaechs zal. 163).

Vf. BEATRIX VAN VLEECK.

Vg. MARIE VAN VLEECK.

Vh. ANDRIES VAN VLEECK.

Vi. TYLMAN VAN VLEECK volgt V.

Vj. CATHRIJN VAN VLEECK genoemd met haar man in 1571 wanneer zij verklaren 100 Brab. gulden ontvangen te hebben van Anne wed. van Hendrick Saelmerkers, volgens testament van Hendrik 162) (zie ook 123) en bij Geertruyt hierboven).
Huwt JAN BROERS.

V MICHIEL VAN VLEECK st. na 1591 174) huwt vóór 1557 (zoon was 27 j. oud in 1584) CATHARINA BELTEN d. van Servaes Belten en Anna van Boshoven. Catharina was de wed. van Michael Baert 168) 169) 173).

Hij is in 1560 getuige bij een burgerschap, 1566 Heilige Geestmeester, in 1579 hoofd der handboogschutters. Hij werd in 1578, 23 Aug. aangesteld tot burgemeester, ondersteund door de z.g. patriotten 165).

Hij woonde te Maastricht in de St. Jorisstraat in „den Krijkelberch." Dit huis was gelegen tusschen de Heilige Geest Kerk en 't huis genaamd „den Tumeleer." Dit huis waarbij een erf en een klein huis uitkomende op de Nieuwstraat behoorde, is thans het huis No. 24 Groote Staat Straat 170). Hij had dit huis in 1559 voor 100 merken gekocht.

Hij had een rente van „2 mudden rogge loespacht" op de brouwerij van Claes Moulartz. gen. den Blouwen Hont gelegen achter het Vleeshuys. Deze „loespacht was te quyten met hondert brabans gulden het mudde. den gulden tot twintich st. brabans gereeckent", welke lospacht hem 18 Feb. 1559 was aangekomen.

Na de overgave der stad aan Parma, 29 Juni 1579 166) vlucht hij uit de stad. Evenals zijn broeder Peter is hij niet begrepen in het pardon generaal door den Koning 10 Aug. 1579 aan de stad gegeven 165). Hij ging eerst naar Antwerpen, waar hij zich bij den Prins van Oranje vervoegde, maar zette zich daarna te Dordt neder. Bij resolutie van S. G. gedateerd 7 Jan. 1580, in antwoord op zijn verzoekschrift, werd aan Michiel van Vleeck, oud-burgemeester van Maastricht, hulp toegezegd tot het verkrijgen van een „honorable estat."

Te Dordrecht huurde hij van Wit Jansz. een huis in de Wijnstraat voor 60 gl. 170).

Michiel was in 1591 Ouderling der Ned. Herv. Gemeente. 171). Zijn vrouw Catharina Belten koopt in 1584 te Dordrecht een lijfrente voor haar zoon Hubrecht oud 27 jaar en haar dochter Geertruyt oud 22 jaar 172).)

Kinderen:

VIa. HUBERT VAN VLEECK geb. Maastricht 1557 175), gest. vóór 1604. Huwt Dordrecht 4 Sept 1582 MAIKEN (MARIA) VERBOORT 176). d. van Jan Jansz. uit den Bosch. Zij hertrouwt tusschen 1608-10 Gerardt Vrients. Deze was ook van Maastricht afkomstig waar hij in 1578 deken van 't gilde der Ooftmengers was. Hij woonde in „de Wintmolen", thans No. 56 Groote Staat Straat. Hij was ook uitgesloten van het pardon generaal en vluchtte eveneens naar Dordrecht.

Weduwe zijnde doet zij 24 Mei 1610 afstand ten behoeve van haar zoon Michiel van eenige goederen te Oisterwijk gelegen 183).

Kinderen:

a. MICHIEL ged. Dordt 5 Jul. 1583; st. jong.
b. MICHIEL VAN VLEECK, ged. Dordt 11 Sept. 1585; doopget. Gerard Vrients, Nicolaas

Ruys 182) en Elisabeth van der Heyden echtgenoote van Gillis Reezen.

Huwt te Dordt 8 Mei 1612 (aanget. 22 Apr.) 177) BARBARA BLOMMAERTS geboortig van Maseyk.

Zij hertr. Dordt (aanget. 8 April 1614) 16 Mei 1614 Adriaen van Berckel, lakenkoopman van Rotterdam, wedr. van Geertruyt van Muylwijck 178) 181).

Michiel krijgt 18 Jul. 1612 volmacht van Gerard Vrients om de goederen aan dezen aanbestorven van zijn vader voor hem aan Librecht Lanaecken te verkoopen 180).

Michiels vader had te Dordt in 1588 een lijfrente op hem genomen, hij wordt dan als 3 jaar oud vermeld 176).

c. GEERTRUYD ged. Dordt 3 April 1589.

VIb. GEERTRUYD VAN VLEECK geb. in Maastricht 1562, want zij wordt 22 jaar oud genoemd toen haar moeder in 1584 een lijfrente op haar neemt tegelijk met een op haar broeder Hubrecht 175). In 1635 wordt zij als overleden vermeld, maar is in 1633 nog in leven 179).

V. TIELMAN VAN VLEECK, geb. Maastricht ca. 1550, begr. Amsterdam Z.K. 10 Maart 1633 186) Huwt MARIE MOORS 184), begr. Amsterdam Z.K. 18 Maart 1632.

Hij heette naar zijn oom Tielman van Herckenrade Kanunnik van St. Servaes te Maastricht.

Tielman was in 1574 meerderjarig want hij komt dan in een akte betreffende land voor 185). Een Tielman van Vleeck wordt in 1567 Heilige Geestmeester genoemd; of dit dezelfde is, is niet uit te maken, het schijnt wel te vroeg te zijn.

Hij vluchtte evenals zijn broeders uit Maastricht na de overgave derg stad aan Parma. Hij wordt genoemd in Bremen, Amsterdam en ook in Aken, want in Macco: Aachener Wappen u. Geneal. wordt gezegd: Abraham Lijnen betrieb als Handelsmann seit 1625 in Kompagnie mit Tilman von Vlieck bedeutende Geschaefte nach der Niederlanden. In 1619 is hij te Amsterdam

getuige bij den doop van een kind van Isaac Moors. 187).

In het protokol van Notaris Jacob Westfrisius te Amsterdam, Inv. 517, fol. 237 komt een „Verclaringh gepasseert bij Tijlman van Fleck ende Maria Moors" voor, gedateerd 18 April 1629, waarbij „d'Eersame Thijlman van Fleck van Breemen, tegenwoordig alhier ter stede woonachtig out omtrent lxxxi jaren & Maria Moers sijn huysvr. omstr. lviii jaren optreden."

Zijn testament werd verleden Feb. 3 1629 met een codicil gedateerd 21 Dec. 1631.

Zoon :

VI TIELMAN VAN VLEECK, geb. Amsterdam omstr. 1614; huwt Bremen St. Angarius Kirche (procl. Dom. Jubilata 1635) Jucundit Anno 1635 MAGDALENA DE HERLIN d. van Jean de H. en Magdalena de Ketwich. De volgende akte hem betreffende is in het Inbrengregister Weeskamer No. 22 fol. 219 Lade 288 (Amsterdam)

„den 23 february 1635 hebben Isaac Moors de oom en Pieter Becker te samen, als vooghd soo voor haer als mede voer Pr. Claesz coopman tot Middelburgh, haer mede voocht over Tielman out 21 jaer de naegelaten soone van Tielman van Vleeck coopman daer moeder af was Maria Moors, ter weescamer verclaert dat den vz. Tielman door d'overleyden van vz zijn vader en moeder opgecomen ende aanbestierven is die goederen hier naer verclaert als..... (een afschrift van de lijst is in het familiearchief, bevat geen bijzonderheden).

Tielman zette zich te Bremen neder en woonde er in de Molkenstrasse, was er koopman en dreef handel op Holland, Frankrijk, Engeland en Duitschland. Hij kwam naar Amsterdam terug waar hij 3 Juni 1656 burger werd.

Zijn echtgenoote behoorde tot een aanzienlijke familie wier geneal. door Carpentier werd uitgegeven: Histoire généalogique de la très ancienne et très noble Famille de Herlin par. J. de Carpentier. Imprimeé à Leyde 1669 188).

Kinderen: (alle gedoopt in de St. Angarius Kirche te Bremen).

VIIa. TILMAN 1636 Dom. quinquagessima.

VIIb. JOHANNES VAN VLEECK 1637 Dom. Adventi. Huwt Amsterdam 9 Mei 1644 SUSANNA DROSSAERT. Hij wordt burger van Amsterdam 7 Sept. 1661.

Kinderen:

a. TILMAN ged. N.K. A'dam 17 Nov. 1665, st. j.
b. ELISABETH ged. N.K. A'dam 21 Juni 1667.
c. TILMAN ged. A'dam O.K. 12 Jun. 1670.
d. PAULUS VAN VLEECK, ged. A'dam O.K. 6 Jun. 1672 doopget. Jacob Verhaicks, Cornelia Fonteyn huisvr. van Paulus Drossaert. Huwt A'dam 19 Mei 1695 MARIA VAN DER HIDDE JACOBSDR.

Kind:

JOANNES ged. A'dam Z.K. 15 Feb. 1696.

VIIc. MARIA ged. 14 Jun. 1639 st. j.

VIId. MAGDALENA 1642 Dom. IV Epiphani.

VIIe. *ISAAC VAN VLEECK 1644 DOM. PALMARUM STICHTER VAN DE AMERIKAANSCHE TAK.*

VIIf. ABRAHAM 1646 Dom. Palmarum.

VIIg. MARIA 1649 Dom. vocem jucundi.

VIIh. ANNA 1653 Dom. II Adventi.

AANTEEKENINGEN:

1) Burger boek van Maastricht: Michiel de Vleke effectus est opidamus etc. die 21 martii 1436.

2) 6 Jan. 1446 L. fol.
Genoemd als eigenaar van een huis in de Muntstraat naast „in die Lanterne."

3) 12 Jan. 1445. B. fol. 5.
Genoemd met zijn vrouw Catharina bij de overdracht van een rente

4) Juni 1445. B. fol. 10.
Scheidsrechter bij een geschil tusschen Thomas van der Sargien en Reyner van Valkenborg en diens zoon Johan.

5) 18 Feb. 1448 B. fol. 48vo. en 28 Feb. 1451 B fol. 101 vo.
Zijn huis in de Muntstraat genoemd, 't welk zich tot aan de Nieuwstraat uitstrekt; hij geeft er een rente op.

6) 6 Aug. 1452 B. fol.
Genoemd als executeur van het testament van Jonker Mathijs van Odenkoven.

7) 4 Jul. 1453 B. fo. 34vo.
Zijn huis in de Muntstraat genoemd, wanneer Mertinus de Mori er een huis koopt naast MICHIEL VAN VLEECK en GERTRUDIS DE SUETENDAEEL.

8) 8 Nov. 1454 B. fol. 69 vo.
Hij verkoopt een huis in de Muntstraat aan Johannes Rijck, koopman te Susteren.

9) 21 Jan. 1455 B. fol. 76.
Hij en zijn vrouw transporteeren een rentebrief op zijn, MICHIELS V. VLEECK's huis in de Muntstraat, gelegen naast Martinus de Moris, pictor, en Johannes Rijx.

10) 6 Jan. 1456 B. fol. 1102vo.
Transport van een rentebrief gepasseerd op MICHIEL VAN VLEECK's huis in de Muntstraat..

11) Feb. 1456 B. fol. 107.
MICHIEL VAN VLEECK's huis in de Muntstraat genoemd, tusschen Martinus de Moris en Elisabeth Kueckenbackers waarop een rentebrief staat waarvan de rente door Johannes Rijcx betaald was.

12) 13 Maart 1456 B. fol. 108 vo.
Als boven, huis genoemd tusschen Martinus de Moris en „in die Lanterne."

13) 28 Dec. 1456 B. fol.
Een huis naast het huis van MICHIEL VAN VLEECK in de Nieuwstraat genoemd.

14) 16 Oct. 1451 L. fol. 2 vo.
MICHIEL VAN VLEECK genoemd.

15) 17 Nov. 1454 L.
MICHIEL VAN VLEECK heeft een huis verkocht, in de Muntstraat gelegen, aan Jochem Rijck, die hem nog geld daarvoor schuldig is. (zie ook No. 8).

16) 3 Feb. 1458 L.
Een boerderij gelegen te Vleeck toebehoorend aan MICHIEL VAN VLEECK genoemd.

17) Jan. 1460 L.
Zijn huis in de Muntstraat genoemd.

18) In het kasteel Meerssenhoven, nu aan de familie Regout behoorende, werden de volgende documenten gevonden:
Een memorie-boek van het Klooster 't Nieuwenhof. Hierop is het gecombineerde wapen van Oirsbeck-van Vleeck aangebracht. De eerste bladzijden bevatten de afschriftens van de volgende akten:
Van den beghijnenlant 1468.

Kont ende kenlich sij allen dinghenen die dit tegenwerich cijregraff solen sien off horen lesen, dat in 't jaer ons heren dusent vier hondert acht endt sestich op Sinte Gelisdach doen gaven die vier meysteressen des beghijnen hoofs bi tricht met namen vrouwe lisbeth pouwels van hokelen, joffrou lijsbeth van den ketel, joffrouw petersse boxs ende vrouwe zanne van hese te pacht ente pechterrecht hon lant bi Vleke gelegen te weten acht boenre laatz luttel mee of min, eynen eerbaren bescheiden man te weten Joncker JOHAN KNUDE VAN VLEKE ende joffrouw KATERIJNEN VAN VLEKE, die wettige huysvrouw van MICHIELEN VAN VLEKE, walne eynen toust ende tijt lan van noegen jaeren aangaende op Sinte Gielisdach in den jaere vuers. ende des jaers omme en voer tneen malden roggen guetz pacht pachts van Meersen en de maeten van tricht ende twee vaet royen erthen willige theen malder roggen en de twee vaet erthen. Joncker Knudé ende Joffrouw Katerijnen voors. den vurgeschr. meysteressen in behuef des hoofs voors. tugesacht hebben voor hon en hon nacomelingen te lieveren ende te betalen op honnen hoeff vurs. alle jaeren den vurs. tijt en termijn lanc durende Sint Andriesmisse ombevrangen te onser vrouwen lichtmisse op cost schade en anxt.

Joncker Knude en joffrouw Katerijnen vurs., off honne nacomelinghen vort ist vervurwardt dat die meysteressen vurs. den vurs. Joncker Knude en joffrouwe Katherijnen gynen aefslach en doen en sullen als van den pacht vurschr. te weten winntslach, hagelslach, noch heervaert met vurwarden dat derselve Joncker Knudeu ende joffrouw Katherijn alsulgen cijns talen solen, als dat lant vurs. den proest van Meerssen jaerlix schuldich is sonder last cost ende schade der meysteressen en des hoefs vurgenannt.

Copie off extract uyt eyn Legerboeck off register toestaende den convent op te Nieuwenhoff te deser tijt bijnen de stadt Maestricht gelegen, luidende.

1489

Dit zijn die pachten rente mette lande toebehoorende die hoeve van de beginenhoeff geheiten de Nieuwenhoff bij ende buijten tricht begonnen en geschreven int jaer ons lievs Heeren geboerten duysent vier hondert en twee en tachtentig op St. Luciendach.

Vleecke.

item. Jonck. JAN VAN VLEECK AERTS SOEN VAN VLEECK was ende MYCHIELEN huysfrouwe VAN VLEECK gelde tesamen derde half malder roggen toust pachts op acht boenre lants luttel meer of min bij Vleeck.

Daraff vijff boenre gelegen boeven JAN GOSWIJN Hoff VAN VLEECK (N. B. zie deze Jan Goswijnsz. genoemd onder No. pag. en die andere dry boenre gelegen an die vissercoelen in dat selleff velt.

Overgegeven 23 April anno 1571.

Ten eynde omme te antwoorden in naeme ende van wegen Johan van Oirsbeeck allegeert tegen 't convent van den Nieuwenhoff opt extrach alhier vor recht geexhibeert den 22 april 1571. zeet ende antwort daerop in de navolgende forme vuegen ende manieren.

Te weeten: dat der momber desselven van Oirsbeeck allegeert, ontkendt die autenticatie des extrach ende register. met ook die reygegenooten en de lande daerinne gespecifieert gelijck 't selve breeder siener tijt gededurceert sal wordden. *)

19) 25 Jan. 1453. MICHIEL VAN VLEECK, schepen van Meerssen. (Charter 436 O.L.V. Kapittel. Arch. Maastricht).
2 Dec. 1451 MICHIEL VAN VLEECK schepen van Meerssen. (Publ. Soc. Hist. et Arch. de Limbourg 42-132).

Renten en pachten toebehoorende aan verschillende altaren in de kerk van St. Gerlach.

20) (Oorkonden Klooster St. Gerlach, Franquinet. 1877. p. 190).
ARNOLT VAN VLEECK ende sijn broeder MICHIELL, van FRYTZEN hoefstatt VAN VLEECK, 1 schellinck.

21) 26 Mei 1453 L.
Renerus Karle, Jo. de Weert en Gerardus zoon van Mees de Zusschen verklaren onder eede, dat HUBERTUS en KATHARINA kinderen van JO. DE VLEECK zal. voor de helft eigenaars zijn van goederen gelegen te Wijck bij het St. Gillis gasthuis, alsmede van een rentebrief op dit gasthuis.

22) 18 Feb. 1448 L.
JO. DE VLEECK genoemd als eigenaar van een boerderij bij de „crommase" buiten Wijck.

23) 12 Dec. 1443 L.
JOHANNES DE VLEECK en zijn vrouw ELSE koopen een rentebrief op een huis in de Jodenstraat en een op het huis van Egidius Verlies.

---

*) Verder behooren hier nog toe de volgende stukken:

a) Een testament verleden voor Notaris PIETER VAN VLEECK ged. Sept. 14, 1566 te Maastricht waaruit blijkt dat Marie van Strabach de weduwe van Pieter van Oirsbeeck 4 kinderen had: Elisabeth, Marie, Pieter en Jan. Zij maakt schikkingen betreffende hare goederen gelegen te Vleeck, Strabach, Ulestraten, Meerssen etc.
N.B. In 1548 was Joncker Walraaf van Strabach burggraaf van 't kasteel Valkenburg (Publ. 1869 Vol. VI p. 67).

b) Een akte waaruit blijkt dat Joncker Pieter van Oirsbeeck huwde Marie van Strabach en dat zij vier kinderen hadden. Jan van Oirsbeeck, Pieter van Oirsbeeck, Marie van Oirsbeeck geh. met Joncker

Jan van Gutsenich en Elisabeth van Oirsbeeck geh. met Joncker Lambrecht Bree.

c) Een akte van Aug. 20 1551 waaruit blijkt dat Paul van Gemaert (van Gemert) een neef was van Pieter van Oirsbeeck.
N.B. Voor 1545 had de familie Van Gemert goederen te Vleeck. zie Gicht Register Brab. No. 2 p. 177.

24) 13 Maart 1447 L.
Noemt JOHANNES VAN VLEECK.

25) 1 Aug. 1447 L.
JO. DE VLEECK verklaart geen recht te hebben op de renten op één huis van Joannes van Merssen te Wijck, alsmede op het huis van Peter Borne in de Papenstraat te Wijck.

26) Sept. 1455 L.
Lijnssen Smyetz optredende voor HUYBKEN en TRIJNKEN, kinderen van JOHAN VAN VLEECK zal. maakt een regeling met Johannes de Sadelmaker betreffende de afwatering van het huis toebehoorende aan deze kinderen.

27) 25 Nov. 1444 B. fol. 1.
JOHANNES DE VLEKE koopt een rente op het huis van Hanso de Smalenbergh.

28) Maart 1447 B. fol. 31 vo.
Daen van der Porte verkoopt aan JOHAN VAN VLEKE een boerderij, legen buiten' Wijk tusschen de twee poorten „Opten Slijke", alsmede een tweetal erfrenten.

29) 18 Aug. 1449 B. fol. 31 vo.
JOHANNES VAN VLEKE staat met anderen borg voor de betaling van een rentebrief op een huis te Wijck.

30) 26 Dec. 1458 Vr. fol. 87.
REYNSOM DE MAVESIJN voor zijn vrouw KATHARINA en HOUB VAN VLEKE verklaren gegoed te zijn te Lenculen als erfgenaam van hun vader JOHAN VAN VLEKE zal.

31) 17 Feb. 1473 B. fol. 63.
HUBERT VAN VLEECK treedt op als scheidsrechter bij een geschil voor Reyncom van Mavezy.

32) 29 April 1847 B. fol. 117vo.
PALM VAN MOERSLACH, ook voor zijnij vrouw KATHARINA V. VLECK, transporteert aan Jan, Elisabeth en Jenne van Mavesy, kinderen van Katharina, de helft van 36 groote roeden land te Wijck, waarvan zij het vruchtgebruik genooten hadden. De kinderen transporteeren daarop deze goederen aan HUBRECHT VAN VLECK geh. met KATHARINA, die reeds voor de helft eigenaar was.

33) 6 Dec. 1490 B. fol. 264vo. en 265.
HUBE VAN VLECK en PALM VAN MORSEL geh. met KATHARINA optredende voor Lenart (moet zijn Jennie zie hierboven) Jan en Elisabeth kinderen van Katharina, verkoopen twee huizen gelegen te Wijck.

34) 20 April 1487 Vr.
Dezelfde akte als No. 12.

35) 30 Nov. 1447 B. fol. 42vo.; 14 Sept. 1450 B fol. 94 vo.; en 18 Mei 1451 B. fol. 106.

36) 3 Maart 1455 L..
KATHARINA VAN VLEECK genoemd als buurvrouw van het St. Gillishospitaal te Wijck. (zie No. 1).

37) 22 Jan 1455 (1453) B. fol. 2.
ELISABETH VAN VLEECK koopt een rente op een huis i.d. Jodenstr.

38) 12 Maart 1461.
HUBERTUS VAN VLEKE als erfgenaam van Nese Herlemans koopt terug de goederen van Peter Mees Roseler gelegen in de Kleine Looier Straat. Peter verklaart hiervoor betaald te zijn.

39) 6 Juli 1461 L.
HUBERTUS VAN VLEECK en zijn vrouw KATHARINA dragen een rente op op een huis in de Looierstraat gelegen naast Petrus Roseler Jr.

40) 2 Nov. 1462 L.
HUBERTUS VAN VLEECK en zijn vrouw CATHARINA verk. aan Johannes de Sancto Gerlaco een goed gelegen te Wijck.

41) 19 Nov. 1463 L.
Transport van een huis-rente in de Jodenstraat.

42) 15 Dec. 1464 L.
HUBERTUS VAN VLEECK en zijn vrouw KATHARINA koopen twee goederen gelegen in de Looierstraat van Peter van Welten.

43) 17 Jan. 1470 B. fol. 3.
HUBERTUS VAN VLEECK en zijn vrouw KATHARINA koopen de rechten op de goederen van Petrus Cokaerts gelegen in den Aldenhof.

44) 3 Jul. 1471 B. fol. 28 Rentebrief.

45) 15 Maart 1472 L. fol. 23 HUBERTUS VAN VLEECK staat borg.

46) 18 April 1472 B. fol. 51 Afrekening.

47) 18 Nov. 1472 L. fol. 24vo. Rentebrief.

48) 12 Maart 1473 L. fol. 33 Rentebrief.

49) 18 Maart 1473 L. fol. 36.
HUBERTUS VAN VLEECK koopt een goed in de Looierstraat gelegen tusschen zijn eigen huis en dat van Vaes Roselers.

50) 14 Mei 1473 L. fol. 40. Hij staat borg.

51) 10 Juni 1473 L. fol. 75. Rentebrief.

52) 16 Feb. 1474 L. fol. 94vo. Hij treedt als scheidsrechter op.

53) 29 Jan. 1476 B. fol. 116. Rentebrief.

54) 4 Maart 1480 B. fol. 247vo.
HUBERTUS VAN VLEECK is eigenaar van goederen buiten Wijck onder Heugem gelegen naast Joannes Caenen. Hij en Johannes Rosellers verklaren geen recht te hebben op de goederen van Joh. Caenen, zie ook no. 71.

55) 19 Jun. 1480 B. fol. 259vo.
Genoemd als voogd van Goesuinus Gelsebuer zoon van Gosuinus, zie No. 57.

56) 18 Nov. 1480 B. fol. 274.
HOUB VAN VLEECK woont naast Servaas Roseller en heeft nog een ander pand naast het huis waarin hij woont. De Dominikanen hadden een rente op dit huis maar deze is nu afbetaald.

57) 2 Dec. 1480 B. fol. 274.
HOUB VAN VLEECK staat borg voor Dyonisius van Yseren, die met hem voogd van Goesuinus Gelsebuer is, zie No. 55.

58) 24 April 1482 B. fol. 336 vo. Rentebrief.

59) 21 Jun. 1483 B. fol. 378 vo. Verk. 2 mudde rogge.

60) 5 Oct. 1483 B. fol. 385 Rentebrief.

61) 8 Nov. 1483 B. fol. 388 vo.
Servaes Roseller en diens vrouw Katharina transporteeren aan HOUB VAN VLEECK en KATHARINA diens vrouw 16 stuiver rente op het huis van Henricus Roseller in de Schoenlapperstraat gelegen naast het huis van Hubertus.

62) 5 Feb. 1484 B. fol. 399 Rentebrief.

63) 13 April 1488 B. fol. 167.
Afbetaling van een schuld aan HUBERTUS VAN VLEECK.

64) Oct. 1489 B. fol. 220vo.
HUBERTUS VAN VLEECK en zijn vrouw KATHARINA verkoopen 3 bunders en 1 groote roede land buiten Wijck gelegen aan Willem Dreyssens maar den 25sten Oct. 1500 koopen zij dit weder terug voor hun kinderen.

65) 10 Feb. 1492 B. fol. 286.
HOUB VAN VLEECK heeft een huis in de Looierstraat gelegen bij Vaes Roseler.

66) 27 Maart 1502 B. fol. 465vo.
Genoemd als vriend van Jan Schut.

67) 30 Maart 1468 Vr. fol. 98vo. Rentebrief.

68) 7 Maart 1505 B. fol. 509.
Genoemd als scheidsrechters voor Agnes Delres vrouw van Claes Delres.

69) 2 Mei 1471 Vr. fol. 152vo.
Hij treedt op voor den pastoor van de Bagijnen.

70) 18 Jun. 1476 Vr. fol. 269vo.; 6 Maart 1477 Vr. fol. 7vo.; 22 Oct. 1478 Vr. fol. 54vo. Geschil met Willem Pellens.

71) 27 April 1749 Vr. fol. 75vo.
Johan Canen voor zijn vrouw en HUBRECHT VAN VLEECK voor zijn vrouw verklaren geen recht te hebben op het land hetwelk bij de verdeeling aan Johan Roseller was gekomen en 't welk hij aan Erntrude van der Sargien had verkocht. Elisabeth de zuster van Jan verklaart, evenzoo en maakt zich sterk voor een andere ongenoemde zuster, die binnen een jaar meerderjarig zal worden. Zij doet dit evenals haar hierbovengenoemde zwagers. Zie ook No. 54.

72) 8 Nov. 1483 Vr. fol. 194vo.
Servacius Roseller transp.. een rente op HUBRECHT VAN VLEECK en diens vrouw.

73) 16 Dec. 1485 Vr. fol. 242 vo. Aflossing van een schuld.

74) 29 Jan. 1486 Vr. fol. 246 vo.
Hubrecht van Vleeck treedt op voor Marie en Mechteldis, onechte kinderen van Peter Roseller.

75) 15 Dec. 1491 Vr. fol. 350 vo. Twist.

76) 29 Sept. 1494 Vr. fol. 413. Rentebrief.

77) 30 Oct. 1494 Vr. fol. 412.
Dispuut over land in 't Vroenhof. Hubrecht erkend hierop geen recht te hebben.

78) 19 Cec. 1499 Vr. fol. 505 en 6 Nov. 1500 Vr. fol. 521 vo.
Hubrecht van Vleeck treedt op in naam van Jonker Jan van Rentochem in een geschil met het looiersgild.

79) 6 April 1497 Vr. fol. 460.
Aflossing van een schuld.

80) 17 Dec. 1485 B. fol. 34; 16 Maart 1493 B. fol. 324; 3 April 1497 B. fol. 413 vo.; 25 Feb. 1488 Vr. fol. 291 vo.; 20 Jan. 1499 Vr. fol. 490 vo. 13 Jan. 1502 Vr. fol. 542 vo.
Genoemd als rentmeester van het Nieuwenhof, klooster der bagijnen.

81) 5 Feb. 1484 B. fol. 400; Juni 1484 B. fol. 24; 14 April 1481(?) Vr. fol. 144.
Genoemd als ontvanger van de broederschap van het kapittel van den heiligen naam.

82) 7 Jul. 1492 B. fol. 307 vo.; 1 Jul. 1501 Vr. fol. 524.
Rentmeester van het Augustijner klooster.

83) 25 Sept. 1496 B. fol. 389; 21 Oct. 1489 Vr. fol. 329 vo.; 11 Sept. 1496 B. fol. 390.
Rentmeester der Predikheeren.

84) 13 Maart 1487 B. fol. 107vo.
Hij treedt op voor de kerk van St. Martinus te Wijck.

85) 1494 B. fol. 354 vo.
Hij treedt op voor den pastoor van St. Jan te Maastricht.

86) 17 Mei 1492 Vr. fol. 360 vo.; 7 Juli 14949 Vr. fol. 326 vo.; 8 Oct. 1495 Vr. fol. 431.
Rentmeester van de geestelijken van St. Servaas.

87 15 Feb. 1498 Vr. fol. 171 vo.; 7 Oct. 1499 Vr. fol. 502; 23 Jan. 1500 Vr.
Rentmeester vann de Vrouwe van Sereyn-lez-Liège.

88 23 Jan. 1500 Vr. fol. 510 vo.
Voogd van den Jonker van Sereyn.

89) 1 Juli 1501 Vr. fol 535.
Rentmeester van den Jonker van Sereyn.

90) 14 Oct. 1501 Vr. fol. 524.
Voogd van het Aldenhof, klooster der bagijnen.

91) 5 Feb. 1184 Charter No. 516 Arch. Maastr. 1 Jul. 1501 Vr. fol. 535.
HUBRECHT VAN VLECK is rentmeester van de broederschap O.L.V.

92) 11 Jul. 1487 Charter No. 524 ib.
ib. ib. HUBE VAN VLIECK looier.

93) 12 Juni 1502 Charter No. 554 O.L.V. Kapittel Maastr.
HUBRECHT VAN VLEECK is schepen van Bemelen bij Maastricht.

94) 9 Maart 1485 B. fol. 40.
Scheidsrechter voor de familie van Spanbeke over een manslag.

95) Publ. Soc. Hist. et Arch. d.l. D.d. Limbourg. 13; 503. 29 Jan. 1502.

96) Febr. 23, 1476 L. fol. 123 vo.
Jan van Eymole transporteert aan HUBE VAN VLEECK en KATHARINA zijn vrouw de helft en aan de kinderen van Peter Roezelers de andere helft van een rente staande op een huis gen. „van der Schueren" gelegen in de Capoenstraat. naast het hofje.

97) 5 Mei, 1476 L. fol. 129
De broeders Jan en Willem Dousens transporteeren aan HUBE VAN VLEECK en zijn vrouw KATHARINA nog een rente op bovengenoemd huis.

98) 13 April 1476 L. fol. 127.
Jan Roeselers, zoon van Peter Roselers, verklaart ontvangen te hebben van zijn zwager HUBE VAN VLECK zijn aandeel in 130 Rijnsche guldens voor zich zelf en voor zijn broeder en zuster Peter en Marie. Dit was in afbetaling van de erfenis van drie huizen nagela-

ten door wijlen Pieter Roesellers den ouden, waarvan Hube er een voor zich zelf had gehouden.
Op den zelfden dag verklaren Jan zoon van Peter „in de Croen" te Galoppe en zijn vrouw Lijsbeth, schoonzuster van HUBE VAN VLEECK, de afrekening van de bovengenoemde huizen te hebben ontvangen, bestaande in 43 R guldens en 6½ stuivers.
Op een los blad tusschen fol. 138 vo. en 139 van het jaar 1476 L. staat geschreven, dat HUBRECHT VAN VLEECK eigenaar is van een half huis gelegen in de Groote Looierstraat, 't welk tusschen de jaren 1485 en 1506 door hem verkregen was.

99) 16 Maart 1477 L. fol. 205 vo.

100) 14 April 1480 L. 235vo.
HUBE VAN VLEECK genoemd als voogd van Goeswijn Gelsebueters.

101) 4 Jun. 1480 L. 259vo.
Transport van een rente.

102) 10 Mei 1482 L. 287vo. 288.
Uitvoerige boedelscheiding tusschen HUBE VAN VLEECK en zijn vrouw Katharina Roselers en de kinderen van haar overleden broeder Peter Roselers n.l. Jan Kaen geh. met Oyde Roselers, Jan Roselers, Peter Roselers, Lijsbeth Roselers, Mechtildis Roselers, Marie Roselers.
Een uitvoerige staat van deze verdeeling is ook te vinden in 23 Juni 1483 L. 319-319 vo.

103) 3 April 1483 L. 309 vo.
Transport van een rente aan HUBE VAN VLEECK.

104) 1 Aug. 1498 L. 67vo.
Verklaring betreffende de inning van een rente.

105) 25 Feb. 1499 L. 84 vo.
Liebr. en Jan van Loenaken verkoopen ¼ aandeel van goederen gelegen te Wijck naast HUBRECHT VAN VLEECK, die eigenaar is van een ander ¼ aandeel.

106) 25 Feb. 1499 L. 85.
Palm van Moersloe en HUBRECHT VAN VLEECK, hebben ieder voor de helft goederen te Wijck geërfd van Peter Pluchmeker.
Palm van Moersloe verkoopt zijn aandeel aan HUBRECHT VAN VLEKE.

107) 4 Aug. 1520 B. fol. 147.
PETER VAN VLEECK treedt op als 'de vriend van Elisabeth Roseller (behoorende tot de familie van zijn moeder) de vrouw van Jan Prickens.

108) 29 Maart 1525 B. fol. 224.
PETER VAN VLEECK meester v.d. broederschap van Sancta Barbara in de kerk van de Franciskaners.

109) 28 Maart 1528 B. fol. 21.
Jan van Breede Jr., looier met zijn vrouw, een dochter van PETER VAN VLEECK.

110) 28 Jan. 1530 B. fol. 87.
Jan van Breede Jr. met zijn vrouw, en HOUB VAN VLEECK verklaren dat Jan Thijs als executeur van het testament van PETER VAN VLEECK aan hen heeft overgedragen het deel van de erfenis toekoméndé aan de nog onmondige PETER en MAYKE VAN VLEECK, hun broeder en zuster

111. 8 Jun. 1530 B. fol. 105.
Servaes Vrients transporteert een rentebrief op een huis in de Kleine Looierstraat. Vrenen Vrients, HOUB VAN VLEECK, Jan van Breede voor zijn vrouw, Peter van Elderen voor zijn vrouw, verklaren hiermede tevreden te zijn en hun aandeel te hebben ontvangen. Servaes Vrients en Vrient Vrients treden hierbij ook op voor hun nog onmondige zuster Dyna Vrients. Terwijl Jan van Breede optreedt voor de twee onmondige kinderen van PETER VAN VLEECK, welke laatste gehuwd was geweest met Jan Vrients dochter, de moeder van deze kinderen. (zie ook Nos. 124 en 129).

112) 23 Nov. 1508 Vr. fol. 655.
Goederen buiten de Lenculen poort gekocht door PETER VAN VLEECK

113) 13 Jan. 1519 Vr. fol. 204.
Vordering van PETER VAN VLEECK.

114) 6 Jan. 1518 Vr. fol. 184.
Noemt PETER VAN VLEECK

115) 31 Dec. 1528 Vr. fol. 4.
Jan van Breede Jr. verkoopt aan het looiersgild te Maastricht een erfrente die hij heeft op de looiersmolen in de Looiersstraat, die afkomstig is uit de boedel van PETER VAN VLEECK.

116) 28 Aug. 1534 Vr. fol. 150vo.
MARIE VAN VLEECK, dochter van Peter van Vleeck verkoopt aan Henrick Dolhart voor 40 goudgulden land geleden in 't Vroenhof bestaande uit 6 groote roeden, 4 roeden, 11(?) roeden, 9 roeden, 9½ roeden, 5 roeden, 5 roeden.

117) 27 Nov. 1508 L. fol. 15.
PETER VAN VLEKE „pro Mechtel uxor" verkoopt een erfrente.

118) 18 April 1517 L. fol. 253.
PIETER VAN VLEECK verkoopt een rente.

119) 23 Juni 1533 B. fol. 220 vo.
PETER VAN VLEECK genoemd met zijn broeder HOUB en zijn zwager Jan van Breede Jr.

120) 8 Jun. 1537 B. fol. 386.
PETER VAN VLEECK genoemd, met zijn zwager Henrick Sadelmaker en zijn broeder HOUB.

121) 12 Feb. 1534 L. fol. 62.
PETER VAN VLEECK ongeh. looier verkoopt een rente.

122) 14 Oct. 1541 L. fol. 291vo.
PETER VAN VLEECK en Henrick Saelmaker verkoopen aan Dina Vrients (hun tante zie No. 111) wed. Willem Bungeners hun aandeel in een pand gelegen achter de Malmolen (zie no. 130) uitkomend aan de rivier de Jeker en grenzend aan de erven van Jan Vrients (hun grootvader zie no. 111) aan de andere zijde.

123) 28 Maart 1546 Vr. fol. 6vo.
PETER VAN VLEECK is overleden en zijn broeder HOUB VAN VLEECK verklaart de aan hen toebedeelde goederen in 't Vroenhof gelegen te hebben ontvangen.

124) 29 Oct. 1567 B. fol. 241vo.
Henrick Sadelmaker met zijn vrouw Anna maakt zijn testament. Hij woont dan in de Groote Staat straat tegenover St. Joris. Hij legateert gelden aan Houb zoon van de zuster van zijn vrouw (dus een van Breede) en aan zijn petekind Geertruyt dochter van zwager HOUB VAN VLEECK.

125) 23 Sept. 1542 L. fol. 340 vo.
Vrient Vrients voor zijn zuster Dyna, Ines Alartz goudsmid voor zijn vrouw Lucia (Vrients), voor Peter Helleinx zijn zwager, Gerith Viselboem voor zijn broeder Jan (zie ook No. 130) Henrick Saelmeker voor zijn vrouw Marie alsook voor PETER VAN VLEECK zijn zwager en HOUB VAN VLEECK zijn zwager, verkoopen voor 77 merken een huis aan den schepen van Eelen (Zie ook Nos. 111 en 130).

126) 30 Sept. 1506 L. fol. 349 vo.
PETER VAN VLEECK geh. met Lucia verkoopen aan Joest Symons en diens vrouw Lijsbeth de helft van een huis gelegen in de Groote Looierstraat, tusschen Jacob Quinkart en PETER VAN VLEKE zelf en achter uitkomende op den tuin van Jan van Loenaken. Koopprijs 16 merken (1 merk is 19 gulden).

Mogelijk het huis dat vroeger aan HOUB VAN VLEECK behoorde, zie ook No. 98.
23 Juni 1507 L. fol. 374vo.

Lijsbeth wed. van Joest in dy Lantern (Joost woonde dus in 't huis in de Lanterne, mogelijk hetzelfde huis waarnaast MICHIELL VAN VLEECK's huis in 1446 gelegen was, (pag. 246) zal een rente op 't huis van Jan van Tijlborch gelegen in de Muntstraat moeten verkoopen tot de afrekening van het huis gekocht van PETER VAN VLEKE.
23 Jun. 1507 L. fol. 249vo.
PETER VAN VLEKE verklaart dat Lijsbeth de vrouw van Joest Symons de koopsom van het boven beschreven huis heeft afbetaald.

127) 19 Jan. 1509 L. fol. 19vo.
PETER VAN VLEKE transporteert in den naam van O.L.V. hospitaal een rente.
128) 28 April 1519 L. fol. 298.

PETER VAN VLEKE is gegoed te Wijck bij de Hoogebruggepoort, naast dy By.

129) 22 Jan. 1520 L. fol. 35vo.
PETER VAN VLEECK genoemd als meester van het Looiersgild.

130) 27 Mei 1524 L. fol. 169vo.
Lucia Vryns en haar kinderens namelijk Mechteld Viselboens, (zie ook No. 124) Vrynten Vryns optredende voor hun broeder en PETER VAN VLEKE alle in naam voor hunne minderjarige kinderen en zich wederzijds borg stellend, transporteeren een rente op het huis van de familie Vrients gelegen bij de Moutmolen (zie No. 121) en op de andere goederen der familie gelegen in of buiten de stad.

131) 24 Mei 1524 L. fol. 160vo.
Peter Houben koopt een huis in de Looierstraat.
Het is niet zeker dat dit op Peter van Vleeck slaat, daar hij altijd met zijn achternaam wordt genoemd.

132) G. R. B. 28 Sept. 1559 p. 392.
Beatrix nagelaten wed. van HOUB VAN VLEECK met haar kinderen Peter, Michiel, Lucie, Geertruyt en Johan VAN VLEECK (deze is afwezig) „alle mondig van jaere" en Beatrix, Marie, Andrees, Tylman en Cathryn „onmondig ofte mynder van jaere wesende."

133) G.R.B. 21 Maart 1534 fol. 254vo.
HOUB VAN VLEECK en BAETZE zijn huisvr. verk. een half huis in de „groette Loererstraet" gelegen tusschen Jacob Scafdries en Jan Corrffs en achter Merten van Gerdingen, aan Hendrick Symonss en Marie z.h.v. voor 339 merken erffchens. Hij koopt dit huis weder terug 28 Maart 1534; G.R.B. fol. 270vo.

134) G.R.L. 15 Mei 1537 fol. 160vo.
HOEBRECHT VAN VLECK, met BAETZE z.h.v. verk. een erfrente van 1 merk aan Rijndert Bookens en Anna z.h.v. op goederen welke Houb van Reynaert gekocht had.

135) G.R.B. 29 Mei 1537 fol. 163 em 163vo.
HOEBRECHT VAN VLECK, PETER VAN VLECK ongeh. en Heynrick Saedelmecker als man van MARIA VAN VLECK, verk. aan Merten Olleslegher 14 groote roeden bouwland gelegen buiten de Hooggebruggepoort te Wijck. HOEBRECHT VAN VLECK voor zich en voor zijn broeder Peter en zijn zwager Heyndrick Sadelmecker stelt zich borg met eenige vaste goederen hem aangekomen van Jan Vrients sal.

136) G. R. B. 26 Mei 1554 No. 3.
Beatrix van Herckenrade wed. van HOUB VAN VLEECK transp. aan PETER VAN VLEECK een „tocht van 6 cuppe rogge" op een huis gelegen aan de Coelpoort te Wijck. LUCIA VAN VLEECK, Peters zuster stemt hierin toe.

137) G.R.B. 13 Sept. 1527 fol. 134.
HOUB VAN VLEECK transp. een rente op 2 huizen en een kleine tuin gelegen in de St. Agatha Straat naast het St. Agatha hospitaal en de rivier de Jeker.

138) G.R.B. 24 Aug. 1532 fol. 193vo.
HOUB VAN VLEECK genoemd met Geertruyt van Eelen alias van Ybber.

139) G.R.B. 23 Juni 1533 fol. 220vo.
HOEB VAN VLECK genoemd als eigenaar van een huis in de Looierstraat. Ook worden genoemd PETER VAN VLEECK en Jan van Breede Jr. in verband met de aflossing van een rente op een huis in de Looierstraat, gelegen tusschen HOUB VAN VLEECK en Arnt Tueteler.

140) G.R.B. 13 Sept. 1527 fol. 314.
Rentebrief.

141) G.R.B. 27 Oct. 1535 fol. 306vo.
HOUB VAN VLEECK looier, transp. een rente op het huis genaamd de Eynhorn gelegen tusschen het Swaert en de Peereboom.. Deze rente was aan HOUB VAN VLEECK gekomen van zijn vader (moet zijn *groot*vader) Houb den olden, na het overlijden van Katharina van Rey.

142) G.R.B. 12 Febr. 1538 fol. 417vo.
Geertruyt van Ellen alias van Ytteren transp. een rente op 't huis den alden spiegel in de Muntstraat gelegen aan HOUB VAN VLEECK in naam van zijn vrouw en aan Heyn Potthoms.. Waarop deze beide de rente verk. aan Jacob van Dadenbroeck.

143) G.R.B. 29 Juni 1538 fol.433vo.
HOUB VAN VLEECK transp. aan Laurens van Ray een rente op een huis in de Plankstraat gelegen.

144) G.R.B. 9 Aug. 1538 fol. 445vo.
HOUB VAN VLEECK genoemd als eigenaar van een land te Wijck.

145) G.R.B. 5 Feb. 1539 fol. 475.
HOUB VAN VLEECK transp. een rente op een huis gelegen in de Boxstraat naast Jan van Herckenrade.

146) G.R.L. 23 Sept. 1542 zie bij Peter No. 125.

147) G.R.B. 4 Maart 1545 fol. 176vo.
Als ooms van Sophietje Box alias Meyers, weeskind van Goert Box en Agnes Lamboye treden op: Cornelis Vlemyncx, Jan in de Duyker, Claas Wijnantz, HOUB VAN VLEECK, Jan v.d. Moelen, Tylman van der Moelen.

148) ib. ib. fol. 177.
BAERBE VAN VLEECK alias Duykers transp. aan hare kinderen Jan en Tylman gebroeders en Cornelis Vlemyncx voor zijn vrouw Baelze hun zuster, alsook aan hare kinderen, die afwezig zijn, het halve huis 't welk Claes Thijs en Margriet gekregen hadden met het consent van de weesmeesters te Maastricht bij de afwikkeling van de erfenis van het weeskind Sophia Meyers alias Box.

149) G.R.B. 11 Sept. 1547 fol. 284 en 30 Maart 1549 fol. 283vo.
HOUB VAN VLEECK genoemd als eigenaar van een weide buiten de Hoogebrugge te Wijck.

150) G.R.Vr. 15 April 1531 fol. 86vo.
HOUB VAN VLEECK en BAETZE zijn vrouw, wettige dochter van Gertrudis wed. van haar tweeden echtgenoot Jay Potthoms verklaren hun huwelijks contract gemaakt voor notaris Papenkelen, desservant van de St. Mattheus kerk te Maastricht na te zullen komen. Hierbij was overeengekomen dat Gertrudiss het vruchtgebruik zou genieten van alle goederen, die zij bij den dood van haar eerste man bezat. Ten einde een misverstand te voorkomen verklaren HOUB VAN VLEECK en BAETZE dat zij na het overlijden van hun moeder Gertrudis het recht hebben op 11½ groote roeden land buiten de Hoogehekken gelegen, achter het duifhuis van Wouter Wijshaegen.

151) G.R.Vr. 27 Dec. 1534 fol. 137.
Gertruyd van Eelen transp. een schuur gelegen in de Batterij straat op haar kinderen, namelijk HOUB VAN VLEECK voor zijn vrouw en Lucie, Josh, Wilhem en Heyneken. Waarop deze de schuur verkoopen. Joesh en Heyneke zijn nog minderjarig.

152) G.R.Vr. 25 Jan. 1539 fol. 197vo9 en 198.
Geertruyd Potthoms transp. aan hare kinderen namelijk HOUB VAN VLEECK in naam van zijn vrouw, Willem, Joish, Lucie en Henrick Potthoms 19 roeden gelegen in de Potteberg in 't Vroenhóf, waarop dit land weder door hen wordt verkocht.

153) G.R.Vr. 4 Nov. 1548 fol. 34.
HOUB VAN VLEECK verk. een rente aan Cornelis Hellincx.

154) G.R.Vr. 20 Nov. 1547 fol. 33.
HOUB VAN VLEECK wonende in de Looierstraat verk. voor 7 Jochemsdaalders 6 groote roeden gelegen op den weg naar Wijlre (Wolder) aan Cornelis Hellincx.

155) G.R.Vr. 2 Nov. 1549 fol. 72.
HOUB VAN VLEECK genoemd in een geschil.

156) G.R.Vr. 26 Mei 1558 fol. 370vo.
BEATRIX VAN VLEECK koopt de helft van 12 groote roeden achter het duifhuis van Wolter Wijshaegen voor 90 Jochems daalders. Zij verkoopt dit echter weder den zelfden dag naar mededeeling van de „gewijsden" (weesmeesters), zie ook No. 150.

157) Publ. Soc. Hist. et Arch. d.l. Duché de Limb. 14.

158) Charter No. 629 O.L.V. Kapittel, Maastricht.
Zie ook Nos. 136) 144) 149) 151) bij PETER VAN VLEECK.

159) G.R.L. 25 Juni 1562 fol. 200vo.

160) G.R.B. 24 Nov. 1563 fol. 76vo.

161) G.R.B. 27 Jan. 1562 2vo.
Gerrit Schaers rentmeester van den Koning verkoopt een huis in de Bockstraat aan PETER VAN VLEECK en zijn huisvrouw.

162) G.R.B. 8 Jan. 1571 fol. 34.
PIETER VAN RIEMPST en GEERTRUYT VAN VLEECK zijn h.v. hebben van Anna de wed. van Henrick Saelmekers de 50 gl. ontvangen die Henrick aan Geertruyt had vermaakt (zie noot).
Zoo ook verklaren Jan Broers en Cathrijn zijn h.v. vóór de sóm van 100 gl.

163) G.R.L. 227 Jul. 1571 fol. 301vo.
JOHAN VAN VLEECK burger van Maastricht, eigenaar van goederen hem aangekomen van Reiner Vaechs sal.

164) Publ. Soc. Hist. et Arch. d.l. Duché de Limb. XIII;

165) Publ. de la Soc. H. & Arch. d.l. D.d. Limb. XII p. 471, 400, 379 en 364.

166) Ib. ib. p. 311 en 549.

167) Dordrecht: Quohier 50ste penning 1580: De Burgemeester MICHAEL VAN VLYECK van Maestricht huyrt een huijs van Wit Jansz. in de Wijnstraat voor LX gl.

168) Alg. Ned. Fam. Blad 1884, No. 83

169) G.R.L. 24 Oct. 1578 No. 16 p. 326.
MICHIEL VAN VLEECK wordt als oom genoemd van Jacques Belten achtergelaten zoon van wijlen Jacques Belten, koopman te Antwerpen. Jacques Belten wordt genoemd als kleinzoon van Anna Belten, en MICHIEL VAN VLEECK als momboir van zijn huisvrouw CATHRIJN BELTEN, Anna Belten zal. dochter. De acte betreft een rentebrief

170) G.R.L. 20 Maart 1559 No. 11, f. 32 vo.
Dit huis werd door hem en zijn vrouw Cathrinen Belten gekocht voor 400 merken van Dierich Braetz won. tot Nuysz.

171) G.R.L. No. 11 18 Feb.

172) Rekeninge van de rentcoepinge der Stadt Dordrecht 1584 fol. 15vo.

173) Wapen Belten: Doorsneden I: in rood een opvliegende omziende zilv. valk, met opwaartsche vlucht; II: gedeeld linkerzijde, in zilver een zwart rad, rechts, in blauw, een gouden klimmende leeuw.

174) Rentecoopinge Dordrecht 1584 15vo.
HUBRECHT VAN VLEECK .27 j. en GEERTRUYT VAN VLEECK daar moeder aff is Catharinar Belten.

175) Ib. ib. 1588 fol. 155vo.
De vorige rente genoemd en daarbij nog een op MICHIEL VAN VLEECK oud 33 j. zoon van HUBRECHT VAN VLEECK daar moeder af is Marijken Verboort Jansdr.

176) Dordrecht 22 April 1612-8 Mei 1612.
Michiel van Vleeck Hubrechtsz. van Dordt en Barbara Blommaerts Lodewijksdr. van Maseyck.

177) Dordt Huw. 16 Mei 1614-8 Apr.
Adriaen van Berckel, lakencooper van Rotterdam wedr. en aldaar

woonachtig en Barbara Blommaert Lodewijcxdr. van Maseyc weduwe van MICHIEL VAN VLEECK.

178) Dordt, Rekeninge van Verpondinge. 1635 16 Jul.

179) G.R.L. No. 23 18 Jul. 1612 fol. 200vo.

180) Alg. Ned. Fam. Bl. 69 p. 1 en 4.

181) Schepen van Maastricht in 1576, kerspelmeester 1577, deken van het metselaarsgilde, kapitein en lid v. d. oorlogsraad in 1578. Uitgesloten van het pardon generaal.

182) Schepen reg. Dordt 19 en 20 fol. 62.

183) Bekende familie te Maastricht. Wapen in goud 3 moorenkoppen

184) G.R.L. 22 Sept. 1574 f. 270.

THILMAN VAN VLEICK heeft aefbescheyt twee royen lands buiten de Hoogebrugge te Wijck vroeger behoorende aan Hans van der Hallen en Maria zijn huisvr.

185) Grafboek Z.K. 1633 Kerck lot dito (Maart) TYELMAEN VAN DER VLECK, Letter C. No. 40, 8 (gulden).
Begraafregister Zuiderkerk (Weeskamer) TIELMAN VAN VLECK. In de Sant Strate. 8 mart, 1 (kind).
In margine: den 23 feb. 1635 bewezen.

186) Het huwelijk van dezen Isaac Moors is aangel. te Amsterdam 29 Oct. 1611:

Compareerden als vooren Isaak Moors van Aken, koperslager, oud 21 jaren (7 ans) woonende bij 't princenhof op de Voorburghwal geen ouders hebbende ter eenre, Ende Lidia van Hucken van Speren oud 30 jaren (9 ans) woonende inde hui(den)vetterstraat, mede geen ouders hebbende geassisteerd met Elizabeth van Zuylen wede. Helmichy hare behoude moeye ter andere zijde.

Deze Isaac Moors is een broeder van Maria Moors en is een der voogden van den jeugdigen Tielman, zie No. VIa, bij dezen.

187) Den 4 May 1656, Amsterdam (in marg. Hij heeft den 4 mey 1656 de weescamers voldaen). Compareerden als vooren Jacques Herlien van Bremen makelaar wedr. van Catrina Hondius geassisteert) met Justo van der Ven, Notar. woonen. op de N.Z. achter burghwal & Geertruyt Ostermans van Nimwegen laest wed. van Jeronimy fontain woonen. op de Cingel.
den 3 januari 1665, Amsterdam.
Sijn ingeteeckent op d'acte van pred. Heldius pred. tot de vaert Jacob Herlin van Bremen coopman woont op boomsloot en Cornelia van lobbregt woont aen de vaert.
Bovenstaande int. hebben slechts op de familie de Herlin betrekking.

Aanteekeningen Van Vleeck-Vlieck, Maastricht.

I. ANTHONIS VAN VLEECK geh. met MARIE HOENS.

Hij woonde te Breust. De volgende akten hebben op hem of zijn kinderen betrekking.

Sophie Hoens dochter van zal. Pouwels Hoens draagt op aan Thoniss van Vleeck's dochter Dilleken een huis in de Capoenstraat, naast het Gasthuis van St. Servaas, alsook een deel van een molen in de Nieuwenstadt en verschillende rentebrieven. In deze akte wordt ook genoemd Cathrijn dochter van Thoniss van Vleeck won. tot Beust.

Indien Dilleken en Cathrijn zonder erven komen te overlijden zullen deze goederen komen aan hun broeder of zusters of hun erven. Gicht Reg. L. 2 Sept. 1570, 219 vo.

Laurens, Hendrik en Geertruit Vleeck van Bruyst in hun eigen naam en in naam van Peter, nagelaten weeskind van Johan Vleeck hun overleden broeder, verk. een rentebrief op het huis „De halve Maen" gelegen te Wijk bij de brug, naast Thijs van Eel. Gicht Reg. Brab. 1580-86, 479 vo. geen datum aangegeven.

Kinderen:

IIa. DILLEKE (zie boven)

IIb. CATHRIJN (zie boven).

IIc. GRIET VAN VLEECK wordt in 1597 (Gicht Reg. Brab. 17 Jun.) eigenaresse van „een leege plaats" in de Looierstraat genoemd (zie hieronder bij Hendrik).

IId. HENDRIK VAN VLEECK, huwt 2 Feb. 1580 MARIE VAN DALEM. 9 Dec. 1598. Hendrick Vleeck verkoopt een huis en hof in de Capoenstraat te Maastricht (zie boven onder I). Gicht Reg. Brab. 347.)

17 Jun. 1597. Hendrick van Vleeck, borger der stad Tongeren, heeft een volmacht, verleden te Luik door Hendrick van Dalem, eertijds van Maastricht, maar toen burger te Luik. Deze heeft een broeder Matthijs van Daelem burger van Maastricht. Hendrick van Vleeck is een neef van genoemden Hendrick van Daelem. Ook worrdt genoemd Griet van Vleeck als eigenaresse van een „leege plaats" in de Looierstraat.

(Gicht Reg. Brab. p. 177). 5 Nov. 1593. Hendrick Vleeck van Tongeren verkoopt een huis in de Capoenstraat te Maastricht. (Gicht Reg. Luik 143vo.) 9 Dec. 1598. Hendrik Vleeck verkoopt een huis te Maastricht, gelegen in de Capoenstraat. (Gicht. Reg. Brab. 347vo).

IIe. JOHAN VAN VLEECK (zie hierboven onder I) huwt N.N.
Hij is overl. ongev. 1585 en heeft dan een onmondige zoon PETER VAN VLEECK.

IIf. LAURENS VAN VLEECK die volgt II.

II' LAURENS VAN VLEECK huwt N.N.
Schepen van Breust. — 11 Jan. 1609. Op dien datum verrk. hij een huis te Maastricht. Gicht Reg. L. 106vo). Hij was eigenaar te Maastricht van een huis gelegen op de Kersmerckt tusschen „het Hamelke" en „de Wijndruif" (Bron?).
Hij koopt 31 Jul. 1581 het huis „de Mane" in de Brugstraat te Wijk (wordt genoemd Laurens Vleeck van Breust) (Gicht Reg. Brab. 445vo). In 1594 den 29sten oct. treedt hij op voor Christiaan van der Heyden, wettige zoon van Agnes van der Heyden, wed. van Willem van der Heyden.

Kinderen:

IIIa. ANTHONIS VAN VLEECK huwt N.N.
Kinderen:

a. HUBERT ged. Eysden 28 Sept. 1608.
b. MARIE ged. Eysden 1 Mei 1611.
c. MATTHIJS ged. Eysden 8 Maart 1604 (1614?)

IIIb. HUBERT VAN VLEECK die volgt III.

III. HUBERT VAN VLEECK begr. St. Maarten Maastr. 12 Oct. 1652. Huwt 1e. CHRISTINE PINCKENS; huwt 2e. 10 Oct. 1619 (Trouwboek Wijck et Breust 454 Publ. Soc. 1902. Hubertus Vlyck ex Breust et Anna Kakartz ex Wijck) ANNE CAEKERTZ (Kakers) die overl. op denzelfden dag als haar man en ook den 12 Oct. 1652 in St. Maarten begraven werd.
Komende van Breust-Eysden vestigde Hubert zich vóór 1628 te Wijk-Maastricht. Hij was brouwer, de brouwerij was gelegen tusschen

de „Roode Poort" en „het Bourgondisch Croys" (Gicht Reg. L. No. 337 Oct. 1639). Hij verkoopt aan zijn zoon Anthony een brouwerij, huis en tuin gelegen aan de Hoogebruggestraat bij de Velpoort (Gicht Reg. L. 34 p. 42). Hubert en zijn vrouw sterven denzelfden dag. Zie het epitaaph door den priester van St. Maarten, in 't parochie register No. 88 (1640-99), Stadhuis te Maastricht.

Kinderen:

IVa. PAUL, ged. Eysden 20 Sept. 1609.

IVb. LAURENS ged. Eysden 3 Jul. 1611, st. Maastricht 23 Aug. 1653. Huwt Maastricht St. Maarten 15 Feb. 1637 ANNA HUPKENS st. Wijk-Maastricht 3 Mei 1659.
Kinderen:

a. HELENA ged. St. Maarten M. 22 Jun. 1639.
b. CHRISTINA ib. ib. 4 Dec. 1642.

IVc. ANTHONY *die volgt.*

IVd. PIETER *die volgt.*

IVe. CHRISTIAAN ged. M. St. Maarten 24 Maart 1630.

IVf. ELISABETH ged. ib. 12 Juni 1634.

IVg. HUBERT ged. ib. 5 Feb. 1639.

IVh. CATHARINA ged. ib. 8 Nov. 1640, non in 't Nieuwenhof (Gicht Reg. Br. No. 29, 10 Dec. 1660).

IVc. ANTHONI VAN VLEECK, ged. Eysden 22 Maart 1616, huwt Maastricht, St. Maarten 25 Mei 1638 CATHARINA VAN DER MEULEN. Brouwer, eigenaar van de Brouwerij „in den Gouden Schaar" te Wijk-Maastricht (Gicht Reg. Brab. No. 25 12 Maart 1649). Deze brouwerij bestaat nog, No. 56 Hoogebruggestraat.

Kinderen:

Va. CHRISTINA ged. M. St. Maarten 22 Apr. 1639; huwt St. Maarten 6 Jun. 1659 JODOCUS PENTEN.

Vb. JACOBUS ged. M. St. Maarten 18 Nov. 1640,

Vc. HUBERTUS *die volgt.*

Vd. ELISABETH ged. M. St. Maarten 19 Maart 1646; begr. ald. 26 Maart 1698; huwt ARNOLD BET-

TONVILLE, begr. M. St. Maarten 28 Oct. 1648)?)

Ve. MECHTELD ged. M. St. Maarten 28 Oct. 1648(?)

Vf. CORNELIA ged. ib. 25 Oct. 1649; st. 19 Maart 1697; huwt 12 Feb. 1672 St. Maarten PAUL GROUWELS.

IVd. PIETER VAN VLEECK, ged. M. St. Maarten 10 Mei 1628; huwt St. Maarten 17 Oct. 1651 EMERENTIA CAEKERS.

Brouwer, eigenaar van de brouwerij „den alden Wolsack" te Wijk-Maastricht, welke hij aan zijn schoonmoeder Marie Coninx wed. van Willem Caekerts verkoopt (Gicht Reg. Brab. No. 29 15 Oct. 1660). Hij was eigenaar van het huis „de gouden Wortel" Rechte Straat te Maastricht (No. 27) (Gicht Reg. No. 57 1709-1712).

Kinderen:

Vaa. HUBERT ged. M. St. Maarten 30 Oct. 1652.

Vbb. WILLEM ib. 18 Jul. 1655.

Vcc. JAN ib. 18 Apr. 1659.

Vdd. ANNA MARIE ib. 3 Jul. 1660.

Vee. FRANS ib. 22 Jan. 1662.

Vff. GERARD ib. 29 Feb. 1664.

Vgg. MARIE ib. 2 Nov. 1666.

Vhh. CHRISTIAAN ib 23 Apr. 1669.

Vii. PIETER, *die volgt.*

Vjj. CORNELIA ib. 26 Feb. 1675.

Vc. HUBERT VAN VLEECK ged. M. St. Maarten 19 Dec. 1642; huwt St. Maarten Jan. 1663 HELENA COECQUEROLS. Brouwer te Maastricht.

Kinderen:

VIa. MICHIEL *die volgt.*

VIb. MARIE CATHARINA ged. M. St. Maarten 7 Jun. 1672.

VIc. ANTONI *die volgt.*

VId. HUBERT ged. St. Maarten 6 Feb. 1679.

VIe. JACOBUS *die volgt.*

Vii. PIETER VAN VLEECK ged. M. St. Maarten 13 Mei 1671; huwt St. Nicolaas 4 Feb. 1703 ANNA MARIA REGNOT (REGOUT?).

Kinderen:

VIaa. PIETER ged. St. Maarten 11 Oct. 1703.
VIbb. PIETER DOMINICUS ib. 23 Jan. 1706.
VIcc. EMERENTIANA ib. 28 Dec. 1708.
VIdd. FRANS ib. 20 Jan. 1711.
VIee. MARIA CATHERINA ib. 5 Apr. 1713.

VIa. MICHIEL VAN VLEECK ged. St. Maarten 18 Jan. 1666; ald. begr. 20 Feb. 1703; huwt St. Maarten 14 Feb. 1689 CATHERINA CHAPELIER wed. PETER PETERMANS. - Brouwer te Maastricht.
Kinderen:
VIIa. HUBERT ged. St. Maarten 8 Aug. 1689.
VIIb. JAN HUBERT ib. 8 Jun. 1691.
VIIc. CATHERINA ib. 30 Oct. 1693.

VIc. ANTHONI VAN VLEECK ged. M. St. Maarten 12 Jul. 1676; huwt St. Maarten 26 Jan. 1692 LUDGARD ROSMEER ald. begr. 12 Nov. 1716.
Kinderen:
VIIaa. HUBERT *die volgt.*
VIIbb. CORNELIS ged. M. St. Nicolaas 2 Mei 1695.

VIe. JACOBUS VAN VLEECK huwt M. St. Nicolaas 15 Jun. 1699 MACHTELD DECKERS.
Kinderen:
VII1. WILLEM, *die volgt.*
VII2. DIMPHNA ged. M. St. Maarten 14 Maart 1705.
VII3. LEONARD *die volgt.*
VII4. PIETER TILMAN ged. M. St. Maarten 24 Feb 1714
VII5. GERARD MAARTEN ib. 11 Nov. 1716
VII6. MACHTILDIS ib. 17 Nov. 1717.
VII7. HERMAN ib. 27 Mei 1720.
VII8. MARIA CORNELIA ib. 4 Jul. 1724.
VII9 ANTONIA ib. 2 Jun. 1721, st. ongeh. 16 Jan. 1809.
VII10. JAN JACOB ib. 21 Jan. 1727.

VIIaa. HUBERT VAN VLEECK ged. M. St. Nicolaas 20 Oct. 1693; huwt M. St. Maarten 11 Jan. 1717 ISABELLA ERNOU.
Kinderen:
VIIIa. JAN LUTGARDE ged. M. St. Maarten 2 Nov. 1717.
VIIIb. PAUL *die volgt.*

VIIIcc. HUBERT, die volgt.
VIIIdd. WILLEM HUBERT ged. St. Maarten 12 Mei 1761.
VIIIee. MATTHIJS HUBERT ged. ib. 24 Oct. 1763.
VIIIff. MARIA ANTOINETTA ib. 24 Feb. 1767.
VIIIgg. ANNA CATHERINA ib. 5 Mei 1769.
VIIIhh. LEONARD ib. 20 Jul. 1771, st. ongeh. en begr. ald. 10 Aug. 1794.

VII3. LEONARD VAN VLEECK ged. M. St. Maarten 11 Jun. 1709; huwt ANNA OENCELS.
Kinderen:
VIII.1. MARIE MECHTILDIS ged. St. Maarten 1 Apr. 1737.

VII1. WILLEM VAN VLEECK, ged. M. St. Maarten 2 Feb. 1702; huwt M. St. Maarten 18 Feb. 1754 CATHERINA NIJSTEN, ald. begr. 17 Jul. 1788.
Kinderen:
VIIIaa. ANNA MECHTILDIS ged. St. Maarten 11 Jan. 1755.
VIIIbb. PIETER JACOBUS ged. St. Maarten 15 Maart 1757; st. ongeh. 4 Nov. 1807.
VIII.2. MARIA MAGDALENA ib. 12 Mei 1740.
VIII.3. MARIA ELISABETH ib. 5 Sept. 1741.
VIII.4. JACOBUS ib. 16 Dec. 1743.
VIII.5. HUBERT ib. 13 Feb. 1745.
VIII.6. RENERUS ib. 23 Maart 1748.
VIII.7. WILLEM ib. 25 Feb. 1750.
VIII.8. JAN JACOB ib. 21 Jan. 1752.
VIII.9. JACOB MELCHIOR ib. 1 Feb. 1754.
VIII10. PIETER LEONARD, *die volgt.*

VIIIb. PAUL VAN VLEECK J.U.L. zich later noemende VLIECKX ged. M. St. Maarten 18 Sept. 1718; begr. M. St. Katharina 31 Jan. 1754. Huwt 5 Oct. 1739 ELISABETH WILHELMINA SAUMON begr. M. St. Katharina 16 Maart 1792.
Gezworene te Maastricht (Luik) 1750, 1764; schepen (L.) 1751.
Kinderen:
IXa. PAUL JAN ged. M. St. Katharina 4 Aug. 1745.
IXb. JAN HENDRIK ib. – 4 Nov. 1748.
IXc. ISABELLA CATHERINA ib. 24 Oct. 1751; huwt M. St. Nicolaas 26 Aug. 1771 JAN PIETER

JESSE geb. Maastricht 19 Feb. 1746.

IXd. CATHERINA WILHELMINA ged. M. St. Katherina 20 Jan. 1753; huwt St. Katherina 25 Sept. 1777 JAN CRAMER HEER VAN VOLENBEEK muntmeester van Gelderland. Zij noemde zich de Vlieckx. Zie Annuaire de la Noblesse Belge XXVIII, 102.

IXe. PAUL LAURENS ged. M. St. Katherina 25-1-1754

IXf. HUBERT MATTHIJS DE VLIECKX ged. St. Katherina 30 Jul. 1741 huwt Kampen doopsgez. CATHERINA MARGARETHA CRAMER wed. ten Busch, dochter van Conrad Hendrik Cramer muntmeester van Gelderland en Overijsel, en van Constantia Helena Hensbergen. Hubert M. was schepen van Maastricht (Luik) 1774, 1775, 1776, en burgemeester 1780.

VIIIcc. HUBERT VAN VLEECK ged. St. Maarten 3 Jun. 1759; st. Maastr. 3 Maart 1827. Huwt St. Maarten 12 Jul. 1790 MARIA ANNA MALCHAIR die st. 12 Sept. 1819.
Brouwer te Maastricht.

Kinderen:

IXaa. ANNA MECHTELDIS ged. St. Maarten 18 Apr. 1791; huwt 21 Jul. 1813 Maastr. CHRISTIAAN PAULUSSEN geb. Maastr. 26 Maart 1789.

IXbb. ANNA MARIA ged. St. Maarten 19 Jun. 1793.

IXcc. MARIA ANTOINETTA ged. St. Maarten 4 Nov. 1796; huwt 6 Apr. 1820 Maastr. NICOLAAS ANTHONI BOSCH geb. Maastr. 25 Jul. 1797.

IXdd. MARIA GEERTRUIDA geb. Maastr. 19 Apr. 1800; huwt 16 Aug. 1824 Maastr. WILLEM PHILIP ZELIS geb. Maastr. 22 Oct. 1797.

VIII.10. PIETER LEONARD VAN VLEECK ged. M. St. Maarten 21 Jan. 1751; st. 30 Nov. 1813. Huwt M. St. Maarten 23 Apr. 1781 MARIA ISABELLA HASSELBERG. Apotheker te Maastricht.

Kinderen :

IX.1 MARIA THERESA WILHELMINA ged. M. St. Maarten 8 Apr. 1782.

IX.2. JOSEPH ALOSIUS ANTHONY ib. 29 Jun. 1783.

IX.3. MARIA CLARA ALOSIA JACOBA ib. 25 ug. 1784.

IX.4. HUBERT ALOSIUS ib. 22 Sept. 1785.

IX.5. ANNA MECHTILDUS FRANCISCA jb. 6 Apr. 1787.
IX.6. JACOBA ANTONIA jb. 17 Jan. 1789.
IX.7. PIETER JACOBUS jb. 21 Apr. 1792.
IX.8. MARIA ALOUISE THERESIA geb. Maastricht 31 Dec. 1799. Huwt 2 Dec. 1819 Maastr. JAN FRANCISCUS LEKENS geb. Moll Belgie, 17 Sept. 1796 zn. van Paul Eustache Lekens en van Alyda Cath. Josepha van Praet.
No. IX-7 st. Maastr. 24 Sept. 1807.

I. PIETER VAN VLECK huwt JOHANNA.
Kinderen:
IIa. MARIE ged. M. St. Nicolaas 24 Jan. 1591.
IIb. JAN, *die volgt* II.

II. JAN VAN VLECK, ged. M. St. Nicolaas 19 Maart 1590, huwt 4 Mei 1610 MARIA PELLENROCX.
Kinderen:
IIIa. GERARD, *die volgt.*
IIIb. PHILIP ged. M. St. Jacob 24 Aug. 1612 „Clericus et bachelarius" aan de Universiteit te Luik (Gicht Reg. L. 12 Dec. 1669).
IIIc. MARIE ged. M. St. Nicolaas 28 Oct. 1615.
IIId. PIETER ged. M. St. Pieter 2 Aug. 1619.
IIIe. LUCAS ged. M. St. Pieter 2 Aug. 1619.

IIIa. GERARD VAN VLEECK (VLECK) ged. M. St. Nicolaas 16 Dec. 1610; huwt GERTRUIDA VAN NALSDEN.
Hij was burger en koopman te Maastricht (Gicht Reg. L. 17 Jul. 1662). Hij koopt 28 Sept. 1667 de huizen „den Grooten en Cleenen Pellicaen" gelegen op de „Vissermaes" te Maastricht, welke huizen hij echter weder 16 April 1670 aan het Gereformeerde Weeshuis ald. verkoopt. (Gicht Reg. L. 12 Maart en 16 Apr. 1670).
Kinderen:
IVa. JAN BAPTIST PHILIP ged. M. St. Katharina 22 Mei 1645.
IVb. GERARD GODFRIED ged. M. St. Katharina 2 Sept. 1648.
IVc. WILLEM ged. M. St. Katharina 6 Dec. 1653.

IVd. PIETER, *die volgt.*

IVe. PAUL ged. M. St. Katharina 6 Dec. 1653.

IVd. PIETER VAN VLEECK ged. M. St.. Katharina 19 Nov. 1651; begr. ald. 14 Apr. 1712. Huwt 27 Maart 1676 MATHILDE CRUTZ (zuster van Christiaan Crutz kanunnik van de O.L.V. kerk). Pieter van Vleeck was schepen van Maastricht (L) in 1700, 1706 en 08. Armenmeester van de Parochie van St. Katharina en later van St. Matthijs. (Gichten Br. 12 Nov. 1701).

Kinderen:

Va. WILLEM ged. M. St. Katharina 3 Dec. 1678; begr. in "t koor van die kerk 27 Oct. 1689.

Vb. KATHARINA ELISABETH ged. M. St. Katharina 21 Jan. 1681.

Vc. MARIE GEERTRUIDA ged. M. St. Katharina 21 Jan. 1681; begr. in die kerk 9 Nov. 1687.

Vd. ANNA CECILIA ged. M. St. Katharina 22 Mei 1683; begr. St. Nicolaaskerk 27 Maart 1713. Huwt M. St. Katharina Pieter Hendrik Macharé Med. Dr. „Paymeester" van Maastricht (L) in 1732 en 36. Hij huwt 2e. 6 Dec. 1718 M. St. Nicolaas Kerk MARIE AGNES MEUSENS. Hij werd begr. St. Nicolaas Kerk M. 13 Jan. 1744.

Ve. MATHILDA THERESIA ged. M. St. Katharina 15 Maart 1685 en begr. in die kerk 18 Oct. 1712. Huwt M. St. Katharina JAN LOUIS VEUGEN.

Vf. GERARDUS LEONARDUS ged. M. St. Katharina 28 Aug. 1687.

Vg. PIETER ANTHONIS ged. M. St. Katharina 10 Oct. 1690.

EINDE.

Klachten tegen den regent van het Roermondsche Seminarie in 1793.

Bekend is, dat Ambrosius Schmising, als regent van het Roermondsche seminarie in het laatst der 18e eeuw een alles behalve mooie rol heeft gespeeld. Zijn wanbeheer was van dien aard, dat het kapittel, sede vacante, hem in September 1793 afzette. In den Franschen tijd was hij een

der weinige priesters, die den eed van getrouwheid zwoer aan de Fransche Republiek.

Reeds lang had men getracht, hem rekenschap te doen afleggen van zijn beheer, telkens verschool hij zich er achter, dat hij alleen aan den binnenkort te benoemen bisschop rekenschap verschuldigd was. De regeering, als antwoord op een rekest van Schmising geeft hem echter uitstel, en laat dit het kapittel weten.

In de Archives du Royaume te Brussel [1] vonden wij een extract van het Protocol van den Conseil privé, gedateerd 21 Aug. 1793, dat een antwoord bevat op het rekest van de theologanten van het Seminarie en op dat van Schmising. In het kort komt de inhoud hierop neer:

De tien seminaristen hebben zich reeds tot het Roermondsch kapittel gewend, om te klagen over de ontevredenheid, die het gedrag van hun regent ten hunnen opzichte bij hen verwekte, zij hadden daar echter geen succes mede en richten nu hun rekest tot den Minister van Eeredienst.

Zij klagen er o.a. over, dat de regent hun voor het bewijs van zedelijk gedrag en bekwaamheid 6 Kleefsche guldens 16 stuivers laat betalen, dat hij in eigen zak een gedeelte steekt van de som, die zij jaarlijks voor de Professoren geven, dat zij bij hem wijn moeten koopen, die hij hun 7 of 8 stuivers duurder laat betalen, dan bij de wijnkoopers ofschoon hij vrijdom van rechten heeft; zij zijn dan oók gedwongen buitenshuis te gaan drinken, dat zij niet in den tuin mogen wandelen, iets wat zelfs aan de knechts geoorloofd is, dat de studie der theologie zeer laag staat, wat de schuld is van den regent, die algemeen slecht bekend staat. De vicaris-generaal van 's-Bosch heeft verklaard dat hij geen leerling meer naar dit seminarie zou sturen, zoo lang die man er regent is, dat het aantal der professoren tot één enkelen gedaald is.

Zij vragen, dat men hun klachten in overweging zal nemen en er recht aan doen, opdat zij niet gedrongen worden naar een andere school te vertrekken.

De Regent antwoordt daarop dat dit rekest een weefsel van onwaarheden is. Het kapittel van Roermond dringt steeds bij hem aan, rekenschap af te leggen van zijn beheer, hij wil dit echter eerst doen aan den nieuw te benoemen bisschop, aan hem alleen is hij rekening en verantwoording schuldig. Vroeger heeft een kanunnik hem daartoe ook geprest, maar de bisschop heeft dezen zelfs

---

1) Conseil Privé liasse No. 728 B.

de toegang tot zijn paleis ontzegd.

De Raad meent, dat de klachten der seminaristen het werk zijn van een opstandige jeugd, die den Overste wil plagen, aan welken door den dood van den bisschop een machtige steun ontvallen is. De Raad moet zich met die plagerijen niet inlaten, den nieuw te benoemen bisschop komt die taak toe.

De Raad is dan ook van meening dat het rekest later aan den bisschop moet overgelegd worden. Wat het rekest van den Regent betreft, ook het kapittel vraagt blijkbaar alleen rekenschap, om den Regent lastig te vallen. Deze toch had onder den vorigen bisschop veel invloed in het diocees, wat eenige leden van het kapittel mishaagde. Misschien wil het kapittel zich ook een toezicht op het seminarie aanmatigen, waarop het geen recht heeft. Daarenboven zijs door de komst der Franschen de papieren van den Regent in de war geraakt en kan hij voor het oogenblik ze niet ordenen.

De Raad meent dan ook dat het gedrag van het kapittel meer op kwaad humeur dan op rechtvaardigheid steunt, daar de Regent, een eerbiedwaardig grijsaard daarvan het slachtoffer kan zijn, ziet zij er geen bezwaar in hem uitstel toe te staan van zijn rekening en verantwoording tot de benoeming van den nieuwen bisschop. Zij verzoekt zijne Koninklijke Hoogheid bericht daarvan aan het kapittel te zenden, aldus geschiedde den 30en Aug.

J. KLEIJNTJENS S.J.

Extrait de Protocole du Conseil Privé du 21 août 1793.

Mr. De Levielleurre a fait raport des deux requêtes cijointes, l'une des Etudians en Theologie au Séminaire épiscopal de Ruremonde et l'autre du Régent du même Séminaire Ambroise Schmising sur lesquelles le Conseil est chargé de s'expliquer.

Les Etudians du dit Séminaire au nombre de dix exposent, qu'ils se sont adressés au Chapitre de Ruremonde afin de faire cesser les justus plaintes de mécontentement, que leur Régent ne cessoit de leur donner et obtenir du dit Chapitre la justice, qu'ils ont demandée depuis longtems sans succès; mais comme ceux-ci semblent, disent-ils, négliger, autant que le défunt évêque, leur justes réclamations, ils transmettent à Son Excellence le Ministre la Requête, qu'ils ont présentée au Chapitre de Ruremonde, afin qu'elle daigne accueillir favorablement leur demande.

Par cette Requête ces Séminaristes se plaignent entre autres ce que le Régent exigeroit pour une attestation de moeurs et de capacité une somme de six florins 16 sols

de Cleves, qu'il s'empareroit d'une partie de la somme, qu'ils donnent annuellement à la nouvelle année pour les Professeurs; qu'ils sont obligés de pendre chez le Régent le vin qu'ils boivent à leur chambre, qu'il le leur fait paier sept à huit sols de plus que chez les marchands, malgré qu'il jouit des exemtions des Droits, ce qui les oblige à aller boire hors de la maison.

Qu'ils sont privés de pouvoir se promener dans le grand jardin tandis que cela est permis aux domestiques, qui de toute façon sont mieux traités que les Theologiens.

Ils se plaignent aussi, que les études de la Theologie sont tombées dans une dégradation considerable; qu'on ne peut attribuer cet accident que à la conduite du Régent qui, disent-ils, est si généralement connue qu'entre autres, le vicaire-généralé de Bois le Duc doit avoir déclaré, qu'il n'enverroit plus un disciple de son District au Seminaire de Ruremonde tant que cet homme y seroit Régent.

Que de plus le nombre de Professeurs, qui est de trois se trouve actuellement réduit à un seul.

En conséquence ils supplioient le Chapitre de vouloir pendre leur juste plainte en considération et de leur rendre justice afin qu'ils ne soient pas obligés d'aller faire leurs études dans une autre école privilégué, ou de tels excès n'ont pas lieu.

D'un autre coté, le Régent du Séminaire expose par sa Requête, que le mémoire des Theologiens, qui lui a été insinué, est un répertoire de faussetés et de calomnies aussi odieuses qu' absurdes; qu'il l'a prouvé par sa reponse.

Il expose ensuite, que le Chapitre cathédral de Ruremonde le presse sans relache de rendre ses comptes, qu'il aimeroit d'en être dispensé jusquà la nomination d'un nouvel évêque, à cause, dit-il, qu'il' a toujours été dans le cas de troiter avec l'évêque à ce sujet en présence de son secrétaire seulement; que l'Evêque défunt a même toujours prétendu, que les comptes du Régent fussent rendus de cette maniere et même qu'il est à remarquer, que lui Rémontrant aïant été plusieurs fois interpellé par un chanoine du chapitre, l'Evêque lui a interdit pour cette raison l'entrée de son palais en lui disant, que son Régent n'était pas le Receveur des Biens du Séminaire, mais uniquement l'économe et que si le séminaire étoit dans le cas d'avoir quelques dettes, c'étoit à lui à y pourvoir, et que par consequent personne ne pouvait disposer de sa Bourse; et comme le Remonstrant n'a rendu en tout temps ses comptes qu' à l'Evêque seul, son secrétaire

présent, il demande, qu'on veuille lui permettre de ne les rendre qu''au futur Evêque de Ruremonde, et en conséquence lui accorder un délai prolongé jusqu' à la nomination du dit Evêque.

Le Conseil a observé dans la Déliberation, que les plaintes des seminaristes contre leur Régent paroissent être l'ouvrage d'une jeunesse indocile, qui cherche à tracasser leur superieur, qui par la mort de l'Evêque, qui lui donnoit sa confiance, se voit privé d'un protecteur puissant et exposé sans secours à la haine de ses ennemis.

Qu'il ne paroit pas, que le gouvernement doire se mêler au moins directement de ces tracasseries de college, que ce sera à l'Evêque, quand sa Majesté en aura nommé un à cet Evéche vacant, à examiner l'object de ces plaintes et à y pourvoir, si effectivement il s'est glessé des abus dans cet établissement.

En conséquence le conseil estime, qu'il pourroit plaire à Son Altesse Royale, que la requête de ces seminaristes soit mise aux actes pour être envoyée à l'Evêque de Ruremonde lorsqu'il sera nommé, afin qu'il pourvoie à ce qui en fait l'objet comme il trouvera convenir.

Quant à celle du dit Régent du séminaire, qui demande un délai pour rendre ses comptes du séminaire et être dispensé par conséquént de le rendre au chapitre *sede* vacante, le conseil observe, qu'il est assez apparent, que le chapitre ne demande ces comptes avec tant d'activité que dans l'intention de tracasser ce Régent, qui, comme on sait, a eu pendant la vie de l'Evêque une influence dans ce diocése, qui deplaisoit à quelques membres du chapitre.

Qu'il se pourroit aussi, que ce chapitre cherche par là à s'attribuer la surveillance de cette maison, qui jusqu à présent pouroit avoir été confié exclusivement à l'Evêque.

Qu'il paroit d'ailleurs deplacé de vouloir, que ce Régent rende ses comptes d'abord, tandis qu'il assure, que le dérangement de ses papiers occasionné par sa fuite à l'arrivée des François, le met dans l'impossible de travailler en ce moment à leur formation.

Le conseil d'aprés toutes ces circonstances pense, qu'il pourroit y avoir dans la conduite du chapitre plus d'humeur que de justice, et comme le suppliant, vieillard respectable pourroit en être la victime, il estime, qu'on pourroit sans aucun inconvenient differer la reddition de ces comptes jusqu'à la nomination de l'Evêque; et qu'il pourroit plaire à Son Altesse Royale qu'il soit adressé à cet effet une dépêche au dit chapitre.